

ΑΧΙΛΛΕΑ ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ

a

ΛΑΤΙΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

GRAMMATICA
LATINA

y

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Με απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΛΑΤΙΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Β΄ και Γ΄ Ενιαίου Λυκείου

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ

Η Λατινική Γραμματική του Αχιλλέα Τζαρτζάνου μεταγλωττίστηκε από τον επ. Γυμνασιάρχη – τ. Αιρετό Εκπαιδ. Σύμβουλο – Χαράλ. Φ. Περδικάρη.

Μ Ε Ρ Ο Σ Α '
 Φ Θ Ο Γ Γ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο

Π Ρ Ω Τ Ο Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο

1. Τα γράμματα και τα ονόματά τους.—Τα γράμματα (*litterae*) του λατινικού αλφαβήτου είναι, όπως και του ελληνικού, 24, τα εξής:

Γράμματα *	Ονόματα	Γράμματα	Ονόματα
Aa	α	Nn	εν
Bb	μπε	Oo	ο
Cc	κά	Pp	πε
Dd	ντε	Qq	κου
Ee	ε	Rr	ερ
Ff	εφ	Ss	εσ
Gg	γκε	Tt	τε
Hh	χα	Uu	ου
Ii	ι	Vv	βε
(Jj)	γιωτ)	Xx	ιξ
Ll	ελ	Yy	υ γκραίκουμ**
Mm	εμ	Zz	ζήτα

Από αυτά α') έξι είναι φωνήεντα (*vocāles*): a, e, i, o, u, y' β') δεκαεπτά είναι σύμφωνα (*consonantes*): b, c, d, f, g, (j), l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, z, και γ') ένα, το h, είναι κυρίως πνεύμα δασύ (*spiritus asper*), αντιστοιχεί προς τη δασεία των Ελλήνων και προφέρεται όπως ένα χ πολύ ελαφρά: *Homērus* (Χομέρους), *historia* (χιστόρια).

* Τα κεφαλαία γράμματα στη Λατινική λέγονται *litterae maiusculae*, τα μικρά *litterae minusculae*.

** Λέγεται y *graecum*, δηλ. υ ελληνικό, επειδή παριστάνει το υ του ελληνικού αλφαβήτου και χρησιμοποιείται σε λέξεις που η Λατινική πήρε από την ελληνική γλώσσα, π.χ. *pyramis*, *syllaba* κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η : Σε λέξεις που η Λατινική έχει πάρει από την Ελληνική το θ αποδίδεται με το th, το φ με το ph και το χ με το ch: Athēnae Αθήναι, philōsophus φιλόσοφος, Chios Χίος.

2. Προφορά.—1) Τα φωνήεντα a, e, i, o και y προφέρονται όπως τα Ελληνικά a, ε, ι, ο, υ, το u προφέρεται όπως η ελληνική δίφθογγος ου: aliēnus (πρόφ. αλιένους) ξένος, oreiō (πρόφ. οπέριο) σκεπάζω, syllāba (πρόφ. σύλλαμπα) συλλαβή.

Σ η μ ε ί ω σ η : Τα γράμματα i και u χρησιμοποιούνται στην αρχική λατινική γραφή και για να παραστήσουν συμφωνικούς φθόγγους: έτσι το i παριστάνει και το φθόγγο γī (j) και το u το φθόγγο β (v). Το γράμμα j (γιωτ), που έχει πέσει σε αχρηστία, είναι νεότερο επιπόνημα για να ευκολύνεται η ανάγνωση. Το i ως γī και το u ως β προφέρονται, όταν μέσα στη λέξη τα ακολουθεί φωνήεν, π.χ. ianuā (πρόφ. γιάνουα, πρβλ. γιατρός) η πόρτα, iecur (πρόφ. γιέκουρ) συκώτι, aio (πρόφ. άγιο) λέγω, ius (γιους) δίκαιο, uos (= vos βος) σεις, uiuo (= vivo, βίβο) ζω· αλλά: iens (πρόφ. ιένς) πορευόμενος, pario (πρόφ. πάρι-ο) γεννώ, suos (πρόφ. σουός) δικούς του, miñū (πρόφ. μίνου-ο) μικραίνω.

2) Από τα σύμφωνα:

το b προφέρεται όπως το μπ στη λέξη π.χ. μπαμπάς: barba (μπάρμπα), γένι.

το d προφέρεται όπως το ντ στη λέξη π.χ. ντάμα: domīnus (ντόμι-νους) κύριος.

το g προφέρεται όπως το γκ στη λέξη π.χ. γκάφα: genu (γκένου) γόνατο.

το q ακολουθείται πάντοτε από το u και προφέρονται και τα δυο ως κβ: quies (κβίες) ησυχία, aqua (άκβα) νερό.

Σ η μ ε ί ω σ η . Και το g μαζί με το u, δηλ. το σύμπλεγμα gu, όταν αποτελεί μια συλλαβή με φωνήεν που ακολουθεί προφέρεται ως γκβ: lingua (πρόφ. λίνγκβα) γλώσσα, sanguis (πρόφ. σάνγκβις) αίμα. Αλλά ar-gū-o (πρόφ. άρ-γκου-ο) ελέγχω.

το v προφέρεται όπως το β: vas (βάς) σκεύος.

το z προφέρεται όπως το τζ στη λέξη π.χ. Τζώρτζης: maza (μά-τζα) μάζα.

τα υπόλοιπα σύμφωνα c, f, l, m, n, p, r, s, t, x, προφέρονται όπως και της ελληνικής γλώσσας κ, φ, λ, μ, ν, π, ρ, σ, τ, ξ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Στην προφορά πρέπει να έχουμε υπόψη: α) ότι το σύμφωνο c εμπρός από το e και το i ή το y και τις διφθόγγους ae, oe και eu πρέπει να προφέρεται ως κ και όχι ως τσ π.χ. cecīdi (πρόφ. κέκιντι) έπεσα, coepi (πρόφ. κέπι) άρχισα, β) η

συλλαβή τι μέσα στη λέξη εμπρός από φωνήεν προφέρεται ως τι και όχι ως τσι: *iustitia* (γιουσιτί-τια) δικαιοσύνη, *tertius* (τέρτιους) τρίτος. γ) το s μέσα στη λέξη ανάμεσα σε δύο φωνήεντα προφέρεται το ζ: *rosa* (ρόζα) ρόδο, *causa* (κάουζα) αιτία.

3. Δίφθογγοι. (diphthongi).— Η λατινική γλώσσα έχει 4 δίφθογγους: ae, au, eu, oe. Από αυτές: η ae αντιστοιχεί στην αι της ελληνικής γλώσσας και προφέρεται όπως και αυτή: *Aenēas* (πρόφ. Αινέας) Αινείας, *caecus* (κέκους) τυφλός

η au αντιστοιχεί στην αυ και προφέρεται όπως το αυ (ως μία συλλαβή): *nauta* (νάου-τα) ναύτης, *laudo* (λάου-ντο) επαινώ.

η eu αντιστοιχεί στην ευ και προφέρεται όπως το ευ (ως μία συλλαβή): *Eurōpa* (Εου-ρώπα) Ευρώπη, *Eurus* (Έου-ρους) Έβρος.

η oe αντιστοιχεί στις δίφθογγους οι και ω της Ελληνικής και προφέρεται όπως η γαλλική δίφθογγος eu- (κάτι μεταξύ του ο και του ε): *Boeotia* (Μπευότια) Βοιωτία, *comoedia* (κομευντία) κωμωδία:

4. Διαίρεση των συμφώνων. -1) Τα σύμφωνα διαιρούνται σε:

α) επτά άφωνα (*mutae*): b, c, d, g, p, q, t

β) δύο υγρά (*liquidae*): l, r

γ) δύο ρινικά (έρρινα) (*nasales*): m, n

δ) τέσσερα συριστικά (*sibilantes* ή *spirantes*): j, f, s, v

ε) δύο διπλά (*duplices*): x και z (το x προέρχεται από την ένωση του c ή g με το s, το z από ds ή ts) (πρβλ. τα διπλά ξ και ζ της Ελληνικής).

2) Τα άφωνα υποδιαιρούνται σε:

α) τρία λαρυγγικά (ουρανικά) (*gutturales*): c, g, q

β) δύο χειλικά (*labiales*): b, p

γ) δύο οδοντικά (*dentales*): d, t.

Σ η μ ε ί ω σ η . Από τα σύμφωνα της λατινικής γλώσσας ληκτικά λέξεων είναι α') από τα άφωνα το c και το t: *lac* γάλα, *caput* κεφαλή· β') τα υγρά και τα ρινικά l, r, m, n: *consul* ύπατος, *cor* καρδιά, *bellum* πόλεμος, *nomen* όνομα· γ') το συριστικό s, το διπλό x και τα συμφωνικά συμπλέγματα bs, ns, ms, ps, rs, rbs, rps, lx (= lcs) και rx (= rcs): *mos* ήθος, *dux* ηγεμόνας, *trabs* δοκάρι, *dens* δόντι, *hiems* χειμώνας, *princeps* άρχοντας· *ars* τέχνη, *urbs* πόλη, *stirps* ρίζα, *falx* δρεπάνι, *arx* ακρόπολη.

Αν στο τέλος λέξεως βρεθεί κάτι άλλο εκτός από τα ανωτέρω ληκτικά σύμφωνα, αποβάλλεται· αποβάλλεται επίσης και το ένα από τα δύο όμοια σύμφωνα που μπορεί να βρεθούν στο τέλος της λέξεως. Π.χ. *lac* (από το lact-), *cor* (από το cord-), *mel* (από το mell-), *os* (από το oss-).

Αν στο τέλος λέξεως βρεθεί το συμφωνικό σύμπλεγμα *ds* ή *ts* ή *nts*, τότε το οδοντικό (*d* ή *t*) μπροστά από το *s* αποβάλλεται: (*laud-s*) *laus* έπαινος, (*salut-s*) *salus* σωτηρία, (*dent-s*) *dens* δόντι, (*noct-s*) *nox* νύχτα.

5. Ο συλλαβισμός των λατινικών λέξεων. δηλ. ο χωρισμός τους σε συλλαβές, γίνεται σχεδόν όπως και στην ελληνική γλώσσα: *a-gĭ-te*, *Ae-nē-as*, *si-sto*, *ve-strum*, *li-ber-tas*, *ex-ter-nus*, *val-lum*, *ad-sto* κτλ.

6. Ποσότητα φωνηέντων και συλλαβών. -1) Τα φωνήεντα της λατινικής γλώσσας είναι όλα **δίχρονα**, δηλ. άλλοτε είναι μακρά (*longae*) *ā*, *ē*, *ī*, *ō*, *ū*, *ŷ*, και άλλοτε βραχεία (*breves*) *ă*, *ĕ*, *ĭ*, *ŏ*, *ŭ*, *ÿ*.

Οι δίφθογοι είναι πάντοτε μακρές.

Σ η μ ε ι ω σ η . Κανονικά στη Λατινική φωνήεν εμπρός από άλλο φωνήεν είναι βραχύ (*vocalis ante vocalem corripitur*).

2) Μια συλλαβή της λατινικής λέξεως είναι, όπως και στην ελληνική γλώσσα:

α') «**φύσει βραχεία**» (*syllāba natūra brevis*), αν έχει βραχύ φωνήεν εμπρός από άλλο φωνήεν ή εμπρός από απλό σύμφωνο, ή αν η συλλαβή αυτή που έχει το βραχύ φωνήεν βρίσκεται εντελώς στο τέλος της λέξεως: *ăeris* (του αέρα), *lĕgĭtĕ* (διαβάστε).

β') «**φύσει μακρά**» (*syllāba natūra longa*), αν έχει μακρό φωνήεν ή δίφθογο: *amate* (αγαπάτε), *aulae* (αυλές).

γ') «**θέσει μακρά**» (*syllāba positĭone longa*), αν έχει βραχύ φωνήεν που να βρίσκεται εμπρός από δύο ή τρία σύμφωνα ή εμπρός από ένα διπλό: *ter-gum* (νώτο), *si-sto* (στήνω), *val-lum* (χαράκωμα), *a-xis* (άξονας).

Σ η μ ε ι ω σ η . Συλλαβή που έχει βραχύ φωνήεν εμπρός από δύο σύμφωνα, από τα οποία το πρώτο είναι άφωνο και το δεύτερο υγρό, λέγεται «**κοινή ή αδιάφορος**» (*syllaba anceps*)· αυτή η συλλαβή στους ποιητές ανάλογα με τις ανάγκες του μέτρου μπορεί να λαμβάνεται και ως μακρά: *volūcres* (*volūcres*), *tenēbrae* (*tenēbrae*).

7. Τονισμός: Σημεία για τόνους δεν έχει η λατινική γραφή· ο τονισμός των λέξεων γίνεται σύμφωνα με τους εξής κανόνες:

1) όλες οι δισύλλαβες λέξεις τονίζονται στην παραλήγουσα (*penultĭma*): *māter* (μάτερ) μητέρα, *laurus* (λάου-ρους) δάφνη, *lĕgo* (λέ-γκω) διαβάζω.

2) Οι πολυσύλλαβες λέξεις τονίζονται ανάλογα με την ποσότητα της παραλήγουσάς τους:

α') στην **παραλήγουσα**, αν αυτή είναι «φύσει ή θέσει μακρά»: Ευρώρα (Εουρώπα) Ευρώπη, puëlla (πουέλλα) κόρη, libērtas (λιμπέρτας) ελευθερία.

β') στην **προπαραλήγουσα** (antepenultīma), αν η παραλήγουσά της είναι βραχεία: anīma (άνιμα) ψυχή, porūlus (πόπουλους) λαός.

8. Έγκλιση τόνου. – Εγκλιτικές λέξεις στη λατινική γλώσσα είναι κυρίως τρεις, το que (τε, και), το ve (ή) και το ερωτηματικό μόριο ne (ή, αρά γε) άραγε. Αυτές οι λέξεις βρίσκονται προσαρτημένες στο τέλος της προηγούμενης λέξεως και ο τόνος τους:

1) αν η προηγούμενη λέξη τονίζεται στην παραλήγουσα και έχει τη λήγουσα βραχεία, **αποβάλλεται**: mensāque (μένσακβε) και το τραπέζι, meliōrane (μελιόραβε) ή τα καλύτερα.

2) αν η προηγούμενη λέξη τονίζεται στην προπαραλήγουσα ή τονίζεται στην παραλήγουσα και έχει τη λήγουσα μακρά, τότε **μεταφέρεται** στη λήγουσα της προηγούμενης λέξεως, η οποία έτσι έχει δύο τόνους: filiūsq̄ue (φι-λιούσκβε) και ο γιος, multōsq̄ue (μούλτόσκβε) και πολλούς, aliāne (αλιάβε) ή άλλα, amicōsne (αμικόσνε) «άραγε τους φίλους;»

9. Σημεία στίξεως.– Από τα σημεία στίξεως στη λατινική γραφή το κόμμα (, virgūla), η τελεία (. punctum) και το επιφωνηματικό (! signum exclamatiōnis) είναι τα ίδια με τα αντίστοιχα της ελληνικής γραφής.

Διαφορετικά σημεία στίξεως είναι τα εξής τρία:

α') το κώλο (: colon)

β') το ημίκωλο (; semicōlōn ή punctum et comma), που αντιστοιχούν στη μέση ή άνω στιγμή της ελληνικής γραφής (·), και

γ') το ερωτηματικό (? signum interrogatiōnis).

Μ Ε Ρ Ο Σ Β ´

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

10. Τα μέρη του λόγου (partes orationis) στη λατινική γλώσσα είναι εννέα:

1) πέντε κλιτά (declinabilia): α´) όνομα ουσιαστικό (nomen substantivum), β´) όνομα επίθετο (nomen adiectivum), γ´) αντωνυμία (pronomen), δ´) μετοχή (participium), ε´) ρήμα (verbum) και

2) τέσσερα άκλιτα (indeclinabilia ή particulae = μόρια): α´) επίρρημα (adverbium), β´) πρόθεση (praepositio), γ´) σύνδεσμος (coniunctio), δ´) επιφώνημα (interiectio).

Άρθρο η λατινική γλώσσα δεν έχει. Για το λόγο αυτό, αν ένα όνομα στο λόγο θεωρείται ως γνωστό και ορισμένο ή ως άγνωστο και αόριστο γίνεται κατανοητό από την κοινή αντίληψη των διαλεγόμενων ή από τη συνηθισμένη χρήση και την έννοια των συμφραζομένων: miles venit (= ο στρατιώτης έρχεται -ή- ένας στρατιώτης έρχεται).

11. Τα ουσιαστικά και στη Λατινική διακρίνονται σε συγκεκριμένα (concreta) και σε αφηρημένα (abstracta). Εξάλλου τα συγκεκριμένα τα διακρίνουμε σε κύρια (propria) και σε προσηγορικά (appellativa).

12. Τα παρεπόμενα των ονομάτων και στη Λατινική είναι τέσσερα: το γένος (genus), ο αριθμός (numerus), η πτώση (casus) και η κλίση (declinatio).

1) Γένη έχει και η Λατινική τρία, αρσενικό (masculinum), θηλυκό (femininum) και ουδέτερο (neutrum): vir άντρας, femina γυναίκα, malum μήλο.

Σ η μ ε ί ω σ η . Επειδή δεν υπάρχει άρθρο στη λατινική γλώσσα, το γένος στα ονόματα μπορεί να το αναγνωρίζει κανείς μόνο από την κατάληξη ή από τη σημασία του, αν το όνομα φανερώνει **πρόσωπο**. Σύμφωνα με αυτά, από τα ονόματα που φανερώνουν **πρόσωπα**, όπως στην ελληνική έτσι και στη λατινική, αρσενικού γένους είναι όσα φανερώνουν αρσενικά πρόσωπα (όπως vir άντρας, miles στρατιώτης), θηλυκού είναι εκείνα που φανερώνουν θηλυκά πρόσωπα (mulier γυναίκα, virgo παρθένος). Από τα άλλα ονόματα, που φανερώνουν πράγματα, ενέργειες, αφηρημένη έννοια κτλ. πολλά έχουν το ίδιο γένος με τα αντίστοιχα της ελληνικής (π.χ. collis αρσ., λόφος αρσ. - mensa θηλ., τράπεζα θηλ. - donum ουδ., δώρο ουδ.), πολλά όμως έχουν διαφορετικό γένος (π.χ. vinum ουδ., ο οίνος αρσ. - mare ουδ., η θάλασσα θηλ. - ara θηλ., ο βωμός αρσ. - silva θηλ., το δάσος ουδ.).

Τα ονόματα των μετάλλων γενικά στη λατινική είναι ουδέτερα: aurum ο χρυσός, argentum ο άργυρος, ferrum ο σίδηρος, aes ο χαλκός.

2) **Αριθμούς** η Λατινική έχει δύο (όπως και η νέα ελληνική), ενικό (singularis) και πληθυντικό (pluralis).

3) **Πτώσεις** η λατινική έχει έξι: την ονομαστική (nominativus), τη γενική (genetivus), τη δοτική (dativus), την αιτιατική (accusativus), την κλητική (vocativus) και ακόμη την **αφαιρετική** (ablativus), για την οποία θα γίνει λόγος στο Συντακτικό.

4) **Κλίσεις** η λατινική έχει πέντε.

13. Σε όλες τις κλίσεις:

1) η κλητική του ενικού και του πληθυντικού είναι όμοια με την ονομαστική του, εκτός από την κλητική ενικού των δευτερόκλιτων ονομάτων σε -us, που λήγει σε -e.

2) η αφαιρετική του πληθυντικού είναι πάντοτε όμοια με τη δοτική του.

3) τα ουδέτερα, όπως και στην ελληνική, έχουν ίδιες καταλήξεις στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική.

4) το θέμα του ονόματος το βρίσκουμε, αν αφαιρέσουμε την κατάληξη -rum ή -um από τη γενική του πληθυντικού.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΛΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. Πρώτη κλίσις (*Declinatio prima*).

14. Η πρώτη κλίση, όπως και η πρώτη κλίση της αρχαίας Ελληνικής, περιέχει μόνο ονόματα αρσενικά και θηλυκά.

Αυτά τα ονόματα στην ονομαστική του ενικού έχουν κατάληξη -*ǎ* (γεν. -*ae*) χαρακτήρας του αρχικού θέματος *a* (§ 13, 4).

Π α ρ ά δ ε ι γ μ α

(*mensa* τραπέζι, θ. *mensa-*)

Singularis

Nominativus	<i>mens - ǎ</i>
Genetivus	<i>mens - ae</i>
Dativus	<i>mens - ae</i>
Accusativus	<i>mens - ǎm</i>
Vocativus	<i>mens - ǎ</i>
Ablativus	<i>mens - ǎ</i>

Pluralis

Nominativus	<i>mens - ae</i>
Genetivus	<i>mens - ǎrum</i>
Dativus	<i>mens - ǐs</i>
Accusativus	<i>mens - ǎs</i>
Vocativus	<i>mens - ae</i>
Ablativus	<i>mens - ǐs</i> (§ 13, 2)

Κατά τον ίδιο τρόπο κλίνονται και τα ονόματα *terra* γη, χώρα, *insula* νησί, *statua* ανδριάντας, *rugna* μάχη, κτλ., όπως και τα αρσενικά ονόματα *nauta* ναύτης, *agricola* γεωργός, *poeta* ποιητής, *Sequana* Σηκουάνας κτλ. (βλ. § 12, 1 σημ.).

15. **Ανωμαλίες πρωτόκλιτων ονομάτων.**—1) Τα θηλυκά ονόματα *dea* (θεά) και *filia* (θυγατέρα) τη δοτική και την αφαιρετική του πληθυντικού (*deis*, *filiis*) τη σχηματίζουν κανονικά σε -*abus*, όταν είναι ανάγκη να γίνει διάκριση από τις όμοιες αντίστοιχες πτώσεις

των αρσενικών δευτερόκλιτων ονομάτων *deus* θεός και *filius* γιος. Έτσι λέγεται *deis et deabus* ή *dis deabusque* (τοις θεοίς και ταις θεαίς), *filiis et filiabus* ή *filiis filiabusque* (τοις υιοίς και ταις θυγατράσιν).

2) Το όνομα *familia* (οικογένεια) στη γενική του ενικού έχει κατάληξη κανονικά **-ae**, αλλά και **-as** (αρχαϊκή κατάληξη όμοια με την ελληνική γλώσσα) στις φράσεις *pater familias* (οικοδεσπότης), *mater familias* (οικοδέσποινα), κ.ά.

Άλλη αρχαϊκή κατάληξη με την οποία σχηματίζουν τη γενική ενικού πρωτόκλιτα ονόματα (κυρίως στους παλαιότερους ποιητές), είναι **-āi** (κατά τη β' κλίση): *aulāi* (= *aulae* της αυλής), *terrāi* (= *terrae*, της γης).

Η κατάληξη της γενικής πληθυντικού **-arum** σε μερικά ονόματα συγκόπτεται σε **-um**: *drachmum* = *drachmarum*. (Το ίδιο και σε δευτερόκλιτα *talentum* = *talentorum*, *Argivum* = *Argivorum*).

16. Ελληνικά πρωτόκλιτα ονόματα, ιδίως κύρια, που τα πήρε και η λατινική γλώσσα, σχηματίζουν συνήθως κατά την κλίση τους στη λατινική μερικές πτώσεις του ενικού αριθμού όπως και στην αρχαία ελληνική: (Αινείας) *nomīn. Aeneas, accus. Aenean'* (Αγχίσις) *nomīn. Anchises, acc. Anchisen, voc. Anchise'* (Πηνελόπη) *nom. (Penelōra και) Penelope, gen. Penelopae και Penelopes, acc. Penelopen, voc. Penelope.*

Πολλά σε **-ης** (όπως Αλκιβιάδης, Αριστείδης κ.τ.ό.) σχηματίζονται στη λατινική ως τριτόκλιτα: *Alcibiādes, gen. Alcibiādis* κτλ. κλητική *Alcibiadē* κατά την πρώτη κλίση της αρχαίας ελληνικής.

2. Δεύτερη κλίση (*Declinatio secunda*)

17. Η δεύτερη κλίση περιέχει ονόματα και από τα τρία γένη: αρσενικά και θηλυκά που λήγουν σε **-us** ή σε **-er**(γεν. **-i**) και ουδέτερα που λήγουν σε **-um** (γεν. **-i**). Χαρακτήρας του θέματος ο (§ 13, 4).

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

(*dominus* κύριος, θ. *domino* -, *puer* παιδί, θ. *puero* -, *ager* αγρός, θ. *agro* -, *donum* δώρο, θ. *dono* -).

Singularis

Nom.	domin - ūs	puer	ager	dōn - ūm
Gen.	domin - ī	puēr - i	agr - i	don - ī
Dat.	domin - ō	puer - o	agr - o	don - ō
Acc.	domin - ūm	puer - um	agr - um	don - ūm
Voc.	domin - ě	puer	ager	don - ūm
Abl.	domin - ō	puer - o	agr - o	don - ō

Pluralis

Nom.	domin - ī	puer - i	agr - i	don - ā
Gen.	domin - ōrūm	puer - orum	agr - orum	don - ōrūm
Dat.	domin - īs	puer - is	agr - is	don - īs
Acc.	domin - ōs	puer - os	agr - os	don - ā
Voc.	domin - ī	puer - i	agr - i	don - ā
Abl.	domin - īs	puer - is	agr - is	don - is

Όπως το **dominus** κλίνονται και τα rōrūlus λαός, numērus αριθμός, nuntius άγγελος, κ.ά. Επίσης τα θηλυκά δευτερόκλιτα σε -us τέτοια είναι τα ονόματα των δέντρων, όπως malus μηλιά, ficus συκιά, pirus αχλαδιά, rōrūlus λεύκα κτλ., ακόμη τα ονόματα alvus κοιλιά, humus γη, vannus λικμός σιταριού, και τά θηλυκά που η λατινική τα πήρε από την ελληνική, π.χ. methōdus μέθοδος, Aegyptus Αίγυπτος, κ.ά.τ.

Όπως το **puer** κλίνονται το gener γαμπρός, socer πεθερός, vesper εσπέρα, libēri τα τέκνα (μόνο στον πληθυντικό) και το μοναδικό όνομα σε -ir vir άντρας.

Όπως το **ager** κλίνονται τα liber βιβλίο, caper τράγος, culter μαχαίρι, faber σιδηρουργός, κ.ά.τ.

Όπως το **donum** κλίνονται τα bellum πόλεμος, proelium μάχη, scutum ασπίδα, pericūlum κίνδυνος, oppīdum πόλη, templum ναός κ.ά.τ. ακόμη τρία ουδέτερα που λήγουν σε -us, το vulgus ή volgus όχλος, (που σπανιότατα έχει αιτιατική αρσενικού γένους volgum), το virus δηλητήριο και το pelāgus πέλαγος. Από αυτά τα volgus και virus απαντούν μόνο στον ενικό αριθμό, ενώ του pelāgus ο πληθυντικός είναι pelagē (πβ. πελάγη). (Βλ. και § 13,3).

18. Είναι αρκετά τα αρσενικά της δεύτερης κλίσεως που λήγουν σε -er, όπως puer, ager, κτλ. Αρχικά και τα ονόματα αυτά είχαν την

κατάληξη -us (puer-us, όπως numer-us, agr-us κτλ.), αλλά την κατάληξη αυτή την απέβαλαν, όπως και την κατάληξη της κλητικής του ενικού -e.

Από τα ονόματα αυτά όσα μπροστά από το *r* του θέματος έχουν σύμφωνο (π.χ. agr-, libr-, κτλ.), ύστερα από την αποβολή των καταλήξεων -us και -e ανέπτυξαν μπροστά από το *r* ένα *e* βραχύ. (Έτσι προήλθε από το agr- το ager, από το libr- το liber, κτλ.). Στις άλλες πτώσεις τα ονόματα που λήγουν σε -er κλίνονται όπως ακριβώς και όσα λήγουν σε -us.

Σ η μ ε ί ω σ η . Όμοια μεταβολή παθαίνουν κανονικά στην ονομαστική και κλητική του ενικού όταν χρησιμοποιούνται και στη λατινική γλώσσα, τα υπερδυσύλλαβα ελληνικά δευτερόκλιτα κύρια ονόματα που τελειώνουν σε -ρος, π.χ. Alexander Αλέξανδρος (αντί Alexandr-us), Antipater Αντίπατρος (αντί Antipatr-us). Αλλά Codrus Κόδρος. Μερικά απ' αυτά διαφορούνται π.χ. Cassandrus και Cassander Κάσσανδρος, Euandrus και Euander Ευάνδρος.

19. Ανωμαλίες μερικών δευτερόκλιτων ονομάτων.

1) Το όνομα deus θεός: α') δεν έχει εύχρηστη την κλητική του ενικού (dee)· αντί γι' αυτή οι ποιητές χρησιμοποιούν την κλητική του ονόματος divus (= θεός) dive, ενώ οι μεταγενέστεροι Λατίνοι την ενική ονομαστική deus (= ω θεέ)· β') σ' όλες τις πτώσεις του πληθυντικού εκτός από την αιτιατική, έχει διπλούς και τριπλούς τύπους και σχηματίζεται ως εξής: dei (dii) di, deorum (deum), deis (diis) -dis, deos, dei (dii) di, deis (diis) dis.

2) Τα υπερδυσύλλαβα ονόματα σε -ius και -ium στη γενική του ενικού πολλές φορές συναιρούν το τελικό *i* σε *i* και τονίζονται, ύστερα από τη συναίρεση, στην παραλήγουσα, έστω και αν αυτή είναι βραχεία. (αντίθετα προς τον κανονα, § 7, 2, β'): Vergilius Βεργίλιος, gen. Vergilii και Vergili, officium υπηρεσία, καθήκον gen. officii και officii κτλ.

3) Τα κύρια ονόματα σε -ius, γνήσια Λατινικά, όπως Vergilius, Marius, Tullius κ.τ.τ. και το προσηγορικό filius (γιος), σχηματίζουν την κλητική του ενικού σε *i* αντί *ie* (με συναίρεση του *ie* σε *i*): Tulli = Τύλλιε, mi fili = παιδί μου.

3. Τρίτη κλίση (Declinatio tertia)

20. Η τρίτη κλίση περιέχει ονόματα και από τα τρία γένη όπως και η δεύτερη κλίση. Τα ονόματα αυτά:

1) στην **ονομαστική του ενικού** τελειώνουν σε ένα από τα φωνήεντα (a), e, o ή σε ένα από τα ληκτικά σύμφωνα (ή ληκτικά συμφωνικά συμπλέγματα, § 4, 2 σημ.).

2) στη **γενική του ενικού** έχουν όλα κατάληξη -is: urb-s πόλη, gen. urb-is, mare (ουδ.) θάλασσα, gen. mar-is.

21. Τα τριτόκλιτα ονόματα

1) **ανάλογα με το χαρακτήρα του θέματός τους (§ 13,4), (όπως και της αρχαίας ελληνικής τα τριτόκλιτα), είναι:**

α') **φωνηεντόληκτα**: αυτά έχουν χαρακτήρα i, εκτός από τα ονόματα grus (γερανός) και sus (αγριόχοιρος), τα οποία έχουν χαρακτήρα u (gen. gru-is, su-is).

β') **συμφωνόληκτα** με χαρακτήρα άφωνο (b, p -c, g-d-t), υγρό ή έρρινο (l, r, m, n) ή συριστικό (s ή v): trabs (δοκάρι) (gen. tra-bis), bos (βόδι) (gen. bov-is), nix (χιόνι) (gen. niv-is) κτλ. (Βλ. § 4, 2 σημ.)·

2) τα φωνηεντόληκτα (εκτός από τα grus και sus) είναι όλα **ισοσύλλαβα**: civis πολίτης (gen. civis), sedes έδρα (gen. sedis). Τα συμφωνόληκτα είναι όλα **περιττόςύλλαβα**: rex βασιλιάς: (gen. regis). lapis λίθος (gen. lapīd-is).

Σ η μ ε ί ω σ η . Κυρίως και τα φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα αρχικά ήταν περιττόςύλλαβα, αλλά παρουσιάζονται ως ισοσύλλαβα, επειδή ο χαρακτήρας i του θέματός τους συγχωνεύτηκε με το i και e των καταλήξεων που ακολουθεί.

22. Από τα τριτόκλιτα ονόματα

1) τα **αρσενικά** και τα **θηλυκά** έχουν σε όλες τις πτώσεις τις ίδιες καταλήξεις: από αυτά άλλα είναι καταληκτικά, δηλ. έχουν στην ενική ονομαστική την κατάληξη s, άλλα είναι **ακατάληκτα** χωρίς καμιά κατάληξη στην ενική ονομαστική: dux ηγεμόνας (από το duc-s), gen. duc-is, puppi-s πρύμνη gen. puppis, consul ύπατος, gen. consūl-is, orātor ρήτορας, gen. oratōris, κτλ.

2) τα **ουδέτερα** έχουν τις ίδιες καταλήξεις με τα αρσενικά και θηλυκά μόνο στη γενική, τη δοτική και την αφαιρετική (ενικού και πληθυντικού), και είναι όλα **ακατάληκτα**, δηλ. δεν έχουν καμιά κατά-

λήξη στην ονομαστική του ενικού: animal ζώο, gen. animāl-is, mare θάλασσα, gen. mar-is, κτλ. (Βλ. § 13, 3).

23. Από τα τριτόκλιτα ονόματα

1) άλλα είναι **μονόθεμα**, σχηματίζουν δηλ. όλες τις πτώσεις από ένα θέμα: dux (από το duc-s), gen. duc-is κτλ., lapis (από το lapid-s), gen. lapid-is κτλ., orātor ρήτορας, gen. otatōr-is κτλ.

2) άλλα είναι **διπλόθεμα**, σχηματίζονται δηλ. από δύο θέματα, ένα στην ονομαστική και κλητική και άλλο για τις άλλες πτώσεις: miles (στρατιώτης) (από το milet-s), gen. milit-is κτλ. homo άνθρωπος, gen. homin-is κτλ. corpus. σώμα, gen. corpōr-is κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Από όσα λήγουν στην ενική ονομαστική σε -s και στη γενική σε -ris, πολλά φαινomenικά είναι διπλόθεμα, κυρίως αυτά είναι σιγμόληκτα μονόθεμα. Σ' αυτά ο χαρακτήρας s ανάμεσα σε δύο φωνήεντα τράπηκε σε r. π.χ. mus ποντικός, gen. mur-is, corpus σώμα gen. corpōris (και αρχικά corpōs-is) (αρχικά ήταν mus-is πρβλ. μῦς-μῦς από το μυσός), κ.ά.

24. Παραδείγματα τρίτης κλίσεως

A' Αρσενικά και θηλυκά

1. Συμφωνόληκτα ή περιττοσύλλαβα

(καταληκτικά ή ακατάληκτα, μονόθεμα ή διπλόθεμα §§ 21-23)

(dux ηγεμόνας, θ. duc-, pastor βοσκός, θ. pastor-, homo άνθρωπος, θ. homo και homin-, urbs πόλη, θ. urb-)

S i n g u l a r i s

Nom.	dux(duc+s)	pastor	homo	urbs
Gen.	duc - is	pastōr - is	homīn - is	urb - is
Dat.	duc - i	pastōr - i	homīn - i	urb - i
Acc.	duc - em	pastōr - em	homīn - em	urb - em
Voc.*	dux	pastor	homo	urbs
Abl.	duc - e	pastōr - e	homīn - e	urb - e

* Βλ. § 13, 1-2.

P l u r a l i s

Nom.	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Gen.	duc - um	pastōr - um	homīn - um	urb - ūm
Dat.	duc - ibus	pastor - ūbus	homin - ūbus	urb - ūbus
Acc.	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Voc.*	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Abl.*	duc - ibus	pastor - ūbus	homin - ūbus	urb - ūbus

Όμοια κλίνονται τα: lux (luc-is, θηλ.) φως, rex (reg-is) βασιλιάς, lex (leg-is, θηλ.) νόμος, iudex (iudic-is) δικαστής, lapis (lapid-is) πέτρα, pes (ped-is) πόδι, civitas (civitat-is) πολιτεία, virtus (virtūt-is), αρετή, miles (milit-is) στρατιώτης, princeps (princip-is) άρχοντας, πρώτος, orator (orator-is) ρήτορας, uxor (uxōr-is) η σύζυγος, arbor (arbōr-is, θηλ.) δέντρο, mos (mor-is αρσεν.) ήθος, flos (flor-is αρσεν.) άνθος, tellus (tellūr-is) γη, lepus (lepōr-is) λαγός, mulier (muliēr-is) γυναίκα, pulvis (pulvēr-is) σκόνη, sermo (sermōn-is) λόγος, praedo (praedōn-is) ληστής, virgo (virgīn-is) παρθένος, ordo (ordīn-is αρσεν.) τάξη, flamen (flamīn-is) ιερέας, tibicen (tibiċin-is) αυλητής - (κατά το urbs), stirps (stirp-is) ρίζα, arx (arc-is) ακρόπολη, gens (gent-is, θηλ.) έθνος, mors (mort-is, θηλ.) θάνατος, pons (pont-is αρσ.) γέφυρα κ.ά. (ανάμεσα σ' αυτά και το nix, niv-is, χιόνι, plur. gen. nivium· αρχικό θέμα ningū- [πρβλ. ningū-it χιονίζει]).

Σ η μ ε ί ω σ η . Μερικά ακατάληκτα συμφωνόληκτα σε -er στις άλλες πτώσεις, εκτός από την ονομαστική και κλητική του ενικού, συγκόπουν το e που βρίσκεται εμπρός από το χαρακτήρα r. Τέτοια είναι: α') τα συγγενικά ονόματα pater (patr-is) πατέρα, mater (matr-is) μητέρα και frater (frat-is) αδελφός, β') τα ονόματα imber (imbr-is) βροχή, uter (utr-is) ασκί, venter (ventr-is αρσεν.) κοιλιά και τα ονόματα των τεσσάρων μηνών September (Septembr-is), October, November και December (πρβλ. τα αρχαία ελληνικά συγκοπτόμενα τριτόκλιτα π.χ. πατήρ, πατρ-ός, πατέρ-α).

2. Φωνηεντόληκτα ή ισοσύλλαβα

(Μονόθεμα ή διπλόθεμα, §§ 21-23)

(civis πολίτης, θ. civi-, nubes νεφέλη, θ. nube- και nubi-)

* Βλ. § 13, 1-2.

	S i n g u l a r i s		P l u r a l i s	
Nom.	civīs	nūbēs	civēs	nūbēs
Gen.	civīs	nubīs	civī - ūm	nubī - ūm
Dat.	civī	nubī	civ - ĩbus	nubībus
Acc.	civēm	nubēm	civēs (ή civ - is)	nubēs (ή nub - is)
Voc.	civīs	nubēs	civēs	nubēs
Abl.	civē	nubē	civībus	nubībus

Όμοια κλίνονται:

α') όπως το **civis** τα: avis (θηλ.) πτηνό, navis πλοίο, collis λόφος, fascis (αρσεν.) δέσμη, hostis εχθρός, orbis κύκλος, mensis μήνας, unguis νύχι, piscis ψάρι, vallis κοιλάδα κ.ά.

β') όπως το **nubes** τα: aedes (aed-is, θηλ.) ναός, sēdes (sed-is) έδρα (βλ. § 26, 4, Α' σημ.) famēs (fam-is) πείνα, rupes (rup-is, θηλ.) βράχος (απόκρημνος) κ.ά. (βλ. και § 16).

Β' Ουδέτερα, συμφωνόληκτα ή φωνηεντόληκτα

(Μονόθεμα ή διπλόθεμα, §§ 21 - 23)

(aequor πέλαγος, θ. aequor-, nomen όνομα θ. nomen- και nomin-, opus, θ. opus- και oper-, mare θάλασσα, θ. mare- και mari-)

	S i n g u l a r i s			
Nom.	aequor	nomen	opus	mārē
Gen.	aequōr - ĩs	nomīn - is	opēr - is	mar - ĩs
Dat.	aequōr - ī	nomīn - i	opēr - i	mar - ī
Acc.	aequor	nomen	opus	mare
Voc.	aequor	nomen	opus	mare
Abl.	dequōr - ě	nomīne	opĕre	mar - ī

	P l u r a l i s			
Nom.	aequōr - ā	nomīn - a	opĕr - a	mar - ĩā
Gen.	aequōr - um	nomīn - um	opĕr - um	mar - ĩūm
Dat.	aequor - ĩbus	nomin - ĩbus	oper - ĩbus	mar - ĩbus
Acc.	aequōr - ā	nomīn - a	opĕr - a	mar - ĩā
Voc.	aequōr - ā	nomīn - a	opĕr - a	mar - ĩā
Abl.	aequor - ĩbus	nomin - ĩbus	oper - ĩbus	mar - ĩbus

Όμοια κλίνονται:

α') όπως το **aequor** τα: marmor (marmōr-is) μάρμαρο, fulgur (fulgūris) αστραπή, uber (ubēr-is) μαστός, ōs (or-is) στόμα, aes (aer-is) χαλκός, ius (iur-is) το δίκαιο, κ.ά.

β') όπως το **nomeīn** τα: flumen (flumīn-is) ποταμός, certāmen (certamīn-is) αγώνας, caput (capīt-is) κεφαλή κ.ά.

γ') όπως το **opus** τα: opus (opēr-is) φορτίο, corpus (corpōr-is) σώμα, robur (robōr-is) ξύλο δρύινο κ.ά.

δ') όπως το **mare** τα: animal (animāl-is) ζώο, exemplar (exemplār-is) παράδειγμα, par (par-is) ζευγάρι κ.ά.

25. Καταλήξεις της τρίτης κλίσεως.

	Singularis		Pluralis	
	Αρσ. και θηλ.	Ουδ.	Αρσ. και θηλ.	Ουδ.
Nom.	-s ή —	—	-es	-a (ή -ia)
Gen.	-is	-is	-um (ή -ium)	-um (ή -ium)
Dat.	-i	-i	-ibus	-ibus
Acc.	-em (ή im)	—	-es (ή -is)	-a (ή -ia)
Voc.	-s ή —	—	-es	-a (ή -ia)
Abl.	-e (ή -i)	-e ή -i	-ibus	-ibus

26. Διαφορετικός σχηματισμός μερικών πτώσεων των τριτοκλίτων.— Από τα τριτόκλιτα ονόματα:

1) Έχουν την αιτιατική του ενικού σε **-im** (αντί σε -em): α') τα εξής ισοσύλλαβα προσηγορικά ονόματα, febris πυρετός, purpiss πύρμνη, sitis δίψα, turris πύργος, tussis βήχας, και securis τσεκούρι, όλα θηλυκά (sing. acc. febrim, purpissim, sitim, turrim, tussim, securim)· β') τα ισοσύλλαβα σε is ονόματα ποταμών και πόλεων, Albis Άλβις, Tibēris Τίβερις, Neapōlis Νεάπολη (sing. acc. Albim, Tiberim, Neapolim).

2) Έχουν την αφαιρετική του ενικού σε **-i** (αντί σε -e): α') όσα λήγουν στην αιτιατική του ενικού σε -im: febris - febri, purpiss - purpi, Albis - Albi, κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Στην αφαιρετική του ενικού πολλές φορές έχουν -i αντί -e και τα ονόματα civis πολίτης, ignis (αρσ.) φωτιά, navis πλοίο, και imber βροχή, (civi, igni, navi, imbri). Του ignis ο τύπος της ενικής αφαιρετικής igni είναι ο κανονικός στις

φράσεις *ferro et igni* (= με φωτιά και σίδερο), *aqua et igni interdicere* (= να απαγορεύεται παροχή νερού και φωτιάς).

β') τα ονόματα μηνών σε *-is* ή *-er*, π.χ. *Aprīlis*, *November* κτλ. και τα προσηγορικά ονόματα σε *-is*, που αρχικά ήταν επίθετα, όπως *aequālis* ομήλικος, *annālis* (ενν. *liber*) το χρονικό, *natalis* (ενν. *dies*) η γενέθλιος, *Atheniensis* Αθηναίος κτλ. (*sing. abl. Aprili, Novembri, aequali, annali, natali, Atheniensi*)· αντιθέτως τα κύρια ονόματα που στην αρχή ήταν επίθετα, σχηματίζουν την αφαιρετική του ενικού κανονικά σε *-e*: *Juvernālis, Celer, Felix, sing. abl. Juvernale, Celere, Felice*.

γ') τα ουδέτερα που λήγουν σε *-e*, *-al* (*-al, -is*) και *-ar* (*-ar, -is*) όπως *mare, animal, calcar* (πτερνιστήριο) (*sing. abl. mari, animāli, calcāri*).

3) Έχουν την ονομαστική (αιτιατική και κλητική) του πληθυντικού σε *-ia* όσα ουδέτερα τριτόκλιτα λήγουν σε *-e*, *-al* και *-ar*: *mare, mar-ia, - animal, animal-ia - cal-car, calcar-ia*. Ο σχηματισμός σε *-ia* της ονομαστικής πληθυντικής αυτών των ουδετέρων είναι κανονικός, γιατί το θέμα τους στην αρχή έχει το χαρακτήρα *-i* (βλ. § 21, 2 σημ.).

4) Έχουν τη γενική του πληθυντικού σε *-ium* (αντί σε *-um*):

A') τα ισοσύλλαβα (ή φωνηεντόληκτα με χαρακτήρα *i*, § 21, 1 α'), π.χ. *civis - civium, collis - collium, navis - navium, aedes - aedium, nubes - nubium* κτλ. (βλ. § 24, A' 2). Εξαιρούνται τα *canis* σκύλος, *iuvenis* νεανίας και *sedes* έδρα (*plur. gen. canum, iuvenum, sedum*).

B') από τα περιττοσύλλαβα (ή συμφωνόληκτα, § 21, 1β' και 2):

α') όσα έχουν θέμα που τελειώνει σε δύο ή περισσότερα σύμφωνα, π.χ. *urbs* (θ. *urb-*), *arx* (θ. *arc-*), *pons* (θ. *pont-*), *nox* (θ. *noct-*), *os* (*oss-is* κόκαλο, θ. *oss-*), *imber* (θ. *imbr-*): *plur. gen. urb-ium, arc-ium, pont-ium, noct-ium, oss-ium, imbr-ium* (βλ. § 24 A' 1). Εξαιρούνται τα τρία συγγενικά ονόματα *pater, mater, frater* (θ. *patr-, matr-, fratr-*): *plur. gen. patr-um, matr-um, frat-um*.

β') τα ονόματα *dos* (*dot-is*) προίκα, *fauces* (μόνο στον πληθυν.) ο λάρυγγας, *fraus* (*fraudis*) η απάτη, *lis* (*lit-is*) φιλονικία, *mus* (*mur-is*) ποντικός, *nix* (*niv-is*) χιόνι, *vires* (πληθ.) δύναμη, τα εθνικά σε *-as* (*ātis*) και *-is* (*-itis*), π.χ. *Arpinas - Arpinates* οι κάτοικοι του Αρπίνου, *Samnīs - Samnītes* οι Σαμνίτες. Ακόμη τα ονόματα *nostras* ημεδαπός, *vestras* υμεδαπός, *optimātes* (πληθ.) οι αριστέεις και

penātes (πληθ.) οι πατρώοι θεοί: plur. gen. dot-ium, fauc-ium, fraud-ium, lit-ium, mur-ium, niv-ium, vir-ium, Arpinat-ium, Samnit-ium, nostrat-ium, vestrat-ium, optimat-ium, penat-ium.

Γ') τα ουδέτερα σε -e, -al και -ar: mare-mar-ium, animal-animal-ium, calcar-calcarium (βλ. § 24, Β' και ανωτέρω 2, γ' και 3).

Σ η μ ε ί ω σ η . Τα ισοσύλλαβα ή φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα σχηματίζουν κανονικά τη γενική πληθυντικού σε -ium, επειδή από την αρχή το θέμα τους έχει το χαρακτήρα i, π.χ. civis (θ. civi-) civ-ium, aedes (θ. aedi-) aed-ium κτλ. Από τα περιττοσύλλαβα ή συμφωνόληκτα μερικά σχηματίζουν κανονικά τη γενική πληθυντικού σε -ium, επειδή και αυτά αρχικώς ήταν φωνηεντόληκτα (με χαρακτήρα i), π.χ. το ars τέχνη, pars μέρος, mors θάνατος, gens έθνος κ.ά. (η ονομαστική ενικού ήταν στην αρχή art-is, part-is, mort-is, gent-is). Τα άλλα συμφωνόληκτα που σχηματίζουν αυτή την πτώση σε -ium, τη σχηματίζουν κατ' αναλογία προς τα προηγούμενα: arx - arc-ium, urbs-urb-ium, pons-pont-ium, imber-imbr-ium, fraus-fraud-ium, κτλ.

5) όσα αρσενικά και θηλυκά σχηματίζουν τη γενική του πληθυντικού σε -ium, σχηματίζουν και την αιτιατική πληθυντικού συνήθως σε -is (αντί σε -es): civis - civis (= πολίτες), hostis-hostis (= εχθρούς), pars-partis (= μερίδες).

27. Ανώμαλα ονόματα της τρίτης κλίσεως

1) Bos το βόδι, bov-is, bov-i, bov-em, bos, bov-e. Plur. bov-es, bo-um, bubus (ή bobus), κτλ. (θ. bo- και bov-)·

2) caro (θηλ.) κρέας, carn-is, κτλ. Plur. carn-es, carn-ium, κτλ. (θ. caro- και caru-)·

3) iter (ουδ.) πορεία, itinĕr-is, itinĕr-i, iter, itiner-e. Plur. itinera, itinerum, κτλ. (θ. iter- και itiner-)·

4) Juppĭter ο Δίας, Jov-is, Jov-i, Jov-em, Juppiter, Jov-e·

5) senex ο γέροντας, sen-is, sen-i κτλ. Plur. sen-es, sen-um, sen-ibus κτλ. (θ. senec- και sen-)·

6) vis δύναμη (γεν. και δοτ. λείπουν). acc. vim, abl. vi. Plur. vir-es, vir-ium, vir-ibus κτλ.

28. Τριτόκλιτα της λατινικής από τριτόκλιτα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

Από τα τριτόκλιτα ονόματα (κύρια ή προσηγορικά) που προέρχονται από αρχαία ελληνικά τριτόκλιτα, μερικά κλίνονται σε όλες τις

πτώσεις όπως η τρίτη κλίση της λατινικής: π.χ. Plato Πλάτων, Platōn-is, Platon-i, Platon-em κτλ. (όπως το sermo, sermōn-is κτλ. § 24, A' 1).

Αρκετά όμως ονόματα αυτής της κατηγορίας σε μερικές πτώσεις σχηματίζουν τύπους όμοιους με τους αντίστοιχους της ελληνικής. Π.χ. aer αέρας, aether αιθέρας. Marathon Μαραθών - acc. aer-a, aethēr-a, Marathon-a κτλ. Cyclops Κύκλωψ, acc. Cyclōpa Κύκλωπα, Cyclōpes Κύκλωπες, acc. Cyclōp-as.

4. Τέταρτη κλίση (Declinatio quarta).

29. Η τέταρτη κλίση περιέχει ονόματα και από τα τρία γένη, αρσενικά και θηλυκά σε -us (γεν. -us) και ουδέτερα σε -u (γεν. -us)· χαρακτήρας του αρχικού θέματος -u (§ 13, 4).

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

(fructus καρπός, θ. fructu-, cornu κέρασ, θ. cornu-)

	S i n g u l a r i s		P l u r a l i s	
Nom.	fruct - ūs	corn - ū	fruct - ūs	corn - ūā
Gen.	fruct - ūs	corn - ūs	fruct - ūŭm	corn - ūŭm
Dat.	fruct - ūī	corn - ū	fruct - ūbus	corn - ūbus
Acc.	fruct - ūm	corn - ū	fruct - ūs	corn - ūā
Voc.	fruct - ūs	corn - ū	fruct - ūs	corn - ūā
Abl.	fruct - ū	corn - ū	fruct - ūbus	corn - ūbus

Κλίνονται:

α') όπως το **fructus** τα: sensus αίσθηση, senātus σύγκλητος, exer-citus στρατός, equitātus ιππικό, peditātus πεζικό, impētus έφοδος, κτλ., (τα θηλυκά) acus βελόνη, manus το χέρι κτλ.

β') όπως το **cornu** τα: genu το γόνατο, veru οβολός κτλ.

30. Διαφορετικός σχηματισμός μερικών πτώσεων.- Από τα ονόματα της τέταρτης κλίσεως:

1) τη **δοτική** του **ενικού** τη σχηματίζουν κάποτε και όσα λήγουν σε -us (με συναίρεση του -uī σε -u) όπως τα ουδέτερα, π.χ. senatu (senatui)·

2) τη **δοτική** (και αφαιρετική) του **πληθυντικού** τη σχηματίζουν σε -ubus (αντί -ibus) τα ονόματα artus άρθρο (πληθ. artus τα μέλη του

σώματος) και *tribus* «τριτύς» (= φυλή): *artubus, tribubus*: τα ονόματα *lacus* λίμνη και *portus* λιμάνι στην πτώση αυτή διαφοροούνται: *lacibus* και *lacubus, portibus* και *portubus*.

3) το όνομα *domus* (οικία) έχει και μερικούς τύπους σχηματισμένους με τις καταλήξεις της β' κλίσεως (κανονικά την αφαιρετική του ενικού και την αιτιατική του πληθυντικού): *Singul. domus - domus - domui - domum - domus - domo. Plur. domus - domuum (και domorum) domibus - domos - domus - domibus*.

Σ η μ ε ί ω σ η . Υπάρχει και τύπος (της γενικής του ενικού ως τοπικής) *domi*, πάντοτε ως επίρρημα (= οίκοι).

31. Από τα ονόματα της τέταρτης κλίσεως σε *-us* θηλυκά είναι μόνο τα: *acus* βελόνη, *domus* οικία, *idus* (*-uum*, πληθυντικού μόνο) «αιειδοί», *manus* χέρι, *porticus* στοά και *tribus* «τριτύς».

5. Πέμπτη κλίση (Declinatio quinta).

32. Η πέμπτη κλίση περιέχει ονόματα μόνο αρσενικά και θηλυκά που λήγουν σε *-es* (γεν *-ēi* ή *-ēi*): Χαρακτήρας του αρχικού θέματος *e-* (§ 13, 4).

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

(*dies* ημέρα, θ. *die-*, *res* πράγμα, θ. *re-*, *species* όψη, θ. *specie-*)

	S i n g u l a r i s			P l u r a l i s		
Nom.	<i>diēs</i>	<i>rēs</i>	<i>speciēs</i>	<i>diēs</i>	<i>rēs</i>	<i>speciēs</i>
Gen.	<i>diēi</i>	<i>rēi</i>	<i>speciēi</i>	<i>diērum</i>	<i>rērum</i>	—
Dat.	<i>diēi</i>	<i>rēi</i>	<i>speciēi</i>	<i>diēbus</i>	<i>rēbus</i>	—
Acc.	<i>diēm</i>	<i>rēm</i>	<i>speciēm</i>	<i>diēs</i>	<i>rēs</i>	<i>speciēs</i>
Voc.	<i>diēs</i>	<i>rēs</i>	<i>speciēs</i>	<i>diēs</i>	<i>rēs</i>	<i>speciēs</i>
Abl.	<i>diē</i>	<i>rē</i>	<i>speciē</i>	<i>diēbus</i>	<i>rēbus</i>	—

Σ η μ ε ί ω σ η . Το *e* της παραλήγουσας στη γενική και τη δοτική του ενικού είναι μακρό, αν εμπρός από αυτό υπάρχει φωνήεν (*diēi, speciēi*), αντίθετα προς τον κανόνα (§ 6, 1 σημ.), και βραχύ, αν υπάρχει σύμφωνο (*rēi, fidēi*).

33. Από τα ονόματα της πέμπτης κλίσεως

1) τον πληθυντικό αριθμό σε όλες του τις πτώσεις τον σχηματίζουν μόνο τα *dies* ημέρα και *res* πράγμα. Τα άλλα από τον πληθυντικό

έχουν μόνο ονομαστική, αιτιατική και κλητική ή δεν έχουν καθόλου πληθυντικό.

2) **αρσενικά** είναι μόνο το *dies* ημέρα (συνήθως) και το *meridies* μεσημβρία (πάντοτε). Το *dies* είναι θηλυκό, ιδίως όταν σημαίνει χρόνο ή προθεσμία: *longa dies* μακρός χρόνος, *certa dies* ορισμένη προθεσμία.

6. Ανώμαλα ονόματα

34. Πολλά ονόματα της λατινικής, όπως και της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, είναι ανώμαλα, δηλ.:

1) **ετερογενή** (*heterogenēa*)· π.χ.
frenum-i χαλινάρι Plur. *frena* και *freni* (αρσεν.)
iocus-i παιχνίδι » *ioci* και *ioca* (ουδ.)
locus-i τόπος » *loci* και *loca* (ουδ.)
 (πρβλ. αρχ. ελλ. ο δεσμός - οι δεσμοί και τα δεσμά, κτλ.).

2) **ετερόκλητα** (*heteroclitā*). π.χ.
iugerum-i το πλέθρο Plur. *iuger-a, -um, -ibus*, όπως η γ' κλίση
vas, vas-is, αγγείο » *vasa, -orum, -is*, όπως η β' κλίση
requies-ētis ησυχία Sing. acc. και *requiem*, abl. *requie*, κατά
 την ε' κλίση.

Σ η μ ε ί ω σ η . Τα *ficus-i* συκιά και *laurus-i* δάφνη (της β' κλίσεως) έχουν από την δ' κλίση τις πτώσεις που λήγουν σε -us και -u.

3) **αφθονούντα** (*abundantia*), δηλ. ονόματα που κλίνονται

α') σε δύο διαφορετικά γένη, όπως
baculum -i και *baculus* -i βακτηρία
callum -i και *callus* -i ο κάλος
clipeus -i και *clipeum* -i ασπίδα
pileus -i και *pileum* -i πίλος
 (πβ. αρχ. ελλ. ο ζυγός και το ζυγόν κτλ.)·

β') σε δύο διαφορετικές κλίσεις, όπως
materia-ae και *materies-ei* ύλη
elephans-antis και *elephantus-i* ελέφαντας
plēbs-plēbis και *plēbes-bēi* ο λαός (οι πληβείοι)·

γ') σε διαφορετικό γένος και κλίση, όπως
 alimonia -ae και alimonium -i τροφή
 tapētum -i και tapes -ētis τάπητας
 conātum -i και conātus -us απόπειρα
 penum -i και penus -ōtis (ουδ.) και penus-us (θηλ.) τροφή

4) ελλειπτικά (defectiva)· αυτά είναι:

Α') ελλειπτικά κατά τον αριθμό (defectiva numero), δηλαδή είναι:

α') μόνο εγικού αριθμού (singularia tantum)· τέτοια κανονικώς είναι τα κύρια ονόματα προσώπων ή πραγμάτων, δηλ. πόλεων, ποταμών, βουνών, κ.τ.ό., όπως Sulla Σύλλας, Roma Ρώμη, Carthāgo Καρχηδών, Tiberi Τίβερις, Aetna Αίτνα κτλ., τα ονόματα αφηρημένων εννοιών, όπως iustitia δικαιοσύνη, riētus ευσέβεια κτλ., τα ονόματα των φυσικών σωμάτων ή φαινομένων, όπως sol ήλιος, luna σελήνη, hiems χειμώνας, ver άνοιξη, κτλ., τα ονόματα των μετάλλων, όπως aurum χρυσός, argentum άργυρος, aes χαλκός κτλ.

β') μόνο πληθυντικού αριθμού (pluralia tantum)· τέτοια κανονικώς είναι τα ονόματα των λαών ή εθνών, όπως Sabīni οι Σαβίνοι, Aedūi οι Αίδουοι, Galli οι Γαλάτες κτλ., συγκροτημάτων νησιών ή βουνών, όπως Baleāres οι Βαλεαρίδες (νησιά), Alpes οι Άλπεις, κτλ., μερικών πόλεων, όπως Athēnae Αθήναι, Puteōli οι Ποτίολοι (πόλη) κτλ., εορτών, όπως Bacchanalia τα Διονύσια, Saturnalia τα Κρόνια, κτλ.

Pluralia tantum, δηλ. εύχρηστα μόνο στον πληθυντικό αριθμό, είναι, εκτός από τα άλλα, τα εξής πιο συνηθισμένα ονόματα:

arma	-orum όπλα	superi	-orum οι άνω θεοί
moenia	-ium τείχη	infēri	-orum οι κάτω θεοί
insidiae	-arum ενέδρα	manes	-ium οι ψυχές (των νεκρών)
spolia	-orum λάφυρα	divitiae	-arum ο πλούτος
indutiae	-arum ανακωχή	tenēbrae	-arum το σκοτάδι
idus	-uum αι ειδοί (§ 31)	fauces	-ium ο λάρυγγας

(26, 4, Β', β')

libēri	-orum τα τέκνα (§ 17)	viscēra	-um τα σπλάχνα
postēri	-orum οι απόγονοι	nuptiae	-arum ο γάμος
maiōres	-um οι πρόγονοι	exsequiae	-arum η εκφορά

Σ η μ ε ί ω σ η . Μερικά ονόματα στον πληθυντικό αριθμό αλλάζουν σημασία, π.χ.

Ενικός
 aedes-is ναός
 aqua-ae νερό
 auxilium-i βοήθεια
 castrum-i (ή μάλλον castellum-i) το φρούριο
 copia-ae αφθονία
 impedimentum-i εμπόδιο
 littera-ae γράμμα του αλφαβήτου
 opēra-ae κόπος
 rostrum-i ράμφος ή έμβολο.

Πληθυντικός
 aedes-ium οικία
 aquae-arum ιαματικά νερά
 auxilia-orum επικουρικό στράτευμα
 castra-orum στρατόπεδο
 copiae-arum στρατεύματα
 impedimenta-orum αποσκευές
 litterae-arum επιστολή, συγγράμματα
 opērae-arum εργάτες
 rostra-orum το δημόσιο βήμα
 (στη ρωμαϊκή αγορά).

Β') ελλειπτικά κατά την πτώση (defectiva casibus): πιο συνηθισμένα είναι τα εξής:

dicis (γεν. ενικ.) εύχρηστο στις φράσεις *dicis causā* και *dicis gratia* (= για τον τύπο).

fas όπως και **nefas** ανόσιο, εύχρηστο μόνο στην ονομαστική του ενικού.

fors τύχη, εύχρηστο ακόμη και στην αφαιρετική ενικού *forte* κατά τύχην.

infitias (αιτ. πληθ.) εύχρηστο στη φράση *infitias ire* «αρνείσθαι».

pondo (αφαιρ. ενικ.) το βάρος, εύχρηστο στις φράσεις: *uncia pondo* μια ουγγιά (το βάρος). *corōna aurea pondo ducentum* (§ 15, 2) *librarum* στεφάνι χρυσό διακοσίων λιτρών (βάρος).

sponte (αφαιρ. ενικ. του άχρηστου ονόματος *spons*, θηλ.), εύχρηστο κυρίως στις φράσεις *meā* (*tuā, suā*) *sponte* με τη δική μου (τη δική σου, τη δική του) βούληση.

vicis (γεν. ενικ. του άχρηστου *vix* ή *vicis* εναλλαγή), σε χρήση η αιτιατική *vicem*, η αφαιρετική *vice* και του πληθυντικού η ονομαστική και η αιτιατική *vices* και η αφαιρετική *vicibus* (βλ. και § 27, 6 [vis]).

5) **Άκλιτα** (*indeclinabilia*)· τέτοια είναι τὸ *instar* (ουδ. ονομ. και αιτ. ενικ.) είδος - μορφή, *mane* (ουδ. ονομ. αιτ. και αφαιρ. ενικ.) πρωϊ και *secus* (ουδ. ονομ. και αιτ.) γένος - φύλο.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Τ Α Ε Π Ι Θ Ε Τ Α

35. Τα επίθετα (adiiectiva) και στη Λατινική είναι:

- 1) τρικατάληκτα: alt-us, alt-a, alt-um υψηλός, -ή, -ό· celer, celĕr-is, celĕr-e ταχύς -εία, -υ·
- 2) δικατάληκτα: fortis, fort-is, fort-e δυνατός -η-ο·
- 3) μονοκατάληκτα: felix ευτυχισμένος -η -ο.

36. Από τα επίθετα

1) Τα τρικατάληκτα είναι:

α') δευτερόκλιτα, επίθετα δηλ. που κλίνονται στο αρσενικό και ουδέτερο κατά τη β' κλίση και στο θηλυκό κατά την α' κλίση: long-us, long-a, long-um μακρός - α, -ο· liber, libĕra, libĕr-um ελεύθερος -η -ο·

β') τριτόκλιτα, επίθετα δηλ. που κλίνονται κατά την γ' κλίση και στα τρία γένη: celer, celĕris, celĕre ταχύς, -εία, -υ, acer, acris, acre οξύς, -εία, -υ.

2) Τα δικατάληκτα και τα μονοκατάληκτα επίθετα είναι όλα τριτόκλιτα: facil-is (αρσ. και θηλ.), facil-e (ουδ.) εύκολος -η -ο, felix (αρσ. θηλ. και ουδ.) ευτυχισμένος -η -ο.

Δικατάληκτα είναι όλα τα επίθετα του συγκριτικού βαθμού, όπως alt-ior (αρσεν. και θηλ.), alt-ius (ουδ.) ψηλότερος -η -ο.

1. Δευτερόκλιτα επίθετα

37. Τα δευτερόκλιτα επίθετα λήγουν:

- 1) σε -us, -a, -um: bon-us, bon-a, bon-um αγαθός, -η, -ο·
- 2) σε -er, -(er)a, -(er)um: liber, libĕr-a, libĕr-um ελεύθερος, -η, -ο, niger, nigra, nogr-um μαύρος, -η, -ο.

Σ η μ ε ί ω σ η . Μόνο ένα επίθετο λήγει σε -ur -ura -urum, το satur, satūra, satūrum πλήρης.

38. Παραδείγματα δευτερόκλιτων επιθέτων

α') bonus αγαθός

	Singularis				Pluralis	
Nom.	bōn-ūs	bon-ā	bōn-ūm	bōn-ī	bon-ae	bon-a
Gen.	bon-ī	bon-ae	bon-ī	bon-ōrum	bon-ārum	bon-ōrum
Dat.	bon-ō	bon-ae	bon-ō		bon-īs	
Acc.	bon-ūm	bon-ām	bon-ūm	bon-ōs	bon-ās	bon-ā
Voc.	bon-ē	bon-ā	bon-ūm	bon-ī	bon-ae	bon-ā
Abl.	bon-ō	bon-ā	bon-ō		bon-īs	

β') liber ελεύθερος

	Singularis				Pluralis	
Nom.	liber	libēr-ā	libēr-ūm	libēr-ī	libēr-ae	libēr-ā
Gen.	liber-ī	liber-ae	liber-ī	liber-ōrum	liber-ārum	liber-ōrum
Dat.	liber-ō	liber-ae	liber-ō		liber-īs	
Acc.	liber-ūm	liber-ām	liber-ūm	liber-ōs	liber-ās	libērā
Voc.	liber	liber-ā	liber-ūm	liber-ī	liber-ae	liber-ā
Abl.	liber-ō	liber-ā	liber-ō		liber-īs	

γ') niger μαύρος

	Singularis				Pluralis	
Nom.	nigēr	nigr-ā	nigr-ūm	nigr-ī	nigr-ae	nigr-ā
Gen.	nigr-ī	nigr-ae	nigr-ī	nigr-ōrum	nigr-ārum	nigr-ōrum
Dat.	nigr-ō	nigr-ae	nigr-ō		nigr-īs	
Acc.	nigr-ūm	nigr-ām	nigr-ūm	nigr-ōs	nigr-ās	nigr-ā
Voc.	niger	nigr-ā	nigr-ūm	nigr-ī	nigr-ae	nigr-ā
Abl.	nigr-ō	nigr-ā	nigr-ō		nigr-īs	

Όπως το **bonus**, **-a**, **-um** κλίνονται και τα **malus**, **-a**, **-um**, **κακός**, **magnus**, **-a**, **-um** **μεγάλος**, **parv-us**, **-a**, **-um** **μικρός** κ.ά.

Όπως το **liber** κλίνονται τα επίθετα **asper** (-ēra, -ērūm) **τραχύς**, **miser** **άθλιος**, **tener** **τρυφερός**, τα σύνθετα που λήγουν σε **-fer** ή **-ger**, όπως το **frugifer** (-fēra, -fērūm) **καρποφόρος**, **romifer** **οπωροφόρος**, **armiger** **οπλοφόρος** κτλ. και το **μαναδικό satur**, **satūra**, **satūrūm** **πλήρης**. Τα επίθετα αυτά στην ενική ονομαστική και κλητική του αρσενικού

έχουν αποβάλει την κατάληξη (-us και -e). Έτσι από το liber-us προήλθε το liber, από το miser-us το miser κτλ. (βλ. § 17 puer και § 18).

Όπως το **niger** κλίνονται τα επίθετα aeger (-gra, -grum) άρρωστος, creber (-bra, -brum) πυκνός, pulcher (-chra, -chrum) ωραίος, ruber (-bra, -brum) ερυθρός, sacer (-cra, -crum) ιερός κ.ά. Και τα επίθετα αυτά στην ενική ονομαστική και κλητική του αρσενικού έχουν αποβάλει την κατάληξη (-us, -e). Μετά την αποβολή της καταλήξεως σ' αυτές τις πτώσεις ανέπτυξαν ένα βραχύ e εμπρός από το χαρακτήρα του θέματος r. Μ' αυτό τον τρόπο από το nigr-us προήλθε το nigr- και έπειτα nig-e-r, από το sacr-us το sacr- και έπειτα sac-e-r κτλ. (βλ. § 17 aeger και § 18).

2. Τριτόκλιτα επίθετα

39. Τα τριτόκλιτα επίθετα λήγουν:

1) τα τρικατάληκτα σε -er, -(e)ris, -(e)re·

2) τα δικατάληκτα σε -is, -e και τα συγκριτικά σε -ior, ius·

3) τα μονοκατάληκτα, πολλά σε x, όπως τα audax τολμηρός, rapax αρπακτικός, felix ευτυχής, κτλ., άλλα σε -el, -r, -es, -us, -ns, κτλ., όπως vigil (-gīlis) άγρυπνος, pauper (-pēris) φτωχός, dives (-vītis) πλούσιος, vetus (-tēris) παλαιός, prudens (-entis) συνετός κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Τα τριτόκλιτα επίθετα κυρίως είναι ή δικατάληκτα ή μονοκατάληκτα. Όσα από αυτά παρουσιάζονται ως τρικατάληκτα (με κατάληξη -er) ήταν και αυτά δικατάληκτα (celē-r-is αρσ. και θηλ., celē-re ουδ., acr-is αρσ. και θηλ.acr-e ουδ.), ύστερα απέβαλαν την κατάληξη της ενικής ονομαστικής και κλητικής (-is) και όσα εμπρός από το χαρακτήρα του θέματος r είχαν άλλο σύμφωνο ανέπτυξαν εμπρός από το r ένα e βραχύ. Έτσι από το acr-is προήλθε το acr- και έπειτα το ac-e-r. (Πρβλ. § 38, liber, niger).

40. Παραδείγματα τριτόκλιτων επιθέτων

α . Τ ρ ι κ α τ ά λ η κ τ α

(celer ταχύς, acer οξύς)

S i n g u l a r i s

Nom.	celer	celēris	celēre	acer	acris	acre
Gen.		celeris			acris	
Dat.		celeri			acri	
Acc.	celerem	celerem	celere	acrem	acrem	acre
Voc.	celer	celeris	celere	acer	acris	acre
Abl.		celeri			acri	

P l u r a l i s

Nom.	celēres	celēres	celeria	acres	acres	acria
Gen.		celerium			acrium	
Dat.		celeribus			acribus	
Acc.	celeres	celeres	celeria	acres	acres	acria
Voc.	celeres	celeres	celeria	acres	acres	acria
Abl.		celeribus			acribus	

Όπως το **acer** κλίνονται το celēber (-bris, -bre) ονομαστός, salūber υγιεινός, equēster (-stris, -stre) ιππικός, pedester πεζικός κ.ά. Το celer είναι μοναδικό (§39,3 Σημ.).

B . Δ ι κ α τ ά λ η κ τ α

(facīlis εύκολος, altiōr υψηλότερος)

S i n g u l a r i s

	Αρσ. και θηλ.	Ουδ.	Αρσ. και θηλ.	Ουδ.
Nom.	facīlis	facīle	altiōr	altiūs
Gen.	facilis		altiōris	
Dat.	facili		altiōri	
Acc.	facilem	facile	altiōrem	altiūs
Voc.	facilis	facile	altiōr	altiūs
Abl.	facili		altiōr-e	

P l u r a l i s

Nom.	facīles	facīlia	altiōres	altiōr-a
Gen.	facīlium		altiōr-um	
Dat.	facīlibus		altiōr-ibus	
Acc.	faciles	facilia	altiōres	altiōr-a
Voc.	faciles	facilia	altiores	altiōr-a
Abl.	facilibus		altiōr-ibus	

Όπως το **facīlis** κλίνονται τα: difficīlis δύσκολος, similis όμοιος, dissimilis, ανόμοιος, fertīlis εύφορος, fortis ισχυρός, gravis βαρύς κ.ά.

Όπως το **altiōr, -us** κλίνονται όλα τα συγκριτικά (γι' αυτά θα γίνει λόγος παρακάτω).

Γ'. Μονοκατάληκτα

(felix ευτυχής, prudens συνετός)

Singularis

	Αρσ. θηλ.	και ουδ.	Αρσ. θηλ.	και ουδ.
Nom.	fēlix		prūdēns	
Gen.	felicīs		prudentis	
Dat.	felīci		prudentī	
Acc.	felicēm	felix	prudentēm	prudens
Voc.	felix	felix	prudens	prudens
Abl.	felīci		prudentī	

Pluralis

Nom.	felicēs	felicīa	prudentēs	prudentīa
Gen.	felicīūm		prudentīūm	
Dat.	felicībus		prudentībus	
Acc.	felicēs	felicīa	prudentēs	prudentīa
Voc.	felicēs	felicīa	prudentēs	prudentīa
Abl.	felicībus		prudentībus	

Όπως το **felix** κλίνονται τα: atrox (atrōcis) σκληρός, ferox άγριος, audax (audācis) τολμηρός, rapax αρπακτικός κ.ά.

Όπως το **prudens** κλίνονται τα: ingens υπερμεγέθης, vehēmens σφοδρός, sapiens σοφός, elēgans κομψός κ.ά.

41. Παρατηρήσεις στα τριτόκλιτα επίθετα. Τα τριτόκλιτα επίθετα έχουν την αφαιρετική του ενικού σε **-i**, τη γενική του πληθυντικού σε **-ium** και την ονομαστική (αιτιατική και κλητική) πληθυντικού του ουδέτερου σε **-ia**: celer- celerī - celerīum - celerīa, gravis - gravi - gravīum - gravīa, felix - felīci - felīcium - felīcia (βλ. §26, 2 β' και γ' και Σημ.).

Εξαιρούνται και

1) έχουν κανονικά την αφαιρετική του ενικού σε **-e**, τη γενική πληθυντικού σε **-um** και την ονομαστική (αιτιατική και κλητική) του πληθυντικού του ουδέτερου σε **-a**:

α) τα συγκριτικά επίθετα, π.χ. altior, altius-altiore, altiorum, altiora.

Σ η μ ε ι ω σ η . Τα ανώμαλα παραθετικά plūres (περισσότεροι) και complūres (πάμπολλοι) έχουν τη γενική του πληθυντικού σε -ium: (plures, plura) plurium, (complures, complura) complurium.

β') τα μονοκατάληκτα επίθετα compos (-ōtis) εγκρατής, dives (-ītis) πλούσιος, particeps (-cīpis) μέτοχος, pauper (-pēris) φτωχός, princeps (-cīpis) πρώτος, superstes (-stītis) επιζών και vetus (-teris) παλαιός: divitē - divitūm, vetere - veterum - vetera. (Από τα προηγούμενα επτά μονοκατάληκτα επίθετα μόνο το vetus σχηματίζει πληθυντικό του ουδετέρου vetera και το dives, ditia (αντί divitia με απλολογία).

2) έχουν τη γενική πληθυντικού σε -um (αν και έχουν την αφαιρετική ενικού σε -i) τα επίθετα inops (-ōpis) ενδεής και memor (-ōris) μνήμων: (inōpi) inōrum, (memori) memōrum.

3. Ανώμαλα επίθετα

42. Από τα ανώμαλα επίθετα αξίζει να αναφερθούν τα:

1) μερικά ελλειπτικά ή άκλιτα (πβ. § 34,4 και 5)· όπως: (ceterus), cetēra, cetērum ο άλλος, ο λοιπός. Την άχρηστη ενική ονομαστική του αρσενικού αναπληρώνει η ονομαστική του reliquus, ο λοιπός·

frugi συνετός, άκλιτο. (Κυρίως είναι δοτική ενικού του ονόματος frux καρπός)·

nequam ουτιδανός, τιποτένιος, άκλιτο·

potis ή pote δυνατός (ως ονομαστική και αιτιατική όλων των γενών)·

(sons), sontis ένοχος. Η ενική ονομαστική άχρηστη·

2) μερικά abundantia (§34,3, β'), όπως:

inanīmus, -a, -um

και inanīmis, -e άψυχος

inērmus, -a, -um

και inērmis, -e άοπλος

opulentus, -a, -um

και opūlens, (-ntis) πλούσιος

4. Οι μετοχές

43. Οι μετοχές (participia) λήγουν:

1) σε -us, -a, -um του ενεργητικού μέλλοντα και του παθητικού

παρακειμένου (ή αορίστου): amatūr-us, amatūr-a, amatūr-um «αγαπή-
σων - αγαπήσουσα - αγαπήσον»· amātus, amāta, amāt-um «ηγαπημένος,
-η, -ον» (ή «αγαπηθείς, -είσα, -έν»). Οι μετοχές αυτές κλίνονται όπως
τα δευτερόκλιτα επίθετα (§ 38, bonūs).

2) σε -ans. (-antis) ή -ens (-entis) του ενεργητικού ενεστώτα: amans
(amantis) «αγαπών, -ώσα, -ών». delens (delent-is) «καταστρέφων,
-ουσα, -ον».

Αυτές οι μετοχές κλίνονται όπως τα μονοκατάληκτα επίθετα σε
-ns της γ' κλίσεως (§ 40 γ', prudens), όμως στην αφαιρετική του ενι-
κού λήγουν όχι σε -i αλλά σε -e. Tarquinio regnante· όταν βασίλευε ο
Ταρκόνιος, -praesente medico όταν ο γιατρός είναι παρών.

Οι μετοχές αυτές, όταν στο λόγο επέχουν θέση επιθέτου, στην
ενική αφαιρετική έχουν κατάληξη -i: in praesenti tempore στον πα-
ρόντα χρόνο.

5. Τα παραθετικά

44. Στα επίθετα της Λατινικής, όπως της Ελληνικής, διακρί-
νουμε τρεις βαθμούς (gradus),

1) θετικό (gradus positīvus): altus, -a, -um υψηλός, -ή, -ό·

2) συγκριτικό (gradus comparatīvus): altior, altius (§ 40, β') υψη-
λότερος -η -ο·

3) υπερθετικό (gradus superlatīvus): altissimus, altissima, altis-
simum υψηλότατος, -η, -ο.

45. Οι καταλήξεις των παραθετικών είναι:

1) του συγκριτικού -ior (αρσεν. και θηλ.), -ius (ουδ.) και

2) του υπερθετικού -issimus, -issima, -issimum.

Οι ανωτέρω καταλήξεις προστίθενται στο θέμα του θετικού (ή
της επιθετικής μετοχής), που το βρίσκουμε, αν από τη γενική ενικού
του αρσενικού αφαιρέσουμε την κατάληξη -i ή is· π.χ.

altus	(γεν. alt-i)	υψηλός – alt-ior,	alt-ius, alt-issimus, -a, um (§ 40 β')·
longus	(γεν. long-i)	μακρός – long-ior,	long-ius, long-issimus, -a, -um·
brevis	(γεν. brev-is)	βραχύς – brev-ior,	brev-ius, brev-issimus, -a, -um (§ 40 β')·

felix (γεν. felic-is) ευτυχής – felic-ior, felici-ius, felic-issimus,
-a, -um (§ 40, γ')
prudens (γεν. prudent-is) συνετός – prudent-ior, prudent-ius, prudent-
-issimus, -a, -um.

46. Από τα παραθετικά:

1) τα συγκριτικά επίθετα είναι τριτόκλιτα δικατάληκτα (βλ. § 40, β')·

2) τα υπερθετικά επίθετα είναι δευτερόκλιτα τρικατάληκτα (βλ. § 38, bonus).

47. Διαφορετικός σχηματισμός παραθετικών.–1) Έξι επίθετα σε -ilis, τα: facilis εύκολος, difficilis δύσκολος, similis όμοιος, dissimilis ανόμοιος, humilis ταπεινός και gracilis ισχνός, σχηματίζουν το υπερθετικό με την προσθήκη στο θέμα τους της καταλήξεως -līmus:

facilis (γεν. facili-is) – facil-ior, facil-ius, facil-līmus, -a, -um·

similis (γεν. simil-is) – simil-ior, simil-ius, simil-līmus, -a, -um·

humilis (γεν. humil-is) – humil-ior, humil-ius, humil-līmus, -a, -um·

gracilis (γεν. gracil-is) – gracil-ior, gracil-ius, gracil-līmus, -a, -um·
(αλλά nobilis ευγενής – nobilior, nobilissimus κτλ.).

2) Όσα επίθετα λήγουν σε -er (είτε δευτερόκλιτα είτε τριτόκλιτα) σχηματίζουν τον υπερθετικό με την κατάληξη -rimus που προστίθεται στην ενική ονομαστική του αρσενικού:

pulcher (γεν. pulchr-i) ωραίος – pulchr-ior, pulchr-ius,
pulcher-rimus, -a, -um

acer (γεν. acr-is) οξύς – acr-ior, acr-ius,
acer-rimus, -a, um

pauper (γεν. pauper-is) φτωχός – pauper-ior, pauper-ius,
pauper-rimus, -a, -um.

Σ η μ ε ί ω σ η . Και το επίθετο vetus παλιός (γεν. veter-is) σχηματίζει υπερθετικό σε -rimus: veter-rimus. Του επιθέτου matūrus ώριμος υπερθετικό είναι maturissimus και maturrimus.

48. Τα επίθετα που λήγουν σε -dicus, -volus, -ficus. (σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τα ρήματα dico λέγω, facio κάνω, volo θέλω) σχηματίζουν τα παραθετικά σε -entior, -entissimus:

maledīcus (γεν. maledīci) κακολόγος,

maledic-entior, -entius, maledic-entissimus, -a, -um

magnificus (γεν. magnifici) μεγαλοπρεπής,

magnific-entior, -entius, magnific-entissimus, -a, -um

benevōlus (γεν. benevoli) ευμενής,

benevol-entior, -entius, benevol-entissimus, -a, -um

Σ η μ ε ί ω σ η . Κατά τον ίδιο τρόπο σχηματίζονται τα παραθετικά και του επιθέτου providus (γεν. provid-i) προορατικός (provid-entior, provid-entissimus). Ο σχηματισμός αυτός των ανωτέρω παραθετικών είναι κανονικός, επειδή αρχικά ο θετικός βαθμός των επιθέτων ήταν maledīcens, magnificens, benevōlens, providens. Του επιθέτου dives πλούσιος (που η γενική του είναι divit-is, και με συγκοπή dit-is) παραθετικά είναι divit-ior και dit-ior, divit-issimus και dit-issimus.

49. Ανώμαλα παραθετικά

bonus αγαθός – mēlior, -ius καλύτερος – optim-us, -a, -um άριστος

malus κακός – reiior, reius χειρότερος – pessim-us, -a, -um χείριστος

magnus μέγας – maior, maius μεγαλύτερος – maximu-us, -a, um μέγιστος

parvus μικρός – minor, minus μικρότερος – minim-us, -a, -um ελάχιστος

multi, -ae, -a πολλοί – plures, plura περισσότεροι – plurim-i, -ae, -a πλείστοι (§ 41, 1, α', Σημ.).

multum πολύ – plus περισσότερο – plurimum πάρα πολύ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Των άκλιτων επιθέτων frugi συνετός και nequam τιποτένιος (§ 42, 1) παραθετικά είναι του frugi: frugal-ior, frugal-ius, frugal-issimus, -a, um, του nequam, nequior, nequius, nequissimus, -a, -um.

50. Επίθετα ελλειπτικά ως προς τους βαθμούς των παραθετικών (defectiva gradibus). Δεν έχουν παραθετικά (όπως και στην ελληνική γλώσσα) τα επίθετα που φανερώνουν ποιότητα ή ιδιότητα, η οποία δεν μπορεί να παρουσιάζει διάφορους βαθμούς, όπως είναι εκείνα που φανερώνουν 1) ύλη, π.χ. aureus χρυσός, ferrēus σιδερένιος, 2) τόπο ή χρόνο, π.χ. marinus θαλασσινός, nocturnus νυκτερινός, 3) μέτρο, π.χ. bipes δίποδος, triennis τρίχρονος, 4) συγγένεια ή καταγωγή, π.χ. paternus πατρικός, fraternus αδελφικός, romānus ρωμαϊκός, 5) κάτι απόλυτο ή άρνηση, π.χ. mortālis θνητός, omnipōtens παντοδύναμος, immortalis αθάνατος, insōmnis άυπνος κτλ.

2) Δεν έχουν θετικό προπάντων παραθετικά επίθετα που σχηματίστηκαν από προθέσεις ή επιρρήματα (όπως και στην ελληνική γλώσσα):

(citra από δω, μέσα)	– ceterior πλησιέστερος,	citimus	εγγύτατος
—	– deterior χειρότερος,	deterimus	χειρίστος
(intra εντός)	– interior εσώτερος	intimus	εσώτατος
(πβ. Ελλην. ωκύς)	– ocior ταχύτερος,	ocissimus	ταχύτατος
(prae εμπρός)	– prior πρότερος	primus	πρώτος
(prope πλησίον)	– propior εγγύτερος	proximus	εγγύτατος
(πβ. potis, § 42)	– potior δυνατότερος	potissimus	ο πιο δυνατός
(ultra πέρα)	– ulterior εξώτερος	ultimus	έσχατος

3) Δεν έχουν το ένα από τα δύο παραθετικά:

α') συγκριτικό, τα επίθετα

falsus ψευδής		falsissimus ψευδέστατος
novus νέος	(recentior από το recens, πρόσφατος)	novissimus έσχατος
sacer ιερός	(sanctior από το sanctus)	sacerrimus ιερότατος
vetus παλαιός	(vetustior από το vetustus)	veterrimus παλαιότατος

και άλλα μερικά:

β') υπερθετικό, τα επίθετα

alacer εύθυμος	– alacrior	ευθυμότερος
iunēnis νέος	– iunior	νεότερος
senex γέρος	– senior	πρεσβύτερος

και μερικά άλλα.

51. Τέσσερα επίθετα, το extērus ο έξω, infērus ο κάτω, superus ο άνω και postērus ο επόμενος στον υπερθετικό βαθμό είναι abundantia (πβ. § 42, 2) δηλ. έχουν δύο τύπους:

exterus exterior	εξώτερος,	extrēmus και extimus	εξώτατος
inferus inferior	κατώτερος	infimus και imus	κατώτατος
superus superior	υπέρτερος	suprēmus και summus	ύψιστος
postērus posterior	υστερότερος	postrēmus και postimus	τελευταίος

52. Παραθετικά περιφραστικά.— Τα επίθετα σε -us όσα εμπρός από αυτό έχουν φωνήεν, σχηματίζουν κανονικά τα παραθετικά τους περιφραστικώς, δηλ. το συγκριτικό με το magis πιο και το θετικό, και το υπερθετικό με το maxime πολύ και το θετικό:

idoneus επιτήδειος,	— magis idoneus,	maxime idoneus
dubi-us αμφίβολου,	— magis dubius,	maxime dubius
vacu-us κενός,	— magis vacuus,	maxime vacuus

(Πβ. τα αρχαία ελληνικά: φίλος, μάλλον φίλος, μάλιστα φίλος κτλ.).

Σ η μ ε ι ω σ η . Όσα λήγουν σε -quus σχηματίζουν κανονικά τα παραθετικά π.χ. antiquus αρχαίος, antiquior, antiquissimus.

53. Παραθετικά επιρρημάτων.— Επιρρήματα που σχηματίζουν παραθετικά στη λατινική (όπως και στην ελληνική) είναι προπάντων όσα παράγονται από επίθετα. ακόμη και μερικά που έχουν τοπική ή χρονική σημασία.

Συγκριτικός βαθμός των επιρρημάτων που παράγονται από επίθετα είναι η ενική αιτιατική του ουδετέρου του συγκριτικού του επιθέτου· ο υπερθετικός σχηματίζεται από το θέμα του υπερθετικού του επιθέτου με την κατάληξη -e, όπως:

(rectus)	rectē	ορθά	— rectius	ορθότερα,	rectissim-ē ορθότατα
(miser)	miserē	άθλια	— miserius	αθλιότερα	miserrim-e αθλιότατα
(celer)	celeriter	γρήγορα	— celerius	γρηγορότερα	celerrim-e τάχιστα
(acer)	acriter	οξέως	— acrius	οξύτερα	acerrim-e οξύτατα
(gravis)	graviter	βαριά	— gravius	βαρύτερα	gravissim-e βαρύτατα
(facilis)	facilē	εύκολα	— facilius	ευκολότερα	facillim-e ευκολότατα
(prudens)	prudenter	συνετά	— prudentius	συνετότερα	prudentissim-e συνετότατα (§ 48)
(bonus)	bēnē	καλά	— melius	καλύτερα	optim-e άριστα

(malus)	mālĕ	κακά	- peius	χειρότερα	pessim-e
					χείριστα
non multum ή paulum	λίγο	- minus	λιγότερο	minim-e	ελάχιστα
prope κοντά (§50)		- propius	πλησιέστερα	proxim-e	πλησιέστατα
diu		- diutius	περισσότερο	diutissim-e	πάρα πολύ
			χρόνο		χρόνο
saepe πολλές φορές		- saepius	συχνότερα	saepissim-e	συχνότατα

54. Ανώμαλα παραθετικά επιρρημάτων

multum πολύ	plus περισσότερο	plurimum πλείστο
magnopĕre (ή magno opere) πολύ	magis πιο	maxime πολύ πολύ
—	deterius χειρότερα	deterime χείριστα
—	ocius γρηγορότερα	ocissime τάχιστα
—	potius πιο	potissimum πολύ πολύ
(πβ. § 50, 2)	prius πρωύτερα	primum ή primō
		πρώτα πρώτα
merito άξια		meritissimo πολύ άξια
nuper προ ολίγου	(πβ. § 50, 3α')	nuperrime μόλις προ
satis αρκετά	satius καλύτερα,	ολίγου
secus με άλλο τρόπο (nihilo)	secius ή setius «ουδέν ήττον»	
(πβ. § 50, 3, β').		

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ (PRONOMINA)

55. Η λατινική γλώσσα έχει τις εξής αντωνυμίες:

- 1) προσωπικές (pronomina personalia),
- 2) κτητικές (pronomina possessiva),
- 3) δεικτικές (pronomina demonstrativa),
- 4) οριστικές (pronomina determinativa),
- 5) αναφορικές (pronomina relativa),
- 6) ερωτηματικές (pronomina interrogativa),
- 7) αόριστες (pronomina indefinita).

Σ η μ ε ί ω σ η . Η λατινική γλώσσα δεν έχει αυτοπαθείς και αλληλοπαθείς αντωνυμίες. Στο Συντακτικό θα αναπτυχθεί με ποιες αντωνυμίες και άλλα λεκτικά μέσα εκφράζεται στη Λατινική η αυτοπάθεια ή αλληλοπάθεια.

56. Προσωπικές αντωνυμίες (§55, 1) είναι η ego εγώ, tu εσύ, sui (γεν. πτώση) του εαυτού του. Κλίνονται ως εξής:

S i n g u l a r i s

(persona prima)	(persona secunda)	(persona tertia)
Nom. egō εγώ	tu εσύ	
Gen. mēi εμένα, μου	tui εσένα, σου	sui του εαυτού του
Dat. mihi σ' εμένα	tibi σ' εσένα	sibi στον εαυτό του
Acc. mē εμένα	tē εσένα	sē τον εαυτό του
Abl. a mē από εμένα	ā tē από εσένα	a sē από τον εαυτό του

P l u r a l i s

Nom. nōs εμείς	vos εσείς	
Gen. nōstri, nōstrum εμάς	vēstri, vēstrum εσάς	sui του εαυτού τους ή εαυτών τους
Dat. nōbis σ' εμάς	vōbis σ' εσάς	sibi στον εαυτό τους ή εαυτών τους

Acc. nōs εμάς	vōs εσάς	sē τον εαυτό τους ή τους εαυτούς τους
Abl. a nobis από εμάς	a vobis από εσάς	a sē από τον εαυτό τους ή εαυτούς τους

1) Η ονομαστική της προσωπικής αντωνυμίας του γ' προσώπου που λείπει αναπληρώνεται με την ονομαστική μιας από τις δεικτικές ή οριστικές αντωνυμίες hic, ille, is που κάθε φορά θα είναι η πιο κατάλληλη στο λόγο.

2) Από τους δύο τύπους της πληθυντικής γενικής του α' και του β' προσώπου (nostri, nostrum-vestri, vestrum) χρησιμοποιείται ο τύπος που λήγει σε -i, όταν η γενική αυτή μέσα στο λόγο είναι αντικειμενική ή κτητική, ο άλλος τύπος που λήγει σε -um χρησιμοποιείται, όταν η γενική αυτή είναι διαιρετική: amici memores **nostri** (vestri) sunt «οι φίλοι μνήμονες ημών (υμών) εισιν» (= οι φίλοι μας ενθυμούνται)· melior pars **nostri** immortalis est «το κρείττον ημών μέρος αθάνατόν εστι» (= το πολυτιμότερο μέρος μας είναι αθάνατο)· αλλά: multi **nostrum** πολλοί από μας, quis **vestrum** ποιος από σας.

Σ η μ ε ί ω σ η . Οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών, εκτός από τον τύπο tu και τους τύπους της γενικής πληθυντικού του α' και του β' προσώπου, ενισχύονται, όταν υπάρχει έμφαση ή αντιδιαστολή, με το πρόσφυμα met: egō-met (πβλ. «έγωγε»), nōsmet («ημέις γε - ημάς γε») - tēmet «σε γε», sēmet «εαυτόν γε». Ο τύπος tu ενισχύεται με το πρόσφυμα tē: tūte «συ γε». Τέλος οι τύποι me, te, se ενισχύονται με διπλασιασμό: mēmē «εμέ γε», tētē «σε γε», sēsē «εαυτόν γε».

57. Κτητικές αντωνυμίες (§ 55, 2) είναι οι εξής:

mēus,	mēa	mē-um	δικός μου, δική μου, δικό μου
nostēr,	nostrā	nostrum	δικός μας, δική μας, δικό μας
tū-us,	tūa,	tū-um	δικός σου, δική σου, δικό σου
vestēr,	vestrā	vestrum	δικός σας, δική σας, δικό σας
sū-us,	sū-a	sū-um	δικός του, δική του, δικό του και δικός των, δική τους, δικό τους.

Οι κτητικές αντωνυμίες κλίνονται όπως τα δευτερόκλιτα επίθετα (βλ. § 38, α' bonus και γ' niger). Του αρσενικού όμως meus κλητική του ενικού είναι mi(ή meus), όμοια δηλ. με την ονομαστική του ενικού·

τότε και το όνομα που συνοδεύει την αντωνυμία τίθεται σε ονομαστική: *mi fili παιδί μου* (§ 19,3), *meus oculus μάτι μου*.

Σ η μ ε ί ω σ η 1 . Και των κτητικών αντωνυμιών οι τύποι ενισχύονται με το πρόσφωμα *-met* ή *-pte*: *meamet facta τα κατορθώματά μου βέβαια*, *suāpte manu με το ίδιο του το χέρι*.

Σ η μ ε ί ω σ η 2 . Από τις κτητικές αντωνυμίες *noster* και *vester* παράγονται τα μονοκατάληκτα επίθετα *nostras* (-atis) ημεδαπός, *vestras* (-ātis) υμεδαπός (βλ. § 26, 4, Β'β').

58. Δεικτικές αντωνυμίες (§ 55,3) είναι οι εξής:

1) *hic, haec, hōc* (σχετική με το α' πρόσωπο), αυτός *δα*, αυτή *δα*, αυτό *δα*·

2) *istē, istā, istūd* (σχετική με το β' πρόσωπο) αυτός, αυτή, αυτό·

3) *ille, illa, illūd* (σχετική με το γ' πρόσωπο) εκείνος, εκείνη, εκείνο·

4) *tālis, tale* τέτοιος, τέτοια, τέτοιο (τριτόκλιτη δικατάληκτη, § 40 β')·

5) *tantus, tanta, tantum* τόσοσος, τόση, τόσο (για μέγεθος και για ηλικία)· (δευτερόκλιτη τρικατάληκτη § 38 α')·

6) *tōt* (άκλιτη, μόνο στον πληθυντικό) τόσοι, τόσες, τόσα·

7) *tōt - idem* (από το *toti* = *tot* και *dem* άκλιτη μόνο στον πληθυντικό) άλλοι τόσοι κτλ.

Οι τρεις πρώτες κλίνονται ως εξής:

S i n g u l a r i s						
Nom.	<i>hic</i>	<i>haec</i>	<i>hōc</i>	<i>istē</i>	<i>istā</i>	<i>istūd</i>
Gen.		<i>hūiūs</i> (προφ. <i>hujus</i>)			<i>istīus</i>	
Dat.		<i>hūic</i>		—	<i>istī</i>	
Acc.	<i>hunc</i>	<i>hanc</i>	<i>hōc</i>	<i>istum</i>	<i>istam</i>	<i>istūd</i>
Abl.	<i>hōc</i>	<i>hāc</i>	<i>hōc</i>	<i>istō</i>	<i>istā</i>	<i>istō</i>
P l u r a l i s						
Nom.	<i>hī</i>	<i>hae</i>	<i>haec</i>	<i>istī</i>	<i>istae</i>	<i>istā</i>
Gen.	<i>hōrum</i>	<i>hārum</i>	<i>hōrum</i>	<i>istōrum</i>	<i>istārum</i>	<i>istōrum</i>
Dat.		<i>hīs</i>			<i>istīs</i>	

Acc.	hōs	hās	haec	istōs	istās	istā
Abl.		hīs			istīs	

	S i n g u l a r i s			P l u r a l i s		
Nom.	illē	illā	illū	illī	illae	illā
Gen.		illīus		illōrum	illārum	illōrum
Dat.		illī			illis	
Acc.	illum	illam	illū	illōs	illās	illā
Abl.	illō	illā	illō		illis	

Σ η μ ε ί ω σ η . Οι τύποι που λήγουν σε s ενισχύονται με την προσθήκη του προσφύματος ce: hui^sce, hⁱsce, h^osce κτλ. (πρβλ. αρχ. ελλην. ουτοσί, τουτουί, κτλ.).

59. Οριστικές αντωνυμίες είναι οι εξής:

1) *is, eā, id* αυτός, αυτή αυτό (σχετική με το τρίτο πρόσωπο· βλ. και §56,1)·

2) *ipse, ipsa, ipsum*, ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο·

3) *idem, eadem, idem* ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο·

4) *alter, altera, alterum* ο άλλος, η άλλη, το άλλο.

Οι παραπάνω αντωνυμίες κλίνονται ως εξής:

	S i n g u l a r i s					
Nom.	is	eā	id	ipse	ipsa	ipsum
Gen.		eius (προφ. ejus)			ipsius	
Dat.		ei			ipsi	
Acc.	eum	eam	id	ipsum	ipsam	ipsum
Abl.	eō	eā	eō	ipsō	ipsā	ipsō
	P l u r a l i s					
Nom.	(ei) ii	eae	eā	ipsi	ipsae	ipsa
Gen.	eōrum	eārum	eōrum	ipsōrum	ipsārum	ipsōrum
Dat.		(eis) iis			ipsis	
Acc.	eōs	eās	eā	ipsōs	ipsās	ipsa
Abl.		(eis) iis			ipsis	

	Singularis			Pluralis		
Nom.	īdem	ēādem	īdem	ēīdem	ēaedem	ēādem ή ἴidem
Gen.		ēiūsdem		eōrundem	eārundem	eōrundem
Dat.		eīdem		eīsdem	(iīsdem)	iīsdem
Acc.	eundem	eandem	īdem	eōsdem	eāsdem	eādem
Abl.	eōdem	eādem	eōdem	eīsdem	(iīsdem)	iīsdem

	Singularis			Pluralis		
Nom.	alter	altēra	altērūm	alterī	alterae	alterā
Gen.		alteriūs		alterōrum	alterārum	alterōrum
Dat.		alterī			alterīs	
Acc.	alterum	alteram	alterum	alterōs	alterās	alterā
Abl.	alterō	alterā	alterō		alterīs	

Σ η μ ε ι ω σ η . Η αντωνυμία *idem, eadem, idem* προήλθε από την *is, ea, id* και με το πρόσφωμα *-dem*, που όταν κλίνεται η αντωνυμία μένει αμετάβλητο (πρβ. *ό-δε, ή-δε, τό-δε* στην αρχ. Ελληνική).

Κατά την κλίση της αντωνυμίας το τελικό *m* εμπρός από το *dem* τρέπεται σε *n*: *eundem, eorundem* κτλ. (*eumdem, eorumdem* κτλ.).

60. Αναφορικές αντωνυμίες (§55,5) είναι οι εξής:

- 1) *quī, quae, quōd* ο οποίος, η οποία, το οποίο
- 2) *quālis, quāle, τέτοιος -α -ο* («οποίος - οποία - οποίο»), τριτόκλιτη δικατάληκτη (§40,β' *facilis*)
- 3) *quāntus, quanta, quantum* όσος όση, όσο· δευτερόκλιτη τρικατάληκτη (§38,α', *bonus*)
- 4) *quōt* (άκλιτη, πληθυντικού μόνο) όσοι, όσες, όσα· (πρβ. §58,6 *tot*)
- 5) *ūter, utra, utrum* ποιος από τους δύο, ποια από τις δύο, ποιο από τα δύο.

Η πρώτη και η τελευταία κλίνονται ως εξής:

	Singularis			Pluralis		
Nom.	quī	quae	quōd	quī	quae	quae
Gen.	cūiūs	(πρόφ. <i>cujus</i>)		quōrum	quārum	quōrum
Dat.	cūi	(πρόφ. <i>μία συλλαβή</i>)			quībus	

Acc.	quēm	quām	quōd	quōs	quās	quae
Abl.	quō	quā	quō		quībus	

Singularis

Pluralis

Nom.	utēr	ūtra	utrum	utrī	utrae	utrā
Gen.		utrīus		utrōrum	utrārum	utrōrum
Dat.		utrī			utrīs	
Acc.	utrum	utram	utrum	utrōs	utrās	utrā
Abl.	utrō	utrā	utrō		utrīs	(§ 38, γ)

Σ η μ ε ί ω σ η 1 . Της ενικής αφαιρετικής της αντωνυμίας qui, quae, quod υπάρχει και τύπος quī (= quo), που χρησιμοποιείται κυρίως στη φράση quicum (μαζί με τον όποιο κτλ.).

Σ η μ ε ί ω σ η 2 . Η (άκλιτη) αναφορική αντωνυμία quot όταν διπλασιάζεται γίνεται αοριστολογική (quotquot = οσοιδήποτε). Αοριστολογικές γίνονται όλες οι αναφορικές αντωνυμίες όταν προσλαμβάνουν το μόριο -cumque (που κατά την κλίση μένει αμετάβλητο) (pronomina relativa indefinita):

1) quicumque, quaecumque, quodcumque οποιοσδήποτε (gen. cuius-cumque, dat. cui-cumque κτλ.)

2) quāiscumque, quālecumque οιοσδήποτε, οποιοσδήποτε

3) quantuscumque, quantacumque, quantumcumque οσοσδήποτε

4) quocumque οσοιδήποτε

5) utercumque, utrācumque, utrumcumque οποιοσδήποτε από τους δύο (gen. utrius-cumque, dat. utricumque κτλ.)

61. Ερωτηματικές αντωνυμίες (§ 55,6) είναι οι εξής:

1) quīs, quīd? (ουσιαστική) ποιος, -α, -ο

2) quī, quae, quōd? (επιθετική) ποιος, -α, -ο

3) ūter, ūtra, ūtrum? ποιος από τους δύο;

4) quālis, quāle? τι λογής; (πρβ, § 60,2)

5) quantus, quanta, quantum? πόσος, -η, ο; ποιάς ηλικίας;

6) quōt? (άκλιτη, μόνο πληθυντικού) πόσοι; (πρ . § 58,6 tot) .

Εκτός από την quis, quid, οι υπόλοιπες (κλιτές) ερωτηματικές αντωνυμίες κλίνονται όπως και οι αντίστοιχες αναφορικές (§ 60) .

Η quis, quid κλίνεται ως εξής:

S i n g u l a r i s

	Αρσενικό και	θηλυκό	Ουδέτερο	
Nom.	quīs	ποιος;	quīd	ποιος;
Gen.	cūius	τίνος;		
Dat.	cūi	σε ποιον;		
Acc.	quem	ποιον;	quīd	ποιος;
Abl.	quō			

P l u r a l i s

	Αρσενικό και	θηλυκό	Ουδέτερο	
Nom.	quī	ποιοι;	quae	ποιες;
Gen.	quōrum	τίνων;	quārum	τίνων;
Dat.		quībus	σε	ποιους;
Acc.	quōs	ποιους;	quae	ποια;
Abl.		quībus		(πρβ, § 60, 1).

Σ η μ ε ί ω σ η 1 . Της ενικής αφαιρετικής της αντωνυμίας quīs, quīd, υπάρχει και τύπος qui (= quo), (πρβ. § 60, Σημ. 1).

Σ η μ ε ί ω σ η 2 . Στις δύο πρώτες ερωτηματικές αντωνυμίες πολλές φορές προστίθεται το απορηματικό μόριο nam (λοιπόν), που μένει αμετάβλητο κατά την κλίση: quisnam? quidnam? ποιος λοιπόν; τι λοιπόν; quinam? quaeenam? quodnam? ποιος λοιπόν; κτλ. gen. cuiusnam, dat. cuiquam κτλ. (πρ . § 60, Σημ. 2).

Σ η μ ε ί ω σ η 3 . Από την ενική γενική cuius (τίνος;) παράγεται και μια άλλη ερωτηματική αντωνυμία (τρικατάληκτη δευτερόκλιτη) η cūius, cūiā, cūiūm, με κτητική σημασία: cuiā vox? τίνος φωνή; Από αυτή την αντωνυμία παράγεται το ερωτηματικό μονοκατάληκτο επίθετο cuiās (γεν. cuiātis κτλ. = «ποδαπός;»), σ' αυτό αποδίδονται ως απάντηση το nostras «ημεδαπός» και vestras «υμεδαπός» (§ 26, 4, Β', β').

62. Αόριστες αντωνυμίες (§ 55, 7) είναι οι εξής:

Ουσιαστικές	Επιθετικές
1) quīs, (quae ή qua), quīd, ένας, μία, ένα	1) quī, quae ή qua , quōd κάποιος, -α, -ο
Gen. cūius, Dat. cui κτλ. (§ 60 και § 61).	

Του ουδετέρου πληθυντικού ονομαστική και αιτιατική συνήθως qua και σπανιότερα quae (μερικά)·

2) aliquis, (aliqua ή aliquae), aliquid κάποιος, -α, -ο	2) aliquī, aliquā, aliquōd· κάποιος, -α, -ο·
Gen. alicūius, Dat. alicui κτλ. (§ 60 και § 61).	

Του ουδετέρου πληθυντική ονομαστική και αιτιατική συνήθως aliqua (μερικά):

- 3) quispiam, (quaeipiam) ή 3) quispiam, quaeipiam, quodpiam
quidpiam κάποιος, -α, -ο κάποιος, -α, -ο
Gen. cuiuspiam, Dat. cuiipiam κτλ.
- 4) quisquam, quidquam ή 4) ullus, ulla, ullum
quicquam, κάποιος, -α, -ο κάποιος, -α, -ο
Gen. cuiusquam, Dat. cuiquam κτλ. Gen. ullius, Dat. ulli, acc. ullum, ullam, ullum κτλ.
- Ο πληθυντικός κοινός και των δύο: ulli, ullae, ulla κτλ. (§ 38,α').
- 5) quidam, quaedam, quiddam, 5) quidam, quaedam, quoddam
κάποιος, -α, -ο κάποιος, -α, -ο
Gen. cuiusdam, dat. cuidam, acc. quendam, quandam
Plur. Gen. quorundam, quarundam (πρβ. § 59 Σημ. idem)
- 6) — 6) aliquot (άκλιτη) μερικοί
(§ 60,4)
- 7) quilibet, quaelibet, quidlibet 7) quilibet, quaelibet, quodlibet
οποιοδήποτε οποιοσδήποτε
Gen. cuiuslibet, dat. cuilibet κτλ.
- 8) quivis, quaevis, quidvis 8) quivis, quaevis, quodvis
οποιοσδήποτε (όποιος θέλεις) οποιοσδήποτε (όποιος θέλεις)
Gen. cuiusvis, Dat. cuivis κτλ.
- 9) quisque, (quaeque) quidque 9) quisque, quaeque, quodque
κάποιος-καθένας, καθεμία, καθένα, καθένα
Gen. cuique Dat. cuivis κτλ.
- 10) unusquisque, unumquidque 10) unusquique, unaquaeque,
καθένας χωριστά unumquodque καθέννας χωριστά
Gen. uniuscuiusque, Dat. unicuique, Acc. unumquemque κτλ. (το unus και το quis ή qui κλίνονται χωριστά):
- 11) nemo (από το ne + homo, 11) nullus, nulla, nullum: κανένας,
ήτοι homo) κανένας - Gen. καμία, κανένα Gen. nullius,
nullius, Dat. nemini, acc. ne- Dat. nulli, Acc. nullum, nullam,
minem. Η αφαιρετική και nullum κτλ. (βλ. παραπάνω, 4,
όλος ο πληθυντικός ελλεί- ullus).
πουν και αναπληρώνονται
από τη nullus-a-um

- 12) nihil (ουδέτερο ουσιαστικό, ενικού αριθμού ονομ. και αιτιατ. μόνο)· τίποτε. Οι τύποι που λείπουν στην κλίση αναπληρώνονται από το nulla res (Gen. nullius rei, Dat. nulli rei, Abl. nulla re §32)·
- 13) alter, altera, alterum ο άλλος (βλ. § 59)·
- 14) neuter, neutra, neutrum κανένας από τους δυο - Gen. neutrius, Dat. neutri, Acc. neutrum, neutram, neutrum κτλ. (§60, uter)·
- 15) ambo, ambae, ambo· και οι δύο (κλίνονται όπως το αριθμητικό duo, duae, duo)·
- 16) aliūs, aīa, aīud, άλλος, άλλη, άλλο - Gen. aīus, Dat. aliī, acc. alium, aliam, aliud κτλ. (σαν τρικατάληκτο δευτερόκλιτο επίθετο).

Σ η μ ε ι ω σ η . Σχηματίζουν τη γενική ενικού και των τριών γενών σε -ius και τη δοτική σε -ī εκτός από τις αντωνυμίες iste, ille (§58), ipse, alter (§59), ullus, nullus, uter και neuter, το αριθμητικό unus, -a, -um (ένας) και τα επίθετα solus, -a, -um (μόνος) και totus, -a, -um (ολόκληρος)· τις άλλες πτώσεις τις σχηματίζουν όπως τα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα (§38, α') : unus, -a, -um, Gen. unīus, Dat. unī, Acc. unum, unam, unum κτλ. solus, -a, -um Gen. solūs, Dat. solī, Acc. solum, solam, solum κτλ. -totus, -a, -um, Gen. totīus, Dat. toti, Acc. totum; totam, totum κτλ.

Το ι του -ius της γενικής ενικού των παραπάνω αντωνυμιών και επιθέτων, που παρά τον κανόνα (§6 Σημ.) είναι συνήθως μακρό, λαμβάνεται και ως βραχύ κυρίως στους ποιητές: alterius και alteriūs κτλ., αλλά πάντοτε (aīus) γεν. aīus.

63. Συσχετικές αντωνυμίες (pronomina correlātīva)

Ερωτηματικές (§61)	Δεικτικές και οριστικές (§58-59)	Αναφορικές (§60)	Αόριστες (§62)
quis?	hic, iste ille, is κτλ.	qui quicumque	aliquis κτλ.
qualis?	talis	qualis qualiscumque	—
quantus?	tantus	quantus quantuscumque	aliquantus
quot?	tot	quot quotcumque	aliquot

64. Συσχετικά αντωνυμικά επιρρήματα
(*adverbia pronominalia correlativa*)

α') Τοπικά

Ερωτηματικά	Δεικτικά	Αναφορικά	Αόριστα
ubi? πού;	hic εδώ istic αυτού illic εκεί — ibi εδώ ibidem στον ίδιο τόπο	ubi, όπου ubicumque οπουδήποτε	alicubi κάπου usquam κάπου ubique παντού nusquam πουθενά — alibi σε άλλο μέρος
quo? σε ποιο μέρος;	huc εδώ ista, istuc σ' αυτό το μέρος illo, illuc σ' εκείνο το μέρος — eo σ' αυτό τον τόπο eodem στον ίδιο τόπο	quo όπου quocumque οπουδήποτε	aliquo σε κάποιο τόπο — alio σε άλλο τόπο
unde? από πού;	hinc από δω instinc από αυτό το μέρος illinc από εκεί — inde από εδώ indidem από τον ίδιο τόπο utrimque και από τα δύο μέρη	unde από όπου undecumque από οποιοδή- ποτε μέρος	alicunde από κάποιο μέρος undique από όλα τα μέρη — aliunde από άλλα μέρη

Ερωτηματικά	Δεικτικά	Αναφορικά	Αόριστα
quā? μέσω ποιου τόπου;	hāc μέσω αυτού εδώ του τόπου eā μέσω αυτού του τόπου	quā μέσω του τόπου από τον οποίο	—

Τα ανωτέρω επιρρήματα είναι κυρίως αφαιρετικές των αντίστοιχων αντωνυμιών, στις οποίες εννοείται η αφαιρετική via (του ονόματος via οδός).

β') Χρονικά

quando? πότε; tum τότε – quondam κάποτε, olim κάποτε, παλιά
umquam aliquando ενίστε – numquam ουδέποτε – alias άλλοτε.

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ (NUMERALIA)

65. Αριθμητικά η λατινική γλώσσα έχει μόνο επίθετα (numeralia adiectiva) και επιρρήματα (numeralia adverbia)· ουσιαστικά δεν έχει.

Τα αριθμητικά της Λατινικής είναι:

- 1) απόλυτα (numeralia cardinalia)·
- 2) τακτικά (numeralia ordinalia)·
- 3) πολλαπλασιαστικά (numeralia multiplicatīva)·
- 4) αναλογικά (numeralia proportinalia), όπως και στην ελληνική γλώσσα· εκτός από τα ανωτέρω έχει και αριθμητικά
- 5) διανεμητικά (numeralia distributīva), αριθμητικά επίθετα με τα οποία δίνουμε απάντηση στην ερώτηση (quoteni?) **ανά πόσοι;** π.χ. bīnī ανά δύο, ternī ανά τρεις κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Χρονικά αριθμητικά (αντίστοιχα προς τα αρχαία ελληνικά δευτεραίος, τριταίος κτλ.) δεν έχει η Λατινική.

66. α) Πίνακας των αριθμητικών

Αραβικά ψηφία	Ρωμαϊκά σημεία	Απόλυτα quot? πόσοι;	Τακτικά quotus? σε ποια θέση;	Διανεμητικά quoteni? ανά πόσους;	Επιρρήματα quotiens? πόσες φορές;
1	I	unus, -a, -um ένας, μία, ένα	primus, -a, -um πρώτος, πρώτη, πρώτο	singuli, -ae, -a ανά ένα	sēmēl μια φορά
2	II	dūo, duae, duo δύο	secundus, -a, -um ή alter, -a, -um δεύτερος, -η, -ο	bīnī, -ae, -a ανά δύο	bis δύο φορές
3	III	tres, tria τρεις, τρία	tertius, -a, -um τρίτος, -η, -ο	ternī(trini) -ae, -a ανά τρεις	tēr τρεις φορές
4	IV	quattuor quatre	quartus, -a, -um quintus	quaterni quīni	quatēr quinquies
5	V	quinque	sextus	seni	sexies
6	VI	sex	septimus	septēni	septies
7	VII	septem	octāvus	octōni	octies
8	VIII	octō	nonus	novēni	novies
9	IX	novem	decimus	dēni	decies
10	X	dēcen			
11	XI	undecim		undeni	undecies
12	XII	duodecim	undecimus duodecimus	duodeni	duodecies

Αραβικά ψηφία	Ρωμαϊκά σημεία	Απόλυτα quot? πόσοι;	Τακτικά quotus? σε ποιά θέση;	Διανεμητικά quoteni? ανά πόσους;	Επιρρήματα quotiens? πόσες φορές;
13	XIII	tredecim	tertius decimus	terni deni	ter decies
14	XIV	quattuordecim	quartus decimus	quaterni deni	quater decies
15	XV	quindecim	quintus decimus	quini deni	quinquies decies
16	XVI	sedecim	sextus decimus	seni deni	sexies decies
17	XVII	septendecim	septimus decimus	septeni deni	septies decies
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesimus	octoni deni ή duodeviceni	octies decies ή duodevicies
19	XIX	undeviginti	undevicesimus	noveni deni ή undeviceni	novies decies ή undevicies
20	XX	viginti	vicesimus	vicēni	vicies
21	XXI	unus et viginti ή viginti unus	unus (primus) et vicesimus ή vicesi- mus primus	viceni singuli	semel et vicies (ή vicies et semel)
22	XXII	viginti duo	vicesimus secundus ή vicesimus alter	viceni bini	vicies et bis (ή bis et vicies)
28	XXVIII ✓	duodetriginta	duodetricesimus ή vicesimus octavus	duodetriceni	duodetrices
29	XXIX	undetriginta	undetricesimus	undetriceni	undetrices

30	XXX	triginta	tricesimus	tricēni	trices
40	XXXX				
50	ή XL	quadraginta	quadragēsimus	quadragēni	quadragies
60	L	quinquaginta	quinquagesimus	quinquagēni	quinquagies
70	LX	sexaginta	sexagesimus	sexageni	sexagies
80	LXX	septuaginta	septuagesimus	septuageni	septuagies
90	LXXX	octoginta	octogesimus	octogeni	octogies
	LXXXX				
	ή XC	nonaginta	nonagesimus	nonageni	nonagies
100	C	centum	centesimus	centeni	centies
101	CI	centum et unus	centesimus primus	centeni singuli	centies semel
110	CX	centum decem	centesimus decimus	centeni deni	centies decies
120	CXX	centum viginti	centesimus vicesimus	centeni viceni	centies vicies
200	CC	ducenti, -ae, -a	ducesimus	ducenti	ducenties
300	CCC	trecenti	trecentesimus	trecenti	trecenties
400	CCCC	quadringenti	quadringentesimus	quadringeni	quadringenties
500	IC ή D	quingenti	quingentesimus	quingeni	quingenties
600	IOC ή DC	sescenti	sescentesimus	sescenti	sescenties
700	IDCC				
	ή DCC	septingenti	septingentesimus	septingeni	septingenties
800	DCCC	octingenti	octingentesimus	octingeni	octingenties
900	DCCCC	nongenti	nongentesimus	nongeni	nongenties

Αραβικά ψηφία	Ρωμαϊκά σημεία	Απόλυτα quot? πόσοι;	Τακτικά quotus? σε ποιά θέση;	Διανεμητικά quoteni? ανά πόσοις;	Επιρρήματα quotiens? πόσες φορές;
1000	M ή CIO	millesimus	millesimus	singula milia	millies
2000	MM	bis millesimus	bis millesimus	bina milia	bis millies
3000	MMM	ter milia	ter millesimus	terna milia	ter millies
5000	IOO	tria milia	quinquies millesimus	quina milia	quinquies millies
10000	CCIOO	quinque milia	decies millesimus	dena milia	decies millies
50000	IOOO	decem milia	quinquagies millesimus	quinquagena milia	quinquages millies
100000	CCCCIOO	quingenta milia	centies millesimus	centena milia	centies millies
1000000	CCCCIOOOO	centum milia decies centum milia	decies centies millesimus	decies centena milia	decies centies millies

67. β) Πίνακας των πολλαπλασιαστικών και αναλογικών.

Πολλαπλασιαστικά και αναλογικά εύχρηστα είναι λίγα, τα εξής:

1 unus	simplex, -plīcis	απλός, -ή, -ό	simpulus, -a, -um	απλός
2 duo	duplex, -plicis	διπλός, -ή, -ό	duplus, -a, -um	διπλάσιος
3 tres	triplex	τριπλός	tripulus	τριπλάσιος
4 quattuor	quadrūplex	τετραπλός	quadrūplus	τετραπλάσιος
5 quinque	quincuplex	πενταπλός	—	—
7 septem	septemplex	επταπλός	—	—
8 octo	—	—	octūplus	οκταπλάσιος
10 decem	decemplex	δεκαπλός	—	—
100 centum	centūplex	εκατονταπλός	—	—

Από αυτά, τα πολλαπλασιαστικά (σε -plex γεν. -plīcis) είναι μονοκατάληκτα τριτόκλιτα επίθετα (§ 40 γ') τα αναλογικά είναι τρικατάληκτα δευτερόκλιτα (§ 38, α', bonus).

Σ η μ ε ί ω σ η . Τα σημεία που χρησιμοποιούμε για την παράσταση των αριθμών στη λατινική γραφή είναι επτά, τα εξής: I = 1, V = 5, X = 10, L = 50, C = 100, IƆ ή (με ενωμένα αυτά τα δύο σημεία) D = 500 και M = 1000.

Καθένα από αυτά τα σημεία, όταν γράφεται δεξιά από άλλο που παριστάνει τον ίδιο ή μεγαλύτερο αριθμό, σημαίνει πρόσθεση· έτσι II (= 1 + 1) duo 2, CC (= 100 + 100) ducenti 200, VI (= 5 + 1) sex έξι, XV (= 10 + 5) quindecim 15, LXX (= 50 + 10 + 10) septuaginta 70, IƆC ή DC (= 500 + 100) sescenti 600 κτλ. Όταν το σημείο είναι γραμμένο αριστερά από άλλο σημείο που παριστάνει άλλο μεγαλύτερο αριθμό, σημαίνει αφαίρεση· έτσι IV (= 5 - 1) quattuor 4, IX (= 10 - 1) novem 9, XL (= 50 - 10) quadraginta 40, XXIX (= 20 + 9) undetriginta 29, LXXXX (= 50 + 10 + 10 + 10 + 10) ή XC (= 100 - 10) nonaginta 90 κτλ.

Το σημείο C όταν γράφεται αντίστροφα, δηλ. Ɔ αμέσως μετά το IƆ ή το D (= 500), αντιστοιχεί προς το 0 (μηδέν) των αραβικών ψηφίων, σημαίνει δηλ. πολλαπλασιασμό του προηγούμενου αριθμού επί 10, π.χ. IƆƆ ή DƆ (= 500 × 10) quinque milia 5000, ICƆƆ ή DƆƆ (= 500 × 100) quinquaginta milia 50000 κτλ.

Το διπλάσιο του 500 (δηλ. το 1000) ή του 5000 (10000) κτλ. παρασταίνεται ως εξής: γράφονται αριστερά, εμπρός από την κάθετη γραμμή του IƆ (ή του D) τόσα C, όσα αντίστροφα C είναι μετά την κάθετη γραμμή, π.χ. CIƆ (bis IƆ =) mille 1000 CCICƆ (bis IƆƆ =) decem milia 10000, CCCICƆƆ (bis IƆƆƆ) = centum milia 100000, MDCCCXXI = 1821 κτλ.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς .

68. Από τα απόλυτα αριθμητικά:

1) Από το quattuor (4) μέχρι και το centum (100) καθώς και το mille (1000) είναι άκλιτα.

Κλιτά είναι τα τρία πρώτα, δηλ. το unus (που σχηματίζει και πληθυντικό αριθμό), το duo και το tres και όσα φανερώνουν εκατοντάδες, τα οποία κλίνονται ως επίθετα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα (στον πληθυντικό αριθμό)· π.χ.

ducenti	ducentae	ducentā
ducentōrum	ducentārum	ducentōrum
	ducentis	

κτλ. (§ 38, α').

Κλιτό ακόμη είναι και το milia (ή millia), που κυρίως είναι ουσιαστικό (= χιλιάδες, πληθυντικός του άκλιτου mille) και κλίνεται όπως το tria.

2) Τα τρία πρώτα απόλυτα αριθμητικά κλίνονται ως εξής:

	S i n g u l a r i s			P l u r a l i s		
Nom.	unus	una	unum	unī	unae	unā
Gen.		unīus	(§62)	unōrum	unārum	unōrum
Dat.		unī			unīs	
Acc.	unum	unam	unum	unōs	unās	unā
Abl.	unō	unā	unō		unīs	
	Αρσ.	Θηλ.	Ουδ.	Αρσ. και	θηλ.	Ουδέτ.
Nom.	duō	duae	duo	tres		tria
Gen.	duōrum	duārum	duōrum		trium	
Dat.	duōbus	duābus	duōbus		tribus	
Acc.	duōs (duo)	duās	duo	tres		tria
Abl.	duōbus	duābus	duōbus		tribus	

Σ η μ ε ί ω σ η . Το unus, -a, -um χρησιμοποιείται στον πληθυντικό ως εξής:
α') συνάπτεται με ονόματα μόνο πληθυντικού (pluralia tantum), όπως una castra ένα στρατόπεδο, unae litterae μία επιστολή (unum castrum = ένα φρούριο, una littera = ένα γράμμα του αλφαβήτου § 34, 4, Α'β' Σημ.).

β') 'Όταν μέσα στο λόγο έχει τη σημασία του **μόνος** ή του **ο ίδιος**, όπως unī Suēbi =

μόνοι οι Σουηβοί, *Lacedaemonii septingentos annos unis moribus vivunt* = οι Λακεδαιμόνιοι επτακόσια έτη ζουν με τα ίδια ήθη.

69. Τα τακτικά και τα διανεμητικά επίθετα κλίνονται όπως τα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα. Τα διανεμητικά κλίνονται κανονικά μόνο στον πληθυντικό αριθμό, που τη γενική του τη σχηματίζουν συνήθως σε -um αντί σε -orum -arum (εξαιρείται το *singuli*, -ae, -a, που σχηματίζει τη γενική του κανονικά): *bini*, *biniae*, *binia* (ανά δύο) Gen. *binum* (= *binorum*, *binarum*) — *seni*, *senae*, *senae* (ανά έξι) Gen. *senum* (*senorum*, *senarum*) (πρβ. § 15, 2).

70. Τα διανεμητικά (εκτός από το *singuli*, -ae, -a) χρησιμοποιούνται και ως απόλυτα αριθμητικά:

1) όταν συνάπτονται με ονόματα *pluralia tantum* (μόνο πληθυντικού), όπως **binia** *castra* (= **duo** *castra*) δύο στρατόπεδα, **biniae** *litterae* (= **duae** *litterae*) δύο επιστολές (πρβ. § 68, 2 Σημ. α')

2) στον πολλαπλασιασμό, όπως *quater septemi sunt duodetriginta* ($7 \times 4 = 28$), *decies centena milia* δέκα φορές εκατό χιλιάδες ($100.000 \times 10 = 1.000.000$).

71. Στην εκφορά των σύνθετων αριθμών γενικώς παρατηρούμε τα εξής:

1) Αριθμοί σύνθετοι από δεκάδες και μονάδες που οι μονάδες τους είναι 8 ή 9 (όπως 18, 19, 28, 29 κτλ.) εκφέρονται συνήθως με αφαίρεση των μονάδων από την επόμενη δεκάδα (όπως 18 = *duodeviginti*, (19 =) *undeviginti*, (28 =) *duodetriginta*, (29 =) *undetriginta* κτλ. (πρβ. τα αρχαία ελληνικά δυοίν δέοντα είκοσι = 18, ενός δέοντα είκοσι = 19 και τα νέα ελληνικά είκοσι παρά δύο, σαράντα παρά ένα κτλ.).

2) Οι άλλοι σύνθετοι αριθμοί

α') Οι μικρότεροι από το εκατό εκφράζονται με δύο τρόπους: ή προτάσσεται ο μικρότερος και ακολουθεί ο μεγαλύτερος με το σύνδεσμο *et* στο μεταξύ (*duo et triginta* = 32) ή προτάσσεται ο μεγαλύτερος και ακολουθεί ο μικρότερος με το *et* στο μεταξύ ή χωρίς αυτό: *triginta et duo* — *triginta duo* (32)

β) οι μεγαλύτεροι από το εκατό εκφέρονται κανονικά ως εξής: προτάσσεται ο μεγαλύτερος και ακολουθεί ο μικρότερος συνήθως με

το et στο μεταξύ, αν οι απλοί αριθμοί του σύνθετου είναι δύο (όπως centum et viginti, 120 - mille et ducenti, 1200) και χωρίς το et, αν είναι περισσότεροι, όπως ducenti triginta quinque, 235 - anno millesimo non-gentesimo tricesimo sexto = κατά το έτος χίλια εννιακόσια τριάντα έξι.

72. Οι κλασματικοί αριθμοί μάλλον ακολουθούν το νεοελληνικό τρόπο εκφοράς, δηλ. ο αριθμητής εκφέρεται με απόλυτο αριθμητικό, ο παρονομαστής με τακτικό, παρακολουθεί όμως κανονικά η λέξη partes (= μέρη), όπως quinque octavae partes ($\frac{\text{quinque}}{\text{octavae}} \text{ partes} = \frac{5}{8}$), tres decimae partes = $\frac{3}{10}$ κτλ. septem et duo nonae partes = 7 και $\frac{2}{9}$.

Αν ο παρονομαστής είναι μεγαλύτερος από τον αριθμητή μόνο κατά μία μονάδα, συνήθως παραλείπεται, όπως duo partes (= duo tertiae partes) $\frac{2}{3}$, tres partes (= tres quatae partes) $\frac{3}{4}$ (πρβ. τα αρχ. ελλην. τα πέντε μέρη = $\frac{5}{6}$ τα εννέα μέρη = $\frac{9}{10}$).

Αν αριθμητής είναι η μονάδα, παραλείπεται και εκφέρεται μόνο ο παρονομαστής με τη λέξη pars (= μέρος), όπως tertia pars (= una tertia pars) $\frac{1}{3}$,

quarta pars (= una quarta pars) $\frac{1}{4}$,

decima pars (una decima pars) $\frac{1}{10}$ (πρβ. το δέκατο ή το ένα δέκατο).

Τό $\frac{1}{2}$ λέγεται dimidia pars (= το μισό μέρος).

73. Τα αριθμητικά επιρρήματα (εκτός από τα τέσσερα πρώτα semel, bis, ter, quarter) σχηματίζονται με την κατάληξη -ies (ή αρχαϊκότερα -iens), όπως quinqu-ies ή quinqu-iens πέντε φορές, dec-ies ή dec-iens δέκα φορές.

ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΡΗΜΑ (VERBUM)

74. Τα παρεπόμενα του ρήματος της λατινικής γλώσσας είναι διάθεση, φωνή, συζυγία, έγκλιση, χρόνος, αριθμός, πρόσωπο, όπως και στην Ελληνική.

1. Οι διαθέσεις (*genēra verbi*) είναι τέσσερις:

α') η ενεργητική (*genus actīvum*): *laudo* επαινώ·

β') η μέση (*genus mediūm*): *lāvor* (= *lavo me*) λούω τον εαυτό μου, λούομαι·

γ') η παθητική (*genus passīvum*): *laudor* επαινούμαι από κάποιον.

δ') η ουδέτερη (*genus neutrum*): *dormio* κοιμούμαι.

2. Οι φωνές (*formae verbi*) είναι δύο:

α') η ενεργητική φωνή (*forma actīva*)· σ' αυτήν ανήκει το σύνολο των ρηματικών τύπων που στην οριστική του ενεστώτα έχει κατάληξη -ο, π.χ. *delē-o* (καταστρέφω), *dele-s*, *dele-t* κτλ.

β') η μέση ή παθητική φωνή (*forma passīva*)· σ' αυτήν ανήκουν όλοι οι ρηματικοί τύποι που η κατάληξή τους στην οριστική του ενεστώτα είναι -οι, π.χ. *delē-oi* (καταστρέφομαι), *delēr-is*, *delē-tur* κτλ.

3. Οι συζυγίες (*coniugatiōnes*) είναι τέσσερις:

α') η πρώτη συζυγία (*coniugatio prima*)· σ' αυτήν ανήκουν τα ρήματα που έχουν χαρακτήρα **a** και το απαρέμφατο του ενεργητικού ενεστώτα λήγει σε -āre, όπως *amo* (από το *amao*), απαρέμφ. *amāre* («αγαπάν»)·

β') η δεύτερη συζυγία (*coniugatio secunda*)· σ' αυτήν ανήκουν τα ρήματα που έχουν χαρακτήρα **e** και το απαρέμφατο του ενεργητικού ενεστώτα λήγει σε -ēre, όπως *dele-o*, απαρέμφ. *delēre* («καταστρέφειν»)·

γ') η τρίτη συζυγία (*coniugatio tertia*)· σ' αυτήν ανήκουν τα ρήματα που έχουν χαρακτήρα σύμφωνο ή φωνήεν **u** και το απαρέμφατο του ενεργητικού ενεστώτα λήγει σε -ēre, όπως *leg-o*, απαρέμφ. *legēre* («αναγινώσκειν»), *tribu-o*, απαρέμφ. *tribu-ēre* («απονέμειν»)·

δ') η τέταρτη συζυγία (*coniugatio quarta*)· σ' αυτήν ανήκουν τα

ρήματα που έχουν χαρακτήρα *i* και το απαρέμφατο του ενεργητικού ενεστώτα λήγει σε *-ire*, όπως *audī-o*, *απαρεμφ. audire* («ακούειν»).

4. Οι εγκλίσεις (*modi*) είναι τρεις:

α') η οριστική (*modus indicativus*)·

β') η υποτακτική (*modus coniunctivus*), η οποία πολλές φορές είναι αντίστοιχη και προς την ευκτική της αρχαίας Ελληνικής (και τότε λέγεται *modus optativus*) (βλ. και § 168)·

γ') η προστακτική (*modus imperativus*), που διακρίνεται σε προστακτική του ενεστώτα και σε προστακτική του μέλλοντα.

5. Οι χρόνοι (*tempora*) είναι έξι:

α') ο ενεστώτας (*tempus praesens* ή απλώς *praesens*)·

β') ο παρατατικός (*imperfectum*)·

γ') ο μέλλοντας (*futurum*)·

δ') ο παρακείμενος (*perfectum*), με τη σημασία του κυρίως παρακειμένου (*perfectum praesens* ή *logicum*) και του ιστορικού παρακειμένου ή αορίστου (*perfectum historicum*)·

ε') ο υπερσυντέλικος (*plusquamperfectum*)·

στ') ο τετελεσμένος μέλλοντας (*futurum exactum*).

6. Οι αριθμοί (*numeri*) είναι δύο, ενικός (*singularis*) και πληθυντικός (*pluralis*) (πρβ. § 12,2).

7. Τα πρόσωπα (*personae*) είναι τρία: πρώτο (*persona prima*), δεύτερο (*persona secunda*) και τρίτο (*persona tertia*) (§ 56).

75. Η λατινική γλώσσα έχει πέντε ονοματικούς τύπους (η αρχαία ελληνική έχει μόνο δύο):

1) το **απαρέμφατο** (*infinitivus*)· και στη λατινική γλώσσα αρχικά είναι όνομα ουσιαστικό αφηρημένο ουδέτερου γένους (πρβ. *ergare humanum est* = «τό πλανάσθαι άνθρωπινόν εστί» και

2) η **μετοχή** (*participium*)· στη λατινική γλώσσα μετοχή στην ενεργητική φωνή έχει μόνο ο ενεστώτας και ο μέλλοντας, στη μέση (παθητική) έχει μόνο ο παρακείμενος (ή αόριστος).

Εκτός από τους δύο παραπάνω ονοματικούς τύπους, το ρήμα στη Λατινική έχει ακόμη:

3) το **σουπίνο** ή **ύπτιο** (*supinum*). Αυτό είναι ρηματικό ουσιαστικό (δ' κλίσεως § 29) και έχει δύο μόνο πτώσεις του ενικού, την αιτιατική (σε *-um*) και την αφαιρετική (σε *-ū*). Και

α') ο τύπος σε **-um** χρησιμοποιείται με ρήματα που φανερώνουν κίνηση και δηλώνει σκοπό: (postulo ζητώ), venērunt auxilium **postulātum** (ήρθαν για να ζητήσουν βοήθεια), (aquor παίρνω νερό), eo **aquātum** (πηγαίνω για να πάρω νερό).

β') ο τύπος σε **-ū** ακολουθεί ορισμένα επίθετα και δηλώνει **αναφορά** (όπως facilis, difficilis, iucundus, mirabilis κ.ά.). Κάποτε εκφέρεται και με τη φράση fas (ή nefas) est είναι όσιο (ή ανόσιο): iucundus **auditū** εύαρεστος στο να τον ακούει κάποιος, hoc nefas est **dictu** αυτό είναι ανόσιο να το λέει κανείς.

4) το **γερούνδιο** (gerundium). Αυτό είναι ρηματικό ουσιαστικό ουδέτερο δευτερόκλιτο, που έχει τις τέσσερις πλάγιες πτώσεις του ενικού με τις καταλήξεις -ndi, -ndo, -ndum, -ndo. Καθένας από αυτούς τους τύπους έχει αντίστοιχη στην αρχαία ελληνική μία πλάγια πτώση **σύναρθρου απαρεμφάτου** (ενεργητικού) ενεστώτα (ή σπανίως αορίστου). Π.χ. ον. scribēre = «γράφειν» ή «το γράφειν», γεν. scribendi = «του γράφειν», δοτ. scribendo = «τω γράφειν», αιτ. (scribēre ή ad) scribendum = «(προς) το γράφειν», αφαιρ. scribendo = «δια του γράφειν» κτλ.: **dicendi** περίττος έμπειρος στο να ομιλεί, arma pugnando (δοτ.) ή ad **pugnandum** (αιτ.) utilia όπλα χρήσιμα στο να μάχεται κανείς: hominis mens **discendo** (αφαιρ.) alitur ο νους του ανθρώπου τρέφεται με το να μαθαίνει (με μαθήματα).

5) το **γερουνδιακό** (gerundivum). Αυτό κανονικώς είναι ρηματικό επίθετο με **παθητική διάθεση** και λήγει σε -ndus, -nda, -ndum (§38, α'). Το γερουνδιακό συνήθως σημαίνει ό,τι και τα εις -τέος, -τέα, -τέον ρηματικά επίθετα της αρχαίας ελληνικής. Πολλές φορές όμως σημαίνει και εκείνο που είναι δυνατό ή άξιο να γίνει: delenda est Carthāgo «καταστρεπτέα έστιν ή Καρχηδών» πρέπει να καταστραφεί η Καρχηδών, legendae sunt litterae «αναγνωστέα έστιν ή έπιστολή» πρέπει να αναγνωσθεί η έπιστολή (§34, 4, Α' β' Σημ.), facinus laudandum έργο που (πρέπει να επαινεθεί) είναι άξιο να επαινεθεί, αξιέπαινο.

76. Αρκετοί τύποι του ρήματος στη λατινική γλώσσα σχηματίζονται περιφραστικά, δηλ. με το ρήμα sum (= ειμί, είμαι) ως βοηθητικό (verbum auxiliāre), όπως και στην αρχαία ελληνική με το ρήμα ειμί και στη νέα ελληνική με το ρήμα έχω και το είμαι.

Κατά τα ανωτέρω περιφραστικά σχηματίζονται κανονικώς από την ενεργητική φωνή ο μέλλοντας της υποτακτικής και του απαρεμ-

φάτου, και από τη μέση (παθητική) φωνή ο παρακείμενος, ο υπερ-
συντέλικος και ο τετελεσμένος μέλλοντας στην οριστική, υποτακτική
και το απαρέμφατο.

77. Το ρήμα *sūm* (ανώμαλο, όπως το *είμι* της αρχαίας και το *είμαι*
της νέας ελληνικής) κλίνεται ως εξής:

1. Indicativus		2. Coniunctivus		
P r a e s e n s				
		(Αρχαιότεροι τύποι)		
<i>sum</i>	είμαι	<i>sim</i>	να είμαι	<i>siem</i> ή <i>fuam</i>
<i>ēs</i>	είσαι	<i>sis</i>	να είσαι	<i>sies</i> ή <i>fuas</i>
<i>ēst</i>	είναι (πρβ. <i>έστί</i>)	<i>sit</i>	να είναι	<i>siet</i> ή <i>fuat</i>
<i>sūmūs</i>	είμαστε	<i>simus</i>	να είμαστε	—
<i>ēsīs</i>	είστε (πρβ. <i>έστέ</i>)	<i>sitis</i>	να είστε	—
<i>sunt</i>	είναι	<i>sint</i>	να είναι	<i>sient</i> ή <i>fuant</i>
I m p e r f e c t u m				
		(Αρχαιότεροι τύποι)		
<i>ērām</i>	ήμουν	<i>essēm</i>	να ήμουν	<i>forem</i>
<i>ērās</i>	ήσουν	<i>essēs</i>	να ήσουν	<i>fores</i>
<i>ērāt</i>	ήταν	<i>essēt</i>	να ήταν	<i>foret</i>
<i>ērāmus</i>	ήμαστε	<i>essēmus</i>	να ήμαστε	—
<i>ērātis</i>	ήσαστε	<i>essētis</i>	να ήσαστε	—
<i>erant</i>	ήταν	<i>essent</i>	να ήταν	<i>forent</i>
F u t u r u m				
<i>ērō</i>	θα είμαι	<i>futūrus, -a, -um</i>	<i>sim</i>	
<i>ērīs</i>	θα είσαι		<i>sis</i>	
<i>ērīt</i>	θα είναι		<i>sit</i>	
<i>ērīmus</i>	θα είμαστε	<i>futūrī, -ae, -a</i>	<i>simus</i>	
<i>ērītis</i>	θα είστε		<i>sitis</i>	
<i>erunt</i>	θα είναι		<i>sint</i>	

1. Indicativus		2. Coniunctivus	
P e r f e c t u m			
fūī	έγινα (υπήρξα)	fuērīm	
fuistī	έγινες	fuerīs	
fuīt	έγινε	fuerīt	
fuīmus	εγίναμε	fuerīmus	
fuistīs	εγίνατε	fuerītis	
fuērunt ή fuēre	έγιναν	fuerint	
P l u s q u a m p e r f e c t u m			
fūērām	είχα υπάρξει	fuissēm	
fuērās	είχες υπάρξει	fuissēs	
fuērāt	είχε υπάρξει	fuissēt	
fuērāmus	είχαμε υπάρξει	fuissēmus	
fuērātis	είχατε υπάρξει	fuissētis	
fuērant	είχαν υπάρξει	fuissent	
F u t u r u m e x a c t u m			
fūēro	θα έχω υπάρξει		Δεν έχει
fuērīs	θα έχεις υπάρξει		
fuērīt	θα έχει υπάρξει		
fuērīmus	θα έχουμε υπάρξει		
fuerītis	θα έχετε υπάρξει		
fuērint	θα έχουν υπάρξει		
3. Imperativus			
P r a e s e n s		F u t u r u m	
Sing. 2. <i>ēs</i> να είσαι (έσο)		Sing. 2. <i>esto</i> να είσαι (έσο) 3. <i>esto</i> να είναι (έστω)	
Plur. 2. <i>este</i> να είστε (έστε)		Plur. 2. <i>estōte</i> να είστε (έστε) 3. <i>sunto</i> να είναι (έστωσαν)	

	4. Infinitivus	
P r a e s e n s esse (είναι) να είναι, ότι είναι	P e r f e c t u m fuisse (γεγονέναι ή γενέσθαι) ότι έχει γίνει ή να έχει γίνει	F u t u r u m ενικ. futūrum, -am, -um esse ή απλώς fōre πληθ. futūros, -as, -a esse ή απλώς fōre (έσεσθαι) ότι θα γίνει
5. Participium		
P r a e s e n s : (s e n s)	F u t u r u m : futurus, -a, -um	

Σ η μ ε ί ω σ η . Η μετοχή του ενεστώτα (sens) χρησιμοποιείται μόνο στα δύο σύνθετα: praesens παρών και absens απών (§43,2).

Γερούνδιο και σουπίνο δεν έχει το sum.

78. Παραδείγματα ρημάτων που κλίνονται ομαλά

(amo αγαπώ, deleo καταστρέφω, lego διαβάζω, audio ακούω)

1. Ενεργητική φωνή

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
1. Indicativus				
	amō (από το ama-o)	dēlē-ō	lēg-ō	audī-ō
	amā-s	delē-s	leg-ī-s	audī-s
	amā-t	delē-t	leg-ī-t	audī-t
P r a e s e n s	amā-mūs	delē-mus	leg-ī-mus	audī-mus
	amā-tīs	delē-tis	leg-ī-tis	audī-tis
	ama-nt	dele-nt	leg-unt	audi-unt

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Imperfectum	amā-bā-m αγαπούσα	dēlē-bām κατάστρεφα	lēg-ē-bām διάβαζα	audi-ē-bām άκουα
	amā-bā-s	dēlē-bās	leg-e-bās	audi-e-bās
	amā-bā-t	dēlē-bāt	leg-e-bāt	audi-e-bāt
	amā-bā-mus	dēlē-bāmus	leg-e-bāmus	audie-bāmus
	amā-bā-tis	dēlē-bātis	leg-e-bātis	audi-e-bātis
	ama-ba-nt	dēlē-bant	leg-e-bant	audi-e-bant
Futurum	āmā-bō θα αγαπήσω	dēlē-bō θα καταστρέψω	lēg-ām θα διαβάσω	audi-ām θα ακούσω
	amā-bīs	dēlē-bīs	leg-ēs	audi-ēs
	amā-bīt	dēlē-bīt	leg-ēt	audi-ēt
	amā-bīmus	dēlē-bīmus	leg-ēmus	audi-ēmus
	amā-bītis	dēlē-bītis	leg-ētis	audi-ētis
	amā-bunt	dēlē-bunt	leg-ent	audi-ent
Perfectum	āmav-v-ī έχω αγαπήσει ή αγάπησα	dēlev-v-ī έχω καταστρέψει ή κατάστρεψα	lēg-ī έχω διαβάσει ή διάβασα	audi-v-ī έχω ακούσει ή άκουσα
	amav-īstī	dēlev-īstī	leg-īstī	audi-v-īstī
	amav-īt	dēlev-īt	leg-īt	audi-v-īt
	amav-īmus	dēlev-īmus	leg-īmus	audi-v-īmus
	amav-īstis	dēlev-īstis	leg-īstis	audi-v-īstis
	amav-ērunt ή amav-ēre	dēlev-ērunt ή dēlev-ēre	leg-ērunt ή leg-ēre	audi-v-ērunt ή audi-v-ēre
Plusquamperfectum	āmav-ērām είχα αγαπήσει	dēlev-ērām είχα καταστρέψει	lēg-eram είχα διαβάσει	audi-v-ērām είχα ακούσει
	amav-erās	dēlev-erās	leg-erās	audi-v-erās
	amav-erāt	dēlev-erāt	leg-erāt	audi-v-erāt
	amav-erāmus	dēlev-erāmus	leg-erāmus	audi-v-erāmus
	amav-erātis	dēlev-erātis	leg-erātis	audi-v-erātis
	amav-ērant	dēlev-ērant	leg-ērant	audi-v-ērant

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Futurum exactum	ămāv-ērō θα έχω αγαπήσει	dēlev-ērō θα έχω καταστρέψει	lēg-ērō θα έχω διαβάσει	audīv-ērō θα έχω ακούσει
	amav-erīs	delev-erīs	leg-erīs	audiv-erīs
	amav-erīt	delev-erīt	leg-erīt	audiv-erīt
	amav-erīmus	delev-erīmus	leg-erīmus	audiv-erīmus
	amav-erītis	delev-erītis	leg-erītis	audiv-erītis
	amav-ērīnt	delev-erīnt	legērīnt	audiv-ērīnt

2 . C o n j u n c t i v u s

Praesens	ăm-ēm (από το ama-em) να αγαπώ	dēle-ăm να καταστρέφω	lēg-ăm να διαβάζω	audi-ăm να ακούω
	am-ēs	dele-ās	leg-ās	audi-ās
	am-ēt	dele-ăt	leg-ăt	audiăt
	am-ēmus	dele-āmus	leg-āmus	audi-āmus
	am-ētis	dele-ātis	leg-ātis	audi-ātis
	am-ent	dele-ant	leg-ant	audi-ant
Imperfectum	ămā-rēm να αγαπούσα	dēlērēm να κατάστρεφα	lēg-ē-rēm να διάβαζα	audī-rēm να άκουα
	ama-rēs	delē-rēs	leg-e-rēs	audi-rēs
	ama-rēt	dele-rēt	leg-e-rēt	audi-rēt
	ama-rēmus	dele-rēmus	leg-e-rēmus	audi-rēmus
	ama-rētis	dele-rētis	leg-e-rētis	audi-rētis
	ama-rent	dele-rent	leg-ē-rent	audī-rent
Futurum	ămātūrus, a, um sim sis sit	dēletūrus, a, um sim sis sit	lectūrus, a, um sim sis sit	auditūrus, a, um sim sis sit
	amātūri, ae, a simus sitis sint	deletūri, ae, a simus sitis sint	lectūri, ae, a simus sitis sint	audituri, ae, a simus sitis sint

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Perfectum	āmav-ērīm αν, (να) αγαπήσω	dēlev-ērīm αν, (να) καταστρέψω	lēg-ērīm αν, (να) διαβάσω	audīv-ērīm αν, (να) ακούσω
	amav-erīs	delev-erīs	leg-erīs	audiv-erīs
	amav-erīt	delev-erīt	leg-erīt	audiv-erīt
	amav-erīmus	delev-erīmus	leg-erīmus	audiv-erīmus
	amav-erītis	delev-erītis	leg-erītis	audiv-erītis
	amav-ērint	delev-ērint	leg-ērint	audiv-ērint
Plusquamperfectum	āmav-issēm αν (να) είχα αγαπήσει	dēlev-issēm αν (να) είχα καταστρέψει	lēg-issēm αν (να) είχα διαβάσει	audīv-issēm αν (να) είχα ακούσει
	amav-issēs	delev-issēs	leg-issēs	audiv-issēs
	amav-issēt	delev-issēt	leg-issēt	audiv-issēt
	amav-issēmus	delev-issēmus	leg-issēmus	audiv-issēmus
	amav-issētis	delev-issētis	leg-issētis	audiv-issētis
	amav-issent	delev-issent	leg-issent	audiv-issent

Futurum
Exactum

Δ ε ν έ χ ε ι

3 . I m p e r a t i v u s

Praesens	Sing. 2. āmā αγάπα	dēlē κατά- στρεφε	lēg-e διάβαζε	audī άκουε
	Plur. 2 amā-te	delē-te	leg-ite	audī-te
Futurum	Sing. 2. āmā-to αγάπησε	dēlē-tō κατά- στρεψε	lēg-i-tō διάβασε	audī-to άκουσε
	3. amā-tō	delē-tō	leg-i-tō	audi-tō
	Plur. 2. amā-tōte	delē-tōte	leg-i-tōte	audi-tōte
	3. amā-nto	dele-ntō	leg-u-ntō	audi-u-ntō

α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
-------------	-------------	-------------	-------------

4. Infinitivus

Praesens	āmā-re «αγαπών»	dēlē-re «καταστρέφειν»	lēg-ē-re «αναγινώσκειν»	audi-re «ακούειν»
	amatūrum, -am -um esse amatūros, -as -a esse «αγαπήσειν»	deletūrum, -am -um esse deletūros, -as -a esse «καταστρέψειν»	lectūrum, -am -um esse lectūros, -as -a esse «αναγνώσειν»	auditūrum, -am -um esse auditūros, -as -a esse «ακούσειν»
Perfectum	amav-isse «αγαπήσαι»	delev-isse «καταστρέψαι»	lēg-isse «αναγνώσαι»	audiv-isse «ακούσαι»

5. Gerundium

Gen. āma-ndi «του αγαπών»	dēle-ndī «του καταστρέφειν»	lēg-e-ndi «του αναγινώσκειν»	audi-e-ndi «του ακούειν»
Dat. ama-ndō	dele-ndō	leg-e-ndō	audi-e-ndō
Acc. ama-ndum	dele-ndum	leg-e-ndum	audi-e-ndum
Abl. ama-ndō	dele-ndō	leg-e-ndō	audi-e-ndō

6. Supinum

Acc. āmātum	dēlēt-um	lect-um	audit-um
Abl. amāt-ū	delēt-ū	lēt-ū	audit-ū

7. Participium

Praesens	amā-ns	delēns	leg-ēns	audi-ēns
	amant-is	dele-ntis	leg-e-ntis	audi-e-ntis
	αγαπώντας (αγαπών, -ώσα, -ών)	καταστρέφοντας (καταστρέφων, -ουσα, -ον)	διαβάζοντας (αναγινώσκων, -ουσα, -ον)	ακούοντας (ακούων, -ουσα, -ον)

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Futurum	amat-ūrus -ūra, -ūrum	delet-ūrus -ūra, -ūrum	lect-ūrus, -ūra, -ūrum	audit-urus -ūra, -ūrum
	«αγαπήσων, -ουσα, ον»	«καταστρέφω, -ουσα, -ον»	«αναγνώσόμενος, -μένη, -μενον»	«ακουσόμενος, -μένη, -μενον»

2. Μέση (ή παθητική) φωνή

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
--	-------------	-------------	-------------	-------------

1. Indicativus

Praesens	āmōr (από τό amaor) αγα- πιέμαι	dēle-ōr κατα- στρέφομαι	lēg-ōr δια- βάζομαι	audi-ōr ακούομαι
	amā-ris (ή -re)	delē-ris (ή -re)	leg-ē-ris (ή -re)	audi-ris (ή -re)
	amā-tur	delē-tur	leg-ī-tur	audi-tur
	amā-mur	delē-mur	leg-ī-mur	audi-mur
	amā-mīnī	delē-mīni	leg-ī-mini	audi-mīni
	ama-ntur	dele-ntur	leg-u-ntur	audi-u-ntur
Imperfectum	āmā-bar αγαπιόμουν	dēlē-bār κατα- στρεφόμουν	lēg-ē-bār διαβαζόμουν	audi-ē-bar ακουόμουν
	ama-bāris (ή-re)	dele-bā-ris(ή-re)	leg-e-bā-ris(ή-re)	audi-e-bāris(ή-re)
	ama-bātur	dele-bātur	leg-e-bātur	audi-e-bātur
	ama-bāmur	dele-bāmur	leg-e-bāmur	audi-e-bāmur
	ama-bāmīnī	dele-bāmīni	leg-e-bāmīnī	audi--e-bāmīni
	ama-bantur	dele-bantur	leg-e-bantur	audi-e-bantur

Futurum	āmā-bōr θα αγαπηθώ	dēlē-bōr θα καταστραφώ	lēg-ār θα διαβαστώ	audi-ār θα ακουστώ
	ama-bē-ris(ή-re)	dele-bē-ris(ή-re)	leg-ē-ris(ή-re)	audi-ē-ris(ή-re)
	ama-bītur	dele-bītur	leg-ētur	audi-ētur
	ama-bīmur	dele-bīmur	leg-ēmur	audi-ēmur
	ama-bimīnī	dele-bimīni	leg-ēmīni	audi-ēmīni
	ama-buntur	dele-buntur	leg-entur	audi-entur

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Perfectum	amātus, -a, -um sum, es, est	delētus, -a, -um sum, es, est	lēctus, -a, -um sum, es, est	audītus, -a, -um sum, es, est
	έχω αγαπηθεί ή αγαπήθηκα	έχω καταστρα- φεί ή κατα- στράφηκα	έχω διαβαστεί ή διαβάστηκα	έχω ακουστεί ή ακούστηκα
	amati, -ae, -a sumus, estis sunt	delēti, -ae, -a sumus, estis sunt	lecti, -ae, -a sumus, estis sunt	auditi, -ae, -a sumus, estis sunt
Plusquamperfectum	amatus, -a, -um eram, eras, erat	deletus, -a, -um eram, eras, erat	lēctus, -a, -um eram, eras, erat	auditus, -a, -um eram, eras, erat
	είχα αγαπηθεί	είχα καταστραφεί	είχα διαβαστεί	είχα ακουστεί
	amati, -ae, -a eramus, eratis, erant	deleti, -ae, -a eramus, eratis erant	lecti, -ae, -a eramus, eratis erant	auditi, -ae, -a eramus, eratis erant
Futurum exactum	amatus, -a, -um ero, eris, erit	deletus, -a, -um ero, eris, erit	lectus, -a, -um ero, eris, erit	auditus, -a, -um ero, eris, erit
	θα έχω αγαπηθεί	θα έχω καταστραφεί	θα έχω διαβαστεί	θα έχω ακουστεί
	amati, -ae, -a erimus, eritis erunt	deleti, -ae, -a erimus, eritis erunt	lecti, -ae, -a erimus, eritis, erunt	auditi, -ae, -a erimus, eritis erunt

2. C o n i u n c t i v u s

Praesens	āmēr (από το ama-er) va αγαπιέμαι	dēlē-ār va καταστρέφομαι	lēg-ār va διαβάζομαι	audi-ār va ακούομαι
	amē-ris (ή -re)	dele-ā-ris (ή -re)	leg-ā-ris (ή -re)	audi-ā-ris (ή -re)
	amē-tur	dele-ā-tur	leg-ā-tur	audi-ā-tur
	amē-mur	dele-āmur	leg-āmur	audi-āmur
	amē-mīni	dele-amīni	leg-āmīni	audi-āmīni
	ame-ntur	dele-antur	leg-antur	audi-antur

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας	
Imperfectum	āmā-rēr va αγαπιόμουν	dēlē-rer va κα- ταστρεφόμουν	lēg-ē-rēr va διαβαζόμουν	audi-rēr va ακούμουν	
	ama-rēris (hē -re)	dele-rēris (hē -re)	leg-e-rēris (hē -re)	audi-rēris (hē -re)	
	ama-rētur	dele-rētur	leg-e-rētur	audi-rētur	
	ama-rēmur	fele-rēmur	leg-e-rēmur	audi-rēmur	
	ama-remīnī	dele-remīni	leg-e-remīnī	audi-remīni	
	ama-rentur	dele-rentur	leg-e-rentur	audi-rentur	
Perfectum	amatus, -a, -um sim, sis, sit (av) έχω αγαπηθεί ή αγαπηθώ	deletus, -a, -um sim, sis sit (av) έχω καταστρα- φεί ή κατα- στραφώ	lectus, -a, -um sim, sis, sit (av) έχω διαβαστεί ή διαβαστώ	auditus, -a, -um sim, sis, sit (av) έχω ακουστεί ή ακουστώ	
	amati, -ae, -a simus, sitis sint	deleti, -ae, -a simus, sitis, sint	lecti, -ae, -a simus, sitis, sint	auditi, -ae, -a simus, sitis, sint	
	Plusquamperfectum	amatus, -a, -um essem, esses, esset (av) είχα αγαπηθεί	deletus, -a, -um essem, esses, esset (av) είχα κατα- στραφεί	lectus, -a, -um essem, esses, esset (av) είχα διαβαστεί	auditus, -a, -um essem, esses, esset (av) είχα ακουστεί
		amati, -ae, -a essemus, essetis, essent	deleti, -ae, -a essemus, essetis, essent	lecti, -ae, -a essemus, essetis, essent	auditi, -ae, -a essemus, essetis, essent
Futurum Exactum	Δεν έχει				

3 . I m p e r a t i v u s

Praesens	Sing. 2. āmā-re va αγαπιέσαι	dēlē-re va καταστρέφεις	lēg-ē-re va διαβάζεις	audi-re va ακούεις
	Plur. 2. amā-mīni	dēlē-mīni	leg-ī-mīni	audi-mīni

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Futurum	Sing. 2. amā-tor va αγαπίεσαι	delē-tor va καταστρέφεις	leg-ī-tor va διαβάζεις	audītor va ακούεις
	3. amā-tōr dele-tor	dele-tor	leg-ī-tor	audī-tor
	Plur. 3. ama-ntor dele-ntor	dele-ntor	leg-untor	audi-u-ntor

4 . I n f i n i t i v u s

Præsens	amā-ri «αγαπάσθαι»	delē-ri «καταστρέ- φασθαι»	leg-ī «αναγιγνώ- σκεσθαι»	audī-ri «ακούεσθαι»
Futurum	amatum iri «αγαπηθή- σεσθαι»	deletum iri «καταστραφή- σεσθαι»	lectum īrī «αναγνωσθή- σεσθαι»	auditum iri «ακουσθή- σεσθαι»
Perfectum	amatum, -am, -um esse ότι ή να έχει αγαπηθεί	deletum, -am, -um esse ότι ή να έχει καταστραφεί	lectum, -am, -um esse ότι ή να έχει διαβαστεί	auditum, -am, -um esse ότι ή να έχει ακουστεί
Futurum exactum	amatus, -as, -a esse fore ότι θα έχει αγαπηθεί	deletos, -as, -a esse fore ότι θα έχει καταστραφεί	lectos, -as, -a esse fore ότι θα έχει διαβαστεί	auditos, -as, -a esse fore ότι θα έχει ακουστεί

5 Participium

Perfectum	amātus, amāta	delētus, delēta	lēctus, lēcta,	audītus, audīta,
	amātum	delētum	lēctum	audītum
	αγαπημένος	καταστραμμένος	διαβασμένος	ακουσμένος

6. Gerundivum

ama-ndus	dele-ndus	leg-e-ndus	audi-e-ndus
ama-nda	dele-nda	leg-e-nda	audi-e-nda
ama-ndum	dele-ndum	leg-e-ndum	audi-e-ndum
«αγαπητέος, -τέα, -τέον»	«καταστρεπτέος, -έα, -έον»	«αναγνωστέος -έα, -έον»	«ακουστέος -έα, -έον»

79. Οι κυρίως προσωπικές καταλήξεις των ρημάτων

	Ενεργητικής φωνής		Μέσης (ή Παθητικής) φωνής	
	Οριστ. και υποτακτ.	Προστακτ.	Οριστ. και υποτακτ.	Προστακτική
Ενικός	1. -m ή -	-r
	2. -s (οριστική παρακειμ. -sti)	- ή -to	-ris (ή -re)	-re ή -tor
	3. -t	-to	-tur	-tor
Πληθυντικός	1. -mus		-mur	
	2. -tis (οριστική παρακειμ. -stis)	-te ή -tote	-mini	-mini
	3. -nt (οριστική παρακειμ. -runt ή -re)	-nto	-ntur	-ntor

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Το α' ενικό-πρόσωπο των χρόνων της μέσης φωνής που σχηματίζονται μονολεκτικώς βρίσκεται από το α' πρόσωπο του αντίστοιχου χρόνου της ενεργητικής φωνής, αν λήγει σε ο με την προσθήκη ενός r, αν λήγει σε m με την τροπή του m σε r, όπως amo-amor, amabam-amabar, amabo-amabor, amem-amer, amarem, amarer κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η 2 . Το απαρέμφατο του μέλλοντα της μέσης (παθητικής) φωνής (*amatum iri, deletum iri* κτλ.) αποτελείται από το σουπίνο (§75,3) και το *iri*, που είναι απαρέμφατο του παθητικού ενεστώτα του ρήματος *eo* = πορεύομαι.

Αρχαιότεροι τύποι είναι: α') του παρατατικού της δ' συζυγίας *audībam, audības* κτλ. και του μέλλοντα *audībo, audībis* κτλ. β') του απαρεμφάτου του παθητικού ενεστώτα *amariē, legīer* κτλ. (= *amari, legi*)· γ.) του γερουνδιακού της γ' και της δ' συζυγίας σε *-undus*, όπως *legundus, audiundus*, (= *legendus, audiendus*).

Αποθετικά ρήματα (*verba deponentia*)

80. Και η Λατινική έχει αποθετικά ρήματα ενεργητικής (ή ουδέτερης) διαθέσεως, ρήματα δηλ. που έχουν μόνο τη μέση (παθητική) φωνή (γι' αυτό λέγονται και *media tantum* §74,2β'), όπως *hortor* (προτρέπω) - *hortātus sum- hortātum - hortāri, vereor* (ευλαβοῦμαι) - *verītus sum - verītum- verēri, loquor* (ομιλώ) - *locūtus sum locūtum - loqui, blandior* (κολακεύω) - *blandītus sum - blandītum - blandīri*.

Τα ρήματα αυτά κλίνονται όπως ακριβώς τα αντίστοιχα ρήματα μέσης φωνής (μέσης ή παθητικής διαθέσεως, §78 2) με τη διάφορά ότι από τη μέση φωνή δεν έχουν απαρέμφατο του μέλλοντα, ενώ από την ενεργητική έχουν υποτακτική και απαρέμφατο του μέλλοντα, σουπίνο, μετοχή του ενεστώτα και του μέλλοντα και το γερούνδιο.

F u t u r u m

	<i>hortor</i> πρβ. <i>amor</i>	<i>vereor</i> πρβ. <i>deleor</i>	<i>loquor</i> πρβ. <i>legor</i>	<i>blandior</i> πρβ. <i>audior</i>
Coniunctivus	<i>hortātūrus, -a, -um</i> <i>sim, sis, sit</i>	<i>verītūrus, -a, -um</i> <i>sim, sis, sit</i>	<i>locūtūrus, -a, -um</i> <i>sim, sis, sit</i>	<i>blandītūrus, a, -um</i> <i>sim, sis, sit</i>
	<i>hortāturi, -ae, -a</i> <i>simus, sitis, sint</i>	<i>verītūri, -ae, -a</i> <i>simus, sitis, sint</i>	<i>locūtūri, -ae, -a</i> <i>simus, sitis, sint</i>	<i>blandītūri, -ae, -a</i> <i>simus, sitis, sint</i>
	<i>hortātūrum, -am, -um esse</i>	<i>verītūrum, -am -um esse</i>	<i>locūtūrum, -am, -um esse</i>	<i>blandītūrum, -am -um esse</i>
Infinitivus	<i>hortātūros, -as, -a esse</i>	<i>verītūros, -as, -a esse</i>	<i>locūtūros, -as, -a esse</i>	<i>blandītūros, -as, -a esse</i>

Supinum	hortātum, -tū	veritum, -tū	locūtum, -tū	blanditum, -tū
	P a r t i c i p i u m			
Praesens	hortans (gen. hortantis)	verens (gen. verentis)	loquens (gen. loquentis)	blandiens (gen. blandientis)
	Futurum	hortatūrus, -a, -um	veritūrus, -a, -um	locutūrus, -a, -um
Gen. hortandi		verendi	loquendi	blandiendi
Dat. hortando	verendo	loquendo	blandiendo	
Acc. hortandum	verendum	loquendum	blandiendum	
Abl. hortando	verendo	loquendo	blandiendo	

81. Η λατινική γλώσσα έχει ακόμη και μερικά ημιαποθετικά ρήματα (*verba semideponentia*), δηλ. ρήματα τα οποία έχουν:

1) ενεστώτα και απαρέμφατο ενεργητικού τύπου, παρακείμενο μέσου τύπου. Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν τα εξής ρήματα:

audeo	τολμώ	ausus sum	τόλμησα	ausum	αυδῆρε
gaudeo	χαίρω	gavisus sum	χάρηκα	gavisum	γαυδῆρε
soleo	συνηθίζω	solitus sum	συνήθισα	solitum	σολῆρε
fido	έχω πεποίθηση	fisus sum	ήμουν πεπεισμένος	fisum	φιδῆρε.

Το ίδιο και τα σύνθετα *confido* έχω πεποίθηση, *diffido* δυσπιστώ κτλ.

2) ενεστώτα και απαρέμφατο μέσου τύπου και παρακείμενο ενεργητικού. Τέτοια ρήματα είναι:

devertor καταλύω - *deverti* κατέλυσα, *deversum*, *deverti*.

revertor επιστρέφω - *reverti* (και *reversus sum*) επέστρεψα - *reversum*, *reverti*.

adsentior παραδέχομαι - *adsensi* παραδέχτηκα - *adsensum*, *adsentiri* (πβ. *ίσταμαι* - *έστηκα*, *έστην*, *φύομαι* - *πέφυκα*, *έφυν* κ.τ.ό.).

Σ η μ ε ί ω σ η . Όπως η μετοχή του μέσου παρακειμένου των αποθετικών ρημάτων αντιστοιχεί στην αρχαία ελληνική προς τη μετοχή του ενεργητικού παρακειμένου ή αορίστου (π.χ. loquor-locūtus = ειρηνώς ή ειπών, hortor-hortātus = παραινέσας, audeo - ausus = τετολημκώς ή τολμήσας), έτσι και άλλων ρημάτων η μετοχή του μέσου παρακειμένου λαμβάνεται με σημασία ενεργητικού παρακειμένου ή αορίστου, π.χ. (ceno δειπνώ) cenātus = δεδειπνηκώς ή δειπνήσας, (prandeo αριστώ) pransus = ηριστηκώς ή αριστήσας, (iuro όμνουμι) iurātus = ομόσας. Των ρημάτων rotāre (πίνειν) και tacēre (σιγάν) η μετοχή του μέσου παρακειμένου λαμβάνεται και με ενεργητική και με παθητική σημασία, π.χ. rotus (= rotatus) = πεπωκώς ή πίων και ποθείς, tacītus = σιγήσας (σιγηλός) και σιγηθείς. (Πρβ. νεοελλ. δειπνώ - δειπνημένος = ο δειπνήσας, πίνω - πιωμένος = ο πεπωκός). Πολλές φορές η μετοχή του μέσου παρακειμένου λαμβάνεται και με σημασία παθητικού ενεστώτα, όπως tutior est certa pax quam sperāta victoria = ασφαλέστερη είναι βέβαιη ειρήνη παρά **ελπιζόμενη** νίκη.

Αυτές οι χρήσεις της μετοχής του μέσου παρακειμένου σε -tus, -ta, -tum εξηγούνται από το ότι η μετοχή αυτή από την αρχή ήταν επίθετο που αντιστοιχούσε προς τα ρηματικά επίθετα της αρχαίας Ελληνικής σε -τος, -τη, -τον· αυτά από την αρχή εσήμαιναν 1) τον υποκειμένο σ' αυτό που δήλωνε το ρήμα (π.χ. θνητός = εκείνος που υπόκειται στο θάνατο), 2) εκείνο που ήταν δυνατό να γίνει (π.χ. βατός δρόμος = στον οποίο μπορεί κανείς να βαδίσει, αντίθετα άβατος). και 3) ότι και η μετοχή του ενεργητικού ή μέσου ενεστώτα ή αορίστου ή παρακειμένου (π.χ. δυνατός = (ο δυνάμενος) εκείνος που μπορεί, νεοελλ. καυτός = εκείνος που καίει (ο καίων), αστράτευτος = (ο μη στρατευσάμενος) εκείνος που δε στρατεύθηκε, άπρακτος = αυτός που δεν έπραξε (ο μη πράξας), θαυμαστός = ο θαυμαζόμενος, ο τεθαυμασμένος κτλ.). Έτσι και στη λατινική π.χ. ignōtus = ο άγνωστος και ο αγνοών, occultus = ο κεκρυμμένος και ο (κρύπτων), ασφαλίζων κ.ά.τ.

82. Περιφραστική συζυγία (Coniugatio periphrastica). Εκτός από τους συνηθισμένους περιφραστικούς τύπους των ρημάτων των τεσσάρων συζυγιών (§76) σχηματίζονται ακόμη περιφραστικοί ρηματικοί τύποι σε όλους τους χρόνους και τις εγκλίσεις με τις διάφορες μετοχές των ρημάτων, κυρίως με τη μετοχή του ενεργητικού μέλλοντα σε -ūrus και το γερονδιακό σε -ndus, -nda, -ndum (§27,5) και το βοηθητικό ρήμα esse π.χ.

1) scripturus sum (μέλλω γράφειν) πρόκειται να γράψω, scriptūrus eram (έμελλον γράφειν) επρόκειτο να γράψω, scriptūrus ero, scriptūrus fui, κτλ.

2) docendus sum (διδακτέος ειμί) πρέπει να διδαχθώ, docendus eram έπρεπε να διδαχθώ, docendus ero, κτλ.

Μερικές μεταβολές σε ρηματικούς τύπους των τεσσάρων συζυγιών

83. Οι ρηματικοί τύποι που σχηματίζονται από χρονικό θέμα

παρακειμένου με χαρακτήρα ν πολλές φορές αποβάλλουν το ν, όταν ύστερα από τη συλλαβή νε ή νι ακολουθεί στην κατάληξη r ή s. Μετά την αποβολή του ν τα φωνήεντα που συναντιώνται (εκτός από τα i-e), συναιρούνται ως εξής: (στην α' συζυγία) το a + i = a, (στην β' συζυγία) το e + i = e και (στην δ' συζυγία) το i + i = i. Είναι δυνατό όμως τα δύο i να μένουν και ασυναίρετα π.χ.

amo, ama-v-i, amavērunt και amarunt, amavistis και amastis, amavero και amāro, amavisse και amasse, κτλ.

deleo, dele-v-i, deleveram και delēram, delevistis και delēstis κτλ.

audio, audi-v-i, audivisti και audisti ή audiisti, audiverunt και audierunt, audiveram και audiēram κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Των παρακειμένων σε -ivī είναι δυνατό να εκπίπτει το ν και στο α' και γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής, αλλά τότε δε συναιρούνται τα δύο i. Σύμφωνα μ' αυτό τον κανόνα σχηματίζονται κανονικά οι τύποι αυτοί στον παρακειμένο των συνθέτων του ρήματος eo πορεύομαι, όπως redeo επιστρέφω - (redīvi και) redīi - (redīvī και) redīit, καθώς και του ρήματος peto ζητώ - petīvi και petīi - (petīvī και) petīit.

84. Δεκαπέντε ρήματα της γ' συζυγίας (από τα οποία τα τρία αποθετικά) λήγουν σε -io (όπως δηλ. τα ρήματα της δ' συζυγίας). Αυτά είναι τα εξής:

cario (λαμβάνω) παίρνω	cēpi	captum	capĕre
cupio επιθυμώ	cupīvi	cupītum	cupĕre
facio κάνω	fēcī	factum	facĕre
fodio σκάζω	fōdi	fossum	fodĕre
fugio φεύγω	fūgi	(fugītum)	fugĕre
iacio ρίχνω	iēcī	iactum	iacĕre
lacio (έλκω) σύρω (εύχρηστο στα σύνθετα π.χ. elicio σύρω έξω,	elicui	elicītum)	lacĕre
pario γεννώ	pepĕri	partum	parĕre
quatio σείω	(quassi)	quassum	quatĕre
rapio αρπάζω	rapui	raptum	rapĕre
sapio έχω γεύση (σωφρονώ) (sapīvi ή sapīi)			
specio παρατηρώ	spexi	spectum	specĕre
gradior βαδίζω	gressus sum	gressum	gradi
morior αποθνήσκω	mortuus sum	(mortuum)	mori
patior πάσχω	passus sum	passum	pati

Των ρημάτων αυτών ο χαρακτήρας του ενεστωτικού θέματος ι αποβάλλεται, όπου ακολουθεί άλλο ι στην κατάληξη ή -ēr ή τελικό e. Κατά τα άλλα κλίνονται όπως το lego - legor (§78).

Ενεργητική φωνή

Μέση φωνή

1 . I n d i c a t i v u s

P r a e s e n s

capi-o		capi-or	
cap-īs	(από το capi-is)	cap-ēris	(από το capi-ēris)
capīt	(από το capi-it)	cap-ītur	(από το capi-itur)
cap-īmus	(από το capi-imus)	cap-īmur	(από το capi-imur)
cap-ītis	(από το capi-itis)	capi-mīni	
capi-unt		capi-untur	

Imperfectum: capi-ēbam, capi-ebās, capi-ebāt κτλ.

Futurum: capi-am, capi-es, capi-et κτλ.

2 . C o n i u n c t i v u s

Praesens:	capi-ām, capi-ār,	capi-ās, capiāris,	capi-āt κτλ. capi-ātur κτλ.
-----------	----------------------	-----------------------	--------------------------------

Imperfectum

cap-ērem	(από το capi-erem)	cap-ērēr	(από το capi-erer)
cap-erēs	(από το capi-eres)	cap-erēris	(από το capi-eremis)
cap-erēt		cap-erētur	
cap-erēmus		cap-erēmur	
cap-erētis		cap-eremīni	
cap-erent		cap-erentur	

3 . I m p e r a t i v u s

cape	(από το capi-e)	cap-ēre	(από το capi-ere)
cap-ite		cap-imini	

cap-ito		cap-itor	
cap-ĭto	(από το capi-ito)	cap-ĭtor	(από το capi-itor)
cap-itōte			
capi- unto		capi-untor	

4 . I n f i n i t i v u s

cap-ĕre	(από το capi-ere)	capi	(από το capi-i)
---------	-------------------	------	-----------------

Σ η μ ε ί ω σ η . Του ρήματος facio το β' ενικό της προστακτικής του ενεργητικού ενεστώτα σχηματίζεται χωρίς την κατάληξη e, με το θέμα μόνο: fac (ποίει) κάνε. Όμοια σχηματίζεται το ίδιο πρόσωπο και των ρημάτων dico (λέγω), duco (οδηγώ), fero (φέρω): dic, duc, fer.

Όμως τα σύνθετα με πρόθεση του ρήματος facio (που σ' αυτά το a του θέματος τρέπεται σε i), σχηματίζουν το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητικού ενεστώτα με την κανονική κατάληξη e: conficio (κατασκευάζω) - confice, per-ficio (κατορθώνω) - perfice κτλ.

85. Χρονικά θέματα.— Οι διάφοροι τύποι όλων των ρημάτων της Λατινικής σχηματίζονται από τρία κυρίως θέματα: 1) από το θέμα του ενεστώτα, 2) από το θέμα του ενεργητικού παρακειμένου και 3) από το θέμα του σουπίνου.

Για το λόγο αυτό ο ενεστώτας, ο (ενεργητικός) παρακείμενος και το σουπίνο (με το απαρέμφατο του ενεστώτα) λέγονται αρχικοί χρόνοι του ρήματος (tempora primitiva), π.χ.

amo	amāvi	amātum	amāre
deleo	delēvi	delētum	delēre
lĕgo	lĕgi	lectum	legĕre κτλ.

1) Από το θέμα του ενεστώτα σχηματίζονται ο ενεστώτας και ο παρατατικός οριστικής και υποτακτικής, ο μέλλοντας της οριστικής, η προστακτική, το απαρέμφατο του ενεστώτα, η μετοχή του ενεργητικού ενεστώτα και το γερόνδιο.

(θ. ama-) amo, amor (από το ama-o, ama-or) - amem - amer (από το ama-em, ama-er) — ama-bam, ama-bar, ama-rem, ama-rer, ama-bo, ama-bor, — ama, ama-to κτλ. — ama-re, ama-ri — ama-ns, ama-ndi κτλ.

2) Από το θέμα του (ενεργ.) παρακειμένου σχηματίζονται οι συντελικοί χρόνοι της ενεργητικής φωνής, δηλ. ο ενεργητικός παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος σε όλες τις εγκλίσεις και ο τετελεσμέ-

νος μέλλοντας της οριστικής:

(θ. amav-) amā-vi, amav-ërim, amav-ëram, amav-issem, amav-isse, amav-ëro κτλ.

3) Από το θέμα του σουπίνου σχηματίζονται το σουπίνο, η μετοχή του ενεργητικού μέλλοντα και η μετοχή του παθητικού παρακειμένου (καθώς και όλοι οι περιφραστικοί τύποι που σχηματίζονται με τις μετοχές αυτές ή με το σουπίνο):

(θ. amat-) amāt-um, amāt-u, amat-ūrus, -a, -um, amāt-us, -a, -um — amatū-rus sim, sis κτλ.— amatus, -a, -um sum, es κτλ. amatum īri κτλ.

Παρατηρήσεις στο σχηματισμό των χρονικών θεμάτων.

86. α') Χρονικό θέμα του ενεστώτα.— Θέμα του ενεστώτα πολλών απλών ρημάτων είναι το ίδιο το ρηματικό θέμα τους, π.χ.

(ρ. θ. para-) paro (από το para-o) παρασκευάζω, parāvi, parātum, parāre·

(ρ. θ. dele-) dele-o καταστρέφω, delēvi, delētum, delēre·

(ρ. θ. lēg-) lēg-o διαβάζω lēg-i, lectum, legēre·

(ρ. θ. parti-) parti-o μοιράζω, partīvi, partitum, partīre·

Όμως σε πάρα πολλά ρήματα το θέμα του ενεστώτα σχηματίζεται από το ρηματικό θέμα με την προσθήκη προσφωμάτων ή με αναδιπλασιασμό:

1) με πρόσφωμα φωνήεντος a ή e ή i, όπως

α') (ρ. θ. nec-) neco (από το nec-a-o) φονεύω, necāvi, necātum, necāre·

β') (ρ. θ. aug-) aug-e-o αυξάνω auxi, auctum, augēre· (πρβ. στην αρχ. ελληνική δοκώ από το δοκ-έ-ω)·

γ') (ρ. θ. rap-) rap-i-o αρπάζω, rapui, raptum, rapēre (§ 84)·

(ρ. θ. mor-) mor-i-or αποθνήσκω, mortuus sum, mortuum (αλλά η μετοχή του ενεργητικού μέλλοντα moriturus), mōri (§ 80)·

2) με πρόσφωμα συμφώνου n ή t ή sc, όπως

α') (ρ. θ. cer-) cer-n-o κρίνω, crevi, cretum, cernēre (πρβ. αρχ. ελλ. κάμ-v-ω, αόρ. ἔ-καμ-ον).

Σε μερικά ρήματα το πρόσφωμα n παρεμβάλλεται ανάμεσα στο ρηματικό φωνήεν και στο χαρακτήρα του ρηματικού θέματος, όπως

(ρ. θ. tag-) ta-n-go εγγίζω, tetīgi, tactum, tangēre·

(ρ. θ. fud-) fu-n-do χύνω, fūdi, fūsum, fundĕre (πρβ. αρχ. ελλ. μα-ν-θ-άνω, αδρ. έ-μαθον)·

β') (ρ. θ. plect-) plect-o πλέκω, plexi (και -xui), plexum, plectĕre·

γ') (ρ. θ. pa-) pa-sc-o βόσκω, pāvi, pāstum, pascĕre.

Με το πρόσφυμα sc σχηματίζεται κανονικά το θέμα του ενεστώτα των εναρκτικών ρημάτων (verba inchoatīva ή inchoatīva), όπως

(ρ. θ. sene-) sene-sc-o γεράζω (γηρά-σκ-ω), senui, senescĕre·

(ρ. θ. cale-) cale-sc-o γίνομαι θερμός, calui, calescĕre·

3) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό, όπως:

(ρ. θ. gen-) gi-gn-o (από το gi-gen-o) γεννώ, genŭi, genĭtum, gi-gnĕre (πρβ. γί-γν-ομαι, από το γι-γέν-ομαι).

87. β') Χρονικό θέμα του παρακειμένου. -1) Το θέμα του παρακειμένου των ομαλών ρημάτων της α', της β' και της δ' συζυγίας σχηματίζεται από το ρηματικό θέμα με την προσθήκη του χαρακτήρα ν, όπως amo (από το ama-o) amān-i-dele-o, delĕn-i — audio, audĭv-i, κτλ.

Όμως πολλά ρήματα της β' συζυγίας σχηματίζουν τον παρακειμένο σε -ui και όχι σε -enī, όπως habe-o έχω, hab-ui — mone-o συμβουλεύω, mon-ui κτλ.

2) Το θέμα του παρακειμένου των ρημάτων της γ' συζυγίας σχηματίζεται συνήθως κατά τρεις τρόπους, ως εξής:

α') από το ίδιο το ρηματικό θέμα με έκταση του θεματικού φωνήεντος, του *ă* ή *ĕ* σε *ē*, του *ĭ* σε *ī*, του *ŏ* σε *ō* και του *ŭ* σε *ū*, όπως:

(ρ. θ. āg-) ag-o (άγω) οδηγώ, ēg-i, actum, agĕre·

(ρ. θ. lĕg-) leg-o διαβάζω, lĕg-i, lectum, legĕre·

(ρ. θ. lĭqu-) linqu-o αφήνω, lĭqu-i, (lictum), linquĕre·

(ρ. θ. fŏd-) fodio σκάβω, fŏd-i, fossum, fodĕre (§ .84)·

(ρ. θ. fŭg-) fugio φεύγω, fŭgi, fugĭtum, fugĕre (§ .84)·

β') με αναδιπλασιασμό και με τροπή συνήθως του θεματικού φωνήεντος του *ă* σε *ĕ* ή *ĭ* και του *ae* σε *ī*, όπως:

(ρ. θ. tend-) tendo τεντώνω, te-tend-i, tentum (ή tensum), tendĕre (πρβ. τείνω τέ-τα-κα κτλ.)·

(ρ. θ. pār-) pario γεννώ, pe-pĕ-ri (από το pe-pā-ri), partum, parĕre (μετοχή ενεργητ. μέλλοντα paritŭrus)·

(ρ. θ. cān-) cano τραγουδώ, ce-cĭn-i, canĕre (σουπίνο cantātum)·

(ρ. θ. cād-) cado πέφτω, ce-cī-di, (cāsum), cadĕre.

(ρ. θ. caed-) caedo κόβω, χτυπώ, ce-cī-di, caesum, caedĕre.

(ρ. θ. posc-) posco ζητώ, po-posc-i (από το re-posc-i), poscĕre.

(ρ. θ. curr-) curro τρέχω, cu-curr-i (από το ce-curr-i), cursum, currĕre.

Σ η μ ε ι ω σ η . Ο αναδιπλασιασμός συνήθως παραλείπεται, όταν το ρήμα είναι σύνθετο, π.χ. (tendo, te-tendi), αλλά ex-tendo εκτείνω, extendi, extentum (ή extensum), ex-tendĕre.

γ') με προσθήκη στο ρηματικό θέμα του χαρακτήρα s, όπως:

(ρ. θ. carp-) carpo δρέπω, carp-s-i, carptum, carpĕre (πρβ. δρέπ-ω, έδρεψα από το έδρεψ-α)·

(ρ. θ. dic-) dico λέγω, dixi (από το dic-s-i), dictum, dicĕre (§ 84, Σημ. 1)· (πρβ. πλέκω - έπλεξα από το έπλεκ-σ-α)·

(ρ. θ. lud-) ludo παίζω, lūsi (από το lud-si) - lūsum, ludĕre (πρβ. κομίζω - εκόμισα από το εκόμιδ-σ-α).

88. γ') Χρονικό θέμα του σουπίου. - 1) Το θέμα του σουπίου σχηματίζεται κανονικά με την προσθήκη στο ρηματικό θέμα του χαρακτήρα t, και σπανιότερα, κυρίως στα ρήματα της γ' συζυγίας, με την προσθήκη του χαρακτήρα s.

α') (ρ. θ. ama-) amo, amāt-um, (ρ. θ. dele-) deleo, delēt-um, (ρ. θ. leg-) lego, lect-um (από το leg-tum· πρβ. λέγ-ω, λεκτ-ός από το λεγ-τός), (ρ. θ. audi-) audio, audīt-um·

β') (ρ. θ. scand-) scando ανεβαίνω, scandi, scan-s-um (από το scand-s-um), scandĕre.

2) Αλλά τα ρήματα της β' συζυγίας όσα έχουν παρακείμενο σε -ui (§ 87,1) σχηματίζουν το σουπίνο σε -ītum, όπως habeo έχω, **habui, hab-ītum**, habĕre· moneo συμβουλεύω, **monui, monītum**, monĕre.

89. 1) Μερικά ρήματα σχηματίζουν το θέμα του παρακειμένου και του σουπίου ή το θέμα του ενός από αυτά όχι από το ρηματικό θέμα, αλλά από το θέμα του ενεστώτα που έχει επαυξηθεί με πρόσφυμα (§ 86, 1-2), όπως:

α') (ρ. θ. iug-) iung-ο ζεύγω, iunx-i (από το iung-s-i § 87, 2 γ'), iunctum (από το iung-t-um), iungĕre·

β') (ρ. θ. pig-) ping-ο ζωγραφίζω, pinx-i (από το ping-s-i), pictum (από το pig-t-um), pingĕre·

(ρ. θ. pug-) pung-o κεντώ, pūrūgi (από το re-pu-gi, § 88, 2β'), punctum (από το pung-t-um), pungēre.

2) Αρκετά ρήματα δεν έχουν σουπίνο, μερικά δεν έχουν και παρακείμενο και σουπίνο, όπως:

α') mico πάλλομαι, λάμπω, micūi, — micāre
 horreo φρίττω, horui, — horēre
 posco ζητώ, poscosi, — poscere (§ 87, 2 β')
 disco μαθαίνω, διδάσκομαι, didīci, — discere
 β') ferio πλήττω, —, —, ferire
 furo μαίνομαι, —, —, furere.

3) Πολλά ρήματα σχηματίζουν παρακείμενο και σουπίνο, ή το ένα από τα δύο, σύμφωνα με συζυγία διαφορετική από εκείνη στην οποία ανήκει ο ενεστώτας και το απαρέμφατό τους, όπως:

domo (δαμάζω), domāre (α' συζυγίας), domui, domitum (β' συζυγίας) (πρβ. habui, habitum του ρ. habeo, habere)

seco (κόβω), secāre (α' συζυγίας), secui (β' συζυγίας), sectum (γ' συζυγίας) (πρβ. lectum του ρήματος lego, legere)

augeo (αυξάνω), augere (β' συζυγ.) auxi, auctum (γ' συζυγ.) πρβ. flixi, flictum του ρ. fligo χτυπώ, fligere

rideo (γελάω), ridere (β' συζυγ.), risi, risum (γ' συζυγ.) πρβ. lusi, lusum του ρ. ludo παίζω, ludere

strepo (κάνω θόρυβο), strepere (γ' συζυγ.), strepui, strepitum (β' συζυγ.) πρβ. habui, habitum του ρ. habeo-habere

rudo (μουγκρίζω) rudere (γ' συζυγ.) rudīvi, (ruditum) (δ' συζυγ.) πρβ. audīvi, auditum του ρ. audio, audire

venio (έρχομαι), venire (δ' συζυγ.) vēni, ventum (γ' συζυγ.) πρβ. legi, lectum του ρ. lego legere.

4) Αρκετά ρήματα σχηματίζουν τον παρακείμενο και το σουπίνο, ή το ένα από τα δύο, από δύο (ή και περισσότερα) θέματα, όπως:

α') implicō εμπλέκω, implicui ή implicāvi, implicitum ή implicatum, implicare (βλ. και neco, § 86, 1)

β') lino αλείφω, lēvi, litum, linere

iuvo ωφελώ, βοηθώ, iuvi, iutum (ή iuvatūm), iuvare (μτχ. μέλ. iuvatūrus)

γ') rango πήζω, (περίγι ή) pēgi ή panxi, pactum ή pactum, pangēre·

pinso κοπανίζω, pinsi ή pinsui, pinsum ή pinsitum ή pistum ή pīsum, pinsēre·

Σ η μ ε ί ω σ η 1 . Τα σουπίνα που λήγουν σε -atum ή -etum ή -utum έχουν το φωνήεν της παραλήγουσας (a, e, u) κανονικά μακρό, όπως:

amo (amāre), amātum,

deleo (delēre), delētum

tribuo (tribuēre) tribūtum· ενώ

do (δίνω), dēdi, dātum, dāre·

sero (σπέρνω), sēvi, sātum, serēre·

tuo (καταφέρομαι), tui (tūtum), tuēre.

Όσα σουπίνα λήγουν σε -itum, έχουν το i της παραλήγουσας μακρό, αν ο παρακείμενος του ρήματος λήγει σε -ivi, και βραχύ, αν ο παρακείμενος λήγει σε -ui ή i, όπως:

audio (ακούω), audire, audīvi, audītum·

quaero (ζητώ), quaerēre, quaesīvi, quaesītum. Αλλά

veto (απαγορεύω), vetāre, vetui, vetītum·

habeo (έχω), habēre, habui, habītum·

lambo (γλείφω), lambēre, lambi, lambītum·

fugio (φεύγω) fugēre, fūgi, (fugītum).

Εκτός από τα παραπάνω και τα:

cieo (πορεύομαι) cīvi, cītum, ciēre·

eo (πορεύομαι), īvi (ή ii, § 83 Σημ.), ītum, īre·

lino (αλείφω), līvi ή lēvi, lītum, linēre·

sino (αφήνω), sīvi, sītum, sinēre.

Σ η μ ε ί ω σ η 2 . Το ρήμα do έχει το χαρακτήρα του θέματος (da, δηλ. το) a βραχύ σε όλους τους άλλους τύπους εκτός από τους τύπους **das** (= δίνεις) και **da** (= δίνει) και **dāns** (γεν. dantis).

Για το λόγο αυτό πρέπει να τονίζονται στην προπαραλήγουσα (§ 7, 2, β') οι τύποι π.χ. του circumdo (περιβάλλω) circumdāmus, circumdātis, circumdāre, circumdābam, circumdārem, circumdātur.

Από το do (= δίνω) διαφέρει το -do που είναι εύχρηστο όταν είναι σύνθετο με μονοσύλλαβες προθέσεις (βλ. κατάλογο ανώμαλων ρημάτων).

Τα κυρίως ανώμαλα ρήματα.

90. Μερικά ρήματα παρουσιάζουν ανωμαλίες τόσο στα διάφορα χρονικά θέματα όσο και στους διάφορους τύπους τους (πρβ. αρχ. ελλ. είμι, εἶμι, οἶδα, φημί κτλ.). Τέτοια ρήματα είναι 1) sum (γι' αυτό βλ. § 77), 2) possum, 3) edo, 4))eo, 5) queo και nequeo, 6) volo, polo και malo, 7) fero και 8) fio.

Τα παραπάνω ρήματα σχηματίζονται ως εξής:

91. Possum (δύναμαι), potui, posse (§ 89, 2). Είναι σύνθετο από το pot (pote ή potis = δυνατός, § 42, 1) και το sum: οι περισσότεροι τύποι του σχηματίζονται όπως και του sum.

	Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus	
Praesens	pos-sum	pos-sim	Imperfectum	pot-eram	possem
	pot-es	pos-sis		pot-eras	posses
	pot-est	pos-sit		pot-erat	posset
	pos-sumus	pos-sīmis		pot-erāmus	possemus
	pot-estis	pos-sītis		pot-erātis	possetis
	pos-sunt	pos-sint		pot-erant	possent
	Futurum	pot-ero, pot-eris, pot-erit			
pot-erimus, pot-eritis, pot-erunt					
Perfectum	pot-ui	pot-uērim	Plusquamperfectum	pot-ueram	pot-uissem
	pot-uisti	pot-ueris		pot-ueras	pot-uisses
	pot-uit	pot-uerit		pot-uerat	pot-uisset
	pot-uimus	pot-uerīmus		pot-uerāmus	pot-uissēmus
	pot-uistis	pot-ueritis		pot-ueratis	pot-uissētis
	pot-uērunt	pot-uērint		pot-uerant	pot-uissent
Futurum exactum	pot-uēro, pot-ueris, pot-uerit				
	pot-uerīmus, pot-uerītis, pot-uērint				
Infinitivus	Praesens		Perfectum		
	posse		pot-uisse		

Imperativus δεν έχει. Participium: potens (gen. potent-is) (χρησιμοποιείται μόνο ως επίθετο = δυνατός, § 40, γ' και § 43, 2).

92. ēdo (εσθίω = τρώγω), ēdi, ēsūm, ēdēre. Το ρήμα αυτό κλίνεται ομαλά όπως τα ρήματα της γ' συζυγίας (§78 lego): όμως στην οριστική του ενεστώτα, στην υποτακτική του παρατατικού, στην προστακτική και το απαρέμφατο του ενεστώτα εκτός από τους κανο-

νικούς του τύπου έχει και άλλους βραχύτερους, οι οποίοι είναι όμοιοι με τους αντίστοιχους του ρ. *sum* (§77), με τη διαφορά ότι το *e* στους τύπους του *edo* κανονικά είναι μακρό.

Indicativus, Praesens

edo, ědis ή *ēs, ědit* ή *ēst*
edimus, editis ή *ēstis, edunt*

Coniunctivus, Imperfectum

edĕrem ή *ēssem, edĕres* ή *esses,*
ederet ή *ēsset*
ederemus ή *ēssemus, ederētis* ή
ēssetis, ederent ή *ēsSENT.*

ede ή *ēs, edite* ή *ēste* — *edito* ή *ēsto, editote* ή *estote*
Infinitivus, praesens: *edĕre* ή *ēsse*

Από το παθητικό (*edor, esus sum, edi*) έχουν και δεύτερο τύπο μόνο το γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα και της υποτακτικής του παρατατικού: *editur* και *estur, ederĕtur* και *essĕtur*. Κατά τον ίδιο τρόπο σχηματίζονται και τα σύνθετα *com-ědo* κατατρώγω *ex-ědo* *per-ědo*.

93. *ěō* (είμι) πορεύομαι, (*ivi* και) *iī, itum, ire* (βλ. §83 Σημ. και §89,4, Σημ. 1). Το ρήμα *eo* έχει δύο ρηματικά θέματα, 1) μπροστά από τα φωνήεντα *a, o, u* έχει θέμα *e*, 2) μπροστά από σύμφωνο ή *i* έχει θέμα *i*. (πβ. αρχ. ελλην. είμι, ίμεν κτλ.). Κλίνεται όπως τα ρήματα της δ' συζυγίας (§ 78, *audio*), αλλά ο παρατατικός της οριστικής είναι *ibam* και ο μέλλοντας *ibo* (βλ. § 79, Σημ. 2).

Indicativus
Coniunctivus
Praesens

ěō, is, it
īmus, itis, ěunt

ěam, eās, eat
eāmus, eātis, eant

Imper-
fectum

ībam, ības, ibāt
ībāmus, ibātis, ibant

īrem, irēs, iret
irēmus, irētis, irent

	Indicativus	Coniunctivus
Futurum	ībō, ībis, ībit ībimus, ībitis, ibunt	ītūrus, -a, -um sim, sis sit ītūrī, -ae, -a, simus, sitis, sint
Perfectum	(ivi) īī, īstī, īit īimus, īstis, iērunt ή iēre	iērim, ieris, ierit iērimus, ieritis, ierint
Plusquam-perfectum	iēram, iēras κτλ.	iēsēm, iēsēs κτλ.
Futurum	iēro, iēris κτλ.	
Imperativus: ī, īte - īto, īto - iōte, euntō		
Infinitivus	Praesens: īre Perfectum: isse Futurum: itūrum, ituram, iturum esse κτλ.	
participium	Praesens: iēns, gen. euntis, dat. eunti κτλ. Futurum: iītūrus, iītūra, iturum	
	Supinum: itum, itū (§89, 4 Σημ. 1) Gerundium: eundi, eundo, eundum, eundo	

Από την παθητική φωνή εύχρηστο είναι του (απλού) ρήματος εο το γ' ενικό πρόσωπο όλων των χρόνων ως απρόσωπο: ītur (= γίνεται πορεία), ibātur, ibītur, itum est κτλ. και απαρέμφοτο īī, (βλ. §79, Σημ. 2).

Σ η μ ε ί ω σ η . Κατά τον ίδιο τρόπο κλίνονται και τα σύνθετα του εο, όπως το ab-εο αναχωρώ, ad-εο προσέρχομαι, ex-εο εξέρχομαι κτλ. Από τα ρήματα αυτά όσα λαμβάνονται με ενεργητική μεταβατική σημασία σχηματίζουν όλους τους τύπους της παθητικής φωνής, π.χ. adeo προσβάλλω -adeor (προσβάλλομαι), adīris, adītur, adīmur, adimini, adeuntur. Perf. adībar, adībaris κτλ. Fut. adībor, adīberis, adībitur κτλ.

Ένα από τα σύνθετα του εο, το ambīo (από το ambi-εο περικυκλώνω), σχηματίζει

όλους τους τύπους του κανονικά όπως τα ρήματα της δ' συζυγίας (όπως το audio, §79), ambīvi, ambītum, ambīre.

94. quēo (δύναμαι) μπορώ (quīvi και quīi, quītum), quīre- neque (δε δύναμαι), nequīvi, nequīre (§ 89, 2). Τα δύο αυτά ρήματα σχηματίζονται όπως το eo (§93), όμως λίγοι τύποι τους είναι εύχρηστοι, όπως queo, queunt - nequeunt, queam, queant κτλ. - nequibant, nequirent κτλ. Και χωριστά non queo, non queunt, non quivit κτλ.

95. volo (θέλω), volui, velle - nolo, από το ne-volo, non volo (δε θέλω, αρνούμαι), nolui, nolle - mālo, από το magis volo (περισσότερο θέλω, προτιμώ), malui, malle (§89, 2).

Τα ρήματα αυτά κλίνονται ως εξής:

Indicativus			Coniunctivus		
Praesens					
vōlō	nōlō	malō	vēlim	nōlim	mālim
vīs	nōn vis	māvis	velīs	nōlīs	malīs
vult	nōn vult	māvult	velit	nōlit	malit
volūmus	nolūmus	mālūmus	velīmus	nōlīmus	malīmus
vultis	nōn vultis	māvultis	velītis	nōlītis	malītis
volunt	nōlunt	mālunt	velint	nōlint	malint
Imperfectum					
vōlēbam	nōlēbam	mālēbam	vēllem	nōllem	māllem
vōlēbās	nōlēbas	mālēbas	velles	nolles	malles
vōlēbat	nōlēbat	mālēbat	vellet	nollet	mallet
κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.
Futurum					
vōlām	nōlām	mālām			
vōlēs	nōlēs	mālēs	Δεν έχει		
volēt	nolēt	malēt			
κτλ.	κτλ.	κτλ.			

Indicativus			Coniunctivus		
Perfectum					
völūi	nolui	malui	vōluërim	nōluërim	māluërim
voluisti	noluisti	maluisti	volueris	nolueris	malueris
κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.
Plusquamperfectum					
vōluëram	nōluëram	māluëram	vōluissem	nōluissem	māluissem
	κτλ.			κτλ.	
Futūrum exactum					
vōluëro	nōluëro	māluëro	κτλ.	ελλείπει	

Imperaivus του nolo: nōlī, nōlīte - nōlītō, nōlītō, nōlītōte, nōlunto (του volo και malo δεν υπάρχει)

Infinitivus: Praesens: velle, nolle, malle.

Perfectum: voluisse, noluisse, maluisse.

Participium, Praesens: (volens), (nolens) (το malo δεν έχει).

Αντί του volens λέγεται συνήθως cupiēns (§84) και αντί του nolens λέγεται invītus (ακούσια). Άλλοι τύποι των ρημάτων αυτών δεν είναι εύχρηστοι.

Σ η μ ε ί ω σ η . Αντί του visne? (άραγε θέλεις;) λέγεται vin? και παρενθετικώς αντί του si vis (αν θέλεις) λέγεται sis και αντί του si vultis (αν θέλετε) λέγεται sultis.

96. fēro (φέρω), tūl-i, lāt-um, ferre. Του ρήματος αυτού:

1) ο παρακείμενος και το σουπίνο δε σχηματίζονται από το θέμα του ενεστώτα:

2) οι τύποι που σχηματίζονται από το θέμα του ενεστώτα (fer-) συγκόπτουν α) το συνδετικό φωνήεν i μπροστά από το s και t των καταλήξεων και β') το συνδετικό φωνήεν ē, όταν το ακολουθεί r.

	Activum	Passivum
I n d i c a t i v u s		
Praesens	fērō, fers, fert fērīmus, fērtis, fērunt	feror, ferris, fertur ferīmur κτλ.
C o n i u n c t i v u s		
Praesens	fērām, ferās κτλ.	ferar, ferāris, κτλ.
Imperfectum	ferrem, ferrēs, ferret ferremus κτλ.	ferrer, ferrēris, ferretur ferrēmur κτλ.
I m p e r a t i v u s		
	fēr, fērtē (§84 Σημ.) fertō, fertō, fertote, ferunto	ferre, ferimini fector, fector - feruntor
I n f i n i t i v u s		
	ferre	ferī

Όλοι οι άλλοι τύποι σχηματίζονται ομαλά, όπως σχηματίζονται τα ρήματα της γ' συζυγίας (fērēbam, fēram, feres, κτλ. ferar, ferēris, κτλ.).

97. fīo (γίνομαι), factus sum, fīērī. Η μετοχή του factus, με την οποία σχηματίζονται οι συντελικοί χρόνοι του ρήματος ομαλά (factus sum, factus eram, factus ero, §85,3), είναι του p. facior αντί του facior χρησιμοποιείται και το fīo ως παθητικό του facio (§84).

Οι τύποι που γίνονται από το θέμα του ενεστώτα (fi-) σχηματίζονται σύμφωνα με την δ' συζυγία, εκτός από την υποτακτική του παρατατικού και το απαρέμφατο του ενεστώτα που σχηματίζονται σύμφωνα με την γ' συζυγία.

	Indicativus	Coniunctivus
Præsens	fīō, fīs, fīt (fīmus, fītis), fīunt	fīām, fīās, fīat fīamus κτλ. ομαλά
Imper- fectum	fīēbam, fīēbas κτλ. ομαλά	fīērem, fīēres, fīeret fīeremus, fīeretis, fīerent
Futurum	fīam, fīēs, fīet fīemus κτλ. ομαλά	Δεν έχει

Imperativus: fī, fīte.

Infinitīvus, Praesens: fīēri, Futurum: factum iri.

Gerundivum: faciendus, facienda, faciendum.

Σ η μ ε ι ω σ η . Το ι του θέματος fi- σ' όλους τους άλλους τύπους, εκτός από τον τύπο fīt, το απαρέμφατο fīēri και τους τύπους της υποτακτικής του παρατατικού fīērem, fīēres κτλ. είναι μακρό.

Ελλειπτικά ρήματα

98. Ελλειπτικά ρήματα (verba defectīva) είναι:

1) τα ρήματα memīni (ενθυμούμαι), odī (μισώ) και coepi (άρχισα) είναι παρακειμένοι χωρίς ενεστώτα. Από τους παρακειμένους αυτούς οι δύο πρώτοι έχουν σημασία ενεστώτα και ο υπερσυντέλικος παρατατικού (memīnēram θυμόμουν, odēram μισουσα), ο τετελεσμένος μέλλοντας έχει σημασία απλού μέλλοντα (memīnēto θα ενθυμούμαι ή θα ενθυμηθώ, odēto θα μισώ ή θα μισήσω).

Κλίνονται ομαλά όπως τα ρήματα της γ' συζυγίας (§ 78, γ', legi) σε όλους τους τύπους του παρακειμένου, του υπερσυντελικού και του τετελεσμένου μέλλοντα. Το memīni έχει και δύο τύπους προστακτικής, το odī και coepi και απαρέμφατο και μετοχή ενεργητ. μέλλοντα, ακόμη το coepi έχει και μετοχή παθ. παρακειμένου.

Imperativus:	mementō	να θυμάσαι
	mementōte	να θυμάστε

Infinitivus

Perf.	meminisse, odisse	coepisse
Fut.	— osurum, -am, -um esse	coeptūrum, -am, -um esse
Participium		
Fut.	— osurus, -a, -um	coepturus, -a, -um
Perf. Pass.	— —	coeptus, -a, -um

Σ η μ ε ί ω σ η . Του ρ. coepi οι χρόνοι που λείπουν αναπληρώνονται με τους αντίστοιχους χρόνους του ρ. incipio αρχίζω (incēpi, incēptum) incipēre.

Η μετοχή coeptus, -a, -um μαζί με το sum, eram, ego κτλ., χρησιμοποιείται αντί για το coepi, coeperam, coepero κτλ. όταν ακολουθεί ως συμπλήρωμα της εννοίας του ρήματος αυτού παθητικό απαρέμφατο παθητικής διαθέσεως, όπως aedes **aedificari** caepa est (άρχισε να οικοδομείται ο ναός)· αλλά: mons **monēri** coepit.

Μετοχή παθητ. παρακειμένου, αλλά με ενεργητική συνήθως σημασία, έχει και το ρ. odi (osus), κυρίως εύρηστο στα σύνθετα exōsus, perōsus (= πολύ μισώντας §81, 2, Σημ.).

2) τα ρήματα āio, inquam, quaeso, (for) fāri.

α) Το āio (λέγω, αρχ. ελλην. ήμι) είναι εύρηστο στους εξής τύπους:

	Indicativus			Coniunctivus	
āio	ais	āit	—	aias	ait
—	—	āiunt	—	—	aiant

Imperfectum: aiēbam, aiēbas, κτλ. ομαλά και αρχ. aiābam, aiābas, κτλ.

Perfectum: (γ' εν. μόνο) ait.

Imperativus: (āi)

Participium: aiens.

Σ η μ ε ί ω σ η . Συνήθως λέγεται ain? αντί ais-ne? (λες; νομίζεις;). Πρβ. §95 Σημ.

β) το inquam (φημί) λέγω, είναι εύρηστο στους εξής τύπους:

Indicativus, Praesens: inquam, inquis, inquit, (inquamus, inquitis), inquitunt. Imperfectum: inquitēbat. Futurum: inquitēs, inquitiet. Perfectum: (inquitii), inquisti, inquit, (inquamus), Imperativus: (inque, inquitō). Participium: inquiens.

Σ η μ ε ί ω σ η . Όλοι οι παραπάνω τύποι χρησιμοποιούνται μόνο παρενθετικώς μέσα σε ευθύ λόγο, όπως Tum ille «pater, **inquit**, precor, ut...» Τότε εκείνος, «Πατέρα, λέγει, παρακαλώ να...» (Πρβ. αρχ. ελλην. φημί και ήμι).

γ') του *quaeso* (παρακαλώ) εύχρηστος είναι ο τύπος *quaesūmus* (παρακαλούμε). Τους τύπους αυτούς χρησιμοποιούν παρενθετικώς μετά από προστακτική για να μετριαστεί η έννοια της προσταγής: *hic mihi, quaeso, πες μου, παρακαλώ* (πρβ. κάθισε, παρακαλώ, εδώ).

δ') *for* (φημί) λέγω, *fātus sum, fāri* (αποθετικό, § 80). Του ρήματος αυτού στους πεζούς συγγραφείς εύχρηστος είναι μόνο ο τύπος *fando* από το γερούνδιο (στη φράση *fando audire* = ακούω να λέγεται) και ο τύπος *fanda* από το γερουνδιακό (στη φράση *fanda atque nefanda* = ρητά και απόρρητα, § 75, 4 και 5). Όμως στους ποιητές είναι εύχρηστοι και άλλοι τύποι του ρήματος αυτού και κυρίως των συνθέτων (όπως *adfari* προσαγορεύω, *praefari* προλέγω, κτλ.), δηλ. όλοι οι τύποι του μέλλοντα της οριστικής (*fabor, fabēris, fabitur, κτλ.*), του παρακειμένου και του υπερσυντελικού οριστικής και υποτακτικής (*fatus sum, fatus sim, fatus eram, fatus essem*) εκτός από τους τύπους αυτούς και οι εξής:

Indic., Praes. fatur, fantur. Indic., Imperf. fabar, fabantur. Coniunct. Imperf. (prae) fārer, farēris, κτλ. Imperativus: fare. Infinitivus: fari (και farier, § 79 σημ. 2). Supinum: fatu. Participium: fans. Gerundium: fando. Gerundivum: fandus, -a, -um.

3) μερικοί τύποι προστακτικής εγκλίσεως και απαρεμφάτου
āvē (ή *have*) *χαίρε, avēto - avēte, απαρμφ. avēte.*
salve χαίρε, υγίαινε, salvē-tō, salvēte, απαρμφ. salvēre.
cēdo δώσε, πες, πληθ. cette (πρβ. να, -νάτε).

Σ η μ ε ί ω σ η . Στα ελλειπτικά ρήματα ανήκουν και οι τύποι *forem, fores - forent, απαρμφ. fore*. Οι τύποι αυτοί αντικαθιστούν ορισμένους τύπους του *ρ. esse* (§ 77).

Απρόσωπα ρήματα (*Verba impersonalia*)

99. *Απρόσωπα ρήματα*, που είναι δηλ. εύχρηστα μόνο στο γ' ενικό πρόσωπο (και το απαρέμφατο) όλων των χρόνων, χωρίς υποκείμενο, είναι,

1) όπως στην ελληνική γλώσσα ρήματα που σημαίνουν κάποιο φυσικό φαινόμενο, όπως *dilucēscit, illucēscit φέγγει* (η ημέρα), *fulget* και *fulgurat αστράφτει, rorat πέφτει δροσιά, tonat βροντά* κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Κατά τη χρήση των ανωτέρω ρημάτων, όταν στο νου εκείνου που γράφει ή ομιλεί επικρατεί η θρησκευτική αντίληψη, τότε τα ρήματα εκφέρονται με υποκείμενο το όνομα κάποιου θείου προσώπου, όπως *Juppiter tonat ο Δίας βροντά*. Χρησιμοποιούνται δε τότε με τον ίδιο τρόπο και στη μετοχή: *Jove fulgurante* καθώς αστράφτει ο Δίας.

2) αρκετά ρήματα της β' συζυγίας (κυρίως απρόσωπα),
dēcet πρέπει, decuit - decēre·

libet αρέσει, libuit και libitum est, libēre·

licet επιτρέπεται, licuit και licitum est, licēre·

oportet (χρη) είναι ανάγκη, oportuit, oportēre·

puget (me) ντρέπομαι, puduit και puditum est, pudēre.

Τα ρήματα αυτά δεν έχουν προστακτική, σουπίνο και μετοχή. Την προστακτική αναπληρώνει η υποτακτική τους, π.χ. *pudeat te* να ντρέπεις, μόνο του ρήματος *licere* υπάρχει σε νόμους ο τύπος της προστακτικής *licēto* ως επιτρέπεται.

Υπάρχει επίσης η μετοχή μερικών από τα απρόσωπα αυτά ρήματα, αλλά αυτή έχει σημασία επιθέτου, όπως *licens* ελεύθερος, *puđens* ντροπαλός, κτλ. (§ 40, γ').

100. Απροσώπως λαμβάνεται στη λατινική γλώσσα ακόμη,

1) το γ' ενικό πρόσωπο της παθητικής φωνής (καθώς και το απαρέμφατο) ρημάτων ουδέτερων (§ 74, 1, δ') ή ενεργητικών, αλλά αμετάβατων όπως:

(vivo) ζω, vivitur ζει κάποιος, ζουν, απρμφ. vivi·

(curro) τρέχω, curpitur γίνεται δρόμος, τρέχουν, απρμφ. curri· (βλ. και eo, itur, itum est, iri, § 93)·

(canto) τραγουδώ, cantatur τραγουδιέται τραγούδι, τραγουδούν·

2) όπως στην ελληνική γλώσσα, το γ' ενικό πρόσωπο διαφόρων προσωπικών ρημάτων, όταν μέσα στο λόγο έχουν κάποια ιδιαίτερη σημασία, όπως:

(ac-cido προσπίπτω, -cidi, -cidere), accidit συμβαίνει·

(con-sto αποτελούμαι, -stiti, -āre), constat είναι αποδεκτό (ομολογείται)·

(expedio απολύω, -ivi, -itum, -ire), expedit ωφελεί, συμφέρει·

(inter-sum) κείμαι ανάμεσα, -fui, -esse), interest ενδιαφέρει.

ΟΓΔΟΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ (PARTICULAE §10,2)

1. Επιρρήματα (Adverbia)

101. Τα επιρρήματα στη λατινική γλώσσα όπως και στην ελληνική είναι:

1) **τοπικά**, όπως *hīc, istīc, illīc, ĭbī* (βλ. § 64, α')·

2) **χρονικά**, όπως *nunc* τώρα, *tum* τότε, *nuper* λίγο πριν, *mox* ύστερα από λίγο, *cras* αύριο, *diu* πολύ χρόνο, *saepe* πολλές φορές κτλ. (βλ. και § 64, β')·

3) **τροπικά**, όπως *sīc, ĭtā* έτσι, *bēnē* (καλώς) καλά, *mālē* (κακώς) κακά, *libenter* ευχαρίστως, *celeriter* γρήγορα (ταχέως) κτλ.·

4) **ποσοτικά**, όπως *sat* ή *satis* αρκετά, *nimis* πάρα πολύ, *tam* τόσο, *semel* μιά φορά, *bis* δύο φορές κτλ. (βλ. § 66)·

5) **βεβαιωτικά** ή **αρνητικά**, όπως *nae* ναι, *haud* ή *haut* (ή *hau*) όχι, *ergo* λοιπόν κτλ.

Σ η μ ε ι ω σ η . Ως επιρρήματα λαμβάνονται πολλές φορές:

α') τύποι ονομάτων ή ρημάτων (όπως και στην ελληνική γλώσσα), όπως *partim* κατά μέρος, *en* μέρει (βλ. §26, 1), *gratis* δωρεάν (από το *gratiis*, αφαιρ. πληθ. του *gratia*), *multum* πολύ, *paulum* λίγο, *facile* εύκολα, *subĭto* ξαφνικά (αφαιρ. του επιθ. *subĭtus*), *rarō* σπανίως (αφαιρ. του επιθ. *rarus*) κτλ. - *age* (άγε - ίθι) εμπρός·

β') συνεκφορές λέξεων, όπως *antēa* πρωτότερα (από το *ante-ea*), *extemplo* (ή *ex templo*) αμέσως, *incassum* (ή *in cassum*) μάταια, *imprimis* (ή *in primis*) εν πρώτοις, *magno opere* (ή *magno opere*) (μεγάλως) πάρα πολύ, *dumtaxat* (ή *dum taxat*) μόνο, *forsitan* (ή *for sit an*) ίσως, κτλ.

Κατά τον ίδιο τρόπο και *denūo* (από το *de novo* εκ νέου) πάλι, *hodiē* (από το *hoc die*) σήμερα, *scīficet* (από το *scire licet*) δηλαδή, κτλ. (Βλ. και § 53-54).

2. Προθέσεις (Praepositionēs)

102. Προθέσεις η λατινική γλώσσα έχει πολύ περισσότερες από την ελληνική· οι πιο πολλές από αυτές συντάσσονται με αιτιατική, λίγες με αφαιρετική και μόνο τρεις συντάσσονται άλλοτε με αιτιατική, άλλοτε με αφαιρετική.

Με γενική ή δοτική δε συντάσσεται καμιά (κύρια) πρόθεση της λατινικής.

1) Προθέσεις που συντάσσονται με αιτιατική είναι οι εξής:

ad (προς) σε, adversus (εναντίον) κατά, ante πρό, apud παρά – circa, circum (περί) γύρω, cis, citra (εντός) μέσα, contrā κατά (εναντίον) – erga προς, extrā έξω, εκτός – infra υπό, inter μεταξύ, intra (έσω) μέσα – ob γιά – penes επί, per δια, post μετά, praeter παρά, prope κοντά, propter ένεκα – secundum κατά, supra υπέρ – trans πέρα – ultra υπέρ – versus προς.

2) Προθέσεις που συντάσσονται με αφαιρετική είναι οι εξής:

ab, abs, a από, υπό – coram ενώπιον, cum συν, μετά, προς – de εκ, από, περί – ex, e εκ – prae προ, ενώπιον, pro προ, υπέρ, κατά – sine, χωρίς – tenus μέχρι.

Σ η μ ε ί ω σ η . Η ab μπαίνει κανονικά μπροστά από τις λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή από d, i (= j), l, n, r, s, η abs μπροστά από την αντωνυμία te (§ 56) και σε σύνθεση μπροστά από το c ή το t (π.χ. abs-condo αποκρύπτω, abs-tineo απέχω), η πρόθεση a μπροστά από σύμφωνο εκτός του h (π.χ. a Sicilia από τη Σικελία: αλλά ab hoste υπό του εχθρού). Η ex τίθεται και μπροστά από φωνήεν και από σύμφωνο (ex auto από χρυσάφι, ex consuetudine κατά τη συνήθεια), η e μόνο μπροστά από σύμφωνο (e caelo από τον ουρανό).

3) Προθέσεις που συντάσσονται άλλοτε με αιτιατική (για να δηλωθεί κίνηση) και άλλοτε με αφαιρετική (για να δηλωθεί στάση) είναι οι εξής:

in (με αιτιατ.) εις, προς	– in (με αφαιρετ.) εκ, επί
sub (με αιτιατ.) υπό, προ	– sub (με αφαιρετ.) υπό (σε σύνθεση και sus, από το subs-supr).
super (με αιτιατ.) υπέρ	– super (με αφαιρετ.) υπέρ, περί.

103. Ως προθέσεις (καταχρηστικές) λαμβάνονται και μερικές πτώσεις ονομάτων, όπως causā, gratiā, ergō (αφαιρετικές), επίσης η άκλιτη λέξη instrar. Αυτές συντάσσονται με γενική π.χ. honōris causa τιμής ένεκα:

Ciceronis gratia (χάριν του Κικέρωνος) για χάρη του Κικέρωνα·
virtutis ergo (δι' αρετήν) εξαιτίας της παλικάριάς·
instar castrorum (δίκην στρατοπέδου) σαν στρατόπεδο.

104. Θέση της προθέσεως. Κανονικά οι προθέσεις (όπως και στην Ελληνική γλώσσα) μπαίνουν μπροστά από τις λέξεις με τις οποίες συντάσσονται, π.χ. **ad** populum στο λαό, **trans** Tibērim πέρα από τον Τίβερη, **in** urbe στην πόλη, κτλ. αλλά

1) οι προθέσεις *cause, gratia, ergo* και μάλιστα η *tenus* σχεδόν πάντοτε ακολουθούν τη λέξη με την οποία συντάσσονται (βλ. § 103)·

2) η πρόθεση *cum*, όταν συνάπτεται με αφαιρετική των προσωπικών αντωνυμιών, πάντοτε τις ακολουθεί (με έγκλιση του τόνου της § 8), π.χ. *mēcum, tēcum, sēcum, nobiscum, nobiscum* (αντί *cum me, cum te* κτλ. § 56)· όμοιο φαινόμενο πολλές φορές συναντούμε και με την αφαιρετική της αναφορικής αντωνυμίας, π.χ. *quōcum, quācum, quibuscum* (= *cum quo*, κτλ. βλ. και § 60, Σημ. 1)·

3) όταν το ουσιαστικό, με το οποίο συνάπτεται η πρόθεση, συνοδεύεται από επιθετικό προσδιορισμό, συνηθέστατα η πρόθεση μπαίνει ανάμεσα στο επίθετο (που προτάσσεται) και το ουσιαστικό, π.χ. *raucos post annos* ύστερα από λίγα χρόνια, *magno cum metu* με μεγάλο φόβο, κτλ.

Όμοια και με τις αντωνυμίες, όπως *quam ob rem* για το οποίο (πράγμα), *qua de causa* για την αιτία που ... κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η . Και με αναφορική (ή σπανιότερα δεικτική) αντωνυμία όταν συνάπτονται συνήθως ακολουθούν οι προθέσεις *contra, inter, propter* και σπανιότερα οι προθέσεις *adversus, ante, circa, penes, sine, ultra*, καθώς και η πρόθεση *de* στην τυπική φράση *illud quo de agitur* (αυτό για το οποίο γίνεται συζήτηση)·

3. Σύνδεσμοι (*Coniunctiōnes*)

105. α') Σύνδεσμοι παρατακτικής συνδέσεως είναι:

1) συμπλεκτικοί (*coni. copulatiuae*): *et, que, atque* (ή *ac*), *etiam, quoque* και *neque* (ή *nec*) ούτε *et non* και *όχι*·

Σ η μ ε ί ω σ η . Όπως ο *que* (§ 8) έτσι και ο *quoque* πάντοτε ακολουθεί: *philosophi quoque* και οι φιλόσοφοι. Ο σύνδεσμος *ac* δεν μπαίνει ποτέ μπροστά από λέξη που αρχίζει από φωνήεν ή από *c* ή *g* ή *h* ή *q*.

2) διαζευκτικοί (*coni. disiunctivae*): *aut, vel, ve* (§ 8) ή *– sive* (ή *seu*) είτε·

3) **αντιθετικοί** (conī. adversatīvae): sed, verum (ceterum), at αλλά – vero, autem δε – tamen «μη», όμως – attāmen, verumtāmen, at qui αλλά όμως, – non solum (ή non modo ή non tantum) sed etiam όχι μόνον... αλλά και.

Σ η μ ε ί ω σ η . Οι σύνδεσμοι autem και vero μπαίνουν ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις από την αρχή της προτάσεως.

4) **αιτιολογικοί** (conī. causāles): nam, enim (γαρ) διότι – namque, etēnim και διότι.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ο σύνδεσμος enim μπαίνει πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις από την αρχή της προτάσεως (πβ. γαρ).

5) **συλλογιστικοί** (conī. conclusīvae): itaque όθεν - igitur λοιπόν - ergo άρα - proinde γι' αυτό – quare, quāmobrem, quapropter, quocirca ένεκα αυτού, γι' αυτό.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ο σύνδεσμος igitur συνήθως μπαίνει ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις από την αρχή της προτάσεως.

106. β') Σύνδεσμοι της υποτακτικής συνδέσεως είναι:

1) **Ειδικοί** (conī. declaratīvae): quod, quīn ότι – quasi ότι τάχα.

2) **αιτιολογικοί** (πρβ. § 105,4): quod διότι — quia διότι, επειδή — cum (ή quum ή quom), quoniam, quando, (quandoquidem) επειδή, αφού - non quo ή non quod όχι διότι.

3) **τελικοί** (conī. fināles): ut για να - quo (= ut eo) «ίνα ούτω, όπως» - ut non, ne, quomīnus «ίνα μη, μη» - neve (= et ne) «και μη, μηδέ».

Σ η μ ε ί ω σ η . Ο τελικός σύνδεσμος quo χρησιμοποιείται μπροστά από επίθετο συγκριτικού βαθμού: legem brevem esse oportet, quo facilius ab imperitīs teneatur ο νόμος πρέπει να είναι σύντομος, για να διατηρείται ευκολότερα στη μνήμη από τους αμαθείς.

4) **συμπερασματικοί ή αποτελεσματικοί** (conī. consecutīvae): ut ώστε - ut non, quīn ώστε (να) μη.

Σ η μ ε ί ω σ η . Το quīn χρησιμοποιείται ύστερα από αρνητική πρόταση: nunquam tam male est Siculis, quīn (= ut non) aliquid facēte et commōde dicant ποτέ δε

βρίσκονται σε τόσο κακή διάθεση οι Σικελοί, ώστε να μη λέγουν κάτι με αστείο τρόπο και όπως αρμόζει.

5) **βουλευτικοί** (coni. voluntariāe): ut να (μη, δεν § 189,2) - ut non να μη - ne να μη, μη, (να) - ne non μη δεν - quin (§ 194,3), quomīnus να μη, (να)·

Σ η μ ε ί ω σ η . Σύνδεσμοι βουλευτικοί δεν υπάρχουν στην αρχαία ελληνική (βλ. στο Συντακτικό το κεφάλαιο για τις βουλευτικές προτάσεις).

6) **Υποθετικοί** (coni. conditionāles): si, (ει, εάν) αν - sin (ει δε) αν όμως - sinnon αν μη, αν δεν - nisi (ni) (ει μη) αν μη, αν δε(v), εκτός αν - si modo, dum, dummodo, modo αν μόνο - dum ne, dum modo ne αν μόνο μη·

Σ η μ ε ί ω σ η . Με το nisi συνήθως διατυπώνεται μία ολόκληρη πρόταση σε αντίθεση προς άλλη πρόταση: parvi sunt foris arma, nisi est consilium domi μικρή αξία έχουν (τα όπλα =) οι στρατοί έξω από την πόλη, αν δεν υπάρχει μέσα στην πόλη ορθή σκέψη. Με το sinnon εκφράζεται αντίθεση μιας προτάσεως προς άλλη πρόταση, συνηθέστερα όμως διατυπώνεται αντίθεση ενός μέλους μιας προτάσεως προς ένα άλλο μέλος της ίδιας προτάσεως: cum spe sinon bonia, at aliqua tamen vivimus με ελπίδα αν όχι αγαθή, αλλά όμως με κάποια ελπίδα ζούμε.

7) **εναντιωματικοί ή παραχωρητικοί** (coni. concessivae): etsi, tametsi, quamquam (ει και, καίτοι, μολονότι) αν και, μολονότι - etiam si (ει και) αν και - (και ει) και αν - licet, quamvis, ut, cum (ει και, και αν, καίτοι, μολονότι) αν και, μολονότι·

Σ η μ ε ί ω σ η . Ο σύνδεσμος licet μπορεί και να ακολουθεί: fremant omnes licet dicam quod sentio και αν όλοι γογγύζουν, εγώ θα πω εκείνο που αισθάνομαι.

8) **παραβολικοί ή συγκριτικοί** (coni. comparativae): ut, uti, uti si (ως, ωσει) σαν - sicut, sicūti, velut, velūti, velū i, quasi, tamquam, tamquam si (aeque ή perinde ή proinde ή non secus) ac si (ώσπερ, ωσπερεί, ωσει, ωσπερανεί) σαν - quomōdo, quemadmōdum (ως, ώσπερ, ον τρόπον) με ποιό τρόπο, με όποιο τρόπο - quam (όσον, ή) παρά.

9) **Χρονικοί** (coni. temporales): cum (ότε, οπότε, οσάκις - επει, αφού, αφότου) όταν, σαν, καθώς, αφού - dum (ενώ, καθ' ον χρόνον,

μέχρις ου, εφ' όσον) ενώ, εφόσον, όσο καιρό – (έως, έως ότου) ωστόσο – donec, quoad, quamdiu, quātēnus (έως, μέχρι ου, έως ότου) όσο πού, ώσπου – quando, (quandoquīdem), ubi, postquam, ut (ότε, επει, αφού) όταν, αφού – cum primum, ubi primum, simulac, simulatque (επει τάχιστα) (ευθύς ως) μόλις, καθώς – ex quo (εξ ου) (αφ' ότου) αφότου – quotiens (quotienscumque) (οσάκις) κάθε φορά – antēquam, priusquam (πριν, πριν ή) πριν, πριν να·

Σ η μ ε ί ω σ η . Ο cum χρησιμοποιείται για να δηλωθεί και το σύγχρονο και το προτερόχρονο, ενώ οι σύνδεσμοι dum και quoad για να δηλωθεί το σύγχρονο και το υστερόχρονο (βλ. παραδείγματα στο Συντακτικό).

10) ερωτηματικοί (coni. interrogatīvae): ne? (§8) (η; άρα;) άραγε – nonne? (η ου; αρ' ου;) άρα γε δε(v); – num? (η μη; άρα μη; μη;) άραγε μη; μήπως – utrum – an? (πότερον – ή;) ποιό από τα δύο; – si an (ει, αν) μήπως – quin (ότι δεν, να μη, να) να μη.

Σ η μ ε ί ω σ η . Από τα τρία πρώτα ερωτηματικά μόρια (ne, nonne και num) που χρησιμοποιούνται και σε εξαρτημένες και σε ανεξάρτητες προτάσεις, του ne γίνεται χρήση σε πραγματικές ερωτήσεις, δηλ. σε ερωτήσεις με τις οποίες ζητεί κάποιος να μάθει κάτι που αγνοεί (όπως dixistine hoc? είπες αυτό;) του nonne και του num σε ρητορικές ερωτήσεις με τις οποίες ο λόγος γίνεται ζωηρός και έντονος. Στις ερωτήσεις αυτές που εισάγονται με το nonne περιμένει καταφατική απάντηση ο ερωτών, ενώ στις εισαγόμενες με το num περιμένει αρνητική: nonne dixisti hoc? άρα γε δεν το είπες αυτό; (αναμένεται καταφατική απάντηση: etiam ή sane ναι) — num dixisti hoc? μήπως είπες αυτό; (αναμένεται απάντηση αρνητική: non όχι).

4. Επιφωνήματα (Interiectiōnes)

107. Επιφωνήματα είναι: 1) χαράς: io (ιώ, ιού) α, χα! χα! – ha (α) α, κτλ.·

2) λύπης: vae (ουαί, οίμοι) αχ, οχ, – heu, eheu (φευ) όχου, ω – proh (proh) (φευ, ω) – όχου, κτλ.·

3) αποστροφής ή αγδίας: pfui, fū ουφ, πούφ·

4) θαυμασμού ή εκπλήξεως: ο (ω) ω – ecce (ιδού, ην, ηνί) α! ποπό! – hem, hui, aha, attat, rapai (α, έα, α, ω, αά, ατταταί, παπαί κτλ.) ω! μπα! ποπό!·

5) επευφημίας: eia, euge (εία, εύγε κτλ.), εύγε (μπράβο)·

6) κλητικά: ο (ω) ω! – heus, eho, (ιώ, ωτάν κτλ.) ε!.

Σ ή μ ε ί ω σ η . Ως επιφωνήματα λαμβάνονται ακόμη διάφορες λέξεις, όπως ονόματα θεών ή ηρώων (συνήθως συντεταγμένα) (το ίδιο συμβαίνει και στην ελληνική γλώσσα), π.χ. *πασιωπή!* *indignum αίσχος!* – *αράγε άπαγε!* *hercules, hercule, hercle,* ή *mehercules, mehercle* Ηρακλή! – *pol* (από τὸ *Pollux*) ή *edēpol* μα τον Πολυδεύκη, μα το Δία κ.ά.

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ '

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

Α' ΠΑΡΑΓΩΓΗ (DERIVATIO)

108. Και της Λατινικής γλώσσας οι απλές λέξεις (vocabūla simplicia) είναι:

1) **πρωτότυπες** (vocabūla primitīva), όπως rex (από το reg-s) βασιλιάς, lux (από το luc-s) φως, do (από το da-o) δίνω.

2) **παράγωγες** (vocabūla derivāta), όπως rex (reg-is) reg-ius και reg-ālis βασιλικός, (lux, luc-is) luc-e-o φέγγω και luc-īdus φωτεινός, (do, θ. da-) da-tor δότης (πρβ. αρχαία Ελληνική).

Σ η μ ε ί ω σ η . Όπως στην Ελληνική έτσι και στη Λατινική σε μια σειρά λέξεων που είναι ετυμολογικά συγγενείς κάθε μια από τις λέξεις αυτές, εκτός από την πρώτη (που είναι η κυρίως πρωτότυπη) είναι παράγωγη ως προς την προηγούμενη και πρωτότυπη ως προς την επόμενη, π.χ. os (or-is) στόμα, (από αυτή) oro (ora-re) λέγω, (από αυτή) ora-tio λόγος και ora-tor (orator-is) ρήτορας, (από αυτή) orator-ius ρητορικός κτλ.

109. Και στη Λατινική γλώσσα οι διάφορες παραγωγικές καταλήξεις κανονικά προστίθενται στο θέμα των πρωτότυπων, όπως (leg-o) lec-tor (από το leg-tor) αναγνώστης, salus (salut-is) salut-āris σωτήριος, (laus, laud-is) laud-o (από το laud-a-o) επαινώ.

Πολλές φορές όμως (όπως και στην Ελληνική γλώσσα), όταν σχηματίζεται η παράγωγη λέξη, αποβάλλεται ένας ή περισσότεροι φθόγγοι από το τέλος του θέματος της πρωτότυπης ή παρεμβάλλεται κάποιο φωνήεν ανάμεσα στο θέμα της και στην παραγωγική κατάληξη, όπως:

(navi-s)

(aestas, aestat-is)

(pons, pont-is)

(caput, capit-is)

nav-ālis ναυτικός

aest-īvus θερινός, κτλ.

pont-i-cūlus γεφυράκι

capit-ū-lum κεφάλαιο, κτλ.

110. α') Παράγωγα ρήματα (verba derivata). Αυτά σχηματίζονται:

1) **από ονόματα** (verba denominatīva) κατά την α', τη β' και την δ' συζυγία, όπως (arma, § 34, 4, Α', β'), armare (σπλιζειν), (laus, laud-is) lau-dare (επαινείν), (levis) levare (κουφίζειν), (flos, flor-is) florēre (ανθειν), (lux, luc-is) lucēre (φέγγειν), (finis) finire (ορίζειν), (lenis) lenire (πραΰνειν), (sitis) sitire (διψάν), (saevus) saevire (μαίνεσθαι).

Κατά την γ' συζυγία μόνο εναρκτικά, όπως (durus) durescēre (σκληρούσθαι) σκληραίνομαι (maturus) maturescēre (πεπαινεσθαι) γίνομαι ωραίος (§ 86, 2 γ')

2) **από άλλα ρήματα** (verba verbalia)

α') **Εναρκτικά** (verba incohātīva) κατά την γ' συζυγία, όπως (senēre) senescere (γηράσκειν) γεράζω, (florēre) florescēre (εξανθειν) ανθίζω, (obdormire) obdormiscere (αποκοιμάσθαι) αποκοιμάμαι (βλ. και αμέσως προηγούμενα)

β') **Θαμιστικά ή επιτακτικά** (verba frequentatīva ή intensīva) κατά την α' συζυγία, από το σουπίνο του πρωτότυπου με τροπή της καταλήξεως **-um** σε **-are**, όπως (cano, cant-um) cant-āre (ᾄδειν) τραγουδώ, (curro, curs-um) curs-are (περιτρέχειν) τρέχω, (dormio, dormit-um) dormit-are (υπνώττειν) νυστάζω, κτλ.

Από σουπίνα σε **-atum** (από ρήματα δηλ. α' συζυγίας) παράγονται κανονικά θαμιστικά ρήματα όχι σε **-atāre**, αλλά σε **-itāre**, όπως (rogo, rog-atum) rog-itare (διερωτάν) ερωτώ, (volo, vol-atum) vol-itare (περιπέτεσθαι) πετώ. Σύμφωνα με αυτά και (haereo, haesi, haes-um, haerere) haes-itare) (οκνείν) βρίσκομαι σε αμηχανία, (ag-o, § 87, 2, α'), ag-itare (ελαύνειν) καταδιώκω.

γ') **Εφετικά** (verba deideratīva) κατά την δ' συζυγία, από το σουπίνο του πρωτότυπου με τροπή της καταλήξεως **-um** σε **-urire**, όπως (edo, es-um, § 92) esurire (επιθυμείν φαγείν) πεινώ, (pario, par-tum, § 87, 2, β') part-urire (ωδίνειν) κοιλοπονώ. (πρβ. αρχ. ελλην. τυραννώ, τυραννήσ-ω, τυραννησ-είω),

δ') **Υποκοριστικά** (verba deminutīva), κατά την α' συζυγία, κανονικά λήγουν σε **-illo**, όπως (canto) cant-illo (υπάδω) συνοδεύω το τραγούδι με τη φωνή μου, ακομπανιάρω, (sorbeo) sorb-

illo (υποπίνω, ροφώ) σιγοπίνω. (Πβ. νεοελλην. κουτσοπίνω, κουτσοδουλεύω, κτλ.).

111. Παράγωγα ουσιαστικά (substantīva derivāta). Αυτά σχηματίζονται:

1) από **ρήματα** (substantīva verbalia).

α') από το θέμα του σουπίνου (§ 88) με κατάληξη -or, για να δηλωθεί το πρόσωπο που ενεργεί, όπως (amare, amat-um) amat-or εραστής, (currere, curs-um) curs-or δρομέας, (pingere, pict-um) pictor ζωγράφος. (πρβ. πράττω - πράκτωρ, κτλ.).

Σ η μ ε ί ω σ η . Πολλά από τα ουσιαστικά σε -tor σχηματίζουν θηλυκό σε -trix (γεν. trīcis), όπως (vincēre, vict-um) victor νικητής, victrix νικήτρια. (πρβ. § 40, γ').

β') από το ρηματικό θέμα με κατάληξη -or, -us, -ium, -ēla, για να δηλωθεί ενέργεια ή κατάσταση, όπως (am-are) am-or έρωτας, (dol-ēre) dol-or λύπη, (fur-ēre) fur-or μανία, (dec-ere) dec-us καλλωπισμός, (gaud-ēre) gaud-ium χαρά, (od-i, § 98, 1) od-ium μίσος, (quer-i, § 80) quer-ēla μομφή, κατηγορία, (tut-ari § 81) tut-ela επιστασία.

γ') από το θέμα του σουπίνου με κατάληξη -io, -us (δ' κλίσεως), ūra για να δηλωθεί ενέργεια ή το αποτέλεσμα κάποιας ενέργειας, όπως (ag-ere, act-um) act-io πράξη, (venare, venatum) venat-io θήρα (το κυνήγι), (movere, mot-um) mot-us κίνηση, (currere, curs-um) curs-us δρόμος (τρέξιμο), (sepelire, sepult-um) sepult-ūra ταφή, (colere, cult-um) cult-ūra θεραπεία, περιποίηση, (accusare, accusat-um) accusat-io κατηγορία, (orare, orat-um) orat-io λόγος, (frui, fruct-um, § 80) fruct-us καρπός, (scribere, script-um) script-ūra γραφή, (nasci, nat-um, § 80) nat-ūra φύση.

δ') Από το ρηματικό θέμα με κατάληξη -men, -mentum, -ŭlum, -bŭlum, cŭlum, -crum, -trum, για να δηλωθεί κάποιο μέσο ή όργανο ή τόπος μιας ενέργειας, όπως (volv-ere) volu-men σκέπασμα, (al-ere) ali-mentum τροφή, (vinc-ire) vinc-ŭlum δεσμός, (pa-scere) pa-bŭlum χόρτο, βοσκή, (vocare) voca-bŭlum λέξη, (orare) oraculum μαντείο, χρησμός, (sepelire) sepul-crum τάφος, (arare) arā-trum άροτρο.

2) Από **άλλα ουσιαστικά** (substantīva denominatīva).

α') Με κατάληξη -tor, -itor, για να δηλωθεί το πρόσωπο που έχει σχέση με κείνο που φανερώνει το πρωτότυπο, όπως (via) viātor

οδοιπόρος, (ianua) ian-itor θυρωρός, (funda) fund-itor σφενδονήτης (πρβ. § 111, 1, α').

β' Με κατάληξη -arium, -etum, -ile, για να δηλωθεί ο τόπος μέσα στον οποίο υπάρχουν ή διαμένουν πολλά ομοειδή όντα, όπως (columba) columb-arium περιστερώνας, (oliva) oliv-etum ελαιώνας, (bos, bovis) bov-ile βουστάσιο.

γ') Με την κατάληξη -ina (-trina), για να δηλωθεί το επάγγελμα ή ο τόπος όπου ασκείται το επάγγελμα, όπως (medicus) medic-ina ιατρική, (doctor) doct-ina διδασκαλία, (opifex, opific-is) offic-ina (από το opific-ina) εργαστήριο, (tonsor) tons-trina κουρείο.

δ') Με την κατάληξη -ium (-itium), για να δηλωθεί κατάσταση ή σύνολο προσώπων όμοιας καταστάσεως, όπως (sacerdos) sacerdot-ium ιερατεία, (collēga) colle-gium εταιρεία, (servus) serv-itium δουλεία, οι δούλοι.

ε') Με τις καταλήξεις -lus, -la, -lum, (-ūlus, -ūla, -ūlum, ōlus, -ōla, ōlum, -cūlus, -cūla, -cūlum και σπανιότερα -illus, -illa, -illum) υποκοριστικά. Αυτά συνήθως διατηρούν το γένος του πρωτοτύπου, όπως (liber) libel-lus (από το liber-lus) βιβλιάριο, (lapis) lapil-lus (από το lapid-lus) λιθάρaki, (puer) puer-ūlus παιδάριο και puella (από το puer-la) κοριτσάκι, (sacrum) sacel-lum (από το sacer-lum) μικρό ιερό, (silva) silv-ūla μικρό δάσος, (filius) fili-ōlus αγοράκι, (filia) fili-ōla κοριτσάκι, (mus) mus-cūlus ποντικάκι, (opus) opus-culum μικρό έργο, (codex) codic-illus μικρό σύγγραμμα, κωδiκελλος, (signum) sig-illum αγαλμάτιο.

Σ η μ ε ί ω σ η . Και από υποκοριστικά σχηματίζονται άλλα υποκοριστικά όπως cista κίστη, (κιβάτιο) — cist-ula μικρή κίστη, μικρό κιβάτιο — cistel-la, cistell-ula κιβωτιδίο. (πβ. αρχ. ελλην. πίναξ — πινακ-ίς — πινακίδιον και νεοελλην. σάκος — σακούλι — σακουλάκι).

στ') Από κύρια ονόματα προσώπων π α τ ρ ω ν υ μ ι κ ά με τις καταλήξεις (που προέρχονται από την ελληνική γλώσσα) -ides ή -ides, -ādes, -iades (αρσενικά) και -as, -is, ēis (θηλυκά), όπως (Priamus) Priamīdes (Πριαμίδης) γιος του Πριάμου, (Atrēus) Atrēides (Ατρείδης) γιος του Ατρέα, (Aeneas) Aeneādes Αινειάδης, (Telamon) Telamon-iādes Τελαμωνιάδης, (Tantalus) Tantal-is Τανταλiς, (Thesti-us) Thesti-as, Θεστιάς, (Nerēus) Ner-ēis Νηρηίς. (Βλ. § 16 και § 28). Κατά τον ίδιο τρόπο σχηματίστηκαν παράγωγα και από

γνήσια ρωμαϊκά ονόματα, όπως (Romulus) Romul-ides Ρωμυλίδης, (Scipio) Scipi-ādes Σκιπιάδης.

3) Από επίθετα αφηρημένα ουσιαστικά, για να δηλώσουν σχετική ιδιότητα. Αυτά έχουν τις εξής παραγωγικές καταλήξεις: -ia, -itia, ή -ties (ε' κλίσεως), -tas, -itas, -itudo, -itūdo και σπανίως -monia, όπως (gratus) grat-ia χάρη, εύνοια, (insanus) insan-ia μανία, (malus) mal-itia κακία, (segnis) segn-itia και segn-ities νωθρότητα, (liber) liber-tas ελευθερία, (levis) levī-tas ελαφρότητα, (probus) probitas χρηστότητα, (fortis) forti-tudo δύναμη, (longus) long-itūdo μακρότητα, (acer) ac-i-monia δριμύτητα, (castis) cast-i-monia αγνότητα.

112. γ') Παράγωγα επίθετα (adverbia derivata). Αυτά σχηματίζονται:

1) Από **ρήματα** (adiectiva verbalia) από το ρηματικό θέμα (πβ. § 111, 1, β' και δ'):

α') Με κατάληξη -īdus και φανερώνουν εκείνον που έχει σχετική ιδιότητα με αυτό που σημαίνει το ρήμα, όπως (valēre) val-īdus εύρωστος, (calēre) cal-īdus θερμός.

β') Με κατάληξη -īlis, -bīlis και φανερώνουν τον επιτήδειο να πάθει εκείνο που σημαίνει το ρήμα, όπως (docere) doc-īlis ευδίδακτος, (placare) placa-bīlis πραϋντικός, (movere) mobilis ευκίνητος.

γ') Με κατάληξη -ax, -ūlus και φανερώνουν συνήθως εκείνον που έχει κάποιο ελάττωμα σχετικό με αυτό που σημαίνει το ρήμα, όπως (audēre) aud-ax τολμηρός, (loqui) loqu-ax φλύαρος, (credere) cred-ūlus εύπιστος, (queri) quer-ūlus μεμψίμοιρος.

δ') Με την κατάληξη -bundus, -cundus και φανερώνουν με επίταση ό,τι η μετοχή του ενεστώτα του ρήματος, όπως (venerari) venerabundus πολύ ευσεβής, (furēre) furi-bundus έξαλλος, (irasci) iracundus πολύ οργισμένος.

2) Από ουσιαστικά (adiectiva denominatīva):

α') Με κατάληξη -icus, -ius, -icius, -ālis, -īlis, -āris, -arius, -nus (-ānus, -īnus), -ensis, -īnus, και φανερώνουν εκείνον που ανήκει σε ό,τι σημαίνει το πρωτότυπο ή έχει σχέση με αυτό, όπως (bellum) bell-īcus πολεμικός, (orator) orator-ius ρητορικός, (pater) patr-ius πατρικός, (tribunus) tribun-icius δημαρχικός, (navis) nav-ālis ναυτικός, (vir) vir-īlis ανδρικός, (populus) popul-āris δημοτικός, (legio) legion-

arius λεγεωνάριος, (mater) mater-nus μητρικός, (urbs) urb-ānus αστικός, (equus) equīnus ιππικός, (forum) for-ensis αγοραίος, (tempestas) tempest-īnus έγκαιρος, (§ 109). Και από εθνικά ονόματα (με τις καταλήξεις -icus, -iūs), όπως (Gallus) Gall-īcus, (Thrax) Thrac-ius, από κύρια ονόματα προσώπων (με τις καταλήξεις -nus, -ānus, -īnus, -iānus), όπως (Sulla) Sullanus, (Tullius) Tulli-ānus, (Verres) Verr-īnus, (Caesar) Caesar-iānus, και από τοπωνύμια ή ονόματα χωρών, νήσων, ηπείρων με τις καταλήξεις -nus, -ānus, -īnus, -ensis και ακόμη -as γεν. -atis, όπως (Roma) Rom-ānus, (Africa) Afric-ānus, (Tusculum) Tuscul-ānus, (Ameria) Amer-īnus, (Cannae) Cannensis, (Sicilia) Sicili-ensis, (Arpinum) Arpīn-as (26, 4, Β', β').

β') Με κατάληξη -tus (-ātus, -ītus, -ūtus) και φανερόνουν εκείνον που έχει ή φέρει ό,τι σημαίνει το πρωτότυπο, όπως (ala) alā-tus φτερωτός, (hasta) hastā-tus λογχοφόρος, (clavus) clav-ātus καρφωτός, (auris) aur-ītus όποιος ακούει, (cornu) cornū-tus εκείνος που έχει κέρατα.

γ') Με κατάληξη -ōsus, -entus, -lentus και φανερόνουν πλησμονή, όπως (aqua) aqu-ōsus (υδρώδης) όποιος έχει άφθονα νερά, (periculum) pericul-ōsus επικίνδυνος, (turbāla) turbul-entus θορυβώδης, (fraus) fraud-u-lentus απατηλός.

δ') Με κατάληξη -ēus, και φανερόνουν την ύλη από την οποία είναι φτιαγμένο κάτι, όπως (lana) lan-ēus μάλλινος, (argentum) argent-eus (αργυρούς) ασημένιος, (ferrum) ferr-eus (σιδηρούς) σιδερένιος.

3) Από άλλα επίθετα. Αυτά είναι υποκοριστικά (adiectiva diminutiva) και σχηματίζονται με τις καταλήξεις -lus, -ūlus, -ōlus, -cūlus, όπως (miser) misel-lus (από το miser-lus) ταλαίπωρος, (parvus) parv-ūlus μικρούλης, (aureus) aure-ōlus επίχρυσος, (pauper) pauper-culus φτωχούλης. (πβ. § 111, 2, ε').

4) Από επιρρήματα (adiectiva adverbialia):

α') Το π ι κ ά με κατάληξη -īcus, όπως (ante) ant-īcus εμπρόσθιος, (post) post-īcus οπίσθιος.

β') Χ ρ ο ν ι κ ά με κατάληξη, -īnus, -tīnus, (ή -tīnus), -ernus, -ternus, -iternus, όπως (repente) repent-īnus αιφνίδιος, (cras) cras-tīnus αυριανός, (prius) pris-tīnus ή pris-tīnus πρότερος, (hodie) hodie-

nus σημερινός, (heri από την αρχή, hesi πβ. § 23, 2 σημ.) hes-ternus, χθεσινός, (semper) sempiternus αιώνιος.

113. δ') Παράγωγα επιρρήματα (adverbia derivata). Αυτά σχηματίζονται:

1) **τοπικά** από ουσιαστικά και επίθετα με την κατάληξη -itus, για να δηλώσουν το από που; ή το από πότε; (caelum) cael-itus από τον ουρανό, (fundus) fund-itus από τα θεμέλια, (radex, -dīcis) radic-itus από τις ρίζες, (divinus) divin-itus από το θεό, (antiquus) antiqu-itus από την αρχαία εποχή.

2) **τροπικά** α') από επίθετα και μετοχές της β' κλίσεως (§ 37 και § 43, 1) με κατάληξη -ē, όπως (iucundus) iucund-ē (ηδέως) ευχάριστα, (pulcher) pulchr-ē (ευπρεπώς) ωραία, (doctus) doct-ē σοφά, (accuratus) accurat-ē επιμελώς (βλ. και § 53).

Σ η μ ε ί ω σ η . Από τα τροπικά επιρρήματα σε -e το benē (= καλά, από το bonus αρχικά benus) και το malē (= κακά, από το malus) έχουν το καταληκτικό e βραχύ.

β') από επίθετα (ή μετοχές) τριτόκλιτες με κατάληξη -er, -ter, -iter, όπως (prudens, prudent-is) prudent-er συνετά, (audax, audac-is) audact-er τολμηρά, (fortis) fortiter ισχυρά, (felix, felic-is) felic-iter ευτυχώς (βλ. και § 53).

Σ η μ ε ί ω σ η . Κατ' αναλογία σχηματίστηκαν τροπικά επιρρήματα σε -ē από τριτόκλιτα επίθετα και σε -iter από δευτερόκλιτα, όπως (imprun-is) imprun-e (ατιμωρητί) χωρίς τιμωρία, (largus) larg-e και largiter άφθονα, (humanus) humane και humaniter ανθρώπινα.

γ') από ρήματα, θέμα του υπτίου, με κατάληξη -im, όπως (nominare, nominat-um) nominā-tim ονομαστικά, (raptēre, raptum) rapt-im αρπакτικά, (currere, curs-um) curs-im (δρομαίως) γρήγορα. Κατά τον ίδιο τρόπο σχηματίστηκαν έπειτα με την ίδια κατάληξη και από ονόματα, όπως (gradus) grad-ātim (βαθμηδόν) σιγά-σιγά, (grex, grecis) greg-ātim (αγεληδόν) σαν κοπάδι, (vir) viri-tim κατ' άνδρας, (tribus) tribū-tim κατά φυλές.

Β' ΣΥΝΘΕΣΗ (COMPOSITIO)

114. Όπως στην ελληνική γλώσσα έτσι και στη Λατινική

1) κάθε ένα από τα συνθετικά μέρη μιας σύνθετης λέξεως είναι είτε κλιτό είτε άκλιτο μέρος λόγου, π.χ. (*romum, fero*) *romifer* οπωροφόρος, (*per, multus*) *per-multus* πάρα πολύς, (*de, mitto*) *de-mitto* καταπέμπω, (*per, saepe*) *per-saepe* συχνότατα·

2) πρώτο συνθετικό μιας σύνθετης λέξεως μπορεί να είναι και αχώριστο μόριο (πβ. ελλην. α- ή αν-, δυσ-, κτλ.). Αχώριστα μόρια της Λατινικής είναι:

α') το *ambi-* (*amb-, am-, an-* = αμφί, περί): *ambi-farius* (αμφίλογος) αμφισβητούμενος, αμφίβολος, *amb-ëdo* περιτρώγω, *am-plector* περιβάλλω, *an-ceps* (αμφικέφαλος) δίστομος·

β') το *dis-* (= δια ή α-, άν-): *dis-iungo* χωρίζω, *dis-solvo* διαλύω, *dis-par* άνισος, *dis-similis* ανόμοιος·

γ') το *in-* (*im-*), *ne-*, *ve-* (= α-, αν-): *in-utìlis* άνώφελος, *im-pius* ασεβής, *ne-fas* ανόσιος, *ne-scio* αγνοώ, *ve-cors* τρελός, *vesanus* φρενοβλαβής·

δ') το *pro-* (= προ): *pro-tendo* προσημαίνω·

ε') το *red-, re-* (= οπίσω, πάλιν, ανά): *red-do* δίδω πίσω, *red-eo* επιστρέφω, *remitto* στέλνω πάλι, *re-fero* φέρω πίσω·

στ') το *sed-, se-* (= άνευ, δια, από): *sed-itio* διάσταση, *se-curus* (= *sine cura*) αμέριμος, *se-cerno* διακρίνω, *secëdo* αποχωρώ (πβ. ανωτέρω *dis-*)·

3) μερικές κλιτές σύνθετες λέξεις προέρχονται από απλή παράθεση δύο λέξεων, π.χ. *respublica* πολιτεία (από το *res- publica*), *ius-iurandum* όρκος (από το *ius-iurandum*), *decemviri* οι δέκαρχοι (από το *decem-viri*), *benedico* επαινώ (από το *bene-dico*), *benefacio* ευεργετώ (από το *bene-facio*)· πβ. νεά-πολη, νεώσ-οικος, πασί-γνωστος κτλ.

Σ η μ ε ι ω σ η . Των λέξεων *respublica* και *iusiurandum* τα δύο συνθετικά μέρη κλίνονται χωριστά σε όλες τις πτώσεις: *respublica, reipublicae*, κτλ. (§ 32 και § 38) – *iusiurandum, iurisiurandi*, κτλ. (§ 24, 2 και § 38) πβ. και § 95.

115. Από τις φθογγικές μεταβολές που συμβαίνουν μετά τη σύνθεση των διαφόρων λέξεων αξιοσημείωτες είναι οι εξής: 1) Η πρόθεση *cum* (§ 102, 2) στη σύνθεση παρουσιάζεται με τρεις μορφές,

δηλ. com- (μπροστά από χειλικό σύμφωνο και το m § 4), con- (μπροστά από κάθε άλλο σύμφωνο) και co- (μπροστά από φωνήεν ή το h): (cum, bibo) com-bībo συμπίνω, (cum, pono) com-pōno συντίθημι, (cum, mitto) com-mitto συμβάλλω, (cum, clamo) con-clāmo συμβοώ, (cum, trāho) con-trāho συσπώ, (cum, ěo) co-ěo συνέρχομαι, (cum, haereo) co-haereo κρατιέμαι από κάτι. Αλλά: com-ědo κατατρώγω (§ 92).

Όταν ακολουθεί l ή r, το n της con- αφομοιώνεται με αυτά, π.χ. (con, loquor) col-lōquor συζητώ, (con, rumpo) cor-rumpo φθείρω. (πρβ. συλ-λέγω, συρ-ρέω).

2) Από τις προθέσεις και τα αχώριστα μόρια (§ 114, 2) ως πρώτα συνθετικά συνήθως:

α') της ad το d αφομοιώνεται με το αρκτικό c, f, g του δεύτερου συνθετικού, όπως (ad, cedo) ac-cēdo προσχωρώ, (ad, fero) affero προσφέρω, (ad, gradior) ag-gredior προσέρχομαι.

β') της ob (§ 102, 1) και της sub (§ 102, 3) το b αφομοιώνεται με το άκλιτο c, f, p του δεύτερου συνθετικού, όπως (ob, capio) occipio αρχίζω, (sub, cedo) suc-cedo υπέρχομαι, (ob, facio) officio βλάπτω, (sub, facio) suf-ficio υποτίθημι, (ob premo) opprīmo καταπιέζω, (sub, peto) sup-pĕto υποπίπτω.

Το b της ob αποβάλλεται όταν είναι α' συνθετικό στο ρήμα mitto, ενώ της sub ή μένει ή αφομοιώνεται με το επόμενο m. Έτσι έχουμε o-mitto αφήνω αλλά sub-mitto ή sum-mitto υποβάλλω.

Σε μερικά σύνθετα (ιδίως μπροστά από το ci, το ti και το pe) η sub παρουσιάζεται με τη μορφή sus-, π.χ. (sub, capio) sus-cīpio υποδέχομαι, (sub, teneo) sus-tīneo βαστάζω, (sub, pendo) sus-pendo κρεμώ. Έτσι και suffideo χαμογελώ (από το sus-rideo).

Σ η μ ε ι ω σ η . Το sus- προέρχεται από την πρόθεση subs (άλλη μορφή της προθέσεως sub) (πβ. ab και abs, § 102, 2). Και της ob υπήρχε αρχικός τύπος obs, έτσι ostendo δείχνω (από το obs-tendo).

γ') της προθέσεως in και του αχώριστου μορίου in το n αφομοιώνεται με το αρκτικό l, m, r του β' συνθετικού, όπως (in, ludo) il-lūdo εμπαίζω, (in, licitus) il-licītus αθέμιτος, (in, mitto) im-mitto εισδέχομαι, (in, memor) im-mēmōr αμνήμων, (in, rideo) ir-rīdeo σκώπτω, (in, revocatus) ir-revocatus αμετάκλητος. Το n των ανωτέρω τρέπεται σε m

και μπροστά από χειλικό σύμφωνο, όπως (in, bibo) im-bibo πίνω, (in, bellum) im-bellis απόλεμος, (in pono) im-pōno θέτω κάτι, (in, potens) im-pōtens αδύνατος (πβ. ανωτέρω con-)

δ') του αχώριστου μορίου dis- το s αφομοιώνεται μόνο με το αρχικό f του β' συνθετικού, όπως (dis, fero) dif-fēro διασπώ, (dis, facilis) dif-ficīlis δύσκολος· όταν αμέσως ύστερα από αυτό υπάρχει και άλλο σύμφωνο, το s αποβάλλεται μπροστά από το d, g, l, m, r, v και s: π.χ. (dis, duco) di-dūco διασπώ, (dis, gero) di-gēro διασπείρω, (dis, labor) di-lābor διαρρέω, (dis, moveo) di-mōveo χωρίζω, (dis, rapio) di-rīpio διαρπάζω, (dis, verto) di-verto διαφέρω, (dis, spargo) di-sprego διασπείρω, (dis, sto) dis-to απέχω, αλλά (dis, sentio) dis-sentio διαφωνώ.

3) Το ριζικό φωνήεν του θέματος των ρημάτων που συντίθενται με πρόθεση συνήθως αλλάζει:

α') το ā και το ē τρέπονται σε ī· αν ύστερα από αυτά ακολουθούν δύο σύμφωνα ή προηγείται ή ακολουθεί έρρινο ή υγρό, τότε συνήθως το ā τρέπεται σε ě, ενώ το ē μένει· π.χ. (facio, § 84) perfīcio (κατορθώνω), -fēcī, **-fectum**, -ficere — (rapio, § 84) di-rīpio (διαρπάζω), -rīpui, **-reptum**, -rīpēre — (emo) red-īmo (ανταγοράζω), -ēmī, -emptum, -imēre — (statuo) in-stītuō (ιδρύω), -stītui, -stītūtum, -stītūēre — (teneo) distīneo (χωρίζω), -tīnui, -tentum, -tīnēre. Όμοια και: (frango) con-frīngo (τρίβω) -frēgi, -fractum, -frīngēre — (pango, § 89, 4) com-pīngo (συναρμόζω) -pēgi, -pactum, -pīngēre — (tango) con-tīngo (εγγιζώ), -tīgi, -tactum, -tīngēre — και: (premo) com-prīmo (καταπιέζω), -pressi, -pressum, -primēre.

Αλλά: (sacro) ob-sēcro (ικετεύω) – (scando) descendo (κατεβαίνω), scendi, - scensum, - scendēre — (spargo) di-spergo (διασπείρω), spersi, - spersum, - spergēre — (crepo) discrēpo (διαφωνώ), crepui, - crepare — (mergo) sub-mergo (καταδύω), mersi, - mersum, mergēre·

β') το ae τρέπεται σε ī και το au σε ū, όπως (ob-caedo) oc-cīdo (φονεύω), oc-cīdi, oc-cīsum, oc-cidēre — (re, quero) re-quīro (αναζητώ), re-quīsivī, re-quīsītum, requirēre — (in, clāudo) in-clūdō (εγκλείω), in-clusi, in-clusum, in-cludēre.

το ριζικό βραχύ ä ή ě, όπως τα ρήματα cāneo, māneo, trāho, το ägo σε σύνθεση με τις προθέσεις circum και per και το cārio με την πρόθεση ante, όπως prae-caveo προφυλάσσομαι, re-maneo αναμένω, con-trāho συστέλλω, circum-āgo περιάγω, per-āgo επιτελώ, (ενώ ex-īgo εξάγω, ex-ēgi, ex-actum, ex-igēre), ante-cario προσλαμβάνω (ante-cēri, ante-carium, ante-capere). Επίσης τα ρήματα ědo (§ 92), fěro (§ 96), gěro φορώ, měto θερίζω, peto ορμάω, sero σπέρνω, tego καλύπτω, tero τρίβω και veho κομίζω. Επίσης διατηρούν τη δίφθογγο τα ρήματα aequo ισώνω, caeco τυφλώνω, haereo εξαρτώμαι από κάτι και το απρόσωπο taedet (pertaedet με σιχαίνομαι, pertaesum est).

Το ρήμα lego σε άλλα σύνθετα τρέπει το e σε i, ενώ σε άλλα το διατηρεί· π.χ. col-ligo συμμαζεύω, de-ligo εκλέγω. Αλλά neg-lĕgo αμελώ, per-lĕgo διαγιγνώσκω.

Σ η μ ε ί ω η 2 . Όμοιες με τις ανωτέρω τροπές του φωνήεντος της ριζικής συλλαβής συμβαίνουν και σε ονόματα, όταν είναι μέσα στις λέξεις δεύτερα συνθετικά, όπως (facĭlis) dif-ficĭlis (arma) in-ermis άσπλος, (aequus) inĭquus άνισος, κτλ.

116. Τα σύνθετα, που το ένα τουλάχιστον από τα συνθετικά τους μέρη είναι κλιτό μέρος του λόγου, είναι ή ρήματα ή ουσιαστικά ή επίθετα. Ως προς το σχηματισμό τους άξια σημειώσεως είναι τα εξής:

117. α') Σύνθετα ρήματα (*verba composita*). 1) Ρήματα σύνθετα με α' συνθετικό ρήμα σχηματίζονται μόνο με το ρήμα facio ως β' συνθετικό που μένει τότε αμετάβλητο, όπως (adsuescĕre, facio) adsuefacio συνηθίζω, adsue-feci, adsue-factum, adsue-facere, (calĕre, facio) cale-facio θερμαίνω, (patĕre, facio) patefacio ανοίγω, κτλ. (Βλ. § 114, 3 και § 115, 3, α').

2) Το ρήμα facio ως β' συνθετικό ρημάτων που έχουν α' συνθετικό όνομα (ουσιαστικό ή επίθετο) γίνεται -fĭco (κατά την α' συζυγία), όπως (aedes, facio) aedi-fĭco χτίζω, aedificāvi, κτλ. (amplus, facio) ampli-fĭco μεγαλώνω, (testis, facio) testificor μαρτυρώ (§ 80).

118. β') Σύνθετα ουσιαστικά (*substantiva composita*). Αυτά σχηματίζονται:

1) από όνομα και ρήμα και λήγουν συνήθως σε -a, -s, -r, όπως (ager, θ. agr-, colo) agri-cōla γεωργός, (θ. par, cae-do) par-i-cĭda πατροκτόνος, (ars, art-is-facio) artĭfex (από το arti-fecs) τεχνίτης, (arma, gero) arm-ĭ-ger οπλοφόρος·

2) από δύο ονόματα ή από αριθμητικό και όνομα και λήγουν συνήθως σε -ium, όπως (sol, status) sol-sti-tĭum ηλιοστάσιο, (tres, θ. tri-, annus) tri-enn-ium τριετία·

3) από πρόθεση και όνομα, που κανονικά μένει αμετάβλητο,

όπως (cum, nomen, αρχ. gnomen) co-gnōmen επώνυμο, (de, decus) de-dēcus απρέπεια, (pro, consul) pro-consul ανθύπατος.

119. γ') Σύνθετα επίθετα (adiectīva composita). Αυτά σχηματίζονται:

1) από επίθετο (ή αριθμητικό) και ουσιαστικό ή από ρήμα και ουσιαστικό, όπως (magnus animus) magn-anīmus μεγαλόψυχος, (tres θ. tri-, lingua) tri-linguis τρίγλωσσος, (misereo cors) miserīcors ευπλαχνικός.

2) από πρόθεση ή αχώριστο μόριο και όνομα

α') ουσιαστικό. Αυτό ή μένει αμετάβλητο ή παίρνει επιθετική κατάληξη, όπως (ad, finis) af-finis γειτονικός, (cum, cors) con-cors (ομόφρων) ομόψυχος, (in-ars) in-ers άτεχνος, (se-cura) secūr-us (άφροντις) αφρόντιστος, (in-arma) in-erm-is άοπλος.

Σ' αυτού του είδους τα σύνθετα, στέρηση φανερώνουν και οι προθέσεις a, de, ex, όπως a-mens, de-mens άφρονας, (ex, pars) ex-pers άμοιρος.

β') επίθετο. Σ' αυτή την περίπτωση ως α' συνθετικό συνήθως υπάρχει το στερητικό in-, οι προθέσεις per, prae για να δηλωθεί επίταση και η πρόθεση sub για να δηλωθεί ελάττωση, όπως in-dīgnus ανάξιος, per-lēvis πολύ ευτελής, prae-clārus πολύ διαυγής, sub-crūdus κάπως ωμός.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

120. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

ab-do αποκρύπτω. βλ. do.

ab-icio (πρόφ. ab-jicio) απορρίπτω, (ab + iacio, § 115, 3, α'). Βλ. iacio.

ab-oleo αφανίζω, -olēvi, -olītum, -olēre. Από αυτό abolesco αφανίζομαι, -lēvi, -lescēre, § 89, 2 και § 110, 2, α' (ριζ. ol-, πβ. απ-όλ-λυμι).

ac-cendo ανάβω, -cendi, -censum, -cendēre (ριζ. cand-, βλ. candeo, § 115, 3, α').

ac-cerso. βλ. ar-cesso.

ac-cido προσπίπτω, -cidi, -cidēre, § 89, 2 και § 100, 2 (ad + cado, § 115, 3, α'). Βλ. cado.

ac-cido περικόπτω, (ad + caedo, § 115, 3, β'). Βλ. caedo.

ac-cio προσκαλώ, -cire (όπως η δ' συζυγία). Βλ. cioe § 89, 4, Σημ. 1.

ac-cumbo κατακλίνομαι, -cubui, -cubītum, -cumbēre (ad + cumbo, άρηστο ριζ. cub-, βλ. cubo § 96, 2, α').

aceo ξινίζω, -cui, -cēre, § 89, 2. Από αυτό acesco αρχίζω να ξινίζω, -cui, -cescēre, § 110, 2, α'.

acuo ακονίζω. Όπως το tribuo.

ad-eo, § 93, Σημ.

ad-imo αφαιρώ (ad + emo, § 115, 3, α').

ad-ipiscor επιτυχαίνω, -ēptus sum, -ipisci, § 80.

ad-doleo θυματιζώ, -olui, -olēre, § 89, 2. Από αυτό adolesco αναφλέγομαι, -lescēre, § 110, 2, α'.

ad-olesco και ad-ulesco αυξάνομαι, -olēvi, (-ultum) -olescere (ριζ. ol-, από την al-, βλ. alo).

ad-orior ορμώ, -ortus sum, -orīri, § 80 (όπως το audior) Βλ. και orior.

ad-sentior. Βλ. assentior, § 81, 2.

a-gnosco αναγνωρίζω, -gnōvi, -gnītum, -gnoscēre. Βλ. nosco.

ago, § 87, 2, α'. Βλ. και § 115, 3, Σημ. 1.

aio, § 98, 2, α'.

algeo ριγώ, alsi (από το alg-si), algere, § 89, 2. Από αυτό algesco ψύχομαι, alsi, algescēre, § 110, 2, α'.

al-licio δελεάζω, -lēxi, -lectum, -licēre (ad + lacio, § 84 και § 115, 3, α').

alo τρέφω, αυξάνω, *alui, alitum* και *altum, alĕre*. Παθ. μετχ. *altus* και *alĭtus*.

ambio (*ambi + eo*), § 93, Σημ.

ambūro περιφλέγω, § 114, 2, α'. Βλ. *uro*.

amicio περιβάλλω, (*amicui και amixi*), *amicium, amicire* (από το *ambi + iacio* § 114, 2, α' και § 115, 3, α').

am-plector αγκαλιάζω, *-plēxus sum, -plexum, -plecti*, § 80 (*ambi + plector*, § 114, 2, α').

ango πνίγω, *angĕre*, § 89, 2.

animadverto προσέχω. Βλ. *verto*.

apĕrio ανοίγω, *-rui, -rtum, -rire*.

apiscor πετυχαίνω, *aptus sum, aptum, apisci*, § 80. (Σύνθετο *-ipiscor, -eptus sum*, κτλ. § 115, 3, α').

ap-pello πλησιάζω, *-pŭli, -pulsum, -pellĕre*. Βλ. *pello* (να διακρίνεται από το *appello, -avi, ātum, āre* καλώς, ονομάζω).

arceo εμποδίζω, *arctui, arcĕre*. Ως σύνθετο *-erceo, -ercui* (*-ercitum*), *-ercĕre*, § 115, 3, α'.

ar-cesso και *ac-cesso* προσκαλώ *-cessivi, -cessitum, -cessĕre*, 89, 3.

ardeo καίομαι, *arsu, (arsum), ardĕre*, § 90, 3. Μετοχ. μέλλ. *arsūrus*.

Παράγωγο το *ardesco* αναλάμπω, *arsu, ardescĕre*, § 110, 2, α'.

arguo ελέγχω. Όπως το *tribuo*. Μετοχ. μέλλ. *arguitūrus*.

aspicio προσβλέπω. Βλ. *specio*.

assentior παραδέχομαι, συμφωνώ, *-sensus sum, -sennīri*, § 80 και 81, 2.

audeo, § 81, 1.

audio, § 78.

au-fero αποκομίζω, *abs-tŭli, ab-lātum, au-ferre*, § 96 και 102, 2.

au-fugio αποφεύγω, *-fŭgi, -fugĕre*, § 89, 2.

augeo, § 86, 1 και § 89, 3.

avere, § 98, 3.

bibo πίνω, *bibi, bibĕre*, (*σουπίνο potum* ή *haustum* από το *haurire*) § 89, 3, α'.

cado πίπτω, § 87, 2 β' και § 100, 2. Μετοχ. μέλλ. *cāsūrus*.

caedo κόπτω, § 87, 2, β' και § 115, 3, β'.

caleo είμαι θερμός, *-lui, -lĕre*, § 89, 2, από αυτό *calesco*, § 86, 2, γ'.

calleo έχω κάλους, -llēre, § 89, 2.

candeo είμαι λευκός, -ndui, -ndēre, § 89, 2. Από αυτό *candescō* λευκαίνομαι, -udui, -ndescēre, § 110, 2, α'.

caneo είμαι λευκός, -nui, -nēre, § 89, 2. Από αυτό *canescō* γίνομαι λευκός, -nui, -nescēre, § 110, 2, α'.

cano ψάλλω, § 87, 2, β'. Ως σύνθετο -cīno, -cinui, (-centum), -cinēre, π.χ. *con-cīno*, *praecīno* προλέγω, § 115, 3, α'.

capesso αρπάζω, -pessīni, -pessītum, -pessēre, § 89, 3.

capio παίρνω, § 84. Ως σύνθετο -cipio, -cēpi, -ceptum, *cipēre*, § 115, 3, α' και Σημ. 1.

careo στερούμαι, *carui*, (*caritum*), *carēre*. Μετχ. μέλλ. *caritūrus*.

carpo δρέπω, § 87, 2, γ'. Ως σύνθετο -cerpo, § 115, 3, α'.

caveo φυλάσσομαι, *cavi*, *cautum*, *cavēre*, § 115, 3. Σημ. 1.

cēdo βαδίζω, *cessi*, *cessum*, *cedēre*.

censeo τιμώμαι, νομίζω, *censui*, *censum*, *censēre*.

cerno κρίνω, § 86, 2.

cio κινώ, § 89, 4. Σημ. 1. (και *cio*, *cire*, § 89, 2). Το σουπίνο και η μετοχή του παθητικού παρακειμένου στο σύνθετο *acci(e)o* έχουν το *i* μακρό: *accītum*, *accītus*. Στα άλλα σύνθετα το *i* διφορείται, όπως *ex-cītus* και *ex-cītus*, *con-cītus* και *con-ītus*, *in-cītus*.

cingo ζώνομαι, *cinxi*, *cinctum*, *cingēre*.

circum-do περικυκλώνω, -dēdi, -dātum, -dāre, § 89, 4, Σημ. 1 και 2.

circum-sisto περικυκλώνω, -stēti, -sistēre. Βλ. *sisto*.

circum-sto στέκομαι ολόγυρα, -stēti, -stare. Βλ. *sto*.

clareo είμαι φανερός, -rui, -rēre, § 89, 2. Από αυτό το *clarescō* αναφαίνομαι, -rui, -rescēre, § 110, 2, α'.

claudo κλείνω, *clausi*, *clausum*, *claudēre* § 87, 2, γ'. Ως σύνθετο -clūdo, § 115, 3, β'.

co-alesco συναυξάνομαι, -alui, (-alītum), -alescēre. Παθ. μετοχ. *coalītus* (από τὸ ἀχρηστο *alesco* και αυτό από το *alo*).

co-ēmo συναγοράζω. Βλ. *emo* και § 115, 1.

co-eo συνέρχομαι. Βλ. *eo*, § 93 και § 115, 1.

coepi άρχισα, § 98, 1 και Σημ.

caerceo εμποδίζω ολόγυρα, -ercui, -ercēre. Βλ. *arceo*.

co-gnosco (γινώσκω) μαθαίνω, -gnōvi, -gnītum, -gnoscēre. Βλ. *nosco* και πβ. γινώσκω

cogo συγκεντρώνω, cōēgi, cōāctum, cōgĕre (cum + ago, co + ago, § 115, 1).

cohibeo συγκρατώ (cum + habeo, § 115, 1 και 3, α').

col-līdo συνθλίβω, (cum + laedo, § 115, 1 και 3, β').

col-līgo συλλέγω, lēgi, -lectum, -ligĕre, § 115, 3 Σημ. 1.

colo (θεραπεύω) περιποιούμαι, colui, cultum, colĕre.

comb-ūro κατακαίω, (από το co + amburo, § 115, 1). Βλ. uro.

com-ĕdo, § 92 και 115, 1. Βλ. edo.

com-miniscor επινοώ, -mentus sum (-mentum), -minisci, § 80, (ριζ. men-, πβ. memini, § 98, 1).

como καλλωπίζω, compsi, comptum, comĕre.

com-pello συνωθώ, -pŭli, -pulsum, -pellĕre. Βλ. pello.

com-perio πληροφοροούμαι, -pĕri, -pertum, perire, § 89, 3, (ριζ. per- πβ. πείρα από το per-ja).

com-pingo συνάπτω, -pĕgi, -pactum, -pingĕre, § 89, 4 γ' και § 115, 1, και 3, α'. Βλ. pango.

com-pingo καταγράφω, -pinxi, -pictum, -pingĕre. Βλ. pingo και § 115, 1.

complector περιπλέκομαι, -plexus sum, -plexum, plecti, § 80.

com-pleo γεμίζω, -plĕvi, -plĕtum, -lĕre. πβ. deleo.

con-cīdo συμπίπτω. Βλ. ac-cīdo (cado).

con-cīdo κατακόπτω. Βλ. ac-cīdo (caedo).

con-clūdo κατακλείω. Βλ. claudio.

con-cupisco επιθυμώ, -cupīvi, -cupītum, -cupiscĕre, (από το cupio § 84 και § 110, 2, α').

con-cutio δασείω, -cussi, -cussum, -cutĕre. Βλ. quatio.

con-dolesco πονώ, -dolui, -dolescĕre. Από το con-doleo.

con-fiteor παραδέχομαι, -fessus sum, -fessum, -fitĕri, § 80 (cum + fa-teor, § 115, 3, α').

con-gruo συμφωνώ, -grui, -gruĕre, § 89, 2. Βλ. ruo.

con-icio (πρόφ. con-jicio) συμβάλλω (cum + iacio, § 115, 1 και 3, α').

can-niveo κλείνω τα μάτια, -nixi και -nīvi, -nivĕre, § 89, 2.

con-quīro αναζητώ. Βλ. quaero, § 115, 3, β'.

con-scisco αποφασίζω από κοινού, -scīvi, -scītum, -sciscĕre, (από το scio, § 110, 2, α').

con-sisto στέκομαι, -sŭti, -sistĕre. Βλ. sisto.

con-spicio βλέπω καθαρά. Βλ. specio.

con-sto συνίσταμαι, -stīti, -stāre. Μετχ. μέλλ. constatūrus, § 110, 2. Βλ. και sto.

con-sūlo σκέπτομαι, -sūlui, -sultum, -sulēre.

con-temno καταφρονώ, -temp̄si, -temptum, -temnēre.

con-temno καταφρονώ, -temp̄si, -temptum, -temnēre.

con-ticesco ή con-ticisco κατασιωπώ, -ticui, -ticescēre, § 89, 2. Από του taceo, § 115, 1 και § 110, 2, α'.

con-tingo εγγίζω. Βλ. tango, 115, 1, και 3, α'.

coquo μαγειρεύω, coxi, coctum, coquēre.

crebresco (σύνθετο per-crebresco έχω επίδοση), -brui, -brescēre (από το επίθ. creber, § 110, 1).

credo πιστεύω, -dīdi, -dītum, -dēre. Πβ. do.

crepo κροτώ, -pui, -pītum, -pāre, § 115, 3, α'.

cresco αυξάνομαι, crēvi, (crētum), crescēre. (Από το creo, § 110, 2, α').

cubo κατακλίνομαι, cubui, cubītum, cubāre, § 89, 3 και 4.

cupio, § 84.

curro, § 87, 2, β' και § 100, 1.

debeo οφείλω. Όπως το habeo. (Από το de + habeo, 115, 2, α').

decet πρέπει, αρμόζει, § 99, 2

de-cīdo καταπίπτω. Βλ. ac-cīdo, (cado).

de-cīdo αποκόπτω. Βλ. caedo.

de-fendo υπερασπίζω, -fendi, -fensum, -fendēre.

de-fetiscor καταπονούμαι, -fessus sum, -fessum, -fetisci, § 80. Βλ. fatisco.

dēgo περνώ (το χρόνο μου, τη ζωή μου κτλ.), (dēgi), degēre, § 89, 2 (από το de + ago πβ. cogo).

de-icio (προφ. dejicio), καταρρίπτω. Βλ. conicio.

deleo, § 78.

de-ligo εκλέγω, -lēgi, -lectum, -ligēre, § 115, 3, Σημ. 1.

de-litescio και delitisco αποκρύπτομαι, -litui, -litescēre, § 89, 2. Βλ. lateo, § 110, 2, α' και § 115, 2, α'.

demo αφαιρώ, dempsi, demptum, demēre. (Από το de + ěmo, πβ. como).

dascendo κατεβαίνω, § 115, 3, α' Βλ. scando.

de-sipio παραφρονώ, (-sipui), -sipĕre, § 89, 2, (de + sapio, § 84 και 115, 3, α').

de-sisto στήνω, -stīti, -sistĕre. Βλ. sisto.

de-spicio καταφρονώ. Βλ. specio.

de-vertor, § 81, 2.

dico, § 87, 2, γ' και § 84, Σημ. Σύνθετα *ēdīco* προκηρύσσω, *interdīco* απαγορεύω.

dif-fĕro διασκορπίζω, *dis-tŭli*, *di-lātum*, *dif-fere*, § 115, 2, δ'.

di-līgo αγαπώ, -lĕxi, -lectum, -ligĕre (*dis + lego*, § 115, 2, δ' και 3, γ' Σημ. 1).

di-lucescit ξημερώνει, -lŭxit, -lucescĕre.

di-ribeo διαχωρίζω, όπως το *habeo*. (Από το *dis + habeo*, § 115, 2, δ' και 3, α', πβ. και § 23, 2, Σημ.).

di-rīgo διευθύνω, -rĕxi, -rectum, -rigĕre (*dis + rego*, § 115, 3, α').

di-rīmo χωρίζω, -rĕmi, -reptum, -rimĕre (*dis + emo*, § 115, 3, α', πβ. και § 23, 2, Σημ.).

disco, § 89, 2.

dis-plīceo δεν αρέσκω (*dis + placeo*, § 115, 3, α').

distinguo διακρίνω. Βλ. *stinguo*.

di-sto απέχω, -stāre, § 89, 2. Βλ. *sto*.

di-vīdo διαιρώ, -vīsi, -vīsum, -vidĕre.

do δίνω, § 89, 4, 1 και 2 (ριζ. *dov-*, *dā-*, *dā-*).

do, *dīdi*, *dītum*, *dĕre* (ριζ. *de-*). Βρίσκεται μόνο σύνθετο με μονοσύλλαβες προσθέσεις, όπως *ab-do* αποκρύπτω, *ad-do* προσθέτω, *con-do* χτίζω, κτλ. Σε μερικά τέτοια σύνθετα όπως το *red-do* (δίνω ό,τι χρωστώ) υπάρχει η έννοια του προηγούμενου *do* (= δίνω), § 89, 4, Σημ. 2.

doceo διδάσκω, *docui*, *doctum*, *docĕre*.

doleo πονώ, *dolui*, (*dolitum*), *dolĕre*.

domo, § 89, 3.

duco οδηγώ, *duxī*, *ductum*, *ducĕre*, § 84 Σημ. και 87, 2, γ'.

edo, § 92.

edūco εξάγω, *dūxi*, κτλ. Βλ. *dūco* (πρέπει να διακρίνεται από το *edūco*, -āvi, -ātum, -āre παιδεύω, ανατρέφω).

egeo έχω ανάγκη, *egui*, *egĕre*, § 89, 2.

- eicio** (πρόφ. ejicio, e + iacio), § 115, 3, α'.
- elicio** εξάγω, § 84 και § 115, 3, α'. Βλ. iacio.
- e-lido** εκθλίβω (e + laedo, § 115, 3, β').
- e-ligo** εκλέγω, -lēgi, -lectum, -ligēre, § 115, 3, Σημ. 1. Βλ. lego.
- emineo** εξέχω, -nui, -nēre, § 89, 2.
- emo** αγοράζω, ēmi, emptum, emēre. (Σύνθετα co-emo, αλλά red-īmo εξαγοράζω, adīmo αφαιρώ, interīmo φονεύω), § 115, 3, α'.
- e-mungo** (απομύττω) βγάζω τη μύξα μου, (-munxi, -munctum), -mungēre (ριζ. mug- § 86, 2, α' και § 89, 1).
- eo**, § 93 και 89, 4. Σημ. 1.
- ex-cello** εξέχω, -cellere, (παθητ. μετχ. excelsus), § 89, 2.
- ex-clūdo** αποκλείω, § 115, 3, β'. Βλ. claudio.
- ex-cudo** εκτρίβω, (-cūdi, -cūsum), -cudēre.
- ex-cutio** (ex + quatio), πβ. § 115, 3, β'.
- ex-erceo** εξασκώ. Βλ. arceo και cōerceo.
- ex-igo** απαιτώ, -ēgi, -actum, -igēre (ex + ago, § 115, 3, α').
- ex-īmo** εξαίρω (ex + emo, § 115, 3, α').
- ex-olesco** επαυξάνομαι. Εύρηστη μόνο η μετοχή exolētus, ως επίθετο (= τέλειος), πβ. ad-olesco.
- ex-olesco** φθίνω, -lēvi, (-lētum), -lescēre. Πρβ. adolesco.
- ex-pergisor** εξεγείρομαι, -perrectus sum, -perrectum, -pergisci, § 80 βλ. pergo και § 110, 2, α'.
- ex-prior** πειρώμαι, -pertus sum, -pertum, -perīri, § 80. Βλ. comperio.
- ex-sisto** εξανίσταμαι. Βλ. consisto.
- ex-sto** εξέχω, exstāre. Μετοχ. μέλλ. exstatūrus.
- ex-timesco** φοβούμαι, -timui, -timescēre, § 89, 2. Βλ. timeo και § 110, 2, α'.
- ex-uo** γδύνω. Όπως tribuo.
- facesso** πράττω, -cessīvi, -cessītum, -cessēre.
- facio**, § 84 και Σημ. Παθητικό του το fio, § 97. Ως σύνθετο: -ficio, -fēci, -fectum, -ficēre. § 115, 3, α' και § 117.
- fallo** σφάλω, fefelli, fallēre, § 87, 2, β'. (Από το falno, § 86, 2).
Σουπίνο deceptum από το decipēre.
- farcio** γεμίζω, farsī, fartum, farcīre, § 89, 3. Ως σύνθετο -farcio, -fersi, -fertum, fercīre, § 115, 3, α'.

fateor ομολογώ, (*fassus sum*), *fatēri*, § 80. Ως σύνθετο -*fiteor*, § 115, 3, α'.

fatisco κοπιάζω, *fatisċere*, § 89, 2 και *fatiscor*, *fatisċi*, § 80.

faveo ευνοώ, *favi*, *fautum*, *favēre*.

ferio, § 89, 2.

ferveo, § 96, § 84, Σημ. και 115, 3, Σημ. 1.

ferveo είμαι θερμός, *ferbui*, *fervēre*, (και ποιητ. *fervo*, *fervi*, *fervēre*).
πβ. § 89, 3.

fido, § 81, 1.

figo πηγνύω, *fixi*, *fixum*, *figċere*.

findo σχίζω, *fidċi*, *fissum*, *findċere*, (ρ. *fid-*, § 86, 2, α').

tingo πλάττω, *finxi*, *fictum*, *tingċere*, (ρ. *fig-*, § 86, 2, α').

facio, § 97. Βλ. και *facio*.

flecto λυγίζω, *flexi*, *flexum*, *flectċere*, (ρ. *flec-*, § 86, 2, β').

fleo κλαίω, *flċvi*, *flċtum*, *flċre*. Πβ. *deleo*.

fligo χτυπώ, *flixi*, *flictum*, *fligċere*, (ρ. *flig-*, § 87, 2, γ'). Συνήθως σύνθετο: *affligo* καταβάλλω, *confligo* συγκρούομαι.

floreo ανθώ, -*ruċi*, -*rċere*, § 89, 2. Από αυτό *floresco* (εξανθώ), -*scċere*, § 110, 2, α'.

fluo ρέω, *fluxi*, *fluxum*, *fluċere*, (ρ. *flu-*, και *flug-*).

fodio, § 84 και § 87, 2, α'.

for, § 98, 2, δ'.

fōre, § 98, 3, Σημ.

foveo θερμαίνω, *fōvi*, *fōtum*, *fovċere*.

frango (κατάγνυμι) θραύω, τσακίζω, *frċgi*, *fractum*, *frangċere*, (ρ. *frag-*, § 86, 2, α', § 87, 2, α' και 115, 3, α').

fremo γογγύζω, *fremui*, (*fremċtum*), *fremċere* (§ 89, 3).

frendo συντρίβω, *fresum* (και *frċssum*), *frendċere*.

frico τρίβω, *fricui*, *frictum* και *fricċatum*, *fricċare*, § 89, 3.

frigeo είμαι ψυχρός, *frigċere*, § 89, 2. Από αυτό *frigesco*, -*scċere*, § 110, 2, α'.

fruor καρπούμαι, *frui*. Μτχ. μέλλ. *fruitūrus*. Οι χρόνοι που λείπουν αναπληρώνονται από το ρ. *utor* ή από τη φράση *fructum capere*, § 80 (ρ. *fru-* και *frug-*).

fūgio, § 84, § 87, 2, α' και § 89, 4, Σημ. 1. Μτχ. μέλλ. *fūgitūrus*.

fulcio στηρίζω, *fulsi*, *fultum*, *fulcċere*, § 89, 3.

fulgeo αστράφτω, fulsi, fulgēre, § 89, 2. Από αυτό fulgesco αναλάμπω, -scēre, § 110, 2, α'.

fundo, § 86, 2, α'.

fundor επιτελώ, functus sum, functum, fungi, § 80.

furo, § 89, 2.

gaudeo, § 81, 1.

gemo στενάζω, -mūi, (-mītum), -mēre.

gero φέρω, gessi, gestum, gerēre, (ρ. ges- πβ. § 23, 2, Σημ.).

gestio υπερηφανεύομαι, καμαρώνω, gestīre, § 89, 2.

gigno, § 86, 3.

gradior βαδίζω, § 80 και 84. Τό σουπίνο gressum αντί grassum κατά τα σύνθετα. Βλ. § 115, 3, α'.

habeo έχω, -bui, -bītum, -bēre, § 87, 1, § 88, 2 και 89, 4 Σημ. Ως σύνθετο -hibeo π.χ. adhibeo προσφέρω, prohibeo εμποδίζω, § 115, 3, α'.

haereo (έχομαι τινος) εξαρτώμαι από κάποιον, haesi, (haesum), haerēre, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. haesurus.

haurio αντλώ, hausi, haustum, haurīre, § 89, 3, (ρ. haus-, πβ. § 23, 2, Σημ.).

hisco χάσκω, hiscēre, § 89, 2. Από το hio, § 110, 2, α'.

horreo φρίττω, § 89, 2. Από το ρ. αυτό horresco, horrui, horrescēre, § 110, 2, α'.

(**icio** ή) **ico** (πλήττω), χτυπώ īci, (ictum), icēre. Μτχ. μέλλ. icturus.

Παθ. μετ. ictus.

ignosco συγχωρώ, -gnōvī, gnōtum, -gnoscēre. Πβ. cognosco.

il-licio δελεάζω, -lexī, -lectum, -licēre, (in + lacio, § 84 και § 115, 3, α').

im-buo εμβάπτω, όπως το tribuo.

im-mīneo επίκειμαι, im-minēre, § 89, 2.

im-pingo (in + pango). Βλ. com-pingo.

im-plīco § 89, 4, α'.

in-cendo ανάβω, πβ. ac-cendo.

in-cīdo εμπίπτω, πβ. ac-cīdo. Βλ. cado.

in-cīdo εγκόπτω, πβ. ac-cīdo. Βλ. caedo.

in-clūdo εγκλείω, πβ. con-clūdo και claudio.

- in-cumbo** κατακλίνομαι, -cubui, -cubūtum, -cumbĕre. Βλ. accumbo.
- in-cutio** ενσειώ. Βλ. con-cutio και quatio.
- in-dīco** κηρύσσω, -dīxi κτλ. Βλ. dīco (πρέπει να διακρίνεται από το indīco, -avi, -atum, āre δηλώνω).
- in-digeo** έχω ανάγκη, -gui, -gĕre, § 89, 2. Βλ. egeo.
- in-dulgeo** χαρίζομαι, -lsi, -lgĕre, § 89, 3.
- in-duo** ενδύω. Βλ. ex-uo.
- in-fringo** θραύομαι. Βλ. frango, § 115, 3, α'.
- in-gemisco** στενάζω, -mui, -miscĕre, § 89, 2. Βλ. gemeo.
- in-gruo** ενσκήπτω. Βλ. con-gruo.
- in-icio** (πρόφ. in-jicio) εμβάλλω. Βλ. conicio.
- in-quam**, § 98, 2, β'.
- in-sulpo** εγχαράσσω. Βλ. scalpo.
- in-sto** επίκειμαι, -stīti, -stāre. Μτχ. μέλλ. instāurus.
- intel-lĕgo** κατανοώ, -lexi, -lectum, -legĕre, § 115, 3 Σημ. 1.
- in-tueor** προσβλέπω, -tuĕri. Πρκμ. aspĕxi από το aspicio.
- irascor** οργίζομαι, irasci, § 80. Πρκμ. suscensui από το suscenseo.
- jaceo** κείμαι, jacui, (jacitum), jacĕre. Μτχ. μέλλ. jaciturus.
- jacio**, § 84. Ως σύνθετο -jicio (ή -icio), -jĕci, -jectum, -jicĕre, όπως abicio (πρόφ. abjicio), con-icio (προφ. conjicio) κτλ. § 115, 3, α'.
- jubeo** διατάσσω, jussi, jussum, jubĕre.
- jungo**, § 89, 1.
- juvo**, § 89, 4.
- labor** (ολισθαίνω) γλιστρώ, lapsus sum, lapsum, labi § 80.
- laccio** ερεθίζω, -ssivi, -ssitum, -ssĕre. § 89, 3.
- lacio**, § 84. Αντίθετα -licio, § 115, 3, α'. Βλ. al-licio, elicio και il-licio.
- laedo** βλάπτω, laesi, laesum, laedĕre, § 87, 2, γ'. Ως σύνθετο lido, § 115, 3, β'.
- lambo** γλείφω, -bi, -bītum, -bĕre.
- languo** ατονώ, -guĕre, § 89, 2. Από αυτό languesco άtonος γίνομαι, -gui, -guescĕre, § 110, 2, α'.
- lateo** (λανθάνω) κρύβομαι, -ui, ĕre, § 89, 2.
- lavo** λούω, lāvi, latum και lavātum, lavāre και lavĕre. Πβ. § 86, 4. Μέσο lavar, lautus sum, lavāri.

lego, § 78, § 89, § 87, 2, § 88 και 115, 3, Σημ. 1.

libet, § 99, 2.

liceo πωλούμαι σε δημοπρασία, -cui, -cītum, -cēre, § 89, 2.

liceor αγοράζω σε δημοπρασία, -cītus sum, -ēri, § 80.

licet, § 99, 2. Μετοχ. μέλλ. liciturus.

linco γλείφω, -nxi, -ngēre.

lino § 89, 4 και Σημ. 1.

linguo, § 87, 2, α'.

liveo είμαι περιδνός (= ωχρός) livēre, § 89, 2. Από αυτό livesco, -scēre, § 110 α'.

laquor, § 80.

luceo φέγγω, luxi, lucēre, § 89, 2. Από αυτό lucesco λάμπω, -scēre, § 110, 2, α'.

ludo, § 87, 2, γ'.

lugeo πενθώ, luxi, lugēre, § 89, 3.

luo πληρώνω, lui, luēre. Μτχ. μέλλ. luīturus.

luo λούω, luēre, (πβ. lavo, lavēre). Εύχρηστο στα σύνθετα ab-luo (καθαίρω) απολυμαίνω, καθαρίζω, (-lūi, -lūtum, -luēre), diluo διαβρέχω, κτλ.

madeo είμαι υγρός, -dui, -dēre, § 89, 2. Από αυτό madesco βρέχομαι, -dui, -descēre, § 110, 2, α'.

maereo είμαι λυπημένος, -rēre, § 89, 2.

malo, § 95.

mando μασιέμαι, -ndi, -nsum, -ndēre.

maneo μένω, -nsi (-nsum), -nēre, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. mansurus.

mansuesco ξημερώνομαι. Βλ. suesco.

marceo είμαι μαραμένος, -cēre, § 89, 2.

medeor θεραπεύω, dēri, § 80 και 89, 2. Πρκμ. sanāvi από το sanare.

memini, § 98, 1.

mereo είμαι άξιος για κάτι, -rui, -rītum, -rēre και mereor, -rītus sum, -rēri, § 80.

mergo βυθίζω, -rsi, -rsum, -rgēre.

metior μετρώ, mensus sum, mensum, metīri, § 80 και 89, 3.

meto θερίζω (messum), metēre, § 89, 2.

metuo φοβούμαι, -tui, -tuēre.

- mico**, § 89, 2. Σύνθετο e-mīco πηδῶ ἔξω. Μτχ. μέλλ. emicaturus.
- mingo** ουρώ, minxi, minctum και mictum, mingēre (ρ. mig-, § 89, 1. Πβ. ο-μιχ-εῖν).
- minuo** ελαττώνω. Ὅπως το tribuo.
- misceo** αναμειγνύω, miscui, mixtum και mistum, miscēre (ρ. mig- Ελλ. μείγ-νυμι και μίσγω).
- miseror** οικτίρω, -rītus sum, -rēri, § 80 και ως απρόσωπο miseret (me) με κατέχει οίκτος, miseritum est, miserēre, § 100, 2.
- mitto** στέλνω, mīsi, missum, mittēre, § 115, 2, β'.
- molo** (μύλλω) αλέθω, -lui, -lītum, -lēre.
- moneo** συμβουλεύω, -nui, -nītum, -nēre, § 87, 1 και 88, 2.
- mordeo** δαγκώνω, momordi, morsum, mordēre, § 87, 2, β'.
- morior**, § 84 και § 86, 1. Μετοχ. μέλλ. moriturus.
- moveo** κινώ, mōvi, motum, movēre.
- mulceo** καταπραύνω, -lsi, -lsum, -lcēre.
- mulgeo** (αμέλω) αρμέγω, -lsi, -lctum, lgēre (ρ. mulg-, πβ. α-μέλ-γω).
- nanciscor** επιτυχαίνω, nactus ή nactus sum, nactum, nancisci, § 80.
- nascor** γεννιέμαι, nātus sum, natum, nasci, § 80 (ρ. gna-, από αυτή a-gnascor από το ad-gnasor, cognātus, κτλ. πβ. κασίγνητος).
- neco**, § 86, 1, α' και § 89, 4. Σύνθετο e-nēco κατακτείνω, enecūi και enecāvi, enectum, enecare.
- necto** συνδέω, nexi και nexui, nexum, nectēre.
- neg-lēgo** και neg-līgo αμελώ, -lexi, -lectum -legēre, § 115, 3, Σημ. 1.
- neo** (νήθω) κλώθω, υφαίνω, nēvi, nētum, nēre. Πβ. deleo (αλλά γ' πληθ. οριστ. ενεστ. neunt ποιητικός κατά την γ' συζυγία).
- nequeo**, § 94.
- ningit** και ninguit (νίφει) χιονίζει, ninxit, ningēre, § 99, 1. Πβ. § 24.
- niteo** λάμπω, -tui, -tēre, § 89, 2. Από αυτό nistesco γίγνομαι στυλπνός -tescēre, § 110, 2, α'.
- nitor** στηρίζομαι, nīxus ή nīsus sum, nixum ή nisum, niti, § 80.
- noceo** βλάπτω, -cui (-cītum), -ēre.
- nolo**, § 95.
- nosco** (γινώσκω) ξέρω, novi, notum, noscēre (ρ. gno-, απ' όπου a-gno-sco, co-gnosco, κτλ. με σουπίνο -gnītum. Πβ. γι-γνώσκω και nascor).

nubo υπανδρεύομαι, nupsi, nuptum, nubĕre, § 87, 2, γ', (ρ. nub- πβ. νύ-μ-φη).

nuo κάνω νευμα. Εύχρηστο μόνο σύνθετο, όπως ab-nuo ανανεύω, adnuo επινεύω, -nui, -nuĕre.

ob-do κάνω επίθεση. Βλ. do.

ob-dormisco αποκοιμούμαι, -mīvi, -miscĕre § 89, 2 και 110, 2, α'.

ob-icio (πρόφ. ob-jicio) προβάλλω. Βλ. ab-icio.

ob-liviscor λησμονώ, -lītus sum, -lītum, -livisci, § 80.

ob-oedio υπακούω, (ob + audio).

ob-sideo πολιορκώ. Βλ. sedeo.

ob-solesco παλαιούμαι, -levi, (-lĕtum), -lescĕre. Βλ. exolesco.

ob-sto αντιστέκομαι, -stīti, -stāre. Μτχ. μέλλ. obstātūrus.

oc-cīdo καταδύομαι, -cīdi, (-cāsūm), -cidĕre. Βλ. cado.

oc-cīdo φονεύω, -cidi, -cisum, -cidere. Βλ. caedo.

oc-cūlo αποκρύπτω, -cūlui, -cultum, -culĕre.

odi, § 98, 1.

of-fendo προσκρούω. Βλ. defendo.

oleo μυρίζω, -lui, -lĕre, § 89, 2.

operio σκεπάζω, -perui, -pertum, -perire. Βλ. aperio.

oportet, § 99, 2.

opperior αναμένω, -perītus ή pertus sum, pertum, -periri, § 80.

ordior αρχίζω, orsus sum, orsum, ordiri, § 80.

orior ανατέλλω, ortus sum, ortum (μετοχ. μέλλ. oritūrus), oriri, § 80.

(ρ. or-, όρ-νυ-μι). Στην οριστική του ενεστώτα, την υποτακτική του παρατατικού και στην προστακτική σχηματίζεται κανονικά κατά την γ' συζυγία: orĕris, oritur, orimur, orimini - orĕrer, orĕrentur, κτλ.

os-tendo δεικνύω. Χωρίς ύπτιο. Βλ. tendo και § 87, 2, β'. Σημ. και § 115, 2, β', Σημ.

paciscor συνθέτω, pactus sum, pactum, pacisci, § 80.

paenitet (me), μετανοώ, -tuit, -tĕre, § 99, 2.

palleo είμαι ωχρός, -llui, -llĕre, § 89, 2. Από αυτό pallesco ωχριω, -llui, -llescĕre, § 110, 2, α'.

pando απλώνω, pandi, passum (ή pansum), pandĕre.

pango, § 89, 4, γ' και § 115, 3, α'.

parco φείδομαι, reperci ή parsi, parcēre, § 87, 2, β'. Σουπίνο *temperatum* από το *temperare*.

pareo φαίνομαι, υπακούω, -rui, -rēre. Σύνθετο *ap-pāreo* (επιφαίνομαι).

Μτχ. μέλλ. (*ap*) *paritūrus*.

pario, § 84 και § 87, 2, β'. Μετοχή του μέλλοντος *paritūrus*.

pāscō, § 86, 2, γ'.

pateo είμαι ανοιχτός, -tui, -tēre, § 89, 2.

patior, § 84.

paveo φοβάμαι, pavēre, § 89, 2. Από αυτό *pavesco* (πτοούμαι), *pavescēre*, § 110, 2, α'.

pecto χτενίζω, *rexum*, *pectēre*.

pellicio σύρομαι, -lēxi, -lēctum, -licēre. Βλ. *lacio*.

pello ωθώ, *perūli*, *pulsum*, *pellēre*, § 87, 2, β'.

pendeo κρεμιέμαι, *perendi*, *pendēre*, § 89, 2 και 3 και § 87, 2, β'.

pendo ζυγίζω, *perendi*, *pensum*, *pendēre*, § 87, 2, β'.

per-cello καταβάλλω, ανατρέπω, -cūli, -culsum, -cellēre.

per-cuctio πατάσσω. Βλ. *quatio*.

per-do χάνω, -dīdi, -dītum, -dēre. Βλ. *do*.

pergo πορεύομαι, *per-rēxi*, *per-rectum*, *pergēre* (*per* + *rego*).

peto ζητώ, -tīvi, -tītum, -tēre, § 83, Σημ., § 89, 3 και § 115, 3, Σημ. 1.

piget (*me*) λυπούμαι, (*pigūit*), *pigēre*, § 99, 2.

pingo, § 89, 1, β'.

pinso, § 89, 4, γ'.

placeo αρέσκω, *placui* και *placītus sum*, *placītum*, *placēre*, (όπως το *habeo*). Σύνθετα *com-placeo*, *per-placeo*, αλλά *dis-plīceo*.

plango χτυπώ, -nxi, -nctum, -ngēre, (*p. plag-*, § 89, 1).

plaudo κροτώ, *plausi*, *plausum*, *plaudēre*.

plecto, § 86, 2, β'.

plīco διπλώνω, (*plicui*), *plicatum*, *plicāre*, § 89, 3. Εύχρηστο σύνθετο:

ap-plīco, *ex-plīco*, *applicāvi* και *applicui* - *explicavi* και *explicui*, κτλ.

pluit βρέχει, *pluit* και (αρχαϊκῶς) *pluivit*, *pluēre*, § 89, 1.

polleo ισχύω, *pollēre*, § 89, 2.

polliceor υπόσχομαι, *pollicītus sum*, *pollicītum*, *pollicēri*, § 80.

polluceo θυσιάζω, εκπληρώνω τάξιμο με θυσία, -lūxi, -luctum, -lucēre, § 89, 3.

polluo μαιίνω. Ὅπως το tribuo.

pōno αποθέτω, (posīvi) και posui, positum, ponere (pro + sino).

porricio προσφέρω στο βωμό, (-reci και) -rēxi, -rectum, -ricere, (por + jicio, ήτοι jacio, § 115, 3, α'.

por-rigo και (κατά συγκοπή) porgo προτείνω, -rēxi, -rectum, -rigere, (pot + rego, § 115, 3, α'.

por-tendo προλέγω. Βλ. tendo και § 87, 2, Σημ.

posco, § 89, 2, α' και § 87, 2, β'. Σουπίνο postulatum από το postulare.

pos-sideo (κέκτημαι) κατέχω, έχω, -sēdi, -sessum, -sidere. Βλ. sedeo και § 115, 3, α'.

pos-sīdo αποκτώ, -sēdi, -sessum, -sidere. Βλ. sido.

possum, § 91.

potior γίγνομαι κύριος, -tītus sum, -tītum, -tiri, § 80.

poto πίνω, potāvi, potum, potare, § 81, 2, Σημ.

praebeo παρέχω. Ὅπως το habeo (prae + habeo), § 115, 3, α'.

prae-dico προλέγω, -dixi, κτλ. Βλ. dīco (να διακρίνεται το praedīco, -cāvi, -cātum, -cāre διακηρύττω).

prae-sto προέχω, -stīti, -stāre. Μτχ. μέλλ. praestatūrus. Βλ. sto.

prandeo γευματίζω, prandi, pransum, prandere, § 81, 2, Σημ. και § 89, 3.

prehendo ή prendo πιάνω με το χέρι μου σφιχτά, -hendi, -hensum, -hendere.

premo πιέζω, pressi, pressum, premere. Ως σύνθετο -prīmo, -pressi κτλ. § 115, 3, α'.

pro-do προφέρω, προδίδω. Βλ. do.

proficiscor αναχωρώ, -fectus sum, -ficisci, § 80.

prō-fligo καταβάλλω, -gāvi, -gātum, -gāre. Βλ. και fligo.

promo εκφέρω, prompsi, promptum, promere, (pro + emo).

pu-det, § 99, 2. Μετχ. μέλλ. puditurum.

pungo, § 89, 1, β'. Τα σύνθετα έχουν στον παρακείμενο -punxi, π.χ. interpungo, interpunxi, κτλ.

quaero ζητώ, § 89, 4, Σημ. 1. Ως σύνθετο -quīro, § 115, 3, β'.

quaeso, § 98, 2, γ'.

quatio, § 84. Ως σύνθετο -cutio, -cussi, -cussum, -cutere, π.χ. concutio διαταράσσω κτλ.

queo, § 94.

queror (μέφομαι) κατηγορώ, quaestus sum, queri (ρ. ques-, πβ. § 23, 2, Σημ.)

quiesco ησυχάζω, quievi, (quietum), quiescere.

rado ξύνω, εξαλείφω, rāsi, rasum, radere, § 87, 2, γ'.

rapio, § 84 και § 86, 1, γ'. Ως σύνθετο -rāpio, § 115, 3, α'.

red-do. Βλ. do.

re-fello ανασκευάζω, -felli, -fellere. Σουπίνο refutatum από το refutare.

refert (meā) με ενδιαφέρει, rētuli, referre. Βλ. § 132 Σημ. β'.

rego κατευθύνω, διευθύνω, rēxi, rectum, regere. Ως σύνθετο -rigo, -rēxi, κτλ. § 115, 3, α'.

re-miniscor ενθυμούμαι, -sci, § 80 και § 89, 1. Οι τύποι που λείπουν αναπληρώνονται από το recordari.

reor συλλογίζομαι, rātus sum, rēri, § 80.

re-pello απωθώ, reppūli, repulsum, repellere. βλ. pello.

reperio ανευρίσκω, reppēri, repertum, reperire. πβ. comperio.

rēpo έρπω, -psi (-ptum), -pēre § 87, 2, γ'.

re-posco απαιτώ, -poscere. Βλ. posco και § 89, 2.

resipisco σωφρονίζομαι, -sipui, -sipiscere. Από το sapio πβ. § 110, 2, α' και § 115, 3, α'.

respondeo αποκρίνομαι, -spondi, -sponsum, -spondere. βλ. spondeo.

resto υπολείπομαι, -stīti, -stāre. βλ. sto.

re-ticesco αποσιωπώ, -ticui, -ticescere, § 89, 2. Από το taceo, § 110, 2, α' και § 115, 3, α'.

re-vertor, § 81, 2.

re-vivisco αναζώ, -vixi, -viviscere. Από το vivo, § 110, 2, α'.

rideo, § 89, 3 και § 115, 2, β'.

rigeo ριγώ, -gūi, -gēre.

rōdo τρώγω, rōsi, rōsum, rodere, § 87, 2, γ'.

rudo, § 89, 3.

rumpo θραύω, rūpi, ruptum, rumpere.

ruo καταρρίπτω, § 89, 4, Σημ. 1 (μετοχ. μέλλ. ruiturus). βλ. και congruo, in-gruo.

saepio (λιγότερο ορθό sepio) περιφράσσω, saepi, saeptum, saepire, § 89, 3.

salio πηδῶ, salui, (saltum), salire. Ως σύνθετο -silio, -silui, (-sultum), -silire, § 115, 3, α'.

salvère, § 89, 3.

sancio επικυρώνω, sanxi, sanctum, sancire, § 89, 3.

sapio, § 84 και 89, 2. Ως σύνθετο -sipio, (-sipui), -sipère, § 82, 2 και § 115, 3, α'. Βλ. και resipisco.

sarcio επισκευάζω, sarsi, sartum, sarcire, § 89, 3.

scalpo σκαλίζω, γλύφω, -psi, -ptum, -père, § 87, 2, γ'.

scando, § 88, 1, β'. Ως σύνθετο -scendo, όπως descendo κατεβαίνω κτλ. § 115, 3, α'.

scindo σχίζω, scīdi, scissum, scindère, (ριζ. scid-, § 86, 2, α').

scio (οίδα) ξέρω, (scīvi και scii, scītum), scire. Από αυτό scisco πληροφοροῦμαι, scīvi, scītum, sciscère, § 110, 2, α'.

scribo γράφω, scripsi, scriptum, scribère, § 87, 2, γ'.

sculpo γλύφω. βλ. scalpo.

seco, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. secatūrus.

sēdeo κάθομαι, sēdi, sēssum, sedère, § 89, 2. Ως σύνθετο -sīdeo, -sēdi, -sēssum, -sidère· αλλά circum-sedeo, super-sedeo, § 115, 3, α' και Σημ. 2.

senesco, § 86, 2, γ'.

sentio αισθάνομαι, sensi, sensum, sentire, § 89, 3.

sepelio θάβω, -pelīvi, -pultum, -pelire.

sequor ακολουθῶ, secūtus sum, secūtum, sequi, § 80.

sero, § 89, 4, Σημ. 1. Στα σύνθετα το σουπίνο -sītum, § 115, 3, α'.

sero συναρμόζω, (serui), sertum, serère.

serpo έρπω, -psi, -père, § 89, 2 και 87, 2, γ'.

sido καθίζω, sēdi, sessum, sidère.

sileo σιωπῶ, silui, silère, § 89, 2.

sino, § 89, 4, Σημ. 1.

sisto στήνω, sīti, (ή stēti), stātum, sistère (si-sto, § 86, 3). Τα σύνθετα absisto, desisto κτλ. χωρίς ύπτιο.

soleo, § 81, 1.

solvo λύνω, solvi, solūtum, solvère.

sono ηχω, -nui, -nāre, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. sonaturus.

sorbeo ροφῶ, -bui, -bère, § 89, 2.

sordeo ρυπαίνω, -dui, -dère, § 89, 2.

spargo σκορπίζω, -rsi, -rsum, -rgĕre. Ως σύνθετο -spergo, § 115, 3, α'.
specio, § 84. Εύχρηστο σε σύνθεση -spicio, -sprĕxi, -spectum, -spicĕre, § 115, 3, α'.

sperno καταφρονώ, sprĕvi, sprĕtum, spemĕre.

splendo λάμπω, -dui, -dĕre.

spondeo εγγυώμαι, spondi, sponsum, spondĕre, § 87, 2, β' και § 89, 3.

spuo πτύω. Όπως το tribuo.

squaleo είμαι αυχηρός (ξερός) -lĕre, § 89, 1.

statuo ιδρύω. Όπως το tribuo. Στα σύνθετα -stituo, § 115, 3, α'.

sterno στρώνω, strāvi, strātum, sternĕre.

sternuo φταρνίζομαι, -nuī, -nuĕre, § 89, 2.

stinguo. Συνήθως σύνθετο ex-stinguo σβήνω, -stinxi, -stinctum, -stinguĕre. Τα σύνθετα di-stinguo διαστέλλω, in-stinguo κεντρίζω, inter-stinguo προέρχονται από άλλο stinguo = κεντώ.

sto στέκομαι, stĕti, (stātum, αλλά stāturus), stāre, § 100, 2.

strepo, § 89, 3.

stūdeo τρίζω, -di, -dĕre και strido, -dĕre, § 99, 2 και 3.

stringo σφίγγω, strinxi, strictum, stringĕre.

struo σωρεύω, strūxi, structum, struĕre.

studeo σπουδάζω, -dui, -dĕre, § 89, 2.

stupeo είμαι έκθαμβος, -pui, -pĕre, § 89, 2.

suādeo πείθω, suāsi, suāsum, suadĕre, § 89, 3.

suēscō συνηθίζω, suēvi, suĕtum, suescĕre.

sugo απομυζώ, sūxi, suctum, sugĕre.

sum, § 77 και 100, 2.

sūmo παίρνω, sumpsi, sumptum, sumĕre. (Από το subs + ĕmo).

suo ράβω. Όπως το tribuo.

surgo σηκώνομαι, surrĕxi, surrectum, surgĕre. (Από το sub + rego).

Και subrigo.

tabeo λιώνω, -bĕre, § 89, 2.

taceo σιωπώ, tacui, tacĕre. Μετχ. μέλλ. tacitūrus. Η παθητ. μετοχή tacitus, επίθετο = σιωπηλός, § 81, 2, Σημ. Αντιθέτως -ticeo, -ticui, -ticere, § 89, 2 και § 115, 3, α'. βλ. και con-ticesco.

taedet (me) σιχαίνομαι, taedit ή (per) taesum est, taedĕre, § 99, 2 και § 115, 3, Σημ. 1.

tango, § 86, 2, α'. Ως σύνθετο tingo, όπως at-tingo εφάπτομαι, -tīgi, -tactum, -tingēre, § 115, 3, α'.

tēgo στεγάζω, tēxi, tectum, tegēre.

temno καταφρονώ, tempsi, temptum, temnēre.

tendo, § 87, 2, β' και Σημ. Σύνθετο at-tendo προσέχω, -tēdi, -tentum, -tēdēre.

teneo κρατώ, tenui, (tentum), tenēre. Ως σύνθετο -tineo, -tinui, -tentum, -tinēre, § 115, 2, β', και 3, α'. Του σύνθετου sustineo υπομένω, σουπίνο sustentātum από το sustentare.

tepeo. Είμαι χλιαρός, -pēre, § 89, 2. Από το tepesco χλιαίνομαι, -pui, -pescēre, § 110, 2, α'.

tergeo και σπανίως tergo σφογγίζω, tērsi, tersum, tergēre (και tergēre). Πβ. § 89, 3.

tēro τρίβω, trīvi, trītum, terēre.

terreo φοβίζω. Όπως το habeo.

texo υφαίνω, -xui, -xtum, -xēre.

tīneo φοβούμαι, -mui, -mēre, § 89, 2.

tingo ή tinguo βρέχω (πβ. τέγω) -nxi, -nctum, -ngēre.

tollo σηκώνω, (sus-tuli, sub-latum), tollēre. πβ. fero, § 115, 2, β'.

tondeo κουρεύω, totondi, tonsum, tondēre, § 87, 2, β', και § 89, 3.

tono βροντώ, -nui, (-nītum), -nāre, § 89, 3.

torpeo ναρκώνομαι, -pēre, § 86, 2. Από αυτό torpesco (ναρκώνομαι), -pui, -pescēre, § 110, 2, α'.

torqueo στρέφω, torsi, tortum, torquēre, § 89, 3.

torreo ξεραίνω, torruī, tostum, torrēre.

trado προδίνω, -dīdi, -dītum, -dēre. βλ. do.

trāho σύρω, traxi, tractum, trahēre.

tremo τρέμω, -mui, -mēre, § 89, 2.

tribuo απονέμω, tribui, tribūtum, tribuēre, § 74, 3, γ' και § 89, 4, Σημ. 1.

trūdo σπρώχνω, trūsi, trūsum, trudēre, § 87, 2, β'.

tueor τηρώ, φυλάω, tuēri, § 80. Πρκμ. tutātus sum.

tumeo είμαι πρησμένος, (-mui), -mēre, § 89, 2. Από αυτό tumesco (πρήσκομαι), -mui, -mescēre, § 110, 2, α'.

tundo κρούω, tutūdi, tūsum, tundēre, § 87, 2, β'.

turgeo είμαι πρησμένος, -rgēre, § 89, 2.

- ulciscor** τιμωρώ, ultus sum, ultum, ulcisci, § 80.
- unquo** ή ungo αλείφω, unxi, unctum, unguere, § 87, 2, γ'.
- urgeo** ή urgueo σπρώχνω, -ursi, -gere, § 89, 2.
- uro** καίω, ussi, ustum, urere (ριζ. us-, από την eus- Ελλ. εύω· πβ. § 23, 2, Σημ.).
- utor** χρησιμοποιούω, usus sum, usum, uti, § 80.
- vado** βαδίζω (vasi, vāsum), vadere, § 87, 2, γ'.
- valeo** υγιαίνω, valui, valere. Μετχ. μέλλ. valiturus.
- veho** μεταφέρω, vexi, vectum, vehere.
- vello** ανασπώ, velli, vulsum, vellere § 88, 1.
- vendo** πωλώ, -didi, -ditum, -dere. Από το venum που είναι αιτιατική του άχρηστου σε άλλη πτώση ονόματος venus (= πώληση) και do. Παθητ. veneo.
- veneo** πωλούμαι, (venīvi ή venīi, venitum), venire· (από το venum+eo. βλ. προηγούμενο, § 83, Σημ. και § 89, 4, Σημ. 1).
- venio**, § 89, 3.
- vereor**, § 80.
- vergo** κλίνω προς κάτι, versi, vergere, § 89, 2.
- verro** σαρώνω, (versum), verrere.
- verto** στρέφω, verti, versum, vertere.
- vescor** τρώω, venci, § 80 και § 89, 2. Πρκμ. ēdi από το edo.
- veto** απαγορεύω, § 89, 4, Σημ. 1.
- video** βλέπω, vīdī, vīsum, videre, § 89, 3.
- vieo** δένω, viētum, -ere, § 89, 2.
- vigeo** ακμάζω, -gui, -gere, § 89, 2. Από αυτό vigesco αναθάλλω, -gui, -gescere, § 110, 2, α'.
- vincio** δένω, vinxi, vinctum, vincire, § 89, 3.
- vinco** νικώ, vīci, victum, vincere, § 86, 2.
- vireo** είμαι χλωμός, -rere, § 89, 2. Από αυτό viresco χλοάζω, -rui, -rescere, § 110, 2, α'.
- viso** επισκέπτομαι, (visi), visere, § 89, 2. βλ. video.
- vivo** ζω, vīxi, vivere. Μετχ. μέλλ. victurus, § 100, 1.
- volo**, § 95.
- volvo** ελίσσω, volvi, volūtum, volvere.
- vomo** κάνω εμετό, -mui, -mitum, -mere.
- novео** εύχομαι, τάζω, nōvi, nōtum, novere.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

121. ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

1. Για να χρονολογήσουν ιστορικά γεγονότα, οι Ρωμαίοι έπαιρναν χρονική αφετηρία το έτος της κτίσεως της Ρώμης (*ab urbe condita* = από κτίσεως της πόλεως, αφότου χτίστηκε η πόλη, δηλ. από το 753 π.Χ.). Κανονικά όμως το κάθε έτος το καθόριζαν με μόνα τα ονόματα των υπάτων αυτού του έτους (*M. Messāla et M. Pisōne consulibus* = όταν ήταν ύπατοι ο **Μ. Μ.** και ο **Μ. Ρ.**). Σπανιότερα πρόσθεταν και τον αριθμό που είχε αυτό το έτος αφότου χτίστηκε η Ρώμη. (*Anno quingentesimo quinquagesimo primo ab urbe condita, P. Sulpicio Galba C. Aurelio consulibus, bellum cum rege Philippo in itumest* = κατά το 551 έτος αφότου χτίστηκε η Ρώμη, όταν ήταν ύπατοι ο **P.S.G.** και **G.A.**, άρχισε πόλεμος με το βασιλιά Φίλιππο).

2. Το Ρωμαϊκό έτος παλαιότερα άρχιζε από το Μάρτιο, δηλ. από την αρχή της ανοίξεως, αργότερα (από τα μέσα της β' π.χ. εκατονταετηρίδας) από τον Ιανουάριο· αυτόν το μήνα γινόταν έκτοτε και η εγκατάσταση των νέων ενιαύσιων αρχόντων (υπάτων, πραιτόρων κτλ.).

Το έτος, όπως και σε μας, είχε 12 μήνες, που τα ονόματά τους ήταν τα εξής: 1ος *Martius*, 2ος *Aprilis*, 3ος *Maius*, 4ος *Junius*, 5ος *Quintilis*, 6ος *Sextilis*, 7ος *September*, 8ος *October*, 9ος *November*, 10ος *December*, 11ος *Januarius*, 12ος *Februarius*.

Τα ονόματα αυτά των μηνών (κυρίως είναι επίθετα, για καθένα υπονοείται το όνομα *mensis* = μήνας) παρέμειναν και όταν μετατοπίστηκε η αρχή του έτους και μόνο δύο μηνών τα ονόματα μεταβλήθηκαν κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους, του *Quintilis* με το *Julius* για να τιμηθεί ο **Ιούλιος Καίσαρ** και του *Sextilis* με το *Augustus* για να τιμηθεί ο **Οκτάβιος Αύγουστος**. Σταθερότερα τα σχετικά με το ρωμαϊκό ημερολόγιο καθορίστηκαν από τον **Ιούλιο Καίσαρα** (γι' αυτό και το ημερολόγιο λέγεται **Ιουλιανό**).

3. Ο καθορισμός των ημερών σε κάθε μήνα δε γινόταν στο ρωμαϊκό ημερολόγιο όπως γίνεται τώρα σε μας, δηλ. με απλή αρίθμηση από την πρώτη ημέρα του μήνα και εξής, αλλά με τον κατωτέρω ιδιόρρυθμο τρόπο:

Τρεις ορισμένες ημέρες του μήνα που καθεμιά είχε δικό της όνομα (Calendae «Καλάνδαι», Nonae «Νώναι», Idus «Ειδοί», § 31) λογαριάζονταν κύριες και αυτές χρησίμευαν ως βάση για τον καθορισμό των άλλων ημερών του μήνα. Calendae ήταν η πρώτη του μήνα, Nonae η 5η και Idus η 13η, εξαιρέσει των μηνών Μαρτίου, Μαΐου, Ιουλίου και Οκτωβρίου, των οποίων Nonae ήταν η 7η και Idus η 15η. Μαζί με τα ονόματα αυτών των τριών ημερών είχε συναφθεί το όνομα του αντίστοιχου μήνα ως επιθετικός προσδιορισμός τους σε θηλυκό γένος, π.χ. Calendae Januariae = η πρώτη Ιανουαρίου, Calendis Januariis (αφαιρ.) = κατά την πρώτη Ιανουαρίου, κ.ο.κ.

Ο καθορισμός καθεμιάς από τις υπόλοιπες ημέρες του μήνα γινόταν πάντοτε **οπισθοχωρητικώς**. Έτσι η προηγούμενη μιας από τις τρεις κύριες ημέρες δηλωνόταν με το επίρρημα pridie (= κατά την προηγούμενη), που συναπτόταν με την αιτιατική του ονόματος της οικείας κάθε φορά ημέρας από τις τρεις κύριες, π.χ. pridie Calendas Maias = (τη προτεραία των Καλανδών του Μαΐου) την 30 Απριλίου, pridie Nonas Junias = (τη προτεραία των Νωνών του Ιουνίου) την 4η Ιουνίου, pridie Idus Octobres = (τη προτεραία των Ειδών του Οκτωβρίου) την 14η Οκτωβρίου κ.ο.κ.

Από τις υπόλοιπες ημέρες καθεμιά δηλωνόταν με εμπρόθετο από την πρόθεση ante (= προ) και την αιτιατική πρώτα του ονόματος dies με το τακτικό αριθμητικό που έδειχνε την τάξη της οριζόμενης ημέρας προ των επομένων Νωνών ή Ειδών του μήνα αυτού ή των Καλανδών του επόμενου και έπειτα την αιτιατική του ονόματος μιας από τις κύριες ημέρες του, όπως ante diem quartum Nonas Februarias (τη τετάρτη ημέρα προ των Νωνών του Φεβρουαρίου) = ante diem decimum Calendas Maias (= τη δεκάτη ημέρα προ των Καλανδών του Μαΐου) κ.ο.κ.

Είναι φανερό, ότι την ημέρα του μήνα που αντιστοιχεί σε παρόμοιο χρονικό ορισμό για μας, μπορούμε να τη βρίσκουμε με **αφαίρεση**. Επειδή οι Ρωμαίοι αριθμώντας κατά τον ανωτέρω τρόπο συνυπολόγιζαν και την ημέρα των προσεχών Νωνών ή Ειδών ή Καλανδών, από

τις οποίες οπισθοχωρητικώς ὀρίζαν τις ημέρες των μηνών, γι' αυτό πρέπει, αν η καθοριζόμενη ημέρα είναι μπροστά από τις Νώνες και τις Ειδούς, να προσθέτουμε μια μονάδα στὸν ἀριθμὸ που δείχνει την ημερομηνία τους και ἔπειτα να αφαιρούμε. Αν η καθοριζόμενη ημέρα είναι μπροστά από τις Καλένδες του ἐπόμενου μήνα, να προσθέτουμε δυο μονάδες στον ἀριθμὸ των ημερῶν του μήνα στον οποίο ἀνήκει η καθοριζόμενη ημέρα και ἔπειτα να κάνουμε την ἀφαίρεση. Ἐτσι λοιπὸν η ante diem quartum Nonas Februarias εἶναι η 2 Φεβρουαρίου (Nonae Februariariae η 5, προσθέτοντας 1 στο 5 και αφαιρώντας 4 ἔχουμε 2), η ante diem decimum Calendas Maias εἶναι η 22α Ἀπριλίου. (ο Ἀπρίλιος ἔχει 30, προσθέτοντας 2 και ἀπὸ το ἀθροισμα 32 αφαιρώντας το 10 ἔχουμε 22).

Σ η μ ε ί ω σ η . Οι φράσεις με τις οποίες ἀνωτέρω ὀρίσαμε τις ημέρες του μήνα ἔχουν σολοικισμοὺς συντακτικούς. Το κανονικὸ συντακτικῶς εἶναι die quarto ante Nonas Februarias — die decimo ante Calendas Maias, κ.τ.ό. Οι φράσεις που φανερώνουν ημερομηνία θεωροῦνται ως μία ἔννοια και γι' αὐτὸ εἶναι δυνατό να χρησιμοποιεῖται μπροστά ἀπὸ αὐτὲς η πρόθεση in ἢ ad ἢ ex, ὅπως: Caedem optimatium contulerat Catilina **in** ante diem V. Cal. Novembres — Supplicatio indicta est **ex** ante diem V Idus Octobres — In Formiano esse volumus us que **ad** pridie Monas Maias.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

122. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

1. Ονομάτων προσώπων.

Κάθε Ρωμαίου το όνομα κανονικά ήταν τριπλό, δηλ. το αποτελούσε το προωνύμιο (praenōmen), το όνομα (nomen) και το επώνυμο (cognōmen), π.χ. Marcus Tullius Cicero. Του προωνυμίου γραφόταν συνήθως μόνο το πρώτο γράμμα ή τα πρώτα γράμματα:

A. = Aulus	L. = Lucius	Q. ή Qu. = Quintus
App. = Appius	M. = Marcus	S. ή Sex. = Sextus
C. ή G. = Gaius	M' = Manius	Ser. = Servius
Cn. ή Gn = Gnaeus	Man = Mamercus	Sp. = Spurius
D. = Decimus	N. ή Num. = Numerius	T. = Titus
K. = Kaeso	P. = Publius	Ti ή Tib. = Tiberius

2. Ονόματα αρχόντων, αρχών, επίσημων ευχών κτλ.

aed. = aedilis
can. = candidātus
cos. = consul
coss. = consules
D. = Divus
des. = designātus.
E. Q. R. = eques Romanus
Ictus = iuris consultus
imp. = imperator
leg. = legatus.
O. M. = optimus maximus.
p. = populus
p.c. = patres conscripti
pl. = plebs
P. M. ή Pont. Max. = pontifex maximus

pr. = praetor
 P.R. = populus Romanus
 praef. = praefectus
 proc. = proconsul
 Q. D. B. V. = quod deus bene vertat.
 Q. F. F. Q. S. = quod felix faustumque sit
 Quir. = Quirites
 Resp. = respublica
 S. C. ή SCtum = senatus consultum
 S. P. Q. R. = senatus populusque romanus
 tr. = tribūnus
 tr. pl. = tribūnus plebis.

3. Χρονολογιών

(Βλ. για το Ρωμαϊκό ημερολόγιο § 121)

a.d. = ante diem
 a.u.c. = ab urbe condita
 C. ή Cal. = Calendae
 Id. = Idus
 N. = Nonae

4. Σε επιγραφές μνημείων

d.d. (d). = dono dedit (dicavit)
 D.M. (S). = Dis Manibus (Sacrum)
 d.s. = de suo
 d. s. p. p. = de sua pecunia posuit
 f. = filius ή filia
 f.c. ή fac. cur. = faciendum curavit
 g. p. r. f. = genio populi romani feliciter
 h. s. e. = hic situs (ή sita) est
 l. = libertus ή liberta
 n. = nepos
 pr. = pronēpos
 (p) v.a. = (pius) vixit annos
 s.t.t.l. = sit tibi terra lēvis.

5. Σε επιστολές.

s.v.b.e.e.v. = si vales bene est; ego valeo

s.d. (ή s.p.d.) = salutem dicit (ή salutem plurimam dicit).

6. Σε βιβλία.

cf. = confer

i.e. = id est

l.c. = loco citato

l.l. = loco laudato

l.s. = logo sigilli

mss = manuscripti

scil. = scilicet

sq. = sequens

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ
ΤΗΣ
ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Μ Ε Ρ Ο Σ Α ´

ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

123. Η σύνταξη των λέξεων (*constructio dictiōnum* ή *structūra*) στη λατινική γλώσσα σε πολλά είναι η ίδια ή παρόμοια προς τη σύνταξη της αρχαίας Ελληνικής. Στα κεφάλαια που ακολουθούν εξετάζονται προπάντων οι διαφορές και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στη σύνταξη της λατινικής.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥΣ

124. Ως υποκείμενο (*subiectum*) προτάσεως **σπάνια** μπαίνει στη λατινική όνομα επίθετο και ιδίως μετοχή (επειδή δεν έχει άρθρο που να την ουσιαστικοποιεί) : *beati sunt possidentes* (= μακάριοι (εισιν) **οι κατέχοντες**) ευτυχημένοι εκείνοι που κατέχουν.

Αντί μετοχής τίθεται συνήθως ως υποκείμενο αναφορική πρόταση: *divitissimus est (is)* , **qui paucis contentus est** (= πλουσιώτατος εστιν ο ολίγοις **αρκούμενος**) είναι **πάρα** πολύ πλούσιος **εκείνος** που είναι ευχαριστημένος με τα λίγα.

125. Όνομα ουσιαστικό ως **κατηγορούμενο** (*praedicatum*) τίθεται και στη **Λατινική** σε πτώση **γενική** (κτητική κτλ.) π.χ. *horti sunt Caesaris* οι κήποι είναι του **Καίσαρα**. Στη **Λατινική** όμως όνομα ουσιαστικό ως κατηγορούμενο τίθεται και σε πτώση **δοτική**, για να δηλωθεί σκοπός, και σε **αφαιρετική**, για να δηλωθεί κατάσταση ή ιδιότητα: *Themistoclis consilium salūti fuit* η σκέψη του Θεμιστοκλή υπήρξε σωτήρια. **bono animo** (αφαιρ.) *sum* έχω θάρρος: *Britanni sunt capillo promisso* (= οι Βρεταννοί καθειμένην την κόμην έχουν) οι **Βρεταννοί** έχουν ριγμένα κάτω τα μαλλιά.

126. Η συμφωνία του ρήματος, του συνδετικού (*copula*) και του κατηγορηματικού (*verbum finitum*) με το υποκείμενο γίνεται όπως και στην Ελληνική. Στη Λατινική δεν υπάρχει σύνταξη αντίστοιχη προς την **αττική** σύνταξη της αρχαίας Ελληνικής.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΠΤΩΣΕΙΣ

127. Η συντακτική χρήση της ονομαστικής και κλητικής, της γενικής, της δοτικής και της αιτιατικής στη Λατινική είναι γενικώς όμοια προς την Ελληνική.

128. Η αφαιρετική είναι η πτώση, με την οποία δίδεται απάντηση στην ερώτηση:

1) **πόθεν;** (από πού; από ποιον; κτλ.) δηλ. η αφαιρετική φανερώνει την αφετηρία κάποιας ενέργειας του υποκειμένου: **venit Romā** (= έρχεται εκ Ρώμης) έρχεται από τη Ρώμη· (*ablativus separativus*, αφαιρετική του αποχωρισμού, **κυρίως αφαιρετική**, που αντιστοιχεί προ τη γενική αφαιρετική της αρχαίας Ελληνικής· πβ. Θέτις ανέδου πολίτης αλός).

2) **μετά τίνας;** (με ποιον; με τι; πώς;), δηλ. η αφαιρετική φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα που συνοδεύει το υποκείμενο σε κάποια ενέργειά του: **decem navibus** Romam rediit με δέκα πλοία επέστρεψε στη Ρώμη· (*ablativus sociativus*, **αφαιρετική της κοινωνίας ή της συνοδείας**, που αντιστοιχεί προς την όμοια δοτική της αρχαίας Ελληνικής· πβ. κατέπλευσεν εις Πάρον **ναυσίν είκοσιν**).

Από την αφαιρετική αυτή προήλθε η *ablativus instrumentalis*, η **οργανική αφαιρετική**, (αντίστοιχη προς την όμοια δοτική της αρχαίας Ελληνικής: **secūri** (αφαιρ.) *hostem percussit* με τσεκούρι χτύπησε τον εχθρό· (πβ. την θύραν τη βακτηρία έκρουε).

Σ η μ ε ί ω σ η . Στη θέση απλής αφαιρετικής της συνοδείας τίθεται και εμπρόθετο με την *cum*+αφαιρετική, κυρίως όταν η αφαιρετική αυτή δεν έχει επιθετικό προσδιορισμό: **cum exercitu** profectus est ανεχώρησε μαζί με το στρατό.

Στη θέση της οργανικής αφαιρετικής, όταν είναι **πρόσωπο** εκείνο με το οποίο ενεργεί κάποιος κάτι, τίθεται η *per* με αιτιατική ή η (αφαιρετική) *operā* ή *auxiliō* με γενική του προσώπου: **per servum** certior factus est πληροφορήθηκε από το δούλο. **Ciceronis operā** res publica conservata est η πολιτεία διασώθηκε από τον Κικέρωνα. Κατά τον ίδιο τρόπο και *operā* meā, nostrā - *operā* tuā, vestrā, κτλ. αντί *per* me, *per* nos, *per* te, κτλ.

3) **πού;** η αφαιρετική φανερώνει τον **τόπο** κάποιας ενέργειας του υποκειμένου: **Babylōne** mortuus est πέθανε στη Βαβυλώνα (= εν Βαβυ-

λώνι) (ablativus locativus, **τοπική αφαιρετική**, αντίστοιχη προς την όμοια δοτική της αρχαίας Ελληνικής· πβ. πατήρ αυτόθι μίμνει αγρό).

Σ η μ ε ί ω σ η . Ως τοπική πτώση σε ορισμένες περιπτώσεις λαμβάνεται και η (ενική) γενική (βλ. κατωτέρω).

Χρήση των πτώσεων

1. Η γ ε ν ι κ ή :

α) Με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα.

129. 1) Η γενική **κτητική** (genetivus possessivus) στη Λατινική με μερικά ονόματα, όπως nomen, vox, virtus κ.ά. σημαίνει ό,τι η παράθεση ή επεξήγηση: nomen **regis** in odio fuit Romanis (το όνομα του βασιλιά) το όνομα **βασιλιάς** έγινε μισητό στους Ρωμαίους (genetivus explicativus ή epxexegeticus).

Σ η μ ε ί ω σ η . Στη θέση της γενικής των προσωπικών αντωνυμιών (mei, tui, nostri, κτλ. § 50) ως κτητικής, βρίσκουμε στη Λατινική κανονικά τις αντίστοιχες κτητικές αντωνυμίες. Λέγεται π.χ. nulla epistula **tua** (όχι tui) καμία επιστολή σου. Αν όμως υπάρχει και προσδιορισμός παραθέσεως ή επιθετικός προσδιορισμός του προσώπου, που νοείται από την κτητική αντωνυμία, αυτός εκφέρεται σε γενική: meā consulis operā «δι' εμού του υπάτου» (πβ. § 128, 2, Σημ.).

2) Ως γενική **διαιρετική** (genetivus partitivus) χρησιμοποιείται στη Λατινική (με μεγάλη ιδιορρυθμία) εκτός από άλλους τρόπους η **γενική ενικού** ονόματος ουσιαστικού ή του ουδέτερου **δευτερόκλιτου** επιθέτου που λαμβάνεται ως ουσιαστικό, μολονότι αυτά δε σημαίνουν ένα διηρημένο όλο ή ποσό. Με τη γενική αυτή συντάσσονται:

α) το ουδέτερο επιθέτων ή επιθετικών αντωνυμιών που σημαίνουν ποσό, όπως και το ουδέτερο άλλων αντωνυμιών, που λαμβάνεται ως ουσιαστικό σε πτώση ενική ονομαστική ή αιτιατική που εκφέρεται χωρίς πρόθεση, όπως multum, plus, plurimum, nimium - paulium, minus, minimum - tantum, quantum - hoc, id, idem, quod, quid, aliquid, nihil, κτλ. π.χ. multum **labōris** πολὺς κόπος· virtus nihil expēdit **praemii** η αρετή δεν απαιτεί καμιά αμοιβή· quid novi? **nihil** novi? τι νέα; κανένα νέο;

Σ η μ ε ί ω σ η . Αν η όλη έκφραση αποτελεί εμπρόθετο ή αν το επίθετο που ακολουθεί τα ανωτέρω επίθετα ή αντωνυμίες είναι **τριτόκλιτο**, τότε δε χρησιμοποιείται γενική διαιρετική αλλά επιθετικός προσδιορισμός. Έτσι (*tantum audaciae* τόσο μεγάλη τόλμη, αλλά) **ad tantam audaciam** σε τόσο μεγάλη τόλμη (*aliquid boni* κάτι αγαθό, αλλά) **aliquid memorabile** κάτι αξιομνημόνευτο (και όχι **memorabilis**, γεν.).

β) τα ποσοτικά επιρρήματα *satis, -nimis, parum*. Π.χ. *ea amicitia non satis habet firmitatis* η φιλία αυτή δεν έχει αρκετή σταθερότητα.

3) α) Με γενική **αντικειμενική** (*genetivus obiectivus*) συντάσσονται και στη Λατινική πολλά επίθετα, που τα αντίστοιχά τους και στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με γενική αντικειμενική. Αξιοσημείωτο είναι το επίθετο *certior* (συγκριτικό του *certus* βέβαιος, ασφαλής), που συντάσσεται και αυτό με γενική αντικειμενική στις φράσεις *certior fio alicuius rei* πληροφορούμαι για κάτι, και **certiorem** facio *alicuius rei* πληροφορώ κάποιον για κάτι.

β) Με γενική αντικειμενική συντάσσονται και πολλές μετοχές ενεστώτα ενεργητικών μεταβατικών ρημάτων που συντάσσονται με αιτιατική, όταν λαμβάνονται ως επίθετα και δηλώνουν κάποια διαρκή ιδιότητα: (*amo patriam*, αλλά) *amans patriae* = φιλόπατρις, (*appretio laudem*, αλλά) *appetens laudis* φιλόδοξος. (πβ. αρχ. Ελλην. **οιωνών** σάφα ειδώς, κ.τ.ό.).

β) Με ρήματα

130. Αντικείμενο σε γενική στη Λατινική παίρνουν μόνο τα ρήματα που σημαίνουν μνήμη ή λήθη (*memini*, § 98, 1, *reminiscor*, *obliviscor*, κτλ.) και τα αναμνηστικά (*admoneo*, *commoneo* κτλ.) τα οποία, όταν είναι ενεργητικά μεταβατικά, έχουν και άλλο αντικείμενο σε αιτιατική, που φανερώνει τό πρόσωπο, που υπενθυμίζει κάποιος: *memini amicorum* (= μέμνημαι των φίλων - θυμάμαι τους φίλους): *legati foederis Carthaginenses admonuerunt* (= οι πρέσβεις υπέμνησαν τους Καρχηδονίους τη συνθήκη - οι πρέσβεις υπενθύμισαν στους Καρχηδ. τη συνθήκη).

Τα ανωτέρω ρήματα παίρνουν το αντικείμενό τους και σε αιτιατική, όταν δε φανερώνει πρόσωπο. Κανονικά όμως το αντικείμενο τίθεται σε αιτιατική, όταν είναι το ουδέτερο αντωνυμίας ή επιθέτου: **iniurias** obliviscitur λησμονεί τις βρισιές **illud** semper memento εκείνο πάντοτε να θυμάσαι.

Σ η μ ε ί ω σ η . Τα άλλα ρήματα της Λατινικής που αντιστοιχούν σε ρήματα της αρχαίας Ελληνικής που συντάσσονται με γενική, συντάσσονται στη Λατινική είτε με δοτική είτε, τα πιο πολλά, με αφαιρετική (βλ. κατωτέρω).

131. Συντάσσονται με γενική της αιτίας (*genetivus causae*) 1) τα δικαστικά ρήματα (*verba iudicialia*), όπως *accusāre, damnāre, absolvĕre* κ.τ.δ., από τα οποία τα ενεργητικά μεταβατικά έχουν και άλλο αντικείμενο σε αιτιατική, που φανερώνει το πρόσωπο που κατηγορεί, καταδικάζει κάποιος, κτλ.: *Miltiades proditiōnis accusatus est* ο Μιλτιάδης κατηγορήθηκε για προδοσία· *consulem condemnaverunt inertiae* κατηγόρησαν τον ύπατο για αμέλεια.

Σύμφωνα με αυτά λέγεται και *accusare aliquem capitis* (υπάγειν τινά θανάτου = εγκαλώ κάποιον ενώπιον του δήμου για έγκλημα που ποινή του είναι ο θάνατος) και *damnare aliquem capitis* (καταγιγνώσκειν τινός θάνατον = καταδικάζω κάποιον σε θάνατο).

Σ η μ ε ί ω σ η . Αντί της γενικής της αιτίας με τα ρήματα αυτά τίθεται και εμπρόθετο που αποτελείται από την πρόθεση *de* με αφαιρετική: *eum (repetundarum) de repetundis damnaverunt* τον καταδίκασαν για κάκωση επαρχίας. Κανονικώς λέγεται *accusare* ή *damnare aliquem de vi* (επί βία = για βία). Πβ. § 27,6.

2) Τα απρόσωπα ρήματα που φανερώνουν συναίσθημα *piget, pudet, raenitet, taedet, pertaesum est* και *miseret* (§ 99, 2). Το πρόσωπο που δοκιμάζει το συναίσθημα φανερώνεται με αιτιατική: *eum pudet deorum hominumque* ντρέπεται θεούς και ανθρώπους· *raenitebit vos huius consilii* (μεταμελήσει υμίν ταύτης της βουλής = θα μετανοήσετε γι' αυτή την απόφαση).

Σ η μ ε ί ω σ η . Αν εκφράζεται με ρήμα εκείνο που φανερώνει το αίτιο του συναισθήματος, αυτό εκφέρεται με απαρέμφατο· *me pudet ea dicere* ντρέπομαι να λέγω αυτά. Αν εκφράζεται με ουδέτερο αντωνυμίας, τότε χρησιμοποιείται προσωπική σύνταξη με υποκείμενο του ρήματος την αντωνυμία αυτή: *non te haec pudet?* δεν ντρέπεσαι γι' αυτά;

132. Με γενική συντάσσεται και το απρόσωπο ρήμα *intērest* (= ενδιαφέρει), η γενική φανερώνει το πρόσωπο, το οποίο κάτι ενδιαφέρει: *Ciceronis interest* ενδιαφέρει τον Κικέρωνα. Όμως γενική προσωπικής αντωνυμίας (*mei, tui* κτλ.) δε συντάσσεται με το *interest*, αλλά

στη θέση της τίθεται η **ενική αφαιρετική** του θηλυκού των αντίστοιχων κτητικών αντωνυμιών (*meā, tuā, suā, nostrā, vestrā*), όπως **mea** (**tua**) *interest* με (ή σε) ενδιαφέρει. (Πβ. § 128, 2 Σημ. και § 129, 1 Σημ.). Αλλ' όμως λέγεται **omnium nostrum** (ή **vestrum**) *interest* ενδιαφέρει όλους μας (ή σας).

Σ η μ ε ί ω σ η α : Εκείνο που ενδιαφέρει κάποιον εκφράζεται με πολλούς τρόπους, δηλ. με απαρεμφατική πρόταση, με πλάγια ερώτηση, με βουλευτική πρόταση που εισάγεται με το *ut* ή το *ne* και το ουδέτερο δεικτικής αντωνυμίας (ποτέ με όνομα ουσιαστικό): *tua et mea maxime interest te valēre* (ή *ut valeas*) πάρα πολύ ενδιαφέρει εμέ και σε να υγιαίνεις *su. hoc reipublicae interest* αυτό ενδιαφέρει την πολιτεία. Το πόσο ενδιαφέρει κάποιον εκφράζεται ακόμη και με γενική (της αξίας, *genetivus pretii*): *illud Ciceronis magni intererat* εκείνο πάρα πολύ ενδιέφερε τον Κικέρωνα.

Σ η μ ε ί ω σ η β : Όπως το *interest*, συντάσσεται και το συνώνυμό του *refert* (διαφορετικό από το *refert*, δηλ. το γ' ενικό του *refero* = αναφέρω). Αλλά με το *refert* συνηθισμένες είναι μόνο οι φράσεις *meā* (*tuā*, κτλ.) *refert* και *quid refert?* *nihil refert* τι ενδιαφέρει; καθόλου δεν ενδιαφέρει.

2. Η δ ο τ ι κ ή .

α') Με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα.

133. Η σύνταξη ουσιαστικού με δοτική είναι πολύ σπάνια (όπως και στην αρχαία Ελληνική): *obtemperatio legibus* υπακοή στους νόμους (όπως *obtempero legibus* υπακούω στους νόμους).

2) Επίθετα που συντάσσονται με δοτική και στη Λατινική είναι πολλά και αντιστοιχούν σχεδόν όλα προς τα επίθετα της αρχαίας Ελληνικής που συντάσσονται με δοτική, όπως *amicus, inimicus, similis* (κτλ.) **alicui**.

Πολλά όμως από αυτά που λαμβάνονται ως ουσιαστικά συντάσσονται και με γενική (κτητική), όπως *amici Ciceronis* οι φίλοι του Κικέρωνα (πβ. αρχ. Ελλην. φίλος τινί - φίλος τινός κ.τ.ό.). Πάντοτε λέγεται **mei** (*tui, nostri* κτλ.) *similis* (όμοιος εμοί, σοι, ημίν κτλ.) = όμοιός μου, όμοιός σου, όμοιά μας), καθώς και **veri similis** (= πιθανός), και όχι **mihī** (*tibi* κτλ). *similis* ούτε **vero similis**.

3) Με δοτική συντάσσονται και επιρρήματα που παράγονται από επίθετα τα οποία συντάσσονται με δοτική ή έχουν συγγενή σημασία

μαζί τους: **naturae** (δοτ.) **convenienter** vivere (= να ζει κανείς σύμφωνα με τη φύση).

Τα επιρρήματα όμως **propius** (εγγύτερον) και **proxime** (εγγύτατα) συντάσσονται πάντοτε με αιτιατική (όπως η συγγενής τους πρόθεση **prope**, § 102, 1): **proxime Pompeium** sedebat καθόταν πολύ κοντά στον Πομπήιο.

Με αιτιατική συντάσσονται ακόμη τα επίθετα **propior** (εγγύτερος) και **proximus** (εγγύτατος): **Ubi proximi Rhenum** incoluerunt οι Ούβιοι κατώκησαν πάρα πολύ κοντά στο Ρήνο.

Σ η μ ε ί ω σ η . Με δοτική συντάσσονται και τα επιφωνήματα **vae** και **hei**: **vae victis** (ουαί τοις ηττημένοις = αλίμονο στους νικημένους)· **hei mihi** misero αλίμονο σε μένα το δυστυχή.

β') Με ρήματα.

134. Αντικείμενο σε δοτική δέχονται γενικά τα ρήματα εκείνα που και τα αντίστοιχά τους στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με δοτική:

1) ρήματα που σημαίνουν φιλική ή εχθρική ενέργεια ή διάθεση για κάποιον ή έχουν την έννοια του πρέπει, αρμόζει κ.τ.ό., όπως **obtemperare**, **ignoscere**, **placere**, **fidere**, **invidere**, **favere**, **irasci** **alicui** - **convenire** **alicui**, κ.ά.τ. **oboediamus legibus** να υπακούομε στους νόμους· **vir probus invidet nemini** ο χρηστός άνθρωπος δε φθονεί κανένα· **haec ornamenta tibi** **conveniunt** αυτά τα κοσμήματα σου ταιριάζουν.

2) ρήματα που γενικά έχουν τη σημασία του λέγω, δείχνω, δίνω, στέλλω κ.τ.ό., όπως **dicere**, **narrare**, **indicare**, **dare**, **mittere** . Κατά τη σύνταξη αυτών των ρημάτων εκτός από τη δοτική, που επέχει θέση έμμεσου αντικειμένου, συνάπτεται συγχρόνως και αιτιατική του άμεσου αντικειμένου: **timor addit alas pedibus** ο φόβος προσθέτει φτερά στα πόδια. **suum cuique** **tribuere** να δίνει κανείς σε καθέναν το δικό του.

3) ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις **ad**, **ante**, **cum**, **in**, **inter**, **ob**, **post**, **prae**, **sub** ή με το αχώριστο μόριο **re** (§ 114, 2, ε'), που συγγενεύουν κατά τη σημασία με τα ανωτέρω ρήματα: **adsum** **alicui** (παρίσταμαι = βοηθώ τινι) βοηθώ κάποιον· **committo** **alicui pecuniam** εμπιστεύομαι σε κάποιον τα χρήματα· **succedo** **alicui** διαδέχομαι κάποιον·

resisto **alicui** αντιστέκομαι σε κάποιον· terror incidit **exercitui** φόβος ενέπνευσε στο στρατεύμα.

Σ η μ ε ί ω σ η α : Με δοτική συντάσσονται στη Λατινική πολλά ρήματα που είναι αμετάβατα (τα αντίστοιχά τους στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με αιτιατική ή γενική), όπως prodesset, potēre **alicui** ωφελώ, βλάπτω **κάποιον** (αλλά πβ. λυσιτελώ τι), suadēre, persuadēre **alicui** πείθω, καταπείθω κάποιον, blandiri **alicui** κολακεύω κάποιον κ.ά. parcēre **alicui** φείδομαι κάποιον: Themistocles persuasit **Atheniensibus**, ut... ο Θεμιστοκλής έπεισε τους **Αθηναίους** να... philosophia modētur **animis** η φιλοσοφία θεραπείει τις ψυχές.

Παθητικό των ανωτέρω ρημάτων σχηματίζεται μόνο απροσώπως, όπως π.χ. mihi (tibi, κτλ.). invidētur φθονούμαι (φθονείσαι κτλ.): parctetur victis θα δοθεί χάρη στους νικημένους.

Σ η μ ε ί ω σ η β : Πολλά ρήματα συντάσσονται άλλοτε με δοτική και άλλοτε με αιτιατική, επειδή λαμβάνονται με διαφορετική σημασία. (Πβ. αρχ. ελλην. αγαπάν τινα και αγαπάν τι). Έτσι π.χ. consulo **aliquem** (π.χ. medicum) συμβουλευόμαι κάποιον - consulo **alicui** (π.χ. fratri) φροντίζω για κάποιον· caveo, timeo **aliquem** ή **aliquid** φοβούμαι κάποιον ή κάτι - caveo, timeo **alicui** (rei) φοβούμαι για κάποιον, tempero **aliquid** αναμειγνύω κάτι tempero **alicui** (= parco alicui) φείδομαι κάποιον.

Σ η μ ε ί ω σ η γ : Με δοτική του έμμεσου αντικειμένου και αιτιατική του άμεσου, συντάσσονται ρήματα που τα αντίστοιχά τους στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με δύο αιτιατικές ή έχουν άλλη σύνταξη, όπως π.χ. induere, exuere **alicui** alicuid (ενδύειν, εκδύειν τινά τι) ντύνω ή γδύνω κάποιον από κάτι, adspargere, circumfundere **alicui** aliquid περιβάλλω κάποιον με κάτι· adspargere, inspergere **alicui** alicuid ραίνω κάποιον με κάτι: Herculi tunicam induit έντυσε τον Ηρακλή με το χιτόνα. murum urbi circumdederunt με τείχος περιέβαλαν την πόλη.

Τα ρήματα donare, adspargere, circumdare, induere και intercludere, εκτός από τη σύνταξη που μνημονεύσαμε για τα ρήματα της προηγούμενης παραγράφου, συντάσσονται ακόμη και με αιτιατική του προσώπου και αφαιρετική του πράγματος, όπως π.χ. victori coronam donant στο νικητή δίνουν για δώρο στεφάνι και victorem coronā donant το νικητή με στεφάνι τιμούν. Από τη διπλή αυτή σύνταξη προήλθε και η φράση interdicere **alicui** aqua et igni (αφαιρ.) να εμποδίζει κανείς κάποιον από το νερό και τη φωτιά (κατά συμφωνό από τις δύο συντάξεις interdicere **alicui** aquam et ignem και interdicere **aliquem** aqua et igni).

135. Με ρήματα συνάπτεται η δοτική ως προσωπική που έχει τις ίδιες σημασίες που έχει και στην αρχαία Ελληνική (δοτική προσωπική κτητική, χαριστική ή αντιχαριστική, ηθική, της αναφοράς, του ενεργούντος προσώπου). Ιδιαίτερα για τη δοτική αυτή διατυπώνονται οι εξής παρατηρήσεις:

1) Στη φράση est **alicui** nomen ή cognomen (έστι τινί όνομα ή

επώνυμον = έχει κάποιος όνομα ή επώνυμο) το όνομα (ή το επώνυμο) εκφέρεται είτε σε ονομαστική, συμφωνώντας προς το υποκείμενο της προτάσεως (*nomen* ή *cognomen*), είτε σε δοτική, δηλαδή σε όποια πτώση εκφέρεται η **δοτική κτητική** που υπάρχει στην πρόταση. Λέγεται π.χ. *est meo filio nomen Gaius* και *est meo filio nomen Gaius* (= ο γιος μου ονομάζεται Γάιος).

2) Δοτική **χαριστική** συνάπτεται ακόμη και με το ρήμα *vacare* (*ασχολούμαι με κάτι*) και το ρήμα *nubere* (= παντρεύομαι). Λέγεται π.χ. *Cicero vacabat philosophiae* (*δοτ.*) ο Κικέρων ησυχολείτο με τη φιλοσοφία. *Venus nupsit Vulcano* (*δοτ.*) η Αφροδίτη παντρεύτηκε τον Ήφαιστο.

Σ η μ ε ί ω σ η . Η αρχική σημασία του *nubere* ήταν φορώ νυφικό κάλυμμα. Όστε *nubere alicui* κυρίως = καλύπτομαι χάριν κάποιου. Για τον άνδρα λέγεται *aliquam uxorem in* ή *matrimonium ducere* (= άγομαι γυναίκα, λαμβάνω γυναίκα = παίρνω γυναίκα).

3) Δοτική του ενεργούντος προσώπου (*dativus auctōris*), για να δηλωθεί το (*προσωπικό*) ποιητικό αίτιο, κανονικά συντάσσεται με το γερονδιακό (§ 75, 5), πολλές φορές όμως και με τους σύνθετους χρόνους του παθητικού ρήματος (σπάνια και με τους άλλους χρόνους του): *Sors sua est cuiqua ferenda* καθέννας πρέπει να φέρνει την τύχη του *mihī consilium iam diu captum est* απόφαση από εμένα έχει παρθεί πριν αρκετό καιρό (*πβ.* ο ποταμός *εστιν ημίν διαβατέος· ταύτα Θεμιστογένει γέγραπται*).

Σ η μ ε ί ω σ η . Και με το γερονδιακό, όπως κανονικά με τα παθητικά ρήματα γενικώς, το ποιητικό (*προσωπικό*) αίτιο πολλές φορές εκφέρεται με την πρόθεση *ab* (ή *a*) και αφαιρετική, αντί δοτική, για να αποφεύγεται σύγχυση στο νόημα της φράσεως, κυρίως όταν το γερονδιακό ανήκει σε ρήμα που παίρνει το αντικείμενό του σε δοτική: *a patribus consulendum est libēris* οι πατέρες πρέπει να φροντίζουν για τα παιδιά. (Το *consulo* στη σημασία του φροντίζω συντάσσεται με δοτική, § 134, 3. Σημ. β' . Αν λοιπόν λεγόταν *patribus consulendum est liberis*, ήταν δυνατό να ερμηνευθεί και = για τους πατέρες πρέπει να φροντίζουν τα παιδιά).

136. Ιδιόρρυθμα στη Λατινική χρησιμοποιείται η δοτική με ρήματα και ως **κατηγορηματική**, για να δηλωθεί σκοπός (*dativus finalis* ή *dativus praedicaivus*). Με αυτή τη σημασία χρησιμοποιείται η δοτική

ουσιαστικού ονόματος (όχι συγκεκριμένου, πάντοτε ενικού αριθμού) πρώτα με το ρήμα esse (§ 125), έπειτα και με τα ρήματα accipere, arcessere, habēre, dare, relinquere, mittere, tribuere, dicere, ducere, venire, κ.ά.ό., για να δηλωθεί ο σκοπός (ή το αποτέλεσμα) της πράξεως που φανερώνει το ρήμα. Με τη δοτική αυτή του σκοπού υπάρχει σχεδόν πάντοτε και άλλη δοτική (χαριστική ή αντιχαριστική ή του έμμεσου αντικειμένου). Ακόμη, όταν το ρήμα είναι ενεργητικό μεταβατικό, συνυπάρχει και αιτιατική του άμεσου αντικειμένου: hoc **mihī curae** (δοτ.) est (= μέλει μοι τούτου) γι' αυτό ενδιαφέρομαι· Aedui equitatum auxilio (δοτ.) Caesari miserunt οι Αΐδουοι έστειλαν στον Καίσαρα ιππικό για βοήθεια.

3. Η αιτιατική .

α') Με ονόματα και επιρρήματα ή απολύτως.

137. 1) Η σύνταξη ουσιαστικού με αιτιατική (σπάνια και στην αρχαία Ελληνική) δεν είναι εύχρηστη στη Λατινική και η σύνταξη επιθέτου ή επιρρήματος είναι σπάνια (Βλ. § 133, 3).

2) Συνήθης είναι η χρήση αιτιατικής, είτε μόνης είτε με επιφωνήματα (heu!ο!) σε αναφωνήσεις, για να εκφραστεί έκπληξη ή πόνος: me miserum! ο me miserum! αλίμονο σε μένα το δυστυχή.

Σ η μ ε ί ω σ η . Η αιτιατική αυτή εξηγείται επειδή προήλθε από αρχικές πληρέστερες φράσεις στις οποίες είχε θέση αντικείμενο: vidēre me miserum! δες τε με τον άθλιο!

β') Με ρήματα.

138. Το αντικείμενο των ρημάτων σε πτώση αιτιατική και στη Λατινική είναι ή εξωτερικό αντικείμενο, π.χ. Romulus Remum interfecit ο Ρωμύλος σκότωσε το Ρώμο, Deus aedificavit mundum ο θεός δημιούργησε τον κόσμο, ή εσωτερικό αντικείμενο, π.χ. sollicitam (ή exsulis) vitam vivimus ζούμε ζωή γεμάτη φροντίδες (ή εξορίστου)· longam viam imus βαδίζουμε μακρό δρόμο. (Figura etymologica ετυμολογικό σχήμα).

Σ η μ ε ί ω σ η . Και στη Λατινική πολλές φορές παραλείπεται η αιτιατική του σύστοιχου ουσιαστικού και τότε ο επιθετικός προσδιορισμός του εκφέρεται σε ουδέτερο γένος ενικού ή σπάνια πληθυντικού αριθμού: dulce ridet γλυκά γελά (= dulcem risum ridet)· graviora patimur βαρύτερα πάσχουμε.

Σε μερικές φράσεις η σύστοιχη σύνταξη γίνεται με βραχυλογία, όπως π.χ. **stadium** *currere* (= **cursum stadii** *currere*: πβ. αγωνίζεσθαι στάδιον)· *piscis sapit mare* το ψάρι έχει χυμό **θάλασσας** (πβ. το ψάρι μυρίζει θάλασσα) (= *piscis saporem maris sapit*), κ.ά.τ.

139. Με αιτιατική εξωτερικού αντικειμένου συντάσσονται και στη Λατινική τα κυρίως μεταβατικά ρήματα. Αλλά και πολλά άλλα που τα αντίστοιχά τους στην Ελληνική συντάσσονται ή με δοτική ή με εμπρόθετο, συντάσσονται με αιτιατική, επειδή λαμβάνονται ως μεταβατικά, όπως π.χ.

1) τα ρήματα *aequare, adaequare* (**aliquem** ή **aliquid** = ισουσθαί τινι) *iuvare, adiuvare* (**aliquem** = βοηθείν τινι), *sequi, sectari* (§ 80, **aliquem** = έπεσθαι, ακολουθείν τινι· αλλά πβ. *διώκειν τινά*), *decere, dedecere* (**aliquem** = πρέπει, ου πρέπει τινί· πβ. όμως § 134, 1): *virtus maiorum famam* *adaequat* η αρετή των προγόνων είναι ίση με τη **φήμη**: *te toga decet* σου πρέπει η τήβεννος.

2) ρήματα ψυχικού πάθους σημαντικά, *indignari, queri* (§ 80 **aliquid** = αγανακτείν, μεμψιμοιρείν επί τινι), *ridere* (**aliquid** = γελάν επί τινι), *iniuriam queror* = μεμψιμοιρώ για την αδικία.

Σ η μ ε ί ω σ η . Βλ. και § 134, 3, Σημ. β'.

140. Με διπλή αιτιατική συντάσσονται στη Λατινική:

1) ρήματα που και τα αντίστοιχά τους στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με δύο αιτιατικές:

α) τα παιδευτικά (*docere, edocere*) και το ρήμα *celare* (**aliquem, aliquid**, τινά τι): *Cato filium litteras, docuit* ο Κάτων δίδασξε το γιο (του) γράμματα· *nemo potest deum celare consilia sua* κανένας δεν μπορεί να αποκρύπτει από το θεό τις επιθυμίες του.

β) τα αιτητικά (όσα δηλ. έχουν την έννοια του ζητώ, ερωτώ κτλ.) όπως *poscere, flagitare* (**aliquem, aliquid**, τινά τι): *pacem te poscimus* ειρήνη ζητούμε από σε· εδώ ανήκει και η σύνταξη του ρήματος *rogare* (ερωτάν) στη φράση του επίσημου λόγου *rogare aliquem sententiam* (ερωτάν τινά την (εαυτού) γνώμην (εν τη συγκλήτῳ)).

γ) ρήματα κλητικά (όπως *appellare*, κτλ.), **δοξαστικά** (όπως *putare, existimare*, κτλ.), **προχειριστικά** (όπως *creare, eligere*, κτλ.), **μεταποιητικά** (όπως *facere, reddere*, κτλ.), κ.ά.τ.: *solitudinem pacem*

appellant την ερημία (ερήμωση) ονομάζουν ειρήνη· cupiditas **homines caecos reddit** το πάθος κάνει τους ανθρώπους τυφλούς· εδώ ανήκει και η φράση **aliquem certiozem facere** (alius rei ή de aliqua re. Βλ. § 129, 3, α').

Σ η μ ε ί ω σ η . Βλ. και § 184, Σημ. γ' (induere, κτλ.).

2) ρήματα μεταβατικά σύνθετα με την πρόθεση trans, όπως transducere ή traducere, transportare, κ.τ.ό. (= διαβιβάζειν, διακομίζειν, κτλ.)· σ' αυτά η δεύτερη αιτιατική που φανερώνει κάποιον τόπο (ποτάμι κ.τ.τ.) ανήκει κυρίως στην πρόθεση trans: dux exercitum flumen transportavit ο στρατηγός πέρασε το στρατό πέρα από το ποτάμι (πβ. και dux exercitum trans flumen traduxit).

Σ η μ ε ί ω σ η . Στις §§ 130, 131 γίνεται λόγος για δίπτωτα ρήματα με αιτιατική και γενική, στην § 134, 2, 3 και Σημ. γ' με αιτιατική και δοτική. Παρακάτω με αιτιατική και αφαιρετική.

4. Η α φ α ι ρ ε τ ι κ ή .

α') Με ονόματα και επιρρήματα.

141. **Αφαιρετική ουσιαστικού** (που συνοδεύεται πάντοτε από επιθετικό προσδιορισμό) χρησιμοποιείται ως **προσδιορισμός άλλου ουσιαστικού**, για να δηλωθεί κάποια χαρακτηριστική ιδιότητά του: vir summo ingenio άντρας με μεγάλη ευφυΐα (ευφύεστατος) (ablativus qualitātis, **αφαιρετική της ιδιότητας**, που υπάγεται στην ablativus sociativus, § 128, 2. Πρβ. νεοελλ. π.χ. άνθρωπος με πολύ μυαλό).

Για να δηλωθεί όμως ιδιότητα, χρησιμοποιείται κατά τον ίδιο τρόπο και η **γενική** (genetivus qualitātis), όπως και στην Ελληνική, όταν αυτή η ιδιότητα είναι διαρκής, κυρίως ύστερα από αριθμητικό για να καθορισθεί **μέτρο, βάρος, ηλικία κ.τ.ό.**: vir magnae prudentiae άντρας μεγάλης συνέσεως (συνετότητας)· fossa pedum quindecim τάφος δεκαπέντε ποδών· puer decem annorum παιδί δέκα χρόνων.

142. Ως **προσδιορισμός επιθέτου** (ή επιρρήματος) συνάπτεται αφαιρετική ουσιαστικού (και σπανιότερα επιθέτου), και

1) **καθαρά αφαιρετική** (§ 128, 1) παίρνουν:

α') επίθετα που σημαίνουν απαλλαγή, στέρηση, κ.τ.δ., όπως *liber, nudus, orbis, vacuus*, (*alienus*) κ.ά.τ.: *liber metu* απηλλαγμένος φόβου = απαλλαγμένος από φόβο (άφοβος)· (πβ. νεοελλ.: ελεύθερος από φροντίδες)

β') συγκριτικά επίθετα: *nemo fuit divitior Croeso* κανένας δεν ήταν πλουσιότερος από τον Κροίσο· (*ablativus comparativus*, **αφαιρετική συγκριτική**, αντίστοιχη προς τη **συγκριτική γενική** της αρχαίας Ελληνικής. Πβ. νεοελλ.: ο Πέτρος είναι πλουσιότερος από τον Παύλο)·

Σ η μ ε ί ω σ η . Ο β' όρος της συγκρίσεως εκφέρεται με αφαιρετική πάντοτε, όταν είναι αναφορική αντωνυμία: *Cato, quo tum nemo fuit doctior* ο Κάτων από τον οποίο κανένας τότε δεν υπήρξε πιο μεγάλος επιστήμονας. Στις άλλες περιπτώσεις ο β' όρος της συγκρίσεως εκφέρεται και με το συγκριτικό *quam* (=ή, από, παρά) και στην ίδια πτώση με τον α' όρο συγκρίσεως: *patria mihi carior est quam vita* (= *carior vitā*) η πατρίς εμοί προσφιλεστέρα εστί της ζωής (ή η ζωή) = η πατρίδα μου είναι πιο αγαπημένη από τη ζωή.

Κανονικά με το *quam* ο β' όρος της συγκρίσεως, όταν ο α' όρος είναι σε πτώση γενική ή δοτική ή όταν μπορεί να επέλθει σύγχυση του νοήματος της προτάσεως λόγω της εκφοράς του β' όρου της συγκρίσεως με αφαιρετική: *reius victoribus* (α' όρος, δοτική) *quam victis* (β' όρος, πάλι δοτική) *accidit* χείρον συνέβη τοις νικηταίς ή τοις ηττημένοις = μεγαλύτερο κακό έπαθαν οι νικητές από τους νικημένους. *Brutum non minus amo quam tu* τον Βρούτον όχι ολιγώτερον αγαπώ ή συ (= το Βρούτο αγαπώ όχι λιγότερο από σένα)· (αν στο β' όρο αντί tu είχαμε αφαιρετική *te* ήταν δυνατό να ερμηνευθεί ως = ή σε).

Μετά τα συγκριτικά *plus, amplius, longius* ακολουθεί κάποτε ο β' όρος της συγκρίσεως χωρίς το *quam* στην ίδια πτώση με τον α' όρο: *plus (ή amplius) mille homines convenierunt* συγκεντρώθηκαν περισσότεροι από χίλιοι άνθρωποι.

2) **αφαιρετική της κοινωνίας ή της συνοδείας** (§ 128, 2) παίρνουν,

α') τα επίθετα *onustus, praedītus, reffectus*, καθώς και τα επίθετα που φανερώνουν ψυχικό πάθος *contentus, fretus, laetus, superbus, tristis*, κ.ά. τ. *navis frumento onusta* πλοίο φορτωμένο σιτάρι· *paucis contentus* ευχαριστημένος με τα λίγα (ολιγαρκής)· (πβ. νεοελλ.: γεμάτος με χόρτο κ.τ.τ.)·

β') τα επίθετα *dignus, indignus* και διάφορα άλλα, με τα οποία η αφαιρετική φανερώνει το **κατά τι ή αναφορά** (*ablativus limitationis*) : *dignus laude* άξιος για έπαινο (άξιος επαίνου)· *claudus altero pede* (= χωλός (κατά) τον έτερο πόδα) χωλός από το ένα πόδι. *par ingenio*

ίσος κατά την ευφυΐα· εδώ ανήκουν και τα maior ή minor **natu** (πρεσβύτερος ή νεώτερος)· maximus ή minimus natu (πρεσβύτατος ή νεώτατος)·

γ') τα συγκριτικά επίθετα (ή επιρρήματα) και γενικά επίθετα (ή επιρρήματα) που έχουν παραθετική έννοια, όταν πρόκειται να δηλωθεί **μέτρο** ή **διαφορά** (ablativus mensūrae ή discriminis)· **dimidio** minor μικρότερος κατά το μισό· **multis annis** ante πριν από πολλά χρόνια· **paulo** post ύστερα από λίγο.

β') Με ρήματα.

143. α') Με **καθαρά αφαιρετική** (§ 128, 1) συντάσσονται τα ρήματα που σημαίνουν γενικώς **απομάκρυνση** ή **χωρισμό**, **προέλευση**, **απαλλαγή**, **στέρηση**, κ.τ.τ., όπως π.χ. expellere, prohibere, abesse, liberare, privare, spoliare, κτλ. (ablativus separativus), carere, egere, vacare (ablativus inopiae). Από αυτά, τα ενεργητικά μεταβατικά παίρνουν εκτός από την αφαιρετική και **αιτιατική του άμεσου αντικειμένου**: Tarquinius **regno** expulsus est ο Ταρκύνιος διώχτηκε από τη βασιλεία. Consules **cives metu** liberaverunt οι ύπατοι απάλλαξαν τους πολίτες από το φόβο· alter alterius **auxilio** eget ο ένας έχει ανάγκη από τη βοήθεια του άλλου (πβ. και § 142, 1, α').

Πριν από την αφαιρετική αυτή πολλές φορές μπαίνει και η πρόθεση ab (ή ex ή de). Κανονικά μπαίνει η ab πριν από την αφαιρετική αυτή, όταν δηλώνει πρόσωπο: patriam **a tyrannis** liberavit την πατρίδα ελευθέρωσε από τους τυράννους.

Σ η μ ε ί ω σ η . Αντί απλής αφαιρετικής χρησιμοποιείται και η ex με αφαιρετική (όταν πρόκειται να δηλωθεί η **άμεση** καταγωγή με το ρήμα nasci) ή η ab με αφαιρετική (στην **έμμεση** καταγωγή με το ρήμα oriri)· Achilles ex Thetide natus est ο Αχιλλεύς γεννήθηκε από τη Θέτιδα· plerique Belgae a Germanis orti sunt οι πλείστοι Βέλγοι κατάγονται από τους Γερμανούς. (Πβ. οι εκ Διός - οι αφ' Ηρακλέους).

144. β') Με **αφααιρετική της κοινωνίας** ή **της συνοδείας** (§ 128, 2) συντάσσονται διάφορα ρήματα:

1) όσα φανερώνουν **πλησμονή** ή **πλήρωση**, όπως π.χ. abundare, (com-, ex-) im-plere, cumulare κτλ., καθώς και τα ρήματα afficere, ornare, imbuere, instruere, κ.ά.ό. (ablativus copiae). Από αυτά τα

ενεργητικά δέχονται, μαζί με την αφαιρετική, και αιτιατική του άμεσου αντικειμένου: *otio abundat* έχει μεγάλη άνεση· *aras donis cumulant* τους βωμούς γεμίζουν (από) δώρα· *cives victores laudibus ornant* οι πολίτες στολίζουν τους νικητές με επαίνους (πβ. § 142, 2, α').

2) όσα σημαίνουν πωλώ, αγοράζω, μισθώνω, εκτιμώ, εκτιμώμαι, κ.τ.τ. όπως *vendere, venire*, (του *veneo*), *emere, conducere, locare, stare, constare, esse* (με τη σημασία του τιμώμαι, αξίζω), *docere*, κ.ά.τ., όταν πρόκειται να δηλωθεί η τιμή ή αμοιβή ορισμένη (*ablativus pretiis*). Όσα από αυτά είναι ενεργητικά μεταβατικά δέχονται, μαζί με την αφαιρετική, και αιτιατική του άμεσου αντικειμένου: *hortum viginti minis emit* αγόρασε τον κήπο με είκοσι μνας· *decem talentis constat* κοστίζει δέκα τάλαντα· *Socrates non docebat mercēde* ο Σωκράτης δε δίδασκε με αμοιβή (αντί μισθού).

Όταν όμως η τιμή ή αξία δεν είναι ορισμένη, αλλ' εκφράζεται αόριστα με επίθετο ή επιθετική αντωνυμία (που φανερώνει ποσό), τότε αντί αφαιρετικής χρησιμοποιείται γενική (*genetivus pretii*). Έτσι με τα ρήματα *vendere, emere, locare* συντάσσονται οι γενικές *quanti, tanti, tantidem, pluris, minoris*, με τα ρήματα *aestimare, ducere, facere, habere, pendere, putare* και το *esse* (= *aestimari*) οι γενικές *magni, permagni* (όχι το *multi*), *parvi, pluris* (όχι το *maioris*), *minoris, maximi, plurimi, minimi, quanti, tanti, tantidem, nihil*, π.χ. *vendit agrum tanti, quanti eum emit* πωλεί το χωράφι τόσο, όσο το αγόρασε· *pluris decet facere virtutem, quam pecuniam* αρμόζει να προτιμά κανείς την αρετή ή τα χρήματα.

3) τα αποθετικά ρήματα *utor, fungor, fruor, pascor, vescor* και *potior* (που δέχονται σε αφαιρετική το αντικείμενό τους): *quosque tantem, Catilina, abutere patientia nostra?* ως πότε, Κατιλίνα, θα κάνεις κατάχρηση της υπομονής μας; *fungitur officiis* επιτελεί τα καθήκοντα· *lacte et carne vescuntur* τρέφονται με γάλα και κρέας· *urbe potitus est* κυριεύσε την πόλη. (Αλλά πάντοτε *rerum potiri* και όχι *rebus potiri* = παίρνω την εξουσία).

4) η φράση *opus est, συνώνυμη της usus est* (= χρεία εστί, υπάρχει ανάγκη): *libris nobis opus est* έχουμε ανάγκη από βιβλία. Όμοια και *consulto* (= *consulere*) *opus est* δει βουλευέσθαι: είναι ανάγκη να σκεφθούμε (με αφαιρετική του ενικού του ουδετέρου της μετοχής του παθητικού παρακειμένου, που ισοδυναμεί με *απαρέμφατο ενεστότα*).

Σ η μ ε ί ω σ η . Με τη λέξη *opus* και το ρήμα *esse* σχηματίζεται και χρησιμοποιείται προσωπική σύνταξη, όπως *libri nobis opus sunt* έχουμε ανάγκη από βιβλία. Αυτή η σύνταξη είναι κανονική, όταν εκείνο για το οποίο υπάρχει χρεία εκφράζεται με ουδέτερο επιθέτου ή αντωνυμίας: *Themistocles celeriter, quae opus erant, reperiebat* ο Θεμιστοκλής επινοούσε γρήγορα τα δέοντα.

5) **τα παθητικά ρήματα.** Με τα ρήματα αυτά εκφέρεται με αφαιρετική το ποιητικό αίτιο, όταν είναι όνομα που φανερώνει πράγμα (*ablativus rei efficientis*): *discordia maximae res dicuntur* με τη διχόνοια μέγιστα πράγματα διαλύονται. Όταν όμως το ποιητικό αίτιο είναι όνομα προσώπου (ή και πράγματος ή ζώου που είναι προσωποποιημένο), τότε κανονικά εκφέρεται με εμπρόθετο από την *ab* + αφαιρετική (καθαρά, § 128, 1, *ablativus auctoris*): *Roma a Romulo condita est* η Ρώμη χτίστηκε από το Ρωμόλο· *eo a natura ipsa deducimur* σ' αυτό από την ίδια τη φύση οδηγούμαστε (βλ. και § 135, 3).

6) ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος, όπως *gaudere, laetari, dolere, maerere*, κ.τ.τ. (*ablativus causae*, αφαιρετική της αιτίας· πβ. § 131): *delicto dolere, correctione gaudere oportet* για το αμάρτημα (σφάλμα) πρέπει να λυπάται κανείς και για την επανόρθωση να χαίρει.

Σ η μ ε ί ω σ η . Αφαιρετική της αιτίας μπορεί να συνάπτεται και με κάθε άλλο ρήμα. Συνηθισμένες αφαιρετικές που φανερώνουν το αίτιο που προκαλεί μια πράξη είναι *amore, odio, metu, misericordia, spe*, κτλ.: *hostes metu abscesserunt* οι εχθροί από φόβο αναχώρησαν. Οι αφαιρετικές όμως αυτές είναι δυνατό να συνεκφέρονται και με μια κατάλληλη μετοχή του παθητικού παρακειμένου ως αφαιρετικές του ποιητικού αιτίου (όπως *coactus, ductus, compulsus, incitatus*, κτλ., *odio, amore*, κτλ.). Με τον τρόπο αυτό εκφέρεται κανονικά σε αρνητικές προτάσεις **το κωλόν αίτιον**, το οποίο εκφέρεται και με εμπρόθετο από την πρόθεση *prae* και αιτιατική· *morbo impeditus non adfuit ad iudicium* δεν παρευρέθηκα στο δικαστήριο, γιατί εμπόδισθηκα από αρρώστια· *prae lacrimis loqui non potest* από τα δάκρυα δεν μπορεί να ομιλεί.

7) ρήματα που έχουν παραθετική έννοια, όπως *antecellere, antevenire, praestare, superare, malle*, κ.ά.τ. η αφαιρετική κοντά στα ρήματα αυτά φανερώνει το κατά τι ή μέτρο ή διαφορά· (πβ. § 142, 2, β' και γ'): *hostes numero militum superant* οι εχθροί υπερέχουν κατά τον αριθμό των στρατιωτών· *multo malo hoc* κατά πολύ προτιμώ αυτό.

145. Με οποιοδήποτε ρήμα μπορεί να συνάπτεται αφαιρετική (της κοινωνίας), για να δηλωθεί ο τρόπος κάποιας ενέργειας (*abla-*

tivus modi, αφαιρετική τροπική): *summa aequitate res constituit* ταχτοποίησε τα πράγματα με πολύ μεγάλη δικαιοσύνη.

Συνηθισμένες αφαιρετικές του τρόπου είναι *silentio*, (*hoc, eo*) *modo*, (*ea, simili*) *ratione*, (*hac, ea, illa*) *conditione*, *lege*, (*nostro, maiorum*) *more*, (*aequo, forti*) *animo*, κ.ά.τ. Επίσης αφαιρετικές που φανερώνουν τρόπο σωματικής εμφανίσεως, όπως *capite nudo* ή *operito*, *capillo promisso*, *barba promissa*, *pedibus nudis*, κ.ά.τ.: *multi pecudum ritu vivunt* πολλοί ζουν όπως τα ζώα.

Σ η μ ε ί ω σ η . Η τροπική αφαιρετική προήλθε από την οργανική αφαιρετική, για την οποία βλ. § 128, 2.

5. Οι πλάγιες πτώσεις ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (προσδιορισμός του τόπου και του χρόνου).

146. Ο προσδιορισμός του τόπου και του χρόνου γίνεται και στη Λατινική όχι μόνο με επιρρήματα (§ 101, 1-2) ή εμπρόθετα (§ 102), αλλά και με απλή πλάγια πτώση, (όπως και στην αρχαία Ελληνική πρβ.: ενίκησαν Ισθμοί και Νεμέα: οι λαγῶ της νυκτός νέμονται).

147. α') Προσδιορισμός του τόπου· 1) η στάση («η εν τόπῳ στάσις») (*ubi?* που;) εκφέρεται με την *in* και αφαιρετική 2) η κίνηση σε τόπο («η εις τόπον κίνησις») (*quo?* ποί;) με την *in* και αιτιατική και 3) η κίνηση από τόπο («η από τόπου κίνησις») (*unde?* πόθεν;) με την *ex* ή *ab* με αφαιρετική: *in horto sum*-*eo in hortum*-*venio* *ex horto*-*venio* *ex Italia* - *ab urbe* έρχομαι από την Ιταλία, από την πόλη (πβ. όμοια διαφορά της *εκ* και της *από* στην αρχαία Ελληνική). Στην περίπτωση όμως που ο προσδιορισμός του τόπου αναφέρεται σε ονόματα πόλεων ή μικρών νησιών (ή χερσονήσων), τότε, 1) για τη δήλωση της στάσεως χρησιμοποιείται απλή γενική, αν το όνομα της πόλεως ή του μικρού νησιού είναι της α' ή της β' κλίσεως και ενικού αριθμού, και απλή αφαιρετική (τοπική, § 128, 3), αν το όνομα αυτό είναι της γ' κλίσεως ή πληθυντικού αριθμού οποιασδήποτε κλίσεως: **Romae**, (*Corinthi, Deli*) *habitat* - αλλά **Babylone** (*Athēnis, Delphis, Sardibus*) *habitat* κατοικεί στη Ρώμη (Κόρινθο, Δήλο) - Βαβυλώνα (Αθήνα, Δελφούς, Σάρδεις) κτλ.

2) για να δηλωθεί η κίνηση σε τόπο χρησιμοποιείται απλή αιτιατική: *eo Romam* (*Athenas, Sardes*, κτλ.) *πηγαίνω* στη Ρώμη, (στην Αθήνα, στις Σάρδεις κτλ.)

3) για να δηλωθεί η κίνηση από τόπο χρησιμοποιείται απλή αφαιρετική (§ 128, 1): *venio Romā* (*Athenis, Corintho*, κτλ.) έρχομαι από τη Ρώμη (από την Αθήνα, Κόρινθο κτλ.).

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Και με τα ονόματα των πόλεων χρησιμοποιείται το κατάλληλο εμπρόθετο, αν αυτά (τα ονόματα) ακολουθούν έπειτα από τις λέξεις *urbs, oppidum*, (*municipium*) ως επεξηγήση: *in oppido Citio* στην πόλη Κίτιο (ενώ απλώς *Citii* = εν Κιτίω)· *in oppidum Cirtam* στην πόλη Κίρτα (ενώ απλώς *Cirtam* = στην Κίρτα)· *ex urbe Corintho* από την πόλη Κόρινθο (ενώ απλώς *Corintho* = από την Κόρινθο). Αλλά *Corinthi* (*in*) *pulcherrima Craeciae urbe* - *Tarquinius se contulit, in urbem Etruriae florentissimam* - *Athenis, ex urbe doctissima ortus est*.

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Για να δηλωθεί η στάση χρησιμοποιείται γενικά απλή αφαιρετική, όταν το όνομα του τόπου έχει επιθετικό προσδιορισμό, κυρίως το επίθετο *totus* ή την αντωνυμία *ipse*: π.χ. *totā urbe, totā Italiā, totis castris* (σε ολόκληρη την πόλη, σε ολόκληρη την Ιταλία, σε όλο το στρατόπεδο) - *ipsā Romā* σ' αυτή τη Ρώμη. Το ίδιο και *hoc loco* (σ' αυτόν τον τόπο), *multis locis*, κτλ.

Σ η μ ε ί ω σ η 3. Κατά τον ίδιο τρόπο με τα ονόματα των πόλεων και των μικρών νησιών χρησιμοποιούνται και τα ονόματα *domus*, (§ 30, 3), *rus* και *humus* (§ 17): π.χ. *domi est* (οίκοι εστί =) είναι στο σπίτι - *humi sedet* (κάθεται χαμαί =) κάθεται χαμά - *domum* (*rus*) *rediit* επέστρεψεν (οίκαδε =) γύρισε στην πατρίδα (στην εξοχή) - *domo profugit* (έφυγεν εκ του οίκου) εκ της πατρίδος =) έφυγε από την πατρίδα - *rure rediit* (επέστρεψεν εκ της εξοχής =) γύρισε από την εξοχή.

Σύμφωνα με το *domi* που σημαίνει όχι μόνον οίκοι (= στο σπίτι) αλλά και εν ειρήνη (= σε καιρό ειρήνης), λέγεται και *belli* ή *militiae* (στον πόλεμο, στην εκστρατεία) στις φράσεις *domi bellique* — *domi militiaeque* (= εν ειρήνη και εν πολέμω, στον πόλεμο και στην ειρήνη). Η ίδια έννοια αποδίδεται με τα *in bello, in militia*.

148. Η «δια τόπου κινήσις» (*qua?* πή; μέσα από...) εκφέρεται με απλή αφαιρετική (τοπική, § 128, 3) κανονικά όταν πρόκειται για οδό, γέφυρα, πύλη, κ.τ.τ. Στις άλλες περιπτώσεις χρησιμοποιείται και εμπρόθετο από την *per* και αιτιατική: *via Appia - per forum proficiscitur* (δια της Αππίας οδού) μέσω της Αππίας οδού (δια της αγοράς πορεύεται =) πορεύεται μέσω της αγοράς.

Εδώ ανήκουν και οι (τοπικές) αφαιρετικές *terra, mari* (= *per terram, per mare*) - *terra marique* (δια ξηράς και θαλάσσης) μέσα από ξηρά και θάλασσα.

149. β') ο προσδιορισμός του χρόνου εκφέρεται:

1) Με απλή αφαιρετική (τοπική, § 128, 3), όταν πρόκειται να δηλωθεί απλώς το *πότε* (*quando?*): *quā nocte natus Alexander est, eā*

dem Dianae Ephesiae templum deflagavit τη νύχτα που γεννήθηκε ο Αλέξανδρος, την ίδια (νύχτα) πυρπολήθηκε ο ναός της Εφεσίας Αρτέμιδας.

Συνηθισμένες τέτοιες αφαιρετικές είναι: (eō, quō) tempore, anno, diē - (eā-quā) horā, aestate, - (primā, secundā, tertiā) vigiliā κ.ά.τ.

2) με απλή αφαιρετική (οργανική, § 128, 2), όταν πρόκειται να δηλωθεί το μέσα σε πόσο χρόνο ή ύστερα από πόσο χρόνο: biduo scimus μέσα σε δυο ημέρες θα ξέρουμε. Agamemnon vix decem annis unam cepit urbem ο Αγαμέμνων μόλις ύστερα από δέκα έτη μια πόλη κατέλαβε.

3) με απλή αιτιατική, όταν πρόκειται να δηλωθεί πόσο χρόνο διαρκεί μια πράξη: quaedam bestiolae unum diem vivunt μερικά ζώφια ζουν μια ημέρα.

Σ η μ ε ί ω σ η . Πρβ. και § 142, 2 γ'.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

α') Προσωπικές, κτητικές (§ 56 και § 57).

150. 1) Οι πλάγιες πτώσεις των προσωπικών αντωνυμιών του α' και του β' προσώπου χρησιμοποιούνται και για να δηλωθεί αυτοπάθεια: *laudo me* επαινώ τον εαυτό μου - *laudatis vos* επαινείτε (υμάς αυτούς) τον εαυτό σας.

2) Η προσωπική αντωνυμία του γ' προσώπου (*sui, sibi, se*), καθώς και η κτητική του γ' προσώπου (*suus, sua, suum*) χρησιμοποιούνται μόνο για άμεση ή έμμεση αυτοπάθεια: *Ajax gladio se interfecit* (ο Αίας ξίφει εαυτόν απέκτεινε =) ο Αίας με ξίφος σκότωσε τον εαυτό του· *sua rauci vitia cernunt* λίγοι βλέπουν τα δικά τους ελαττώματα· *Athenienses Socratem capitis damnaverunt, quod filios suos corrumperet* οι Αθηναίοι καταδίκασαν το Σωκράτη σε θάνατο, επειδή διέφθειρε τα παιδιά τους.

3) Η αιτιατική του πληθυντικού των προσωπικών αντωνυμιών (*nos, vos, se*) με την πρόθεση *inter* χρησιμοποιείται για να δηλωθεί και αλληλοπάθεια: *furtim inter se aspiciabant* κρυφά προσέβλεπαν ο ένας τον άλλο (αλλήλους).

Σ η μ ε ί σ η . Η αλληλοπάθεια στη Λατινική εκφράζεται ακόμη ως εξής: χρησιμοποιείται δυο φορές το σχετικό όνομα ή η αντωνυμία *alter* (για δύο πρόσωπα) ή η *alius* (για πολλά), πρώτα σε ονομαστική (ως υποκείμενο), έπειτα σε μια από τις πλάγιες πτώσεις, όποια δηλ. απαιτεί η σύνταξη της προτάσεως: *manus manum lavat* (πρβ. *χειρ χειρα νίπτει*)· *alter alterum adiuvat* βοηθούσαν αλλήλους = ο ένας βοηθάει τον άλλο· *alius alium increpabant* επέπλητταν ο άλλος τον άλλο (αλλήλους). (πβ. νεοελλ. κατηγορεί ο ένας τον άλλο).

β') Δεικτικές, οριστικές (§ 58 και § 59).

151. 1) Η δεικτική αντωνυμία *iste* αναφέρεται κανονικά στο β' πρόσωπο. (Για το λόγο αυτό πολλές φορές συνοδεύεται και από την κτητική αντωνυμία *tuus*): *ista vox* αυτή η φωνή (σου)· *iste furor tuus* αυτή η μανία σου.

2) Η αντωνυμία *is* (*ea*, *id*) χρησιμοποιείται κανονικά όταν θέλουμε να δείξουμε κάτι που ειπώθηκε (ή πρόκειται να ειπωθεί ή να διασαφηθεί με προσδιοριστική αναφορική πρόταση), δηλ. «επί νοητής δείξεως»: *apud Helvetios longe nobilissimus fuit Orgetorix is coniurationem fecit* στους Ελβετούς πάρα πολύ ευγενικός ήταν ο Οργέτοριξ· αυτός έκαμε συνωμοσία. *divitissimus est is, qui paucis contentus est* πλουσιότατος είναι εκείνος, ο οποίος είναι ευχαριστημένος με τα λίγα (βλ. § 124).

Η ανωτέρω χρήση της *is* έκαμε ώστε στις πλάγιες πτώσεις να λαμβάνεται ως επαναληπτική: *Deum agnoscis ex operibus eius* το θεό αναγνωρίζεις από τα έργα του.

Σ η μ ε ί ω σ η . Ύστερα από την *is* μπορεί να ακολουθεί πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική, αναφορική αποτελεσματική (εισάγεται με *to qui*) ή καθαρά αποτελεσματική (εισάγεται με *to ut*), οπότε η *is* ισοδυναμεί με την *talīs* (τέτοιος): *non is sum, qui (= ut) tertiarum den eīmi tētoios*, ώστε να φοβούμαι.

γ') Αόριστες (§ 62).

152. Από τις διάφορες αόριστες αντωνυμίες της Λατινικής, που αντίστοιχή τους στην ελληνική είναι η *τις* (= κάποιος),

1) η **quidam** (§ 62, 5) χρησιμοποιείται, όταν πρόκειται για πρόσωπο ή πράγμα που δε θέλει ή δεν μπορεί να κατονομάσει αυτός που μιλάει: *quaedam bestiolae unum diem vivunt* μερικά ζώφια ζουν μια ημέρα (βλ. § 149, 3). *Perses quidam* Πέρσης *τις* (= κάποιος Πέρσης).

2) η **aliquis** (επιθετικώς *aliqui*, § 62, 2) και η *quispiam* (§ 62, 3) χρησιμοποιούνται κανονικά σε καταφατικές προτάσεις, ενώ η *quisquam* και η *ullus* (§ 62, 4) μόνο σε αρνητικές, ή καταφατικές ερωτηματικές που ισοδυναμούν με αρνητικές: *dicit quispiam* (είποι *τις αν*) μπορεί να ειπεί κάποιος· *sine ulla spe pacis donum redierunt* γύρισαν στην πατρίδα χωρίς καμιά ελπίδα ειρήνης· *an quisquam Croeso divitior fuit?* άραγε υπήρξε κανένας πλουσιότερος από τον Κροίσο; (= κανένας δεν υπήρξε, κτλ.)

3) η αόριστη αντωνυμία **quis** (επιθετικώς *qui*, § 62, 1) χρησιμοποιείται αντί της *aliquis* ύστερα από τα μόρια *si*, *nisi*, *ne*, *num* και αναφορικές λέξεις γενικά: *ne quid respublica detrimenti capiat* μήπως η πολιτεία πάθει καμιά βλάβη (§ 129, 2, α')· *num quod* (= *aliquod*)

vestigium apparet? μήπως φαίνεται κανένα ίχνος; quo quis sapientior est, eo solet esse modestior όσο κάποιος είναι σοφότερος τόσο συνήθως είναι μετριοφρονέστερος.

4) Η αντωνυμία **quisque** (§ 62, 9) χρησιμοποιείται,

α') ύστερα από τις (αυτοπαθείς) αντωνυμίες (sui, sibi, se) και την κτητική του γ' προσώπου (suus, -a -um): se quisque diligit καθένας αγαπά τον εαυτό του suum cuique tribuendum est (βλ. § 134, 2).

β') ύστερα από υπερθετικά επίθετα και τακτικά αριθμητικά: optimum quidque rarissimum est καθετί το άριστο είναι σπανιότατο vix decimus quisque miles sine vulnere erat μόλις μεταξύ των δέκα ένας στρατιώτης ήταν άτρωτος·

γ') ύστερα από τα αναφορικά γενικώς: **quam quisque** novit (= noverit) artem, in hac se exercet πβ. έρδοι τις, ην έκαστος ειδείη τέχνην.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΪ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. Το απαρέμφοτο.

153. α') **Απαρέμφοτο ως υποκείμενο.** Με απαρέμφοτο (σε πτώση ονομαστική) ως υποκείμενο συντάσσονται απρόσωπα ρήματα (§ 99, 2 και 100, 2) και απρόσωπες φράσεις: *legem brevem esse oportet* ο νόμος πρέπει να είναι σύντομος· *patriae irasci nefas est* είναι ανόητο να οργίζεται κανένας εναντίον της πατρίδας.

154. α') **Απαρέμφοτο ως αντικείμενο.** Με απαρέμφοτο (σε πτώση αιτιατική) ως αντικείμενο συντάσσονται πάρα πολλά ρήματα:

1) Με ειδικό απαρέμφοτο συντάσσονται τα λεκτικά και τα δοξαστικά ρήματα, όπως και στην αρχαία Ελληνική, (όπως *dicere, narrare, -putare, indicare, κτλ.*)· εκτός όμως από αυτά και τα αισθητικά, τα γνωστικά, όσα σημαίνουν μνήμη, δείξη ή δήλωση και ψυχικό πάθος, όπως *sentire, videre, audire - scire, ignorare - meminisse, § 98, 1, oblivisci - demonstrare, docere, certiozem facere - gaudere, dolere, admirari, κτλ.* (τα ρήματα αυτά κανονικά στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με (κατηγορηματική) μετοχή): *Democritus dicebat innumerabilis esse mundos* ο Δημόκριτος έλεγε ότι υπάρχουν αναρίθμητοι κόσμοι· *sentit animus se suā vi, non alienā moveri* η ψυχή αισθάνεται ότι κινείται από δική της και όχι από ξένη δύναμη· *memento te hominem esse* να θυμάσαι ότι είσαι άνθρωπος· *fortuna gaudet illudēre rebus humanis* η τύχη χαίρει να εμπαίζει τα ανθρώπινα πράγματα.

Σ η μ ε ί ω σ η . Τα ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος συντάσσονται και με πρόταση (αιτιολογική) που εισάγεται με το *quod*: *doleo quod amicis careo* λυπούμαι γιατί (στερούμαι φίλων) δεν έχω φίλους.

2) Με τελικό απαρέμφοτο συντάσσονται τα εφετικά και τα δυνατικά ρήματα (όπως και στην αρχαία Ελληνική) όπως *velle, polle, malle, cupere - posse, scire* με την έννοια του ικανόν είναι, κτλ.· εκτός

από αυτά, και όσα σημαίνουν **έναρξη, ήλξη**, (όπως incipere, coepisse, § 98, 1 desinere, κτλ.), (τα ρήματα αυτά στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται κανονικά με μετοχή κατηγορηματική): volunt omnes boni videri όλοι θέλουν να φαίνονται ορθοί· mons moveri coepit το βουνό άρχισε να κινείται (βλ. § 98, 1 Σημ.)· desino loqui σταματώ να ομιλώ.

155. Απαρεμφατική σύνταξη (accusativus cum infinitivo). Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην **ετεροπροσωπία** είναι σε πτώση **αιτιατική**: Platonem Cicero scribit Tarentum ad Archytam venisse (Cicero scribit - Plato venit) ο Κικέρων γράφει ότι ο Πλάτων ήρθε στον Τάραντα προς τον Αρχύτα. Στη Λατινική όμως και στην **ταυτοπροσωπία** το υποκείμενο του απαρεμφάτου βρίσκεται σε πτώση **αιτιατική**,

1) κανονικά με το ειδικό απαρέμφατο (§ 154, 1), όταν εξαρτάται από ρήμα ενεργητικό ή αποθετικό: nego me esse mendacem (ego nego-me esse) αρνούμαι ότι είμαι ψεύτης. Socrates nihil se scire profitebatur (Socrates profitebatur - Socrates scire) ο Σωκράτης ισχυριζόταν ότι τίποτε δεν ήξερε.

2) συνήθως και με το τελικό απαρέμφατο (§ 154, 2), όταν αυτό είναι παθητικό ή το esse (ως συνδετικό). Alexander Jovis filium se appellari voluit ο Αλέξανδρος θέλησε να ονομάζεται γιος του Δία· cupio me esse clementem (ego cupio-me esse) επιθυμώ να είμαι επιεικής.

Σ η μ ε ί ω σ η . Και στη Λατινική η σύνταξη του απαρεμφάτου με υποκείμενο σε αιτιατική διαμορφώθηκε με τον καιρό και προήλθε από προτάσεις στις οποίες το αντικείμενο του ρήματος σε αιτιατική (π.χ. το iubeo, sino-VIDEO, audio κ.τ.τ.) ήταν συγχρόνως και υποκείμενο του απαρεμφάτου που το προσδιόριζε. Π.χ. στην πρόταση dominus iussit servos abire (ο κύριος διέταξε τους δούλους να φύγουν), ήταν δυνατό να νοηθεί η αιτιατική του (αντικειμένου) servos ότι συνδέεται στενότερα με το απαρέμφατο (abire) που ακολουθεί και ότι μάλλον είναι υποκείμενό του. (dominus) iussit servos abire (ο κύριος διέταξε να φύγουν οι δούλοι). Σύμφωνα με αυτά ειπώθηκε π.χ. και legem brevem esse oportet, (μολοντί εδώ το oportet δεν είναι από τα ρήματα που δέχονται αντικείμενο σε αιτιατική).

156. γ') Το απαρέμφατο απολύτως. Το απαρέμφατο χρησιμοποιείται και χωρίς εξάρτηση από κάποιο ρήμα:

1) επιφωνηματικώς (όπως και στην αρχαία Ελληνική), σε αναφωνήσεις που δηλώνουν αγανάκτηση, έκπληξη, κ.τ.τ.: o spectaculum miserum! In portu Syracusano de classe populi Romani triumphum

agere piratum! ώ άθλιο θέαμα! Μέσα στον κόλπο των Συρακουσών από το στόλο του Ρωμαϊκού λαού να άγει θρίαμβο (ένας) πειρατής! (πβ. εμέ τάδε παθείν φευ!).

2) εντελώς ιδιόρρυθμα, **αντί οριστικής παρατατικού** σε διηγήσεις και περιγραφές συναισθημάτων που γίνονται με γοργότητα και ζωηρότητα: Hoc ubi Verres audivit... **minitari** absenti Diodoro, **vociferari** palam, lacrimas interdum vix **tenere** μόλις άκουσε αυτό ο Ουέρρης... απειλούσε το Διόδωρο απόντα, φώναζε δυνατά φανερά, στο μεταξύ με βία συγκρατούσε τα δάκρυα. Τέτοια χρήση του **απαρεμφάτου** δεν υπάρχει στην αρχαία Ελληνική.

157. Χρήση **απαρεμφάτου** του μέλλοντος. Το **απαρέμφατο** αυτό χρησιμοποιείται, όταν πρόκειται να δηλωθεί πράξη που μέλλει να γίνει ύστερα από την πράξη που δηλώνει το κύριο ρήμα: spero (sperabam κτλ.) **amicum meum venturum esse** ελπίζω ότι θα έλθει ο φίλος μου (ελπίζα ότι θα έρθει ή ότι θα ερχόταν ο φίλος μου, κτλ.).

Αντί του απλού **απαρεμφάτου** του μέλλοντος παράλληλα γίνεται χρήση της περιφράσεως **fore ut ή futurum esse ut** με υποτακτική του ενεστώτα ή του παρατατικού του ρήματος: spero fore (ή futurum esse) **ut amicus meus veniat** ελπίζω ότι θα έλθει ο φίλος μου· sperabam fore (ή futurum esse) **ut amicus meus veniret**, κτλ. (77, 4).

Η ανωτέρω σύνταξη είναι η κανονική και συνηθισμένη όταν το ρήμα είναι παθητικό, όμως είναι αναπόφευκτη όταν το ρήμα δεν έχει σουπίνο (και επομένως και μετοχή μέλλοντα, § 85, 3 και 89, 2): Romani sperabant fore ut Galli vincerentur οι Ρωμαίοι είχαν την ελπίδα ότι θα νικηθούν (ή ότι θα νικιόνταν) οι Γαλάτες: credo fore ut huius facti te raeniteat πιστεύω ότι θα μετανιώσεις γι' αυτή την πράξη (§ 131, 2).

2. Η μετοχή .

158. Προεισαγωγική παρατήρηση. Επειδή στη Λατινική δεν υπάρχει μετοχή ενεργητικού παρακειμένου (ή αορίστου) και μέσου ενεστώτα και επειδή λείπει και το άρθρο, η μετοχική σύνταξη δεν είναι τόσο αναπτυγμένη όσο στη αρχαία Ελληνική. Γι' αυτό σε πολλές περιπτώσεις εκεί όπου στην Ελληνική έχουμε μετοχική σύνταξη, στη Λατινική χρησιμοποιείται υποτακτική σύνταξη προτάσεων ή

άλλη διαφορετική σύνταξη, (όπως στη νέα Ελληνική πβ. § 124).

159. Και στη Λατινική η μετοχή συντακτικώς είναι:

1) **Επιθετική** (όχι πολύ συνηθισμένη, επειδή λείπει το άρθρο): *iucundi sunt acti labores* (= *labores qui acti sunt*) ευχάριστοι είναι οι κόποι που στο τέλος ανταμείφθηκαν.

Συνηθισμένη είναι η χρήση επιθετικής μετοχής παθητικού παρακειμένου σε εμπρόθετα **αντί αφηρημένου ρηματικού ουσιαστικού**, όπως *ab urbe condita* (από της κτισθείσης πόλεως =) από της κτίσεως της πόλεως (Ρώμης)· *post Troiam delētam* (μετά την καταστραφείσαν Τροίαν =) μετά την καταστροφή της Τροίας (βλ. και § 81, 2 Σημ.)·

2) **κατηγορηματική**. Και αυτής η χρήση είναι πολύ περιορισμένη. Με κατηγορηματική μετοχή (χρόνου ενεστώτα) συντάσσονται μόνο τα αισθητικά ρήματα (*video, audio, κτλ.*) και τα ρήματα *facio, fingo, induco, κ.ά.τ.* (με τη σημασία του παριστάνω, παρουσιάζω): *Catonem vidi in bibliotheca sedentem* είδα τον Κάτωνα να κάθεται στη βιβλιοθήκη. *Homerus facit Polyphemum cum ariēte colloquentem* ο Όμηρος κάνει (= παριστάνει) τον Πολύφημο να ομιλεί με τον κριό (πβ. § 140, γ' και § 154).

Σ η μ ε ι ω σ η . Για τις συντάξεις, όπως π.χ. *audio aliquem legentem* και *audio aliquem legere*, πβ. τα (της αρχ. Ελληνικής): ακούω τινός λέγοντος και ακούω τινά λέγειν, κ.τ.τ.

3) **επιρρηματική**, (που δηλώνει χρόνο, αιτία, υπόθεση, παραχώρηση, κ.τ.τ.). Η μετοχή αυτή όπως και στην αρχαία Ελληνική είναι:

α') **συνημμένη** (*participium coniunctum*), δηλ. υποκειμένο της είνας όνομα που ανήκει στην πρόταση την οποία προσδιορίζει: *omne malum nascens facile opprimitur* κάθε κακό που γεννιέται (= στη γένεσή του) εύκολα καταβάλλεται· *mendaci homini ne verum quidem dicenti credere solemus* στον άνθρωπο τον ψεύτη ούτε όταν λέγει την αλήθεια συνηθίζουμε να πιστεύουμε.

β') **απόλυτη** (*participium absolutum*), έχει δηλ. υποκείμενο όνομα που δεν ανήκει στην πρόταση την οποία προσδιορίζει. Αυτή κανονικά εκφέρεται με αφαιρετική, γι' αυτό λέγεται *ablativus absolutus* (αφαιρετική απόλυτη αντίστοιχη προ τη γενική απόλυτη της αρχαίας κής): *Solon et Pisistratus Servio Tullio regnante viguerunt* ο Σόλων και ο

Πεισίστρατος έχουν ακμάσει όταν ήταν βασιλιάς ο Σερούϊος Τύλλιος.

·160. Διαφορετικά από την αρχαία Ελληνική γλώσσα σχηματίζε-
ται στη Λατινική αφαιρετική απόλυτη

1) με τη μετοχή του παθητικού παρακειμένου και όταν ακόμη υποκείμενο της πράξεως που φανερώνει η μετοχή λογικώς είναι το ίδιο το υποκείμενο του ρήματος της προτάσεως (σ' αυτή την περίπτωση στην αρχαία Ελληνική χρησιμοποιείται όχι απόλυτη, αλλά συνημμένη μετοχή ενεργητικού ή μέσου αορίστου ή παρακειμένου που δεν υπάρχει στη Λατινική): *Amulius expulso fratre regnavit* (*Amulius expulit fratrem - Amulius regnavit*) ο Αμούλιος αφού έδωξε (= εκβαλών) τον αδελφό του βασίλευσε.

Σ η μ ε ί ω σ η . Όταν το ρήμα είναι αποθετικό, μεταβατικό, στην ανωτέρω περίπτωση γίνεται χρήση συνημμένης μετοχής (η οποία πράγματι αντιστοιχεί στη μετοχή ενεργητικού αορίστου ή παρακειμένου της αρχαίας Ελληνικής) π.χ. *haec locutus abiit* αφού είπε (= ειπόν) αυτά ανεχώρησε, (ενώ *his dictis abiit*).

2) Χωρίς καμία μετοχή, με ένα όνομα ή αντωνυμία (προσωπική ή δεικτική) ως υποκείμενο και με κατηγορηματικό προσδιορισμό σ' αυτό:

α') ουσιαστικό, που φανερώνει κάποιο αξίωμα, ιδιαίτερη σχέση ή ενέργεια ή ηλικία, όπως *consul, praetor - arbiter, auctor, dux, praeceptor, socius, testis - puer, adulescentulus, senex, κ.ά.τ.*

β') επίθετο, που φανερώνει μία ιδιαίτερη διάθεση ή κατάσταση, όπως *adversus, conscius, nescius, incertus, invitus, salvus, superstes, vivus, κ.τ.τ.* Αυτή η αφαιρετική απόλυτη φανερώνει το πότε ή υπό ποιές συνθήκες γίνεται κάτι, όπως *Augustus natus est Cicerone et Antonio consulibus* ο Αύγουστος γεννήθηκε όταν ήταν ύπατοι (= υπατευόντων) ο Κικέρων και ο Αντώνιος - *patre vivo haec domus aedificata est* αυτό το σπίτι χτίστηκε όταν ζούσε ο πατέρας (= ζώντας του πατρός).

Σ η μ ε ί ω σ η 1 . Δεν μπορούμε να λέμε ότι σε φράσεις όπως οι παραπάνω εννοείται η αφαιρετική της μετοχής ενεστώτα του ρ. *esse* που δεν υπάρχει (§ 77, Σημ.), γιατί ό,τι λείπει σε μια γλώσσα δεν είναι δυνατό να το σκέφτονται εκείνοι που τη μιλούν.

Σ η μ ε ί ω σ η 2 . Και η *ablative absolute* δεν υπήρχε αρχικώς στη Λατινική (πβ. § 155, 2, Σημ.). Διαμορφώθηκε με τον καιρό και προήλθε από φράσεις στις οποίες

η αφαιρετική ενός ονόματος με μετοχή φανέρωνε τρόπο ή χρόνο, κ.τ.τ. (§ 145, κ.ε.). Π.χ. στη φράση *milites gladiis districtis in hostem impetum fecerunt*, αρχικά η αφαιρετική *gladiis* με το μετοχικό της προσδιορισμό *districtis* ήταν αφαιρετική οργανική (§ 128, 2) και η αρχική έννοια της φράσεως ήταν η εξής: οι στρατιώτες με τα ξίφη γυμνά (= ανεσπασμένα) έκαμαν έφοδο κατά του εχθρού. Εύκολα λοιπόν η φράση αυτή μπορούσε να θεωρηθεί ότι σημαίνει τούτο: οι στρατιώτες αφού τράβηξαν τα ξίφη (= ανασπασαντες τα ξίφη ή ανασπασθέντων των ξιφών) έκαμαν έφοδο κτλ., οπότε πλέον έχουμε μετοχική σύνταξη και αφαιρετική απόλυτη. Κατά τον ίδιο τρόπο κατόπιν διατυπώθηκε π.χ. και: *venit in Italiam Tarquinio regnante*, κ.τ.τ. (πβ. και την προέλευση της γενικής απόλυτης στην αρχαία Ελληνική).

3. Το γερούνδιο και το γερουνδιακό.

161. α') Το γερούνδιο (βλ. § 75, 4). Με δοτική του γερουνδίου που φαγερώνει σκοπό (§ 136) συντάσσονται ειδικώς τα επίθετα *utilis*, *inutilis*, *aptus*, *idoneus*, *par*, *impar*, το ρήμα *esse* (με τη σημασία του οιών τε είναι, ικανόν είναι), τα ρήματα *creare*, *deligere*, *praeficere*, κ.τ.ό., οι φράσεις *operam dare*, *tempus dare*, *diem dicere* και τέλος ονόματα που φανερώνουν αξίωμα, ιδίως σύνθετα με δεύτερο συνθετικό το όνομα *vir*, όπως *decemviri*, *tresviri*, κ.τ.τ.: *aqua semper utilis est bibendo* (δοτ.) το νερό είναι πάντοτε ωφέλιμο για να το πίνει κανείς. Όμως στη σύνταξη του γερουνδίου κανονικά γίνεται γερουνδιακή έλξη (βλ. κατωτέρω § 163).

162. β') Το γερουνδιακό. Όπως κάθε επίθετο χρησιμεύει:

1) ως επιθετικός προσδιορισμός: *homo non ferendus* άνθρωπος όχι ανεκτός·

2) ως κατηγορούμενο (μαζί με το *esse*). Σ' αυτή την περίπτωση γίνεται χρήση δύο συντάξεων,

α') **προσωπικής συντάξεως**, όταν το ρήμα στο οποίο ανήκει το γερουνδιακό, είναι μεταβατικό και συντάσσεται με αιτιατική: (*delere Carthaginem*) *delenda est Carthago* = (καταστρεπτέα εστίν η Καρχηδών) πρέπει να καταστραφεί η Καρχηδών· (*legere libros*) *libri nobis legendi sunt* πρέπει να διαβάζουμε τα βιβλία (αναγνωστέα ημίν τα βιβλία εστί)· (βλ. § 135, 3 και πβ. *ωφελητέα σοι η πόλις· ευ ποιητέοι οι συμμαχείν βουλόμενοι*)·

β') **απροσώπου συντάξεως**, όταν το ρήμα στο οποίο ανήκει το γερουνδιακό είναι αμετάβατο, ή δε συντάσσεται με αιτιατική: (*eo porcedo*) *domum nobis eundum est* πρέπει να πορευθούμε στην πα-

τριδα (πορευτέον ημίν οίκαδε)· (obdempere legibus, δοτ.) obtemperandum nobis est legibus πρέπει να υπακούουμε στους νόμους (πβ. πειστέον τω νόμω)·

3) ως κατηγορηματικός προσδιορισμός, κανονικά με ρήματα που έχουν την έννοια του δίδειν ή αναδέχεσθαι τι για ορισμένο σκοπό, όπως do, trado, mitto, relinquo - accipio, suscipio, permitto, loco - curo: urbs militibus diripienda tradita est η πόλη παραδόθηκε στους στρατιώτες για διαρπαγή (= διαρπαστέα). Στην ενεργητική σύνταξη αυτών των ρημάτων κανονικά υπάρχει γερονδιακή έλξη (βλ. επόμενα).

163. Γερονδιακή έλξη (attractio gerundiva), δηλ. χρήση του γερονδιακού αντί γερονδίου. Συνηθέστατα το γερονδιακό στις πλάγιες πτώσεις του δεν είναι επίθετο παθητικής διαθέσεως, αλλά αντικαθιστά το αντίστοιχο γερούνδιο και παίρνει την ενεργητική του σημασία. Όταν δηλ. το γερούνδιο ανήκει σε ρήμα μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική, πολλές φορές το αντικείμενο αυτό του γερονδίου παίρνει την πτώση του, ενώ το γερούνδιο παίρνει το γένος και τον αριθμό του αντικειμένου του. Λέγεται π.χ. (συνηθέστερα) consuetudo immolāndorum hominum αντί του consuetudo immolandi homines (το έθος του θύειν ανθρώπους =) η συνήθεια νά θυσιάζονται άνθρωποι.

Σ η μ ε ί ω σ η . Γερονδιακή έλξη χρησιμοποιείται και στα ρήματα που συντάσσονται με αφαιρετική, utor, frucor, fungor και potior (§ 144, 3), επειδή και αυτά αρχικά συντάσσονταν με αιτιατική: spes urbis potiendae (= urbe potiendi ή urbem potiendi:) η ελπίδα του να κυριευθεί η πόλη.

164. Χρησιμοποιείται πάντοτε γερονδιακό (με γερονδιακή έλξη) αντί γερονδίου (με το αντικείμενό του σε αιτιατική) κάθε φορά που η σύνταξη απαιτεί

1) να γίνει χρήση **δοτικής** γερονδίου. Π.χ. (όχι impar ferendo onus, § 161, αλλά) impar ferendo oneri ανίκανος να βαστάξει τό βάρος.

2) να γίνει χρήση **αιτιατικής ή αφαιρετικής** του γερονδίου εμπρόθετου, (της ad ή in και αιτιατική ή της ab, de, ex, in με αφαιρετική): multi philosophi scripserunt de contemnenda morte (όχι de contemnendo mortem) πολλοί φιλόσοφοι έγραψαν για την περιφρόνηση του θανάτου.

Σ η μ ε ί ω σ η α : Στις άλλες περιπτώσεις η χρήση του γερονδιακού (με γερονδιακή έλξη) αντί του γερονδίου με αντικείμενο σε αιτιατική είναι προαιρετική. Έτσι π.χ. λέγεται *studium evertendi rempublicam* και *studium evertendae reipublicae* η μελέτη της ανατροπής της πολιτείας. Δε γίνεται χρήση γερονδιακού αντί γερονδίου, όταν αυτό έχει αντικείμενο επίθετο ή αντωνυμία σε ουδέτερο γένος: *ars vera et falsa diiudicandi* (όχι *verorum et falsorum diiudicandorum*) η τέχνη να διακρίνονται τα αληθή και τα ψευδή.

Σ η μ ε ί ω σ η β : Για το σουπίνο βλ. § 75, 3.

Μ Ε Ρ Ο Σ Β '

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

165. Προεισαγωγική παρατήρηση. Το χρονικό σύστημα του ρήματος της λατινικής γλώσσας διαφέρει εξωτερικά από το σύστημα της αρχαίας Ελληνικής, επειδή δεν έχει ιδιαίτερο χρόνο που να αντιστοιχεί προς τον αόριστο της Ελληνικής (§ 74, 4). Αντίθετα όμως το ρήμα της Λατινικής έχει ιδιαίτερους τύπους υποτακτικής στον παρατατικό, τον υπερσυντέλικο και το μέλλοντα που δεν έχει η Ελληνική. Με αυτούς τους επιπλέον τύπους της υποτακτικής και γενικά με τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι χρόνοι του ρήματος στη λατινική γλώσσα, **ορίζεται με μεγαλύτερη ακρίβεια σ' αυτή παρά στην αρχαία Ελληνική η χρονική σχέση δύο ή περισσοτέρων πράξεων μεταξύ τους και προς το χρονικό σημείο κατά το οποίο ομιλεί ο λέγων** (βλ. παραδείγματα στα επόμενα).

1. Οι χρόνοι στην οριστική.

166. 1) Η σημασία και η χρήση του ενεστώτα, του παρατατικού και του απλού μέλλοντα είναι η ίδια στη Λατινική και στην αρχαία Ελληνική·

2) ο **παρακείμενος** (§ 74, 5, δ') χρησιμοποιείται

α') ως ισοδύναμος με τον αόριστο της αρχαίας Ελληνικής (perfectum historicum): Catilina coniurationem fecit ο Κατιλίνας συνωμοσία έκαμε·

β') όπως ο (αποτελεσματικός) παρακείμενος στην αρχαία Ελληνική (perfectum praesens ή logicum): scripsi epistulam (= γέγραφα =) έχω γράψει ή έχω γραμμένη την επιστολή·

3) ο **υπερσυντέλικος** χρησιμοποιείται όπως και στην αρχαία Ελληνική: scripseram epistulam (εγεγράφειν =) είχα γράψει ή είχα

γραμμένη την επιστολή. Αλλά στη Λατινική ο υπερσυντέλικος χρησιμοποιείται ακόμη σε δευτερεύουσες (υποτελείς) προτάσεις, για να δηλωθεί ότι η πράξη που μνημονεύεται στη δευτερεύουσα πρόταση είναι χρονικά πρωτότερη από την πράξη που μνημονεύεται στην κύρια πρόταση (η πράξη και στις δύο προτάσεις αναφέρεται στο παρελθόν): *legati quos miserat, redierunt* οι πρέσβεις, που έστειλε, επέστρεψαν (πβ. οι Κερκυραίοι Κυλλήνην ενέπρησαν, ότι ναυς παρέσχον Κορινθίοις: όχι: παρεσχήκεσαν).

4) ο τετελεσμένος μέλλων χρησιμοποιείται όπως και στην αρχαία Ελληνική: *scripsero epistulam* (γεγραφώς έσομαι =) θα έχω γράψει ή θα έχω γραμμένη την επιστολή. Ακόμη χρησιμοποιείται σε δευτερεύουσες (υποτελείς) προτάσεις για να δηλωθεί ότι η μνημονεύομενη μέλλουσα πράξη στη δευτερεύουσα πρόταση είναι χρονικά πρωτότερη από τη μνημονεύομενη μέλλουσα πράξη στην κύρια πρόταση: *quidquid petieris* (τετ. μέλλ.) *tibi dabitur* (απλός μέλλ.) ό,τι κι αν ζητήσεις, θα σου δοθεί.

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Όπως στην αρχαία Ελληνική υπάρχουν και στη Λατινική 1) παρακείμενοι με σημασία ενεστώτα, όπως *pōni* = *scio* ξέρω (πβ. *οίδα*), *constitui* = *sto* στέκομαι (πβ. *έστηκα*) κτλ., 2) υπερσυντέλικοι με σημασία παρατατικού, όπως *noveram* = *sciebam* ήξερα (πβ. *ήδειν*), *constiteram* = *stabam* στεκόμουν (πβ. *ειστήκειν* κτλ., 3) τετελεσμένοι μέλλοντες με σημασία απλού μέλλοντα, όπως *novero* = *sciam* θα ξέρω, *constitero* = *stabo* θα σταθώ (πβ. *εστήξω*) κτλ. βλ. και § 98.1.

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Στη σύνταξη της Λατινικής αρκτικοί χρόνοι είναι ο ενεστώς, οι δύο μέλλοντες και ο κυρίως παρακείμενος, ιστορικοί ο παρατατικός, ο ιστορικός παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος.

167. Χρήση των χρόνων στην επιστολογραφία. Η χρήση των χρόνων του ρήματος στις επιστολές είναι ιδιόρρυθμη στη Λατινική. Για τον καθορισμό του χρόνου των διαφόρων πράξεων, για τις οποίες γίνεται λόγος στις επιστολές, ο γράφων έχει συνήθως υπόψη του το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο παραλήπτης θα έχει στα χέρια του και θα διαβάζει την επιστολή. Για το λόγο αυτό στις επιστολές χρησιμοποιείται παρατατικός αντί ενεστώτα, υπερσυντέλικος αντί παρακείμενου, παρακείμενος (αόριστος) αντί μέλλοντα: *Nihil habebam* (= *habeo*), *quod scribēram* (= *scribam*), *neque enim novi quicquam audieram* (= *audivi*) *et ad tuas omnes rescripseram pridie* (= *rescripsi heri*) τίποτε δεν έχω να σου γράψω, διότι ούτε κάποιο νέο έχω ακούσει και

σε όλες τις επιστολές σου απάντησα χθες. *Commentarium dedi ei, qui has litteras tibi dedit* (= *dabit*) έδωσα σ' αυτόν υπόμνημα, ο οποίος θα σου δώσει αυτή την επιστολή.

Σ η μ ε ί ω σ η . Για τη σημασία και τη χρήση των χρόνων του ρήματος στην υποτακτική σε ανεξάρτητες ή σε εξαρτημένες προτάσεις βλ. παρακάτω στα σχετικά κεφάλαια.

2. Οι εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις.

168. Προεισαγωγική παρατήρηση. Από συντακτική και σημασιολογική άποψη οι εγκλίσεις και στη Λατινική είναι περισσότερες από όσες φαίνονται τυπικά (§ 75, 4). Ποικίλες κυρίως είναι οι σημασίες και οι χρήσεις της υποτακτικής (*coniunctivus*), με την οποία παλαιότερα συγχωνεύτηκε και η ευκτική (*optativus*). Έτσι λοιπόν η *coniunctivus* λαμβάνεται ως αντίστοιχη όχι μόνο της υποτακτικής της αρχαίας Ελληνικής, αλλά και της ευκτικής και της προστακτικής, σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις ως αντίστοιχη και της οριστικής (βλ. παραδείγματα στα επόμενα).

169. α') Indicativus. Και στη Λατινική η οριστική είναι έγκλιση του πραγματικού, φανερώνει δηλ. κάτι το πραγματικό ή αντικειμενικό ή κατά τον ισχυρισμό του λέγοντος (άρνηση *non* ου = *de(v)*, *neque* κτλ.): *Catilina coniurationem fecit*, (βλ. § 166, 2, α')· *hoc fieri non potest* αυτό δεν είναι δυνατό να γίνει.

Σ η μ ε ί ω σ η . Και στη Λατινική ορισμένες λέξεις ή εκφραστικοί τρόποι τροποποιούν το νόημα της οριστικής και έτσι φανερώνει η οριστική κάτι αντίθετο του πραγματικού, ή κάτι που δεν πραγματοποιείται ή δεν πραγματοποιήθηκε, ενώ ο λέγων είχε αντίθετη γνώμη ή επιθυμία: *raene mei oblitus sum* (ολίγον επελαθόμην =) λίγο έλειψε να λησμονήσω, αλλά δε λησμόνησα· *aequum est* (ή *aequum erat*) *hoc facere* (*χρη* ή *εχρήν* τούτο ποιείν =) αυτό πρέπει ή έπρεπε να κάμεις, αλλά δεν το κάμεις ή δεν το έκαμες. Πβ. έδει τα ενέχυρα τότε λαβείν.

170. β') Imperativus (§ 47, 4, γ'). Και στη Λατινική η προστακτική φανερώνει προσταγή ή απαγόρευση, προτροπή ή συμβουλή ή αποτροπή, παράκληση, παραχώρηση, κ.τ.τ. *lege διάβαζε· properate σπεύδετε, σπεύσατε.*

Χρησιμοποιείται 1) η προστακτική του **ενεστώτα** (που έχει μόνο

β' πρόσωπο), όταν πρόκειται να δηλωθεί ότι το προσταττόμενο πρέπει να γίνει αμέσως ή να γίνεται πάντοτε: *egredere ex urbe, Catilina, educ tecum omnes tuos: purga urbem* Φύγε από την πόλη, Κατιλίνα, βγάλε μαζί σου όλους τους συνεργάτες σου· καθάρισε την πόλη· *iustitiam cole et pietatem* να ασκείς δικαιοσύνη και ευσέβεια.

2) η προστακτική του μέλλοντα, όταν πρόκειται να δηλωθεί ότι το προσταττόμενο δεν πρέπει να γίνει αμέσως αλλά στο μέλλον γενικά ή αφού προηγουμένως γίνει κάποια άλλη πράξη: *cras petito* (β' ενικ.)· *tibi dabitur* αύριο ζήτησε· θα σου δοθεί· *respondeto* (β' ενικ.) *ad ea, quae rogavero* να απαντήσεις σ' εκείνα τα οποία θα σε ρωτήσω (ενν. αφού προηγουμένως σε ρωτήσω· πβ. § 166, 4).

Η χρήση της προστακτικής του μέλλοντα είναι κανονική στις επιταγές των νόμων, (επειδή αυτές αναφέρονται γενικώς στο μέλλον): *regio imperio duo sunt iique consules appellantur: nemini parento* τη βασιλική αρχή να έχουν δύο άνδρες και αυτοί να ονομάζονται ύπατοι· σε κανένα να μην υπακούουν.

Σ η μ ε ί ο σ η . Βλ. και § 98, 2, γ'. Ηπιότερη γίνεται η προστακτική με τη χρήση υποτακτικής με το *velim* (§ 95)· *dicas mihi velim* πες μου, αν ευαρεστείσαι (κυρίως = θα 'θελα να μου πεις).

171. Σε απαγόρευση ή αποτροπή κανονικά χρησιμοποιείται

1) το *ne* (μη), αλλά με υποτακτική ενεστώτα ή παρακειμένου = *hoc ne facias* ή *ne feceris* (υποτ. παρακμ.) (μη ποίει ή μη ποιήσης τούτο =) αυτό μην το κάνεις ή μην το κάμεις, *puer ne telum habeat* το παιδί να μην έχει όπλο.

Με προστακτική χρησιμοποιείται το (απαγορευτικό) *ne* μόνο στους ποιητές και σε κείμενα νόμων: *hominem mortuum in urbe ne sepelito* νεve υήτο άνθρωπο νεκρό μέσα στην πόλη κανένας να μη θάπτει, μήτε να καίει (πβ. § 168, 2).

2) στο β' πρόσωπο μόνο

α') περίφραση από το *noli* ή *nolite* (§ 95) με το απαρέμφατο του ενεστώτα του σχετικού ρήματος: *noli putare* μη νομίζεις ή μη νομίσεις.

β') περίφραση από το *fac ne* (§ 84, Σημ.) ή το *cave* με υποτακτική ενεστώτα του σχετικού ρήματος: *fac ne quid aliud cures* μη φροντίσεις για τίποτε άλλο· *cave credas* μην πιστεύεις ή μην πιστένεις.

172. γ') Coniunctivus (βλ. § 168). Η υπότακτική χρησιμοποιείται

1) σε προτάσεις επιθυμίας (*coniunctivus voluntativus*) (άρνηση *ne*)·

α') για να δηλωθεί προτροπή ή αποτροπή (*coniunctivus hortativus*) κανονικά στο α' πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα: *eāmus* παμε· *ne cunctemur* μην αργοπορούμε·

β) για να δηλωθεί προσταγή (*coniunctivus iussivus*) κανονικά στο γ' πρόσωπο του ενεστώτα, ή για να δηλωθεί απαγόρευση (*coniunctivus prohibitivus*) με πρόταξη του απαγορευτικού *ne* στο β' πρόσωπο του αορίστου (*perfecti* που έχει τη σημασία του ενεστώτα εδώ) ή στο γ' πρόσωπο του ενεστώτα ή του αορίστου: *videant consules, ne quid respublica detrimenti capiat* να προσέξουν οι ύπατοι μήπως πάθει καμιά βλάβη η πολιτεία (§ 129, 2 α')· *ne feceris* (να) μη κάμεις· *ne faciat* (να) μη κάμει· *moratus sit nemo* κανένας να μη βραδύνει·

γ') σε δήλωση ευχής (*coniunctivus optativus*) σε όλους τους χρόνους. Μπροστά από την ευχετική ευκτική μπαίνει συνήθως το μόριο *utinam* (ειθε) : *valeant mei cives* μακάρι να 'ναι υγιείς οι συμπολίτες μου· *ne vivam, si scio* να μη ζήσω, αν ξέρω...· *ne viverem* να μη ζούσα (αλλά ζω)· *utinam viveret* μακάρι να ζούσε (αλλά δε ζει)· *utinam diutius vixisset* μακάρι να ζούσε (ή να είχε ζήσει) περισσότερο·

δ) σε δήλωση παραχωρήσεως (*coniunctivus concessivus*) μόνο σε ενεστώτα ή παρακείμενο. (Στην αρχαία Ελληνική συνήθως προστακτική) : *odērint, dum timeant* ας μισούν, αρκεί μόνο να φοβούνται·

ε') σε δήλωση απορίας στις ευθείες ερωτηματικές προτάσεις (*coniunctivus dubitativus* ή *deliberativus* άρνηση *non*) σε ενεστώτα: *elōquar an sileam?* να ειπώ ή να σιωπήσω; *quid faciam?* τι να κάμω; Εδώ ανήκει και η πολεμική *coniunctivus* (και σε παρατατικό), με την οποία αυτός που ρωτάει αποκρούει ή αποδοκιμάζει έντονα εκείνο που φανερώνει το ρήμα ή δηλώνει ότι ήταν αδύνατο να γίνει διαφορετικά: *huic cedāmus?* σ' αυτόν να υποχωρήσουμε; *quid facērem?* (τι μ' εχρήν ποιείν =) τι να έκανα; (δηλ. ήταν αδύνατο να κάμω διαφορετικά).

2) σε προτάσεις κρίσεως (άρνηση κανονική *non*)

α') για να δηλωθεί το δυνατό (*coniunctivus potentiālis*) στο παρόν (σε ενεστώτα ή παρακείμενο) ή στο παρελθόν (σε παρατατικό) : *dicat quispiam* ή *dixērit quispiam* (λέγοι τις αν – είποι τις αν =) μπορεί να

πει κανείς: *velim* (βουλοίμην αν =) θα ήθελα: *qui vidēret urbem, captam* (*esse*) *dicēret* όποιος ήθελε ιδει την πόλη, ήθελεν ειπει ότι κυριεύθηκε (από τους εχθρούς).

β') για να δηλωθεί το απραγματοποίητο (*coniunctivus irreālis*) στο παρόν (σε παρατατικό) ή στο παρελθόν (σε υπερσυντέλικο): *sine amicis vita tristis esset* χωρίς φίλους ο βίος θα ήταν ανιαρός (αλλά δεν είναι). *O si tacuisses, philosophus mansisses* ω αν σιωπούσες, φιλόσοφος θα έμενες (αλλά δεν έμεινες).

3. Οι εγκλίσεις στις ευθείες ερωτήσεις.

173. Οι ευθείες ερωτήσεις, δηλ. οι ανεξάρτητες ερωτηματικές προτάσεις,

1) όταν αντιστοιχούν σε προτάσεις **κρίσεως**, εκφέρονται

α) με **οριστική** όλων των χρόνων: *quo vadis?* πού πας; *ubi fuisti?* πού ήσουν; *quando redibis?* πότε θα γυρίσεις;

β) με **δυνητική υποτακτική** (§ 172, 2, α'): *quis credat hoc?* ποιος μπορεί να το πιστέψει; *quid facērem?* τι να έκανα; (Ρητορικές ερωτήσεις Βλ. § 106, 10, Σημ.).

2) όταν αντιστοιχούν σε προτάσεις **επιθυμίας**, εκφέρονται με **υποτακτική απορρηματική** (βλ. παραδείγματα στην § 172, 1, ε').

174. Και στη λατινική οι ερωτήσεις γενικά είναι:

1) ερωτήσεις **ολικής αγνοίας**. Αυτές ή εξαγγέλλονται με τον (ιδιαίτερο) τόνο της φωνής ή εισάγονται με ένα από τα ερωτηματικά μόρια *ne, num, nonne* (§ 106, 10): *Clodius insidias fecit Miloni?* ετοιμάσε ενέδρα στο Μίλωνα ο Κλώδιος; *Fuistine in foro?* ήσουν στην αγορά; (βλ. και παραδείγματα § 106, 10, Σημ.).

Σ η μ ε ί ω η . Σ' αυτές τις ερωτήσεις η απάντηση μπορεί να είναι ένα καταφατικό ή αποφατικό μόριο (*etiam* = ναι, *non* = δε (δεν)) (όπως και στην Ελληνική) ή κάποια άλλη βεβαιωτική ή αρνητική λέξη ή φράση, όπως *ita (est)*, *vero, sane, certe, minime* (ήκιστα = παρά πολύ λίγο), *minime vero* (καθόλου), *immo, immovero* (τουναντίον, κάθε άλλο), κ.τ.τ.

2) ερωτήσεις **μερικής αγνοίας**. Αυτές εισάγονται με μια ερωτηματική αντωνυμία (§ 61) ή ερωτηματικό επίρρημα (§ 64): *quid scri-*

bis? (τι γράφεις;) Epistulam. - quando redibis? (πότε θα γυρίσεις;) Cras (αύριο).

175. Όταν η ερώτηση έχει δύο μέρη, τότε

1) στο α' μέρος της μπαίνει το *utrum* (= ποιο από τα δύο) ή το εγκλιτικό *ne*, και στο β' το *an* (= ή): *utrum verum an falsum est?* *verum ne an falsum est?* ποιο από τα δύο είναι αληθινό ή ψεύτικο;

2) χρησιμοποιείται μόνο το *an* στο β' μέρος της ερωτήσεως: *verum an falsum est?* *elöquar an sileam?* (§ 172, 1, ε').

Σ η μ ε ί ω σ η . Το ή όχι; σε ευθεία διπλή ερώτηση αποδίδεται με το *an non?* π.χ. *fuiſti (ne) ibi an non?* ήσουν εκεί ή όχι;

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ '

Σ Υ Ν Θ Ε Τ Ο Σ Λ Ο Γ Ο Σ

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

α') Προεισαγωγικές παρατηρήσεις.

176. Και στην αρχαία ελληνική και στη λατινική η υποτακτική σύνδεση των προτάσεων προήλθε από την παρατακτική. Στη λατινική εξαρχής ήταν δυνατό κάποια λέξη της μίας από τις δύο παρατασσόμενες προτάσεις, που περιείχε ένα δευτερεύον νόημα (συνήθως αντωνυμία ή επίρρημα), με κάποιο ιδιαίτερο τόνο, να θεωρείται ότι κατά κάποιον τρόπο αυτή είναι ο κρίκος που συνδέει τις δύο προτάσεις, ότι η ίδια αυτή λέξη εισάγει την άλλη πρόταση και φανερώνει τη λογική σχέση των δύο προτάσεων.

Έτσι π.χ. ο αιτιολογικός σύνδεσμος *quod* (ότι, γιατί) προήλθε από την ενική αιτιατική του ουδετέρου της αναφορικής αντωνυμίας *qui* (§ 60), δηλ. από το *quod* = *ό* (ό,τι). Καθώς λοιπόν το *quod* αυτό στη σύνταξη λαμβανόταν ως αιτιατική του **κατά τι ή της αναφοράς**, μπορούσε να αναφέρεται σε ουδέτερο δεικτικής αντωνυμίας, όπως *hoc*, *illud*, *id* κτλ. (π.χ. *in hoc sumus sapientes, quod naturam sequimur* εἰς τοῦτο σοφοί ἐσμεν, ὅ,τι [= ως προς ό,τι] τῆ φύσει ἀκολουθοῦμεν).

Αλλά στην παράταξη προτάσεων, όπως π.χ. *quod me valere putas*, (*id*) *erras* (ως προς το ότι νομίζεις ότι υγιαίνω, ως προς τούτο πλανάσαι), το *quod* εισάγει πραγματικό γεγονός (δηλ. τη γνώμη του άλλου για την υγεία). Αυτό όμως το γεγονός είναι δυνατό να νομίζεται και ως αίτιο εκείνου που σημαίνει το ρήμα της άλλης προτάσεως (*erras*). ὥστε το νόημα της φράσεως να παίρνει αυτή τη σημασία: « πλανάσαι

(νομίζων), διότι νομίζεις (που νομίζεις) ότι εγώ υγιαίνω ».

Με τον τρόπο αυτό από το πραγματικό quod προέκυψε το καθαρώς αιτιολογικό quod, όπως π.χ. quadeo, quod vales χαίρω, γιατί είσαι υγιής. (Πρβ. και § 154, 1, Σημ.). Το ίδιο συμβαίνει και με τον υποθετικό σύνδεσμο si, που προήλθε από το επίρρημα sic (= ούτω) και χρησιμοποιείται σε (ευχέτικές) προτάσεις (§ 172, 1, γ'), όπως π.χ. sic te amet Venus! είθε έτσι να σε αγαπά η Αφροδίτη! si haberemus illos leones! είθε να είχαμε εκείνα τα λιοντάρια! (πβ. ούτω νυν Ζευς θεΐη - έτσι να δώσει ο θεός).

Αλλά σε παράταξη προτάσεων, όπως π.χ. ο si tacuisses! philosophus mansisses (= ω είθε να έχεις σιωπήσει! θά είχες μείνει φιλόσοφος), το si μπορούσε να θεωρηθεί και ως υποθετικό (ω αν είχες σιωπήσει κτλ.).

β') Για τη χρήση των χρόνων στις εξαρτημένες προτάσεις.

177. Προεισαγωγή. 1) Στην αρχαία ελληνική (βλ. το συντακτικό της) είναι συνηθισμένη η έγκλιση, η οποία μεταβάλλεται στις εξαρτημένες προτάσεις ανάλογα με το χρόνο του ρήματος της κύριας προτάσεως, αν δηλ. αυτός είναι αρκτικός ή ιστορικός, (πβ. π.χ. χαίρω ότι ευδοκμείς. Οι στρατηγοί εθαύμαζον ότι Κύρος ου φαίνοιτο, κ.τ.τ.). Ο χρόνος τού ρήματος της δευτερεύουσας προτάσεως μπορεί να παραμένει ο ίδιος και όταν αλλάζει ο χρόνος του ρήματος της κύριας προτάσεως. (Πβ. λέγω ταύτα, ίνα πεισθήτε – ερώ ταύτα, ίνα πεισθήτε – έλεγον ή είπον ταύτα, ίνα πεισθήτε ή ίνα πεισθειήτε).

2) Στη λατινική είναι ορισμένη κάθε φορά και η έγκλιση στην οποία εκφέρεται η δευτερεύουσα πρόταση ανάλογα προς το νόημα της φράσεως (πβ. π.χ. exspectavimus dum pater venit περιμέναμε ώσπου ήρθε ο πατέρας, – exspectavimus, dum pater veniret περιμέναμε ώσπου να έρθει ο πατέρας), χρόνος όμως του ρήματος στη δευτερεύουσα πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική δεν μπορεί να μείνει ο ίδιος, όταν αλλάξει ο χρόνος του ρήματος της κύριας προτάσεως. (πβ. non sum ita hebes, ut istud dicam δεν είμαι τόσο κουτός, ώστε να ειπώ αυτό· αλλά non eram ita hebes, ut istud dicërem δεν ήμουν τόσο κουτός, ώστε να ειπώ αυτό κτλ.). Ακολουθεί δηλ. στη δευτερεύουσα πρόταση, όταν αυτή εκφέρεται με υποτακτική, ορισμένους κάθε φορά χρόνος της υπο-

τακτικής, που εξαρτάται από το χρόνο του ρήματος της κύριας προτάσεως, αν δηλ. αυτός είναι αρκτικός ή ιστορικός (§ 166, 4, Σημ. β').

178. Κανόνας της ακολουθίας των χρόνων (*consecutio temporum*). Στη δευτερεύουσα (εξαρτημένη) πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική.

1) όταν το ρήμα της προτάσεως, την οποία προσδιορίζει η δευτερεύουσα (εξαρτημένη), είναι χρόνου αρκτικού (δηλ. ενεστώτα ή κυρίως παρακειμένου ή απλού ή τετελεσμένου μέλλοντα), τίθεται επίσης χρόνος αρκτικός, (ενεστώτας αν πρόκειται για πράξη σύγχρονη ή διαρκή στο παρόν, και παρακείμενος, αν πρόκειται για πράξη τετελεσμένη ή παρελθούσα στο παρόν και τέλος μέλλων, αν πρόκειται για πράξη μελλοντική). π.χ.

quaero ερωτώ

quid scribas τι γράφεις

quaesivī έχω ερωτήσει

quid scripsēris, τι έχεις γράψει
ή τι έγγραψες

quaeram θα ερωτήσω

quid scripturus sis τι μέλλεις

quaesivero θα έχω ερωτήσει

να γράψεις ή τι θα γράψεις.

2) όταν το ρήμα της προτάσεως, την οποία προσδιορίζει η δευτερεύουσα, είναι χρόνου ιστορικού (δηλ. παρατατικού, ιστορικού παρακειμένου, § 162, 2, α' ή υπερσυντελικού), τίθεται επίσης ιστορικός χρόνος, (παρατατικός, αν πρόκειται για πράξη σύγχρονη ή διαρκή στο παρελθόν, υπερσυντελικός, αν πρόκειται για πράξη τετελεσμένη στο παρελθόν ή χρονικώς πρωτότερη από την πράξη που δηλώνει η κύρια πρόταση, και παρατατικός της περιφραστικής συζυγίας, δηλ. τύπου σε -urus essem, § 82, 1, αν πρόκειται για μελλοντική πράξη στο παρελθόν, δηλ. χρονικώς υστερότερη από την πράξη που δηλώνει η κύρια πρόταση).

quaerēbam ερωτούσα

quid scribēres τι έγγραφες

quaesivī ερώτησα

quid scripsisses τι είχες γράψει
ή τι έγγραψες

quaesiveram είχα ερωτήσει

quid scripturus essem τι έμελλες να
γράψεις ή τι θα έγγραφες.

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Δευτερεύουσα πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική μπορεί να εξαρτάται και από απαρέμφατο ή μετοχή (ενεστώτα ή μέλλοντα) ή από σουπίνο, γερούνδιο ή γερονδιακό. Οι παραπάνω τύποι στην ακολουθία των χρόνων θεωρούνται ως χρόνοι αρκτικοί ή ιστορικοί, καθόσον και το ρήμα της προτάσεως στην οποία

ανήκουν είναι χρόνου αρκτικού ή ιστορικού: Athenienses Delphos miserunt consultum, quo modo se defenderent οι Αθηναίοι έστειλαν (απεσταλμένους) στους Δελφούς, για να συμβουλευθούν (το μαντείο) με ποιο τρόπο να υπερασπίσουν τον εαυτό τους. (Το σουπίνο consultum, § 75, 3, από το οποίο εξαρτάται η πρόταση quo ... defenderent, είναι χρόνου ιστορικού, επειδή το ρήμα miserunt είναι ιστορικού παρακειμένου ή αορίστου, § 162, 2, α').

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Ο ιστορικός ενεστώτας στην ακολουθία των χρόνων λογαριάζεται άλλοτε ως αρκτικός χρόνος (όπως είναι και γραμματικός), άλλοτε ως ιστορικός (δηλ. perfectum historicum, § 166, 2, α', όπως είναι λογικός).

γ') Οι δευτερεύουσες (εξαρτημένες) προτάσεις.

1. Αιτιολογικές προτάσεις (Βλ. § 178).

179. Οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους (§ 106, 2) και εκφέρονται κανονικά με οριστική· αν παρουσιάζεται ότι την αιτιολογία την προβάλλει όχι αυτός που μιλάει αλλά το υποκείμενο του ρήματος της κύριας προτάσεως, τότε εκφέρονται με υποτακτική (άρνηση non): Themistocles, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit ο Θεμιστοκλής μετοίκησε στην Κέρκυρα, επειδή δεν έβλεπε αρκετά ασφαλισμένο τον εαυτό του στο 'Αργος· αλλά noctu ambulabat in publico Themistocles, quod somnum capere non posset τη νύχτα στους δρόμους περπατούσε ο Θεμιστοκλής, γιατί (καθώς ο ίδιος έλεγε) δεν μπορούσε να τον πάρει ο ύπνος.

Με υποτακτική συντάσσεται συνήθως το αιτιολογικό cum: cum vita sine amicis insidiarum plena sit, ratio ipsa monet amicitias comparare αφού (= επειδή) η ζωή χωρίς φίλους είναι γεμάτη από ενέδρες, αυτός ο λόγος συμβουλεύει να ετοιμάζουμε φιλίες (για τον εαυτό μας).

Με υποτακτική συντάσσεται κανονικά και το non quo ή non quod (§ 106, 2), γιατί και αυτό δεν εισάγει πραγματική αιτία: litteras ad te dedi, non quod habērem magnopere, quid scribērem, sed ut loquērer tecum absens σου έδωσα (= δίνω) επιστολή, όχι επειδή έχω πολλά να σου γράψω, αλλά για να μιλήσω μαζί σου αν και είσαι απών (§ 167).

2. Υποθετικές προτάσεις (Βλ. § 178).

180. Οι υποθετικές προτάσεις εισάγονται με έναν από τους υποθετικούς συνδέσμους (§ 106, 6).

181. Στη λατινική υπάρχουν τρία είδη υποθετικών λόγων (όχι τέσσερα όπως στην αρχ. ελληνική).

1) Εκείνο που λέγεται στην υπόθεση παρουσιάζεται ως πραγματικό, ανεξάρτητα αν είναι ή όχι πραγματικό. Η υπόθεση εκφέρεται με οριστική οποιουδήποτε χρόνου και η απόδοση με κάθε έγκλιση ανάλογα με το συμπέρασμα που βγάζει από την υπόθεση αυτός που μιλάει. Το ίδιο και στην αρχαία ελληνική): *si vales, bene est* αν είσαι υγιής, έχει καλώς· *si hoc fecisti, bene fecisti* αν έκαμες αυτό, καλά έκαμες· *si quid forte novi habes, scribe* αν τυχόν έχεις κάτι νέο, γράψε το (§ 192, 2, α'). *hoc primum videāmus, si placet* αυτό πρώτα ας εξετάσουμε, αν είναι αρεστό.

2) Εκείνο που λέγεται στην υπόθεση είναι αντίθετο του πραγματικού. Υπόθεση και απόδοση εκφέρονται με υποτακτική (*coniunctivus*) ιστορικού χρόνου. (Στην αρχαία ελληνική η υπόθεση εκφέρεται με το ει και οριστική ιστορικού χρόνου και η απόδοση με οριστική ιστορικού χρόνου με το αν). *Si hoc negārem, mentīrer* αν δεν παραδεχόμουν αυτό, θα έλεγα ψέμματα (εί τοῦτο ήρνούμην, έψευδόμην ἄν)· *plures interfecti essent, nisi nox ruqnanđi finem fecisset* περισσότεροι θα σκοτώνονταν, αν δεν έβαζε τέλος στη μάχη η νύχτα (πλείονες απέθανον αν, ει μη η νυξ πέρας τη μάχη επέθηκε).

3) Εκείνο που λέγεται στην υπόθεση παρουσιάζεται ως δυνατό (στό παρόν ή στο μέλλον). Υπόθεση και απόδοση εκφέρονται με υποτακτική (*coniunctivus*) αρκτικού χρόνου. (Στην αρχαία ελληνική η υπόθεση εκφέρεται με το ει και ευκτική και η απόδοση με ευκτική με το αν): *si velis, possis* (ει βούλοιο, δύναιο αν =) αν θα ήθελες, θα μπορούσες· *si quis id fecēret* (*coniunctivus perfecti*) *imprudētem eum dixēris* (*coniunctivus perfecti*) (ει τις τούτο ποιήσεις, ασύνετον είποις αν αυτόν =) αν κάποιος ήθελε κάμει αυτό, θά τόν έλεγεσ ασύνετο.

Σ η μ ε ί ω σ η . Αντίστοιχοι των υποθετικών λόγων του δ' είδους της αρχαίας Ελληνικής, στους οποίους η υπόθεση φανερώνει το προσδοκώμενο, μπορούν να θεωρηθούν στη λατινική οι υποθετικοί λόγοι του α' είδους που εκφέρονται και στην υπόθεση και στην απόδοση με οριστική μέλλοντα: *si hoc fecēris* (οριστ. τετελ. μέλλ.), *paenitebit* αν κάμεις αυτό, θα μετανοήσεις (§ 166, 4). Υποθετικοί λόγοι στους οποίους η υπόθεση φανερώνει το αορίστως επαναλαμβανόμενο (π.χ. *ην εγγύς έλθη ο θάνατος, ουδείς βούλεται θανείν*) δεν υπάρχουν στη λατινική. Σ' αυτή την περίπτωση αντί για

υπόθεση χρησιμοποιείται χρονική πρόταση: *poetarum libros, cum est otium, legere soleo*, βιβλία ποιητών συνηθίζω να διαβάζω κάθε φορά που έχω καιρό.

3. Παραχωρητικές ή ενδοτικές προτάσεις (Βλ. § 178).

182. Οι παραχωρητικές ή ενδοτικές προτάσεις (συγγενείς προς τις υποθετικές),

1) όταν εισάγονται με τους συνδέσμους *etsi, tametsi, quamquam* (§ 106, 8), εκφέρονται κανονικά με οριστική (επειδή με αυτές η παραχώρηση γίνεται σε κάτι που ο λέγων το δέχεται ως πραγματικό): *Datis etsi non aequum locum videbat suis, tamen conflagere constituit* ο Δάτις αν και έβλεπε ακατάλληλη την τοποθεσία για τους ιδικούς του, όμως αποφάσισε να συγκρουσθεί.

2) όταν εισάγονται με τους συνδέσμους *licet, quamvis, ut, cum* (§ 106, 8), εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (*coniunctivus*), επειδή η παραχώρηση γίνεται σε κάτι το οποίο αυτός που μιλάει δέχεται ως ενδεχόμενο ή δυνατό: *Phocion fuit perpetuo pauper, cum ditissimus esse posset* ο Φωκίων συνεχώς ήταν φτωχός, μολονότι μπορούσε να είναι πλουσιότατος.

3) όταν εισάγονται με το *etiamsi* (§ 106, 8), εκφέρονται είτε με οριστική είτε με υποτακτική (*coniunctivus*), ανάλογα με το νόημα του λόγου: *quod quis crebro videt, non miratur, etiamsi cur fiat nescit* εκείνο που βλέπει κανείς συχνά δεν το θαυμάζει, αν και αγνοεί γιατί τούτο γίνεται: *utilitas efflorescit ex amicitia, etiamsi tu eam minus secutus sis* η ωφέλεια ανθεί από τη φιλία, και αν καθόλου δεν την επιδιώξεις.

Σ η μ ε ί ω σ η . Πρβ. και § 172 1, δ'.

4. Παραβολικές ή συγκριτικές προτάσεις (Βλ. § 178).

183. Οι προτάσεις που το περιεχόμενό τους εκφράζει παραβολή και σύγκριση προς το περιεχόμενο άλλης προτάσεως,

1) όταν εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες, όπως *qualis, quantus, quot* (§ 60) ή με αναφορικά επιρρήματα (που φανερώνουν ποιόν ή ποσό), όπως *sicut, quam, quanto*, κτλ. (§ 106, 8), εκφέρονται με οριστική, (επειδή η παραβολή και σύγκριση γίνεται προς κάτι το

πραγματικό): *qualis habēri vult, talis es* (οίος νομίζεσθαι εθέλει, τοιούτος εστιν =) όπως θέλει να θεωρείται, τέτοιος είναι. *haec sicut exposui, ita gesta sunt* αυτά όπως εξέθεσα, έτσι πραγματοποιήθηκαν.

2) όταν εισάγονται με παραβολικούς συνδέσμους που έχουν υποθετική έννοια, όπως *quasi, tamquam*, κτλ. (§ 106, 8), εκφέρονται πάντοτε με υποτακτική (επειδή η παραβολή και σύγκριση γίνεται προς κάτι που υποτίθεται ως ενδεχόμενο και δυνατό· πβ. 172, 2 α'): *Sequāni absentis Ariovisti crudelitatem velut si coram adesset, horrebant* οι Σηκουανοί έφριτταν από τη σκληρότητα του Αριοβίστου, αν και ήταν απών, σάν να ήταν παρών μπροστά τους.

5. Τελικές προτάσεις (Βλ. § 178).

184. Οι τελικές προτάσεις εισάγονται με έναν από τους τελικούς συνδέσμους (§ 106, 3) και εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα ή παρατατικού: *edere oportet, ut vivas, non vivēre, ut edas* πρέπει να τρως για να ζεις, όχι να ζεις για να τρως· *angustias Themistocles quaerebat ne multitudine circumiretur* (§ 93) ο Θεμιστοκλής επιζητούσε τα στενά, για να μην κυκλωθεί από το πλήθος (των εχθρικών πλοίων).

6. Αποτελεσματικές προτάσεις ή προτάσεις ακολουθίας (Βλ. § 178).

185. Οι αποτελεσματικές προτάσεις εισάγονται με τους συμπερασματικούς συνδέσμους (§ 106, 4) και εκφέρονται πάντοτε με υποτακτική (*coniunctivus*) είτε το επακολούθημα της πράξεως της κύριας προτάσεως παρουσιάζεται ως πραγματικό γεγονός είτε ως ενδεχόμενο: *omnes tam perterriti erant, ut nemo resistere auderet* τόσο πολύ όλοι είχαν θορυβηθεί, ώστε κανένας δεν τολμούσε να αντισταθεί (πραγματικό αποτέλεσμα)· *tanta vis probitatis est, ut eam in hoste etiam diligāmus* τόσο είναι η δύναμη της χρηστότητας, ώστε να την αγαπούμε ακόμη και στον εχθρό (ενδεχόμενο αποτέλεσμα).

186. Αποτελεσματικές προτάσεις στη λατινική συνηθέστατα ακολουθούν επίθετα ή αντωνυμίες ή επιρρήματα που έχουν επιτακτική

σημασία (όπως tantus, tos, talis, κτλ. — sic, ita, tam, κτλ. βλ. παραδείγματα § 185), ακόμη:

1) έπειτα από συγκριτικά επίθετα: **maiora deliquerunt, quam ut iis ignosci possit** διέπραξαν τόσο μεγάλα πλημμελήματα, ώστε να μην είναι δυνατό να τους δοθεί συγγνώμη.

2) έπειτα από απρόσωπες εκφράσεις **accidit, evēnit, mos hī consuetudo est, usu venit, fieri potest, factum est.** Το ίδιο έπειτα από τα ρήματα **facere, efficere, perficere, adsequi, κ.ά.ό.:** accidit, ut abessent συνέβη να είναι απόντες — spes victoriae **efficit, ut milites fortius pugnent** η ελπίδα της νίκης συντελεί, ώστε οι στρατιώτες να μάχονται με μεγαλύτερη ανδρεία. (Βλ. και § 106, 4 Σημ. quin).

7. Βουλευτικές προτάσεις (Βλ. § 178).

187. Βουλευτικές προτάσεις λέγονται όσες εισάγονται με βοηθητικούς συνδέσμους (§ 106, 5) και εκφράζουν το **περιεχόμενο κάποιας βουλήσεως (επιθυμίας)** γενικά. (Οι αντίστοιχες στην αρχαία ελληνική εκφράζονται με τελικό απαρέμφατο, στη νέα ελληνική με το να και υποτακτική. Βλ. τα παρακάτω παραδείγματα).

Οι βουλευτικές προτάσεις εκφέρονται πάντοτε με υποτακτική (*coniunctivus*) και

1) συμπληρώνουν (ως αντικείμενο) την έννοια ρημάτων που φανερώνουν εντολή, παράκληση, ευχή, επιθυμία, όπως *dicere, (ad) monere, respondere, scribere, imperare, postulare, rogare, orare, petere, optare, cupere, κτλ. opto, ut salvus redeas εύχομαι να επιστρέψεις γερός cura, ut valeas φρόντιζε να είσαι καλά (υγιής) Pythia respondit, ut Athenienses navibus se defendērent* η Πυθία έδωσε χρησμό οι Αθηναίοι να υπερασπίσουν τον εαυτό τους με τα πλοία.

2) συμπληρώνουν την έννοια τριτοπρόσωπων ρημάτων (ως υποκείμενο) ή απρόσωπων εκφράσεων, όπως *sequitur, restat, reliquum est, proximum est, iustum est, prudentiae est, pietatis est, κ.ά.τ.:* restat, ut doceam υπολείπεται να διδάξω prudentiae est, ut sociorum saluti consulātis είναι φρόνιμο να φροντίσετε για τη σωτηρία των συμμάχων.

Σ η μ ε ί ω σ η . Μετά τα ρήματα *velim, malim, vellen, malle* (§ 172, 2, α') ακολουθεί κανονικά βουλευτική πρόταση σε υποτακτική χωρίς το σύνδεσμο *ut*, π.χ.

velim pater mox redeat (βουλόμην αν επανελθειν τον πατέρα =) θα ήθελα ύστερα από λίγο να επιστρέψει ο πατέρας· malletm tacuisses θα προτιμούσα να σιωπούσες (§ 176). Εδώ δηλ. έχουμε απλή παράθεση μιας προτάσεως δυνητικής και μιας ευχετικής (§ 172, 1, γ').

188. Με βουλευτική πρόταση συντάσσονται και τα ρήματα που σημαίνουν (κωλύω) εμποδίζω ή (εναντιούμαι) εναντιώνομαι, όπως deterreo, impedio, prohibeo, obsto, resisto, recuso, interdico, caveo κττ. Κατά τη σύνταξη αυτή η βουλευτική πρόταση εισάγεται με το ne (και σπανίως με το quominus), όταν τα ρήματα αυτά εκφέρονται χωρίς άρνηση. Όταν όμως εκφέρονται με άρνηση, εισάγεται με το quin ή το quominus: lex impedit ne hoc fiat ο νόμος εμποδίζει να γίνει τούτο· Socrates non recusavit quin (ή quominus) poenam subiret ο Σωκράτης δεν αρνήθηκε να υποστεί την ποινή (§ 106, 4, Σημ.).

189. Ενδοιαστικές προτάσεις. Είναι βουλευτικές προτάσεις και προσδιορίζουν ρήματα ή φράσεις που φανερόνουν φόβο, όπως timeo, metuo, vereor, metus est, periculum est, κ.τ.τ. Εκφέρονται με υποτακτική και εισάγονται:

1) με το ne, όταν εκφράζουν φόβο μήπως γίνεται ή έγινε κάτι ανεπιθύμητο: timeo ne sero pater veniat φοβούμαι μήπως έρθει αργά ο πατέρας· timebant ne evenirentea, quae ceciderunt ανησυχούσαν μήπως γίνουν όσα συνέβησαν.

2) με το ut ή ne non, όταν ο φόβος είναι μήπως δε γίνεται ή δεν έγινε ή δε γίνει κάτι που είναι ανεπιθύμητο: timeo ut (ή ne non) sustineant milites impetum hostium φοβούμαι μήπως δεν αντέξουν οι στρατιώτες στην έφοδο των εχθρών.

Σ η μ ε ί ω σ η . Πολλά ρήματα που έχουν όμοια σημασία με τα παραπάνω (§ 187, κ.εξ.) συντάσσονται (§ 154, 2) και με τελικό απαρέμφατο (όπως στην αρχαία ελληνική). Μερικά από αυτά, χωρίς διαφορά σημασίας, συντάσσονται άλλοτε με βουλευτική πρόταση (§ 187 κ.εξ.) και άλλοτε με απαρέμφατο, όπως concedo, permitto ut exās ή tibi exire σου επιτρέπω να εξέλθεις· prohibeo, impedio ne veniat ή eum venire τον εμποδίζω να έρθει. Συνήθως όμως η διαφορετική σύνταξη διαφοροποιεί και τη σημασία, όπως timeo exire φοβούμαι να εξέλθω (από φόβο δεν έρχομαι)· timeo ne moriar φοβούμαι μην πεθάνω· concedo tibi hoc verum esse συμφωνώ ότι αυτό είναι αληθινό — concedo tibi ut hic maneat σου επιτρέπω να μείνεις εδώ.

8. Χρονικές προτάσεις (Βλ. § 178).

190. Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσµους (§ 106, 9). Εκφέρονται:

1) με οριστική όλων των χρόνων, όταν φανερώνουν ένα πραγµατικό γεγονός κατά τη διάρκεια του οποίου ή πριν από αυτό ή ύστερα από αυτό γίνεται ή έγινε ή θα γίνει κάτι: *dum vivo, spero* όσο ζω, ελπίζω, *postquam hostes flumen transierunt, proelium commissum est* αφού οι εχθροί πέρασαν τον ποταµό άρχισε μάχη· *domi mansimus, dum pater rediit* µείναµε στο σπίτι, ώσπου επέστρεψε ο πατέρας.

Σ η μ ε ί ω σ η . Το χρονικό *dum* σε διηγήσεις με τη σηµασία του «εν ω χρόνω», «καθ' ον χρόνον», συντάσσεται κανονικά με ιστορικό ενεστώτα αντί παρατατικού (λατινισµός): *Mardonius dum apud Plataeas in primis pugnat (= pugnabat) interfectus est* ο Μαρδόνιος, ενώ µαχόταν ανάµεσα στους πρώτους στις Πλαταιές, σκοτώθηκε.

Το *postquam*, όταν στη χρονική πρόταση υπάρχει προσδιορισµός που φανερώνει χρονική διαφορά, δηλ. ποσό χρόνου που µεσολαβεί ανάµεσα σε δύο πράξεις, συντάσσεται με υπερσυντέλικο αντί παρακειµένου (αορίστου § 166, 2, α'): *Decem annis postquam ille natus erat (= natus est), consul factus sum* δέκα χρόνια αφότου εκείνος γεννήθηκε (µετά τη γέννηση εκείνου) έγινα ύπατος. (Πρβ. § 142, 2 γ' και § 166, 3).

2) Με υποτακτική (*coniunctivus*), όταν φανερώνουν επιθυµία ή επιδιωκόµενο σκοπό: *domi manebimus, dum pater redeat* θα µείνουµε στο σπίτι ώσπου να επιστρέψει ο πατέρας *expectabamus, dum hostes flumen transirent* περιµέναµε ώσπου να διαβούν τον ποταµό οι εχθροί.

Με υποτακτική εκφέρονται οι χρονικές προτάσεις ύστερα από γενικές και αόριστες εκφράσεις, όπως π.χ. *est (erat, fuit) dies* ή *tempus* κ.τ.τ.: *fuit tempus, cum Germanos Galli virtute superarent* υπήρξε καιρός, όταν οι Γαλάτες ξεπερνούσαν τους Γερµανούς στην ανδρεία.

Σ η μ ε ί ω σ η . Όταν η χρονική πρόταση φανερώνει πράξη που πρόκειται απλώς να γίνει (και δεν εκφράζεται επιθυµία ή επιδιωκόµενος σκοπός), εκφέρεται με οριστική µέλλοντα (συνήθως τετελεσµένου): *cum Roman venero, tibi scribam* όταν θα έρθω στη Ρώµη, θα σου γράψω (§ 166, 4).

191. Οι χρονικές προτάσεις που φανερώνουν επανάληψη πράξεως εκφέρονται με οριστική και

1) όταν φανερώνουν γενικά αόριστη επανάληψη, με οριστική κάποιου αρκτικού χρόνου: *cum sumus negotiis vacui, tum cupimus ali*

quid videre, audire, addiscere όταν είμαστε ελεύθεροι από απασχολήσεις, τότε επιθυμούμε να βλέπουμε, να ακούμε, να μαθαίνουμε κάτι. cum rus veni, ad te adeo όποτε έλθω στην εξοχή, έρχομαι σε σένα (§ 147, 3, Σημ. γ').

2) όταν φανερώνουν αόριστη επανάληψη στο παρελθόν, με οριστική παρατατικού ή υπερσυντέλικου: cum ruri eram, ad te adibam όποτε ήμουν στην εξοχή, ερχόμουν σε σένα ubi rus veneram, venando delectabar όποτε πήγαινα στην εξοχή, διασκεδάζα με το κυνήγι (§ 75, 4).

192. Παρατηρήσεις σχετικές με το cum, το antequam και το priusquam.

1) Το μόριο cum (αρχαϊκώς quum) προήλθε από το quom (αρχαία αιτιατική της αναφορικής αντωνυμίας qui) και αρχική του σημασία είναι «εν φ χρόνω», «καθ' ον χρόνον». Δύο χρήσεις του cum ως χρονικού συνδέσμου αξίζει να μνημονευθούν:

α) πολλές φορές, όταν πρόκειται για άμεση ακολουθία δύο πράξεων, το cum χρησιμοποιείται έτσι που η πρόταση την οποία εισάγει ως χρονική να είναι ουσιαστικά η κύρια πρόταση, και μ' αυτό τον τρόπο η συντακτική σχέση κύριας και δευτερεύουσας προτάσεως παρέχεται αντίστροφη (cum inversivum): vix hostes flumen transierant, cum proelium commissum est μόλις οι εχθροί πέρασαν τον ποταμό και αμέσως άρχισε μάχη (αντί: cum vix... transierant, proelium commissum est· πρβ. § 166, 3).

β) πολλές φορές το cum χρησιμοποιείται για να δηλωθεί ότι το περιεχόμενο της προτάσεως που εισάγεται είναι το ίδιο με το περιεχόμενο της κύριας προτάσεως, αν και παρουσιάζεται αντίθετο (cum coincidens ή explicativum): cum tacent, clamant (εν φ χρόνω σιωπωσι, κραυγάζουσι =) εκεί που σιωπούν, φωνάζουν (η σιωπή τους είναι κραυγή).

Σ η μ ε ί ω σ η . Για τις διάφορες σημασίες και χρήσεις του cum βλ. και § 179, § 182, 2 § 190 και § 191.

2) Οι σύνδεσμοι antequam και priusquam προέρχονται από την ένωση των επιρρημάτων ante και prius με τον (συγκριτικό σύνδεσμο) quam (= πρότερον ή, πριν ή· πρβ. § 142, 1, β' Σημ.).

Πολλές φορές τα συντακτικά μέρη τους χωρίζονται με την παρεμβολή μιας ή περισσότερων λέξεων, όπως non ante dimisit eum, quam fidem dedit (= non dimisit eum, antequam κτλ.) δεν τον έστειλε πίσω παρά αφού έδωσε πίστη.

Οι προτάσεις που εισάγονται με τους συνδέσμους αυτούς εκφέρονταν αρχικά με υποτακτική (coniunctivus), επειδή μ' αυτές φανερόνταν σκοπός (πρβ. § 120, 2): Caesar hostes, priusquam se recipèrent, persecutus est ο Καίσαρ καταδίωξε τους εχθρούς προτού αναλάβουν.

Όμως οι χρονικοί σύνδεσμοι antequam και priusquam συντάσσονται και με οριστική, προκειμένου περί πραγματικού γεγονότος (§ 190, 1): hostes non prius fugere destiterunt, quam ad Rhenum pervenerunt οι εχθροί δε σταμάτησαν να φεύγουν προτού φθάσουν στο Ρήνο.

Μερικές φορές όμως οι δύο εγκλίσεις εναλλάσσονται.

9. Εξαρτημένες ή πλάγιες ερωτήσεις (Βλ. § 178).

193. Οι εξαρτημένες ή πλάγιες ερωτήσεις

1) εισάγονται κανονικά

α) οι απλές με τα μόρια ne, num, nonne ή με ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα, όπως και οι αντίστοιχες ευθείες ερωτήσεις (βλ. § 174, 1 και 2).

β) οι διμερείς με το utrum ή το ne στο πρώτο μέρος της διμερούς ερωτήσεως και με το an (ή anne) στο δεύτερο ή μόνο με το an ή το ne στο δεύτερο μέρος της διμερούς ερωτήσεως. (Πρβ. § 175 βλ. παραδείγματα παρακάτω.

Σ η μ ε ί ω σ η . Το «ή όχι» σε διπλή εξαρτημένη ερώτηση αποδίδεται με το necne (σπάνια με το annon): quaeritur a philosophis, **utrum** sint dii **necne** ζητείται από τους φιλοσόφους, ποιο από τα δύο υπάρχουν θεοί ή όχι. (Πρβ. § 175, Σημ.).

2) εκφέρονται κανονικά με υποτακτική: quaesivit, num quid novi eo absente ecciderit ρώτησε αν συνέβη κάτι γέο, όταν αυτός απουσίαζε (Ευθ. ερώτ. Num quid novi me absente accidit?)· saepe non utile est scire, quid futurum sit πολλές φορές δεν είναι ωφέλιμο να ξέρει κανείς τι θα συμβεί· nesciebam, quo fugerem αγνοούσα που να φύγω· inter praetores magna est contentio, utrum moenibus se defendant an obviam eant μεταξύ

των στρατηγών υπάρχει μεγάλη διαφωνία, ποιο από τα δύο να αμυνθούν από τα τείχη ή να αντεπιτεθούν (κατά των εχθρών): *neutri sciebant, vicissent victine essent* κανένας από τους δύο δεν ήξερε αν είχαν νικήσει ή είχαν νικηθεί.

194. Πλάγιες ερωτήσεις που εισάγονται

1) με το *si* (= ει, αν) συμπληρώνουν την έννοια ρημάτων ή προτάσεων που σημαίνουν **απόπειρα** (όπως και στην αρχαία ελληνική): *circumfunduntur hostes, si quem aditum reperire possent* συνωθούνται οι εχθροί ολόγυρα, μήπως θα μπορούσαν να ανακαλύψουν κάποια είσοδο (Πβ. ο Κύρος ίεται, ει τι δύναίτο βοηθήσαι)

2) με το *an* (= ει, αν) μετά τα ρήματα *dubito, nescio, haud scio*, κ.τ.τ. μετά τη φράση *incertum est*, κ.ά.ό.: *dubito an hoc verum sit* αμφιβάλλω αν αυτό είναι αληθινό.

Σ η μ ε ί ω σ η . Οι φράσεις *dubito an, nescio an, haud scio an, incertum est an*, κ.τ.τ. λαμβάνονται συνήθως βραχυλογικώς ως ισοδύναμοι προς το επίρρημα ίσως: *tanti tibi honores habitū sunt, quanti haud scio an nemini τέτοιες τιμές του αποδόθηκαν, όσες ίσως σε κανέναν άλλον.*

3) με το *quin* (= ότι δεν, να μη, να – όστις δεν) μόνο ύστερα από ρήματα-ή φράσεις αρνητικές ή φράσεις ερωτηματικές που ισοδυναμούν με αρνητικές. (Στην αρχαία ελληνική αντί πλάγιες ερωτήσεις έχουμε ειδικό απαρέμφατο): *nemo dubitat, quin ante Homērum fuerint poetae* κανένας δεν αμφιβάλλει ότι πριν από τον Όμηρο υπήρξαν ποιητές· *non recuso, quin tibi oboedjūm* δεν αρνούμαι να υπακούω σε σένα. *quis est (= nemo est) quin hoc intelligat?* ποιος είναι που δεν κατανοεί τούτο; (Πβ. αρχ. ελλ.: ο δ' αναίνετο μηδέν ελέσθαι).

Σ η μ ε ί ω σ η . Το μόριο *quin* από το *qui* (αρχαία αφαιρετική της ερωτηματικής αντωνυμίας *qui*, § 60, Σημ. 1) και το αρνητικό *ne* (= ου, δεν· πβ. *ne-scio* ούκ οίδα· *neuter* ουδέτερος) αρχική σημασία του είναι πώς όχι; πώς δεν; όπως *quin respondes?* πώς (γιατί) δεν αποκρίνεται;

Έπειτα το *quin* με υποτακτική (coniunctivus) προτροπική ή δυνητική (§ 172, 1, α' και 2, α') έγινε παρακλεισματοειδές (= άγε, ίθι, εμπρός ας, ας). Π.χ. από σειρά φράσεων όπως *hoc fieri potest? Quin? experiamus* (= δύναται τούτο γενέσθαι; πώς; πειραθόμεν ή πειραθείμεν αν), προήλθε έπειτα το *quin experiamus* (άγε πειραθόμεν =) εμπρός ας δοκιμάσουμε.

Το *quin* έπειτα από την απλή παράθεση δύο ανεξάρτητων προτάσεων (§ 176) μιας αρνητικής (ή που έχει αρνητική έννοια) και μιας ερωτηματικής που συνδέθηκαν στε-

νότερα έγινε εισαγωγικό πλάγιας ερωτήσεως. Π.χ. από το *quin tibi oboediam? non recuso* (πώς να μην υπακούσω σε σένα; δεν αντιλέγω ή *non recuso· quin tibi oboediam?* προήλθε κατόπιν το *non recuso, quin tibi oboediam* (Βλ. και § 188).

10. Αναφορικές προτάσεις (Βλ. § 178).

195. Οι αναφορικές προτάσεις (όπως και στην ελληνική) διακρίνονται

1) σε κυρίως αναφορικές, δηλ. αναφορικές προσδιοριστικές ή διασαφητικές, που ανάλογα με το περιεχόμενό τους εκφέρονται με κάθε έγκλιση (όπως και στην ελληνική): *odi homines, qui mali sunt* μισώ τους ανθρώπους, οι οποίοι είναι κακοί· *nemo est, qui hoc neget* (*negaverit*) κανένας δεν υπάρχει που θα μπορούσε να αρνηθεί αυτό (§ 170, 2, α')· *bonum tibi librum dono, quem legito* σου χαρίζω καλό βιβλίο, το οποίο να διαβάσεις.

Σ η μ ε ί ω σ η 1. Στην αναφορική προσδιοριστική πρόταση μπορεί να θεθεί υποτακτική (*coniunctivus*) αντί οριστική «καθ' έλξιν» προς υποτακτική που υπάρχει στην κύρια πρόταση (*attractio modi έλξη εγκλίσεως*): *quis eum diligit, quem metuat?* (αντί *metuit*) ποιος μπορεί να αγαπά εκείνον που φοβείται; πβ. έρδοι τις, ην έκαστος ειδείη τέχνην (Βλ. § 152, 4, γ').

Σ η μ ε ί ω σ η 2. Η σύνδεση αναφορικής προσδιοριστικής προτάσεως με την κύρια πρόταση πολλές φορές είναι τόσο χαλαρή, ώστε η αναφορική αντωνυμία που εισάγει την αναφορική πρόταση ισοδυναμεί με δεικτική που συνοδεύεται από έναν παρατακτικό σύνδεσμο (*et, autem, igitur* κτλ.): *multas ad res perutiles Xenophontis libri sunt: quos legite, quae, studiose* (= *eos igitur legite* κτλ.). σε πολλά πράγματα είναι πολύ ωφέλιμα τα συγγράμματα του Ξενοφώντα· αυτά λοιπόν, παρακαλώ, να τα διαβάσετε με επιμέλεια. (Παρόμοιες συντάξεις της ος βλ. στο συντακτικό της αρχ. ελληνικής).

2) σε επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις, δηλ. αναφορικές αιτιολογικές, υποθετικές, τελικές, αποτελεσματικές, ενδοτικές, παραβολικές. Από αυτές:

α) οι αναφορικές αιτιολογικές, (που κατά κανόνα ακολουθούν μία επιφωνηματική έκφραση),

β) οι αναφορικές τελικές,

γ) οι αναφορικές αποτελεσματικές και

δ) οι αναφορικές ενδοτικές

εκφέρονται κανονικά με υποτακτική· π.χ. ο *fortunate Achilles, qui* (= *cum*) *Homērum praecōnen factorem invenēris* ω ευτυχισμένη Αχιλλέα,

που (= διότι) ήβρες τον Όμηρο κήρυκα των κατορθωμάτων σου (πρβ. § 179)· *legati Delphos missi sunt, qui (= ut) deum consulērent* στάλθηκαν πρέσβεις στους Δελφούς, για να συμβουλευθούν το θεό (πβ. § 184)· *non is sum, qui (= ut) terrear* δεν είμαι τέτοιος, ώστε να εκπλήσσομαι (πβ. § 185 και δεξ § 151, 2, Σημ.)· *Athenienses, qui (= cum) barbaris numero inferiores essent, tamen victoriam consecuti sunt* οι Αθηναίοι, μολονότι αριθμητικά ήταν κατώτεροι από τους βαρβάρους, όμως κατόρθωσαν να νικήσουν (πβ. § 182)·

Σ η μ ε ί ω σ η . Με αναφορική αποτελεσματική πρόταση συντάσσονται συνηθέστατα τα επίθετα *aptus, idoneus, dignus, indignus*: π.χ. *vir est dignus, qui (= ut) laudētur* ο άνδρας είναι άξιος, ώστε να επαινείται.

ε) οι αναφορικές παραβολικές προτάσεις εκφέρονται με **οριστική**: *tantum scimus, quantum memoria tenemus* τόσα ξέρουμε όσα κρατούμε στη μνήμη (μας)·

στ) οι αναφορικές υποθετικές προτάσεις εκφέρονται με **οριστική ή υποτακτική**, όπως οι αντίστοιχες υποθετικές: *qui (= siquis) tacet, consentire videtur* όποιος (= αν κάποιος) σιωπά θεωρείται ότι συμφωνεί (πβ. § 181, 1)· *qui (= si quis) hoc credēret, erraret* όποιος (= αν κάποιος) θα πίστευε αυτό, θα έκανε σφάλμα. (Πρβ. § 181, 3).

Πλάγιος λόγος (βλ. § 178).

196. Και στη λατινική ο λόγος παρουσιάζεται (στους συγγραφείς) όχι μόνο ευθύς (*oratio recta*), αλλά και πλάγιος (*oratio obliqua*). Κανονικά ο πλάγιος λόγος (όπως και στην Ελληνική) προσδιορίζει ρήμα λεκτικό ή γνωστικό ή ερωτηματικό (πβ. § 154, 1 και βλ. παραδείγματα παρακάτω).

197. α') Οι **ανεξάρτητες** προτάσεις του «ευθέος λόγου», δηλ.

1) οι προτάσεις κρίσεως (που εκφέρονται με οριστική, § 169) στον πλάγιο λόγο μετατρέπονται σε **απαρεμφατικές προτάσεις** (με ειδικό **απαρέμφατο** και **αιτιατική**), π.χ. (ευθύς λόγος: *innumerabiles sunt mundi*) — *Democritus dicebat innumerabiles esse mundos* (Βλ. § 154, 1).

Σ η μ ε ί ω σ η . Όμοια μετατρέπεται και ο ευθύς λόγος που εκφέρεται με υποτακτική δυνητική (§ 172, 2 α'), επειδή και με αυτή την έγκλιση εκφράζεται κρίση· π.χ. (ευθύς λόγος: *amicum si habeam, felix sim*) — *dicitse, amicum si habeat, felicem futurum esse* (ευθύς λόγος: αν είχα φίλο, θα ήμουν ευτυχής – πλάγιος λόγος: λέγει ότι αν έχω φίλο θα ήταν ευτυχής).

2) οι προτάσεις επιθυμίας (που εκφέρονται με υποτακτική ή προστακτική § 170 κ.ε.) στον πλάγιο λόγο εκφέρονται κανονικά με υποτακτική ενεστώτα ή παρατατικού, σπάνια με τελικό απαρέμφατο (§ 154, 2) ή με βουλητική πρόταση (§ 187)· π.χ. (ευθύς λόγος: *cave Acherusiam aquam*) — *Pyrrho a Dodonaeo Jove dictio data erat, cavēret Acherusiam aquam* στον Πύρρο από το Δωδωναίο Δία δόθηκε χρησμός, να φυλάγεται από την Αχερουσία λίμνη. (Ευθύς λόγος: *milites, rescindite pontem* ή *pontem milites rescindant*, § 172, 1, β') – *Caesar iussit milites pontem rescindere* ή *dixit ut milites pontem rescindērent* ο Καίσαρ διέταξε τους στρατιώτες να διαλύσουν τη γέφυρα – ή – είπε να διαλύσουν οι στρατιώτες τη γέφυρα·

3) οι ερωτηματικές προτάσεις (δηλ. οι ευθείες ερωτήσεις, § 173 κ.ε.)

α) αν περιέχουν πραγματική ερώτηση (§ 106, 10 Σημ.), στον πλάγιο λόγο εκφέρονται με υποτακτική (βλ. παραδείγματα § 193, 2)·

Σ η μ ε ί ω σ η . Στον πλάγιο λόγο μένει και η υποτακτική (*coniunctivus*) των ερωτήσεων που δηλώνουν απορία· π.χ. ευθύς λόγος: *quid faciam?* (§ 172, 1,) – *nescit, quid faciat*, δεν ξέρει τι να κάμει.

β) αν περιέχουν ρητορική ερώτηση (§ 106, 10 Σημ.), στον πλάγιο λόγο άλλοτε μετατρέπονται σε πρόταση απαρεμφατική (επειδή είναι προτάσεις κρίσεως), άλλοτε εκφέρονται με υποτακτική, συνήθως όταν το ρήμα αυτής της ευθείας ερωτήσεως είναι β' πρόσωπου· π.χ. (ευθύς λόγος: *quis tam est potens, cui nihil sit timendum?* = *nemo tam est potens*, κτλ.)· *quem esse tam potentem dixēris, cui nihil esset timendum?* ποιος μπορείς να πεις ότι είναι τόσο ισχυρός, ώστε τίποτε να μην πρέπει να φοβείται; (πβ. § 195 2 γ'). (Ευθύς λόγος: *quid tandem veremini, milites?* = *nihil est quod veremini*) — *Caesar graviter incusavit milites, quid tandem vererentur* ο Καίσαρ πάρα πολύ έντονα παρατήρησε τους στρατιώτες, (λέγοντας) τι επιτέλους τους φόβιζε.

198. β') Οι εξαρτημένες προτάσεις του «ευθέος λόγου» (§ 179, κ.ε.) στον πλάγιο λόγο κανονικά εκφέρονται όλες με **υποτακτική** (Ευθύς λόγος: omnes in eo, quod sciunt, satis eloquentes sunt) — Socrates dicere solebat omnes in eo, quod scirent, satis eloquentes esse (§ 178) ο Σωκράτης συνήθιζε να λέγει ότι όλοι σε εκείνο που ξέρουν είναι αρκετά εύλωτοι. (Ευθύς λόγος: non iam ne deos quidem in nostris urbibus, **ad quos confugiāmus**, habemus, **quod** eorum simularca sanctissima C. Verres ex delubris religiosissimis sustulit, (§ 179) — Siceli **aiebant**, **sese** iam ne deos quidem in suis urbibus, ad quos **confugērent**, habere, **quod** eorum simulacra sanctissima C. Verres ex delubris religiosissimis **sustulisset** (§ 178) οι Σικελοί έλεγαν ότι δεν είχαν ούτε θεούς στις πόλεις τους στους οποίους να καταφύγουν, επειδή τα αγιότατα αγάλματά τους ο Γ. Ουέρρης τα άρπαξε από τα σεμνότατα ιερά.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ι Κ Η

Μ Ε Ρ Ο Σ Α '

Φ Θ Ο Γ Γ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο

Κεφάλαιο Α'	Σελ. 5
-------------	-------	-----------

Μ Ε Ρ Ο Σ Β '

Τ Υ Π Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο

Κεφάλαιο Β'	Γενικοί γραμματικοί όροι	10
Κεφάλαιο Γ'	Κλίσεις των ουσιαστικών	12
	1. Πρώτη κλίση (Declinatio prima)	12
	2. Δεύτερη κλίση (» secunda)	13
	3. Τρίτη κλίση (» tertia)	16
	4. Τέταρτη κλίση (» quarta)	23
	5. Πέμπτη κλίση (» quinta)	24
	6. Ανόμαλα ονόματα	25
Κεφάλαιο Δ'	Τα επίθετα	28
	1. Δευτερόκλιτα επίθετα	28
	2. Τριτόκλιτα	30
	3. Ανόμαλα	33
	4. Οι μετοχές	33
	5. Τα παραθετικά	34
Κεφάλαιο Ε'	Οι αντωνυμίες (Pronomina)	40
Κεφάλαιο ΣΤ'	Τα αριθμητικά (Numeralia)	50
Κεφάλαιο Ζ'	Το ρήμα (Verbum)	59
Κεφάλαιο Η'	Ἄκλιτα μέρη του λόγου (Particulae)	
	1. Επιρρήματα (Adverbia)	95
	2. Προθέσεις (Praepositiones)	95
	3. Σύνδεσμοι (Coniunctiones)	97
	4. Επιφωνήματα (Interiectiones)	100

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ '

Ε Τ Υ Μ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο

	<i>Σελ.</i>
A' Παραγωγή (Derivatio)	102
B' Σύνθεση (Compositio)	109

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Κατάλογος ανώμαλων ρημάτων	114
----------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Λίγα για το Ρωμαϊκό Ημερολόγιο	134
--------------------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Συντομογραφίες:		
1. Ονόματα προσώπων	137	
2. Ονόματα αρχόντων, αρχών, επίσημων ευχών κ.τ.τ.	137	
3. Χρονολογιών	138	
4. Σε επιγραφές μνημείων	138	
5. Σε επιστολές	139	
6. Σε βιβλία	139	

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

Μ Ε Ρ Ο Σ Α '

Γενική προεισαγωγική παρατήρηση	143
Κεφάλαιο Α' Όροι της προτάσεως και συμφωνία τους	143
Κεφάλαιο Β' Οι πτώσεις	144

ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΤΩΣΕΩΝ

1. Η γενική	α') Με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα	145
	β') Με ρήματα	146
2. Η δοτική	α') Με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα	148
	β') Με ρήματα	149
3. Η αιτιατική	α') Με ονόματα, επιρρήματα ή απολύτως	152
	β') Με ρήματα	152
4. Η αφαιρετική	α') Με ονόματα και επιρρήματα	154
	β') Με ρήματα	156
5. Οι πλάγιες πτώσεις στον προσδιορισμό του τόπου και του χρόνου	159	
Κεφάλαιο Γ' Παρατηρήσεις στη χρήση των αντωνυμιών		
	α') Προσωπικές, κτητικές	162
	β') Δεικτικές, οριστικές	162

	γ') Αόριστες	163
Κεφάλαιο Δ'	Οι ονομαστικοί τύποι του ρήματος	
	1. Το απαρέμφατο	165
	2. Η μετοχή	167
	3. Το γερούνδιο και το γερουνδιακό	170

Μ Ε Ρ Ο Σ Β '

Κεφάλαιο Ε'	Χρόνοι και εγκλίσεις	173
	1. Οι χρόνοι στην οριστική	173
	2. Οι εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις	175
	3. Οι εγκλίσεις στις ευθείες ερωτήσεις	178

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ '

Σ Υ Ν Θ Ε Τ Ο Σ Λ Ο Γ Ο Σ

Κεφάλαιο ΣΤ'	Σύνδεση προτάσεων υποτακτική	
	α') Προεισαγωγικές παρατηρήσεις	180
	β') Η χρήση των χρόνων στις εξαρτημένες προτάσεις	181
	γ') Οι εξαρτημένες προτάσεις	183
	1. Αιτιολογικές προτάσεις	183
	2. Υποθετικές προτάσεις	183
	3. Παραχωρητικές ή ενδοτικές προτάσεις	185
	4. Παραβολικές ή συγκριτικές προτάσεις	185
	5. Τελικές προτάσεις	186
	6. Αποτελεσματικές προτάσεις ή προτάσεις ακολουθίας	186
	7. Βουλητικές προτάσεις	187
	8. Χρονικές προτάσεις	189
	9. Εξαρτημένες ή πλάγιες ερωτήσεις	191
	10. Αναφορικές προτάσεις	193
Πλάγιος λόγος	194

ΕΚΔΟΣΗ ΚΓ 2003 – ΑΝΤΙΤΥΠΑ: 55.000 – ΑΡ. ΣΥΜΒ.: 916/7-7-03

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Γ. ΚΑΛΟΣ – ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Β. ΕΥΤΑΞΙΑΔΗΣ - Ι. ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.

ISBN 960-06-0044-9